

ZGODBARNICA 2012/2013

uredila Patricija Dodič

(foto Nives Mahne Čehovin)

Avtorji:

Zgodbarničarji/ ostali prispevki:

Babič Darja Vesna

Cergol Zlata

Cetin Čufar Slavka

Dodič Patricija

Ferjančič Marija

Grželj Vladimir

Klobučar Fanči

Lenassi Andreja

Mahkovic Tomaž

Markovič Dragica

Planinc Jožica

Šiškovič Viljana

Tomažič Zdenko

Tomšič Magda

Benčič Lea

Dodič Ceglar Lana

Ivančič Tone - Kusov

Njari Beti

Novak Ivan

Pajmon Rak Lan

Peršolja Jasna Majda

Osnovnošolci OŠ DBB Hrpelje Kozina (zbrala Fanči Klobučar)

Darja Vesna Babič

Simpatična gospa iz Brezovice, ki je rojena pripovedovalka in pozna ogromno zgodb, ki nam jih še more povedati in napisati. Sicer pa zaljubljena v motorje in življenje.

»Srečno leto za naprej, deni roko v garžet in dej mi kej.«

(poroka nekoč..., fotografije ob zgodbah iz arhiva avtorice)

Ob Veliki noči

Otroci smo se ahtali (podvizali), kdo bo prvi, ki bo nesel sosedom žegnat (blagoslovit) pirhe -

zraven je bila prisotna vedno sol - za živali, košček *pince* (doma narejena preprosta sladica), ali pa samo košček kruha. Če si nesel žegnat, so ti sosedi potem dali pirh. Ja, takrat smo od mame dobili jajce samo takrat, ko smo bili bolani - kot zavajon. Nikoli ne bom pozabila, kako sem se s sosedovim pirhom skoraj zadušila. Od vedno sva si s sestro delili vse na točne polovice. Izračunala sem, da bom imela prih več, zato sem ga takoj olupila in si celega zatlačila v usta. Pa

kaj, ko sem imela od cerkve do doma le sto metrov! - jajce ni šlo ne dol ne gor tako na hitro. Vem, da sem prišla domov z izbuljenimi očmi, nisem mogla dihati in sem se zelo ustrašila. Nakar so me doma stresli za noge in tolkli po hrbtu, seveda pa tudi zelo kričali name. Danes to zgleda smešno, takrat pa ni bilo ravno tako.

Dogodivščine ob kolinah

Ko sem bila že večja, smo nekako prišli do prašiča. Ob kolinah smo na plati ocvrli prato in mama je scvrta jetrca. Potem so prišli še ocvirki, ma samo ena dva, ker je mama vedno pravla: »Morajo bit za zalit!« (ocvirke se je zalivalo z mastjo). Pa *mulce* - (sladke krvavice z jabolki) z opašjem (suho grozdje), cukrom, vanilijo in rižem, spečene v *šprgerti* (štedilnik) na mokri časopisni karti, ali pa v kositrnem *talarji* (krožnik) – so zame še vedno najboljše sladice na tem svetu. A, ja, in meh, ej, kakšno veselje. Stric, ki je klal prašiče, ga je takoj napihnil in potem ga je dal sušit k šprgertu. To je bila edina *balka* (žogica) pri hiši – za celo leto, zato smo ga pazili »ko uko v glavi«. Navada je bila, da so nam otrokom dali za igranje vedno prašičje oči – bog pomagaj! – danes se jih niti dotaknila najbrž ne bi. Danke in oči pri prašiču niso uporabili. Flinko (ženski spolni organ pri svinji) so odrezali, zavili v *karto* (papir) in jo poslali kakšnemu fantu za hec, saj so veliki že vedeli, za kaj se jo uporablja. Nesli smo jo vedno otroci, saj nismo imeli pojma, čemu služi (takrat se namreč o kakšnih ženskih ali moških spolnih organih pred otroci nikoli ni govorilo). Ko so bile klobase suhe, smo jih obesili na palico pod strop, zgoraj na hodniku pred *kambrami* (sobami). Klobase so nam posušili pri sosedovih in, ko jih je tatko prinesel domov, je mama zrezala en *rikel* (ali pa mogoče dva za vse štiri), ma potlej adijo, klobase, se jih je po nekaj dnevih zalilo v mast in so morale trajati celo leto. Pa saj bi še šlo nekako, a kaj, ko so bile zmeraj za »Taljane« (navadno

Otroštvo

Večino otroštva sem preživela pri noni na Artvižah – takrat so bili ta večji kmetje v vasi. Imeli so kakih 15 goved, dve svinji z mladimi, mladiče so prodajali, pa dva prašiča zase. Delalo se je vsak dan celo leto. Vsi, kar nas je bilo pri hiši, smo vedno vstajali okrog petih zjutraj - takoj, ko se je zdanilo. Pojedli smo *žocovo kafe* (cikorja) in kruh, brez izjeme, vsak dan isto. Potem je pa vsak odšel po svojih opravkih, določenih za tisti dan. Gospodinja je zmeraj ostala doma, poskrbela je za živali. Okrog devetih je morala biti skuhana marena, morda klobase z zeljem, če se je peklo tisti dan kruh, morda še *minutarji*, fižol v solati z veliko jajci, kak lep kos *pancete* (slanine) ali par klobas. Marena je bil zmeraj najbolj močan obrok. Vse je bilo naloženo v košaro, zraven se je dodalo *flaško* (steklenico) vode z jiskom (okisana voda) za žejo in flaško šnopsa. Kot otrok sem vedno košaro raznašala sama, ko je bilo seno, ko se je želo, ko se je napravljalo drva, ali pa, ko se je grabilo listje. Vsaka bilka slame je bila namenjena rezanju s slamoreznico s senom. Koliko košev listja je bilo potrebno nagrabiti za celo leto za toliko živine! In ni bila samo kmetija! Pobralo se je vsako najmanjše jabčko, *fruško* (hruško), tepko (vrsta hruške) in vse češnje, za kuhat šnops, *čješp* (sliv) ni blo. Drugega alkohola pri hiši ni bilo, ma šnopsa zmeraj okrog sto litrov – za celoletno porabo pa za nošenje v Trst za prodajo. Vsi v vasi so živeli od kmetije in drv, nabiranja *baranelc* (borovnic), jagod in gob. Se sliši čudno, ma vam povem, da vse, kar se je pripravilo v hiši, je bilo - zahvaljujoč nabranim in prodanim stvarim. Gob nismo nabirali tako malo kot danes. Stric me je dal *kikiriki*, še v trdni temi in pred videžem sva bla na *punti*. O ja, navadno sva mogla počakati, da je bilo sploh lahko kaj videti. In takrat se je hitro nabralo gobe in hitelo še kam pobrati in potem domov. Tam gor še danes nobeden ne gre pogledat za gobe. Vedno imamo svoje *punte* (točke, kjer gobe rastejo). Glede nabiranja borovnic pa tako: sploh ti niso rekli, da jih je treba it nabirat, napravili so ti prazno 12-litrsko škatlo marmelade, tisto s *pupkami in mulci* (z deklicami in dečki), tako sem ji sama rekla, s teto sva počakali, da je minila rosa, in sva šli. Dokler ni bila posoda polna, se ni šlo domov. Nikomur še na kraj pameti ni prišlo, da bi rekel, da ga boli hrbet, ali da se mu ne da več nabirati. Borovnice se je nabiralo z golimi rokami, morale so biti mokaste in brez perc (listkov), da so lahko ostale lepe cel teden. Bili smo zmeraj polni čeperjev (klopov, ki se jih danes tako zelo bojimo), in kaj, odrli smo jih proč, malo namazali s šnopsem in *boh* (domač pozdrav, izraz za »in tako pač je«). Nabrano se je potem neslo prodati v Trst. Prodajati se je hodilo vsak drugi dan, prodajali pa sta ali nona ali pa moja teta, nevesta.

Zlata Cergol

»Sem ženska v zrelih letih, doma iz Klanca pri Kozini, ki si je že v otroških letih želela prebrati veliko knjig, a jih na žalost nisem uspela. Moja mama je vedno, ko me je zasačila s knjigo v roki rekla, da je branje velika potrata časa. Tudi v življenju nasploh nisem dosegla nobene posebne izobrazbe, naredila sem le poklicno šolo, kajti tudi tu je moja mama imela določeno mnenje - da je študij samo za bogate, »furbaste« in tiste, ki ne vedo, kam bi s časom. Ker sem zrastle v delavski družini, je vedno primanjkovalo denarja in časa, pa tudi »furbasta« se nisem rodila in tudi ne postala. Tako v življenju opravljam le poklic gospodinje in matere in je razumljivo, da mi tudi sedaj vedno primanjkuje časa. Zato pa v žepu moje delavne obleke vedno nosim svinčnik in kos papirja in ko mi misli včasih uidejo v čase mojega otroštva, s fantazijo vred vse zlijem na papir. Tako nastajajo moje zgodbe, pesmi in verzi, ki jih večkrat podarjam mojim sorodnikom in prijateljem ob raznih priložnostih.«

(Zlata ob odprtju vaškega doma v Klanecu, poleg župan občine Zvonko Benčič – Midre, ostali dve fotografiji vzeti iz interneta)

Krožek

Sem v tistih letih, ko se človek zave, da njegov čas postaja vedno težji in krajši. In čeravno cel ljubi dan tečem in tečem, se ob koncu delovnega dne zavem, da še vedno nisem pritekla na cilj. Že lep čas v mislih iščem iskrico, ki bi za kratek čas ustavila in spremenila ta ritem mojega teka, a v resnici sploh ne vem, kaj bi rada. Ko sem v glasilu opazila vabilo na študijski krožek, sem se navdušena odločila, da poskusim, to pa tudi zato, ker leta niso bila omejena. Radovednost, kaj se na takih in podobnih krožkih dogaja, je bila velika, saj sem že kot osnovnošolka imela željo po vpisu v katerega od takrat obstoječih krožkov na šoli. Vedno sem si želela druženja in pogovora, pa čeravno sem bila kot otrok zelo tiha, boječa in sramežljiva učenka. Naj priznam, da tudi pretirano odprte glave nisem nikoli bila. Vendar misel na krožek je bila zelo vabljava. Bila sem radovedna. Imela pa sem seveda en velik problem, za katerega sem že v naprej vedela, da ni rešljiv. Moja mama. Strah me je bilo doma omeniti mojo željo, kajti moji mami se je vse, kar ni bilo delo, delo in še enkrat delo, zdelo izguba časa. Naj povem, da sem s težavo uspela prebrati že knjige za bralno značko, saj če je mama zvečer opazila luč v sobi, je takoj potokla po vratih in zakričala: »Ugasni luč, je škoda elektrike, gre Veštro po stopnicah!« Tako smo namreč klicali inkasanta za elektriko. Če je moja mama opazila, da v lepem vremenu sedim za hišo s knjigo na kolenih, je takoj nergala: »Kaj bolj pametnega dela v tako lepem vremenu res ne najdeš?« Sama sebi sem se zdela neumna, da bi lahko sploh omenila besedo krožek, besedo, ki je v meni tlela štirideset let kot nevzklito seme. In zato sem danes tukaj, da bi to seme končno lahko pognalo iz moje duše.

Maska

Odpravljala se je spat. Vesela, vendar nekoliko utrujena, radostno utrujena, je razmišljala o današnjem dnevu, o stvareh, o ljudeh in veselih uricah, ki jih je preživela nekoliko drugače, kot vse ostale običajne dni, odkar ji je umrl mož. Mogoče bo lepše spala to noč. Sovražila je noči, v katerih ji spanec ni in ni hotel zatisniti oči. Vsaka noč se je raztezala v ure nemira brez spanca, v slabe misli, ki so ponoči še bolj žive in temačne kot podnevi. Mogoče imajo sosedomi prav, ko ji večkrat pravijo, naj vse proda in gre v dom, kjer bo bolje poskrbljeno zanjo. Čeprav nerada, a morala se bo odločiti, saj mora priznati, da v tej hiši, pa čeprav je majhna, ne bo mogla več dosti časa vztrajati. Že misel na zimo jo plaši, ko ne ve, kje bo dobila človeka, da ji bo pripravil drva. Tudi v trgovino ne moreč več sama, pa streha pušča in

še in še bi se našlo skrbi, a odkar je izgubila moža, nima več tiste volje kot nekoč, pa tudi moči ni več. Ubija jo samota; vest, da se ji v zakonu ni rodil otrok, ki bi ji bil sedaj, na stara leta, verjetno v pomoč. Ubija jo tudi to, da se ji sosedje vedno manj oglašajo, odkar jih je zavrnila, ko jo je sosedov najmlajši prosil, naj proda tisti vrt za hišo. Res, da ga ne obdeluje več, a kako naj bi kar prodala. Saj so ji obljubili dobro plačilo in da ji bodo pomagali na stara leta v sili in potrebi. Da lahko dajo vse na papir, so ji rekli, a se vseeno ni mogla odločiti. Tako so dnevi bili podobni dnevu in v tej hiši, sama, se je še bolj počutila starko, kot je v resnici bila. Danes pa ne ve, po kakšnem naključju je na njeno dvorišče zavila mlada družina, ko je bila ravno pri kosilu. Opravičevali so se, ker jo motijo, pa da so se slučajno odpravili na sprehod tod mimo. Prišli so namreč iz mesta. Dober zrak in lepo jesensko vreme jih je prav gnalo v to odročno vas, kjer so zaznali mir in lep razgled na vso dolino in okoliške kraje. Skuhala jim je kavo in možakar se je kar sam ponudil, da ji skolje kup polen, ki so bila zložena v meter pod napuščem. Kramljali so in se pogovarjali, obljubili so, da naslednjo nedeljo spet pridejo in res so prišli: prinesli so nekaj dobrot, ki jih starka ni še nikoli okusila, tudi steklenico dobrega vina pa zavitek kave in odlične kekse. Kako je bila vesela! Odslej je ženica čakala samo še na nedelje, se jih veselila in pozabila na vse tegobe, na sosede in skrbi. Prihajali so, ji prinašali stvari iz trgovine, urejali zadeve na občini in pošti, ki jih sama ni zmogla. Soseba ji je večkrat rekla: »Pazi, da se ne boš opekla; da te vse te usluge ne bodo preveč stale!« A ona, kot bi ne slišala. Večkrat pa ji je le odgovorila: »Kaj si mi nevoščljiva, ker mene tuji ljudje večkrat obiščejo kakor tebe tvoji lastni otroci?!« In tako se je zima prelevila v pomlad in mlada družina, vedno prijazna in na voljo, je neko nedeljo ženico zaprosila, če bi mogoče bila za to, da bi tisti vrt za hišo malo preorali in posadili malo zelenjave, krompirja, fižola. Bilo bi namreč dovolj tudi zanjo. Seveda bi vse lepo ogradili, da divjad ne bi mogla zraven. Ženica je bila neznansko navdušena. Pri hiši se bo končno oralo, sadilo in imeli bodo svojo zelenjavo! Še dobro, da ni vrta prodala sosedovim. Res so na vrtu zrastle same dobrote. V kotu vrta, v zavetju, so si uredili manjši prostor, kjer so vse pogosteje prirejali piknike, veselice in s seboj vabili prijatelje in znance. Vendar je bila vedno v družbo povabljena tudi stara ženica. Na jesen pa je mladi mož predlagal, da bi to zadevo dali malo na papir. Če bi ona uporabljala vrt, bi tako še bolj z veseljem hodili gor v kraj, sadili, pleli, okopavali. Ženica se je s tem strinjala in tako so se na dan uradnih ur odpeljali na kataster. Tam je starka vesela podpisala izjavo - ne glede na to, kaj je dokument, ki ga je podpisovala, vseboval. Ko jo je uradnik povprašal, če ne bo nič prebrala, je odgovorila: »Kaj bi brala, saj še očal nimam - moram prej k okulistu!« Tako sta mladi mož in žena pospremila ženico še do okulista. In da je bilo veselje še večje, so jo povabili še na kosilo v bližnjo gostilno. Mlada dva sta kar žarela od veselja, a tudi ženica je izžarevala svoje navdušenje. Prišla je zima. Mlada družina se je oglašala bolj poredko, kot je bila ženica vajena. Spraševali so, če je dobila kaj pošte. Ko je končno pošto pokazala neke nedelje, so si nekako oddahnili in rekli: »Nekaj časa nas ne bo, vendar se vidimo na spomlad.« In so odšli. Brez pozdrava, brez pretiranih besed, brez vljudnosti in pozornosti, kot jo je bila ženica vajena zadnje čase. Ko so odhajali, jo je v srcu nekaj zapeklo. Hotela jih je še marsikaj vprašati, poleg drugega tudi to, kdaj bodo narejena njena očala. Ostala je nema in žalostno gledala proti vrtu za hišo, ki že lep čas ni bil deležen človeške pozornosti. In kot so obljubili, so se na spomlad res vrnil, le da niso stopili k njej. Šli so naravnost na vrt za hišo, odprli vrata, skozi so zapeljali tovornjaki, kopač in pričeli z deli. Obupana in presenečena je jezno stekla za hišo in vpila: »Kaj za božjo voljo

delate, tu bomo sadili in sejali! Kaj ste zgrešili, to je moje, to je moj vrt, kdo vam daje pravico, da ga uničujete!« Mladi mož je pristopil k starki in ji pokazal papir, ki ga je prejšnje leto podpisovala: »Vi ste nam dali pravico, saj ste podpisali, mar ni to vaš podpis?« Starka je žalostna, potrta in ogorčena hkrati stekla domov. Ni mogla verjeti. To je bilo preveč zanjo. Ta urejena, nasmejana in vedno prijazna družina je odvrгла masko in pokazala svojo pravo podobo, ko je dosegla svoje.

Mir ljudem na zemlji

Mrači se in jaz hitim proti avtobusni postaji. Mraz, niti ne mraz, temveč vlaga, ki ti navlaži telo do duše, me spravlja v slabo voljo. Še tesneje si ovijem šal okoli vratu in potisnem zadrگو na bundi do brade. Dnevi so vedno krajši, kar je znak, da je pred durmi zima. Zime nikoli nisem marala, tudi kot otrok ne. Vedno je bila težava v tem, da mama ni utegnila kupiti novih oblačil, kajti stara so nam bila, meni in sestri, že preteklo leto premajhna. Oče pa pisma Miklavžu, v katerem sva ga prosili za nove gležnarje, sploh ni odposlal, ker je pozabil. V zimskih dneh sem se veselila le tega, da nam zaradi slabega vremena ni bilo treba kdaj pa kdaj v šolo. V moji mladosti smo v šolo pešačili, ni bilo ne avtobusa in ne kombija, cesta, ki pelje do vasi, pa je bila v tistih časih ena sama makadamska luknja. V zimskem času sem se veselila še ene stvari - božičnega večera. Ne zato, ker bi bili moji starši in družina nasploh tako zelo verni, temveč po zaslugi naše gospodinje, pri kateri smo stanovali kot podnajemniki. Bila je starejša ženica, zelo pobožna in je svoje življenje namenila le vezenju, kvačkanju in pa seveda, bogu. Molila je vedno in povsod, najsi je bila v hiši, na vrtu, ko je prišla k nam na kosilo, ali pa se je prišla malce pogreti - sama ni namreč nikoli ne kuhala ne kurila ognja. Priletna ženica, vedno oblečena v črno dolgo krilo, črno volneno jopo, ki je bila na rokavih, predvsem na komolcih, že vsa načeta, mi je prirasla k srcu. Na glavi je vedno nosila ruto, ne glede, ali je bil mraz ali pa neznosna vročina. Obuta je bila v črne, tudi te že precej obrabljene, copate z zadrگو do gležnjev; copate, kakršne so takrat nosili starejši ljudje v zimskem času po hiši. Ženica je bila moji sestri in meni obenem varuška, saj naju je mama večkrat puščala v njeni oskrbi. Razen tega, da je bila zelo pobožna, je bila tudi zelo olikana, potrpežljiva in ponižna, a v določenih trenutkih zelo ukazovalna. Če je ona nekaj zahtevala, ali bolje rečeno prosila, je bilo treba željo upoštevati. Zgodilo se je poredkoma. Pa še nekaj je bilo ... Njen smrad. Spremljal jo je čez dan in ponoči, ob praznikih ali delavnikih, povsod in vedno, tudi v temi bi jo vsak izmed vaščanov lahko prepoznal in začutil njeno prisotnost. Sama sem se z njenim posebnim vonjem sprijaznila in me tudi kasneje - kot odraščajočo najstnico - ni motil. Motil pa je mojo mamo, ki je vsakokrat, ko je ženica po dolgem večeru sedenja ob štedilniku, hitela odpirati okno v kuhinji, da je zazebló v prostor in je oče vedno godrnjaje pripomnil, da meče polena skozi okno. »Ko pa tako smrdi! Ta ženska je vodo občutila na svoji koži verjetno samo pri svetem krstu in nikdar več!« je v jezi odgovarjala moja mati. Ponavljalo se je tudi ob praznikih, saj se ženica s kopanjem in osebno higieno ni nikoli obremenjevala. Bilo je na božični predvečer, spomnim se, da sva bili s sestro doma, verjetno je bila nedelja, kajti v tistih časih v obdobju mojega šolanja, se ni praznovalo verskih praznikov. Skoraj smo že posedli h kosilu, ko je po stopnicah prisopla naša gospodinja, malo postala, zajela zrak in odločno rekla: »Dober dan, Bog daj vsem, in mir ljudem na zemlji na današnji dan. Danes želim, da je v tej hiši mir!« Besedo mir je odločno poudarila zato,

ker se je v naši družini čez celo leto vedno nekaj dogajalo. Ali sta se sprla oče in mati, ali pa sva se pričkale in prerivale s sestro. To je bilo na vsakodnevnem sporedu. Mama je očetu najraje očitala, da se je preveč časa zamudil v gostilni, ali da ni opravil tega ali onega, kar mu je naročila, preden se je odpravil od doma. Če se že ni pričkala z očetom, se je znesla nad naju s sestro, včasih tudi zaradi prav banalnih stvari, kot na primer zaradi kuhanega krompirja, ki je bil, ali premalo kuhan, če se je mama predčasno vrnila domov ali prekuhan, če je mama slučajno zamujala. Večkrat se je z besedami znesla nad sosedo zaradi kokoši, ki so se »slučajno« znašle na našem vrtu in vse prebrskale, ali zaradi naših kokoši, ki so ušle iz mreže in znesle jajca pri sosedovih in jih soseda ni hotela mami vrniti. Na božični predvečer, po domače na dan božične vigilije, je naša gospodinja zahtevala v hiši mir in morali smo jo ubogati. Oče se je obrnil k mami in rekel: »To pa ji lahko ugodimo, saj ne zahteva dosti, če ji že najemnine še nismo plačali!« Moja mama, ki se je takoj počutila nekoliko krivo, ne le zato, ker smo zamujali z najemnino, temveč tudi zato, ker je vedela, da se prošnje nanašajo v večji meri nanjo, je besna odgovorila: »Kaj najemnino, pa to ni nič, ko pa je že kuhana in pečena cele dneve pri nas!« Oče je gospodinja posedel za mizo na njeno stalno častno mesto, ki je bilo nasproti očetu, in ji dal vedeti, da se vsi strinjamo z njeno prošnjo. Vsi smo se pokrižali, zmolili in mama je razdelila polento in golaž iz polenovke (bakala), ki je bil na naši mizi vedno prisoten na ta večer. Seveda smo po končanem kosilu spet molili, morali smo se pač zahvaliti bogu za zaužito hrano. Očetova zadolžitev je bila, da je vsako leto za božič priskrbel novoletno jelko ali smreko. V družini nismo imeli nikoli prej ne borovca in ne brina, kot so ga imeli po določenih hišah, ampak vedno le smreko ali celó jelko. Moj oče je zelo rad delal jaslice, užival je v tem in užival je, ko smo mu vsi pomagali obešati dobrote na drevesce in ga krasiti. Med delom si je brundal znano pesem *Sveta noč*, se vsake toliko časa odmaknil od dreveščka in si prižgal cigareto. To je spomin, ki me še danes razveseljuje, ko sama krasim smrečico in postavljam jaslice. Toda tisto leto smrečice oče ni uspel dobiti, zato se je takoj po kosilu oblekel in odpravil na pot v upanju, da jo kje najde. Mama mu je dala denar in mu zabičala: »Glej, da greš naravnost po smreko in ne hodi v gostilno!« Gledala sem očeta, kako je pokimal mami in zajahal *vespo* (vrsta motornega vozila). Potiho sem molila, da bi oče smreko našel in da se ne bi na poti ustavil v gostilni. Molila sem, ker sem si tudi sama želela, da bi bil v naši družini vsaj enkrat mir. S sestro sva iz podstrešja privlekli veliko kartonasto škatlo, v kateri so bili vsi okraski, lučke, ovčke, pastirji in seveda, vsa sveta družina. Zložili sva vse lepo na mizo in mama je prinesla veliko dobrot, ki naj bi jih obesili na smrečico: mandarine, mandorlate in seveda cukre, ki so se svetili, zaviti v vseh mogočih barvnih papirčkih. Tudi *fancl* ali miške, kot smo rekli slaščici, ki ni smela manjkati na ta večer, je mama še vroče položila na mizo. Vse je bilo pripravljeno, le očeta ni bilo od nikoder. Mračilo se je, začel je naletavati sneg. Pravo božično vzdušje, bi lahko rekli, a mene je pričela glodati skrb, kje neki je moj oče. Mama je postajala vedno bolj nestrpna, premetavala je posodo, godrnjala na naju s sestro in na gospodinja. Zbala sem se, da bo tudi tokrat prepir v družini neizbežen. Vedno bolj sem postajala žalostna in zaskrbljena, mama pa, kot bi slutila mojo skrb, je rekla: »Tudi danes je ista pesem kot vsak dan, kje drugje kot v gostilni. Tam je ostal on in njegova smrečica in moj denar!« Gospodinja pa je tolkla svojo: »Mir, mir ljudem na zemlji na ta sveti večer!« Sneg je vedno bolj naletaval, bila je že trdna tema, fancli so se že ohladili, s sestro sva izgubili ves apetit. Sloneli sva pri oknu in čakali, kdaj se bo v temi prikazala kakšna luč. Dolgo sva strmeli v temo, ko sva opazili medlo svetlobo, zatem sva takoj prepoznali glas vespe najinega očeta. Vse tri, mama, sestra in jaz, razen gospodinje, smo stekle po stopnicah v vežo. V strahu sem stopila pred očeta in ga pogledala v oči. Bala sem se, kaj bom v njih videla, a zaznala sem le obraz, rdeč od mraza, solzne oči, izmučenega očeta od meteža in vetrov. Bil je moker od glave do pet. V rokah je držal velik borovc in kot v opravičilo rekel: »Žal mi je, letos se bomo morali zadovoljiti z borovcem. Čakal sem, da bo prišel tovornjak s smrečicami, a so rekli, da zaradi slabega vremena ni mogel priti nihče, zato sem moral v gozd. Žal mi je,« je še enkrat poudaril oče. Mi pa, vsi srečni, smo na ves glas začeli hvaliti, kako lepo, da je drevesce, tako košato, veliko in da je konec koncev tudi sprememba dobrodošla. Iz veselja bi očeta najraje objela, kajti držal je

obljubo. V ogreti kuhinji se je pri štedilniku preoblekel, malo pogrel, nato mami ponudil denar in rekel: »Na, nič nisem porabil, sem si pa vendarle nekaj zaluzil, kaj praviš, in mi nikar ne prinesi fingerta, prinesi mi malo večji kozarec, da se malo pogrejem tudi od znotraj!« Mama je smeje vzela denar, segla z roko v nedrje in izvlekla ključ njenega skrivališča ter odšla v vežo. Ko si je oče malo opomogel, je po grlu spustil pekočo tekočino in rekel: »Zdaj pa le hitro, miške na mizo in pupe moje, lotimo se dela, da bomo opolnoči lahko šli k polnočnici!« Kako sem bila vesela! Ko sem skoraj ob dveh zjutraj legla premražena v posteljo, sem premišljevala o tem, kako lep je bil današnji večer, nasploh cel dan, preživet z družino, resda obarvan z nekoliko strahu, pa vseeno – vladal je mir. Mir. Vse smo lepo speljali, naredili jaslice, okrasili novoletno drevce, v miru povečerjali in šli vsi skupaj, z gospodinjo vred, k polnočnici in to vse brez običajnega pričkanja in kreganja. Seveda, po zaslugi naše gospodinje in njenih besed: »Mir na zemlji vsem ljudem, kajti danes se je rodil odrešenik sveta. «Če že ne cel svet, je pa odrešil prepira našo družino,« sem si mislila. In že skoraj v spanju sestri bolj rekla, kot jo vprašala: »In če se je ta Jezus zares rodil, zakaj se rodi samo enkrat na leto, moral bi se večkrat!«

Hvala mati

Dolga vrsta žalujočih, ki se je še zadnjič hotela pokloniti pokojnici, se je ustavila pred komaj skopano jamo. Tik zraven gomile so se v vrsto postavile vse tri hčere pokojne mame Lidije s svojimi možmi ob strani. Vsi odeti v žalna črna oblačila in s snežno belimi robci v rokah, so strmeli v krsto, katero so možje počasi spuščali v jamo. Slišalo se je le žalostno vzdihovanje in smrkanje ter neprekinjeno ihtenje najstarejše hčere. Ko je duhovnik odpravil svoje in je bil obred končan, je izzvenela še zadnja pesem materi, ženi in noni, ki jih je zdaj zapuščala za vselej. Od daleč se je nad še odprtim grobom razlila le še melodija slovesa, ki jo je na trobento, tam nekje iz ozadja, izvabljal mlad trobentaš. Vse tri hčere so se pomaknile nekoliko bliže grobu in se še zadnjič zjokale nad njim ter v grob spustile vsaka svojo rdečo vrtnico. Ivanka, nečakinja pokojnice, je stala tik za sestričnami in se v tišini, z molitvijo, poslavljalja od tete, ki jo je imela neizmerno rada in jo je vedno spoštovala. Teta ji je vedno znala prisluhiniti, ji znala pravilno svetovati, ko se je v stiski zatekala k njej. Teta je v življenju prebrodila nemalo težav in gorja, vendar jo Ivanka ni slišala nikoli v življenju jamrati. Njene besede so jo navdajale z močjo in korajžjo. Ivanka se je zavedala, da ji bo vse to zdaj manjkalo, da bo teto zelo pogrešala, to ni dvoma, a kaj hočemo, ko pa se vsako življenje tako ali tako izteče, le da se je življenje njene tete izteklo mnogo prezgodaj. Opazovala je, kako njene sestrične jokajo in se poslavlajo od mame, in skoraj ni mogla verjeti besedam, ki jih je slišala od najstarejše: »Zbogom, mama, in hvala ti za vse!« Nato pa so se vse tri v spremstvu svojih mož pomaknile počasi malo stran od groba in dale prostor in možnost tudi ostalim žalujočim in vsem prisotnim, da se tudi oni še zadnjič poslovijo od umrle Lidije. Ko je Ivanka slišala te besede, so jo presunile in podžgale hkrati. »Kaj res mora ena mati umreti, da ji otroci lahko izrečejo zahvalo in da se lahko šele ob izgubi matere zavedo, kaj vse jim je živa postorila, jim pomagala in jih razvajala? Kaj res mora prej umreti?« je vsa jezna razmišljala Ivanka. V hipu so jezni nečakinji v spomin privrele besede, ki jih ji je teta ob njenem zadnjem obisku v bolnišnici skoraj že brez moči poudarjala: »Ivanka moja, zdaj si mati tudi ti, kmalu boš tudi tašča, pazi, ne delaj napak, kot sem jih celo življenje delala sama; še imaš čas, da pomisliš tudi nase! Ivanka, imej se vsaj malo rada, čuvaj si moči in zdravje, ne zapravljaj si ga

z garanjem in pehanjem, vsaj ti bodi pametnejša in pomisli malo nase, če že meni ni uspelo! Veš, Ivanka otroci so res naše največje veselje, vendar otroci bolj ko rastejo, rastejo z njimi tudi njihove zahteve. Jemljejo in jemljejo, več, kot jim lahko daš - v zameno pa ti večkrat vračajo z razočaranjem. Ti dobro veš, kaj vse sem v življenju prestala, pregarala in pretrpela, da sem vse tri izšolala in jim pomagala do službe in do lastnega doma in še do marsičesa, a nočem jim očitati, vse sem dala in naredila z veseljem. Vse to se mojim zdi samoumevno in logično. Mama pač dela, ker se ji delo dopade, mama pač ne zna drugače, kot da dela. In zato, ker jim je vse tako logično, je logično, da nisem v zameno nikoli nič zahtevala, a želela sem si, neizmerno sem si želela iz njihovih ust vsaj enkrat slišati eno majhno zahvalo, a zaman sem čakala nanjo. Saj je logično, kajne?« je še pribila in pri teh besedah lovila moč, ki ji je že usihala. Ivanko so ob teh spominih zalile solze, spustila je cvet v gomilo in skoraj stekla iz pokopališča. Na poti domov se je nekoliko umirila, a se je zopet potopila v razmišljanje in v teti Lidiji vedno bolj prepoznavala sebe. Res je, da kri ni voda, to je pravila že njena nona in da je njihova družina od vselej bila družina garačev, a vendarle ne more biti res, da se ena mati ne more odreči skrbi za svoje otroke tudi takrat, ko so že odrasli. Vedno bolj so ji v ušesih odzvanjale tetine zadnje besede: »Ivanka, misli nase, čuvaj si zdravje in moči, otroci se bodo že znašli! Ne misli, da so tvoji drugačni, časi so taki, nihče ti ne bo hvaležen kot ne meni, pa se še ne vem kako lahko ženeš! Mogoče, ko me ne bo več, bodo razumeli, mogoče mi bodo takrat hvaležni, a kaj mi bo takrat?« O, kako prav je imela teta Lidija! Ona je imela vedno prav, le da so določene stvari prišle večkrat prepozno. In danes ob uri slovesa ji je ena od hčera res izrekla tisto besedo - hvala. Kot bi bila ta beseda nekaj gnusnega, sramotnega. Tudi moji otroci je nikoli ne izrečejo - kot bi bila izbrisana iz njihovega besednega zaklada. Mogoče bom morala tudi jaz prej umreti, kot je morala moja teta, preden jo bodo izustili!« je razmišljala Ivanka in hitela proti domu. Po licih so ji še vedno drsele solze, ko se je zavela, da stoji že na dvorišču. »Kaj neki mi blodi po tej moji neumni glavi, mar bi se podvizala in pripravila mizo in pogrela kosilo, saj bodo moji vsak čas doma vsi na smrt utrujeni in lačni in še veliko dela me čaka danes,« je jezna Ivanka poskušala pregnati črne misli. Res je - nobena mama ne more iz svoje kože in nobena mama ne more biti nič drugačna, kot je lahko samo mama.

Slavka Cetin Čufar

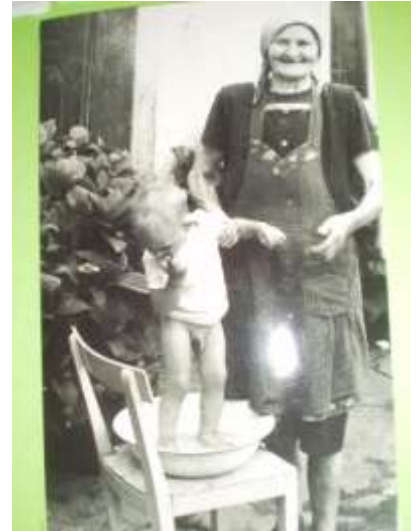
»Rojena sem 1938 na Mršah v Brkinih, pri Šimonovih. Rada imam prostost, naravo, živali, ljudi. Po končani šoli sem ostala doma na kmetiji in trdo delala. V mladih letih sem bila vesele narave in sem zelo rada plesala, nisem prenašala tihih, molčečih ljudi in počasnega življenja. Rada sem brala očetove knjige, ponoči in skrivaj, za mamo je bil to izgubljen čas. Najbolj srečna sem bila, ko sem pasla krave, ker sem takrat lahko brala po mili volji. Ljubiteljsko se ukvarjam s poslikavami na steklo, na kamen in druge predmete. Rada rišem. Narava mi daje navdih, zato upodabljam cvetje, živali in ljudi. Ob vsaki risbi zapišem svoje kratke misli. Z risanjem in pisanjem si tako bogatim življenje v svojih poznih letih. S pomočjo Folklorne skupine Brkini sem ob 70. letnici objavila zgodbi in pesmi v knjigi Brkinske stezice.« (povzetek iz omenjene knjige).

Samo tetka ne

Zofka žalostna je bla, ki rada vd šiše bi šla,
ki pounu mladih pr šiši je, ki radi poročili bi se.
'Ne, ne, sam tetka ne!' je Zofka mislila, kaj bi nrdila.
Zmjeran se v sosedovega Tončka je ozirala in z njim govorila.
In vndar ga na 19. marca v Ricmanje na božjo pot je napotila.
Pregovor pravi, da v Ricmanjih svet Jožef vsakmu željo izpouni,
zatu Zofka se hitru v cerkev odpravi in v prvi klopi kleči,
roke v čast buhcu drži in v svetga Jožefa ima obrnjene oči.
Na glas je prosila in bolečin v srcu občutila,
da tudi solze je z oči potočila, na nobeno stran se ni več obrnila,
z glavo obrnjeno gor je samo prosila in molila:
»Svet Jožef, dej mi moža, če vrejdna ga nejsm pa potrebna sm ga!«
Zofka je upala, da svet Jožef uslišou jo bo,
pa četudi med njimi ljubezni ne bo,
zato je še naprej v cerkvi klečala, molila in trpela,
ker kolena so jo grozno bolela in
mislila je 'če na tem svejti se trpi, se vsakmu čudež zgodi'.
Zofka je vstala in vsa srečna s cerkve vn se podala,
v Tončka se ozrla in se mu srečna posmejala,
do večera sta se v družbi mladih držala,
ma Zofka bi rada s Tončkom sama ostala,
zato ga je pregovorila in proti Bazovici sta se napotila,
sama po bližnjici, pod ključom po škalcah hodila.
Tonček jo je za roko prijel, jo stisnil, Zofka se mu je pustila,
ker zmirej na čudež je mislila: da želja se ji bo izpolnila.
Dolga, strma je bla ta steza, počasi naprej sta se držala in hodila,
pa prehitro do Bazovice sta se spustila, da nista znala, kje bi se ustavila,
ker use okuli je blo belo, slana je bla velika,
po vasi po vseh šišah je bla tema, vse tiho, vse vre spi,
Tonček govori: »Mrzlo se mi zdi, verjetno pr meni še šparget gori!«
Na tiho v šišo sta vstopila, brez govorit da kšn se ne zbudi
in na klop za šparget na gorko se hitro usela.
Tonček korajžno k Zofki se stisnil, jo poljubil,
da od sreče jo je po celem životu streslo,
vse je teklo taku lepu, gladko, da jim je prav srce skakalo.
Zofka je samo na čudež mislila, srečna, ker je bila uslišana,
še dobro se nejsta zavela, je v njih vre ljbezen zavrela,
da vse je se užgalo in v njih trepetalo.
Na tisti klopi v guorkem je blo vse taku lepu,

taku srečna sta bla, da na uro sta pozabla oba.
Čudež, rejs čudež se je zgodil, da še isto lejto sta se vzela
in decembra mejsca sta že sinka Tončka imela.
Ta čudež pa je žalosten bil, ker Tonček je po oštarijah hodil in pil,
v pijanosti otroke delal, za družino se ni zmenil,
po šiši je rjoviu, vse loviu, kšn je tudi klofuto dobiu,
vse je zbežalo, nobeden ni z njim govoril,
tu je blu žalosti, dokler se ni pijan na klop zvrnil.
Na klopi se čudež je začel in na klopi se je končal.
Zofka se martrala, delala in za otroke skrbela.
V Trst vkuli bab delat hodila, jim čistla in prala,
vsaki dan je je kšna baba kej dala,
tudi za ostanke se jim je zahvalla.
Zofka je na čudež mislila, kontenta, da je bla uslišana,
zmjieran je govorila: »Trpim, trpim, bo vre buh pomagou!«
V cerkev hodila in molila, da ji ne bi več buh otruk nalagou,
pa še zmirej kontenta je bla in govorila:
» Ne, ne, samo tetka ne, ker zaničevane so ble vse!«

Misel o Zgodbarnici

16. oktobra ob 18. uri smo bili povabljeni na študijski krožek. Da ne bi zamudila, sem se že ob 17.30 pripeljala pred knjižnico prva. Pred vrati sem se znašla sama, malo zaskrbljena sem vstopila in pomislila, kdo bo prišel in od kje bodo prišli drugi - zame je bilo namreč vse novo, neznano - vendar sta mi smeh in prijazen pozdrav Patricije dala moči in korajže. Na vratih se je prva prikazala Majda Peršolja iz Rodika - njo sem spoznala že v Bazovici, kjer je predstavljala svojo knjigo. Bližala se je šesta ura, na drugem koncu knjižnice je bila lepo pripravljena miza z dvanajstimi stolicami. Zaskrbljena sem pomislila, da bom najverjetneje najstarejša, kar me je malo žalostilo, pa sem si rekla: »Pa naj bo, kar bo!« Pogledala sem naokoli, kam bi sedla, na konec mize ne, na sredino tudi ne, druga stolica bo prava. Na mizo so bile položene vse vrste knjig, piškoti, bonboni, voda in sokovi in seveda, zelo prijazen pogled in sprejem. Drug za drugim so začeli prihajati različnih starosti, vsi mlajši, veliko mlajši od mene. Krožek je uvodoma predstavila knjižničarka Patricija, ki nam je na lep način razložila, zakaj in kako se je odločila zanj, za družabnost, pogovor, za izmenjavo mnenj, za učenje pisanja in za ohranitev starih zgodbic in običajev, ki bi se ohranjali kot kulturna dediščina skozi čas. Vsak se je predstavil po svoje, orisal svoje življenje, delo, misli o sebi in o tem, kaj ga zanima. Okrog sebe sem olajšana opazovala same prijazne obraze; bila sem veselo sproščena in srečna, da sem prišla, po domače rečeno »kukur, de bi bla doma«, z željo, da se vidimo še velikokrat v naprej.

Strah

Strah, tisti grozen strah,
da iz sebe pregnal bi ga na mah,
ko življenje s smrtjo se igra,
bolezen te pesti, da zavest izgubi,
v tebi pa od strahu srce bije
in glas brez misli ti kriči,
da življenje se zbudi, ker negibno na tleh leži,
čakaš sekunde, da se obrne, pogleda, spregovori,
tiste oči, grozen pogled, odprte oči,
ki te ne vidijo, grozno se zdi ...
In od strahu mrtev v trenutku si tudi ti,
treseš se kot v vetru šiba, mrzla šiba,
strah, tisti grozen strah, ki ti misliti ne pusti,
ki te duši, dolgo se vleče čas, ti pa trpiš,
da pogledajo njegove oči, da spregovori ...
Šele takrat, takrat na nogah ne več stojiš,
tresoč se na tla spustiš, usedeš, uležeš,
ker v tebi ni več moči, samo še jok ti srce sprosti,
ki še dolgo se ne more umiriti,
ker te pri srcu boli, da strah te presune do kosti,
ne moreš si pomagati, ne moreš koga poklicati,
da pomagal bi, ker v strahu vse otrdi, da ni moči.
Življenje je kruto, bolezen ti ga uniči,
uniči zakonsko življenje, ki ga srečno živiš,
spoštovanje, veselje, ljubezen, ki te družijo, zadovolji,
vse to ti bolezen nerazumljiva pogubi.
Za njim se oziraš, iščeš, da ga vidiš, če še pokonci stoji,
da se ne zgrudi, zavest zgubi, tvoj steber moči,
ki ti ob strani stoji, da življenje v dvoje se lepo živi.

Sledi življenja

Odhod človeka naredi žalost,
za sabo briše sledi domačega kraja in
ljubezni, ki ga zapusti.
Beseda pa v tebi kipi,
misel, ki v tebi živi, te ne zapusti,
sledi ti pridejo v mislih pred oči,
kadar se ponoči ne spi.
V daljavo ti misel upanje trosi,
nazaj, nazaj v svoj rojstni kraj,
tvoja želja te prosi.
Sled stopinj, ki stezico naredi,
jo osvetli, s stopinjo pri stopinji jo zgladi,
da sled spomina za sabo pusti, misli ti utrdi.
Tiste sledi, ki v tvojem srcu živijo,
hrepenijo po ljubezni, po rojstnem kraju,
nobena nevihta življenja, sovraštva
in ne politika jih ne izbriše,
da od tebe želja se oddalji,
sledi ostanejo žive za vedno,
iz roda v rod se jih prenaša,
kar daje zadoščenje.
Da rada spomine zapišem,
je moje hrepenenje.

Prepiri v družini (ljudska igra)

Mati: »Poroči se, Frane, jemaš zedosti lejt. Kaj bušo delou sam, familjo in vtroče si ustvari, ti je vre cejt!«

Franc: »Sej, sej se bi poruočiu, samu buom šou živet dregam. U šiši nej prostuora, ne mjira, de bi živeli usi ušćjep vsak dan.«

Mati: »Buoš vidiu, kaku buo lepu, jes in uoče buomo delala doma, vidva pa buosta šla delat ze soude, de buo vse veselje in se buojo spunle use vaše želje.«

Franc: »Mati, sosedova Micka se mi taku dopade, de bi jo jes vle poročiu. Kaj bi rekla, vi, uoče in mati, Micka je duobra in pridna pupa?«

Mati: »Ne, ne, samo ubuoga Micka, ne, Marijo Vremčevo poruoči, tudi če nej lejpa, buo h šiši prnesla duoto, balo in kravo, puotle buojo pršli še uotroci, buoš vidiu, kaku pride ljebjezn čez lejta.«

Franc ubuoga mater, se poruoči, se zemisli žalostn, zetu ki je h šiši prpeljou ošabno bogato marijo, ki dela kr čje, ne posluša jn ne ubuoga nobenga.

Franc: »Zdej sta kuntjenta, ki sta udobila bogato Marijo, ki je prnesla balo in duoto in bogato komando.«

Mati: »uoće, kaj buo prns, nš franc pokuonci spi, ne govori, Marija pa nuosi brješe, komandira in se smeje; še ponuoči me ne da mjira, krči nanju in se jezi, govori sz Francetm, de nej se zbedei in dobi komando, seveda.«

Uoće: » Sej si tela, de bogatu udobi, da da kravo, de prpelja duoto. Se ti ne zdi, da si nrdila grejh prou ti?! Če bi Franc uzjeu Micko, ki je blj buoga, bi biu vesjeu, u šiši bi biu mjir, bi jo srječnu objeu, tud če bi u mižerji živeu.«

Marija: »Js sm se poročila, de buom lepu živela, de se buom sz muožm in sz uotruci imela lipu, ne da se buom krejgala sz vami, nej sm ne sužnja ne dejkla, de bi samu delala in trpela.«

Mati: »Ma kaj se buoš jezila in juokala, sej si ga lovila, lovila sam, de bi ga uodbila, si me hitru dala in zenosila.«

Marija: »Kaj! Kaj! Dej lejti smo uščjep hodila in se imela rada u strahi, se nej smo zmerej imela, de se ne bi kej zgodilu, ma u ljebjezni se use zgodi, in ja, tud uotrk se rodi.«

Mati: » Jes nej sm imela neč, pa sn rada delala in use potrnela, samu de sm imela ze jest in živel u mjiri.«

Marija: »Kaaaaj! Kaj! De ste u mjiri živela, ja! Ceu življenje ste se krejgala, zmerej njurla ne muoža, se jezila, bla ljubosumna, če sz njem je kšna govorila, daj še, de bi ljebjezn šz njem delila, ja!«

Mati: »Ma kdu ti je tu rjeku? Nej rejs! Midva smo zmerej govorila an sz drujem.«

Marija: » Vse ljedje z Mrš so mi govorili, de kašna familja ste bla, de ste se celu življenje prepirala in krejgala!«

Mati: » Bulše, de moučiš, ki nnka delt ne znaš. Se znaš samu štimat in phajat znaš, nnka rubo prat ne znaš det. Jes rubo prečuham, de je bela in čista, de prou diši, kdr jo sgreje sunce. Ti pa sam varekino neliješ, da vse rezjej, si potratna in te ne prou nč briga, če ti razjej vse.«

Marija: » Jes sz mojo rubo delam, kr čjem, samu de je čista. Nej smo več stu lejt nezaj, de mi buo kdu komendjerou, kaku in kaj!«

Mati: »Ti si carta. Misliš, da življenje teče gldku, da se vse nardi samu. Ne pomisliš, de tuj mzoš trpi, ker ti taku prostu živiš in ne skrbiš ze dum, samu sz prjatli se veseliš.«

Marija: » Če mi buoste preveć rezbivali škatle, buom šla pruoč, pa jemte si sina doma, nej vs posluša in ubuoga kukr nedluga. »

Mati: »Jezes, jezes, uoće, kaj smo doživeli, ki smo se taku martrali, de bi kej imeli in na stara lejta lepu živeli pa smo tašno moderno nesrječo udobili, de bomo še sina zgebili.

Uoće: »Mouči, mati, potrpi, se so nam vnuka nerdili, tu je življenje, tu je upanje, de buomo kšnemji vse pestili, vsa ta grunt in priimk buo šou neprej, kukr smo ga udobili.«

Mati: »Jes jo ne muorem več prenašat, tega življenja sm sita, jes bi nrrajši vd žalosti umrla, sn prou bouna, takmi življenji se buom uprla, js bi imela nebješki mjir.«

Uoće: » Naš kaj, Francka, nrlejpši mir buo, če buoš rejs umrla, sej tudi jes sn rejs sz tabo trpiu, čakou, kida buo kuonc tega uagnja, ki še zdey gori in me tlači podnevi in ponuoči, de se mi vre mejša.«

Mati: » Ma kaj mi želiš, ma nnka malu me nemaš rd. Sej sm ti ćuhala, prala, kšrn buot sn ti tudi ponuoči dala, malu smo se krejgala, kšn buot smo se pa tudi imela rada.«

Uoće: » Naš kaj, Francka, nrprej se pobulšej ti, ne kriči, rajši muoli in pruosi boga, de ti grejhe uodpesti, puotle boš vidla, kaku se u mjiri lejpše živi.«

Ljubezen

Ljubezen je dar sreče,
ki kot magnet te, bližina, povleče,
tista tišina brez besed, samo pogled
ti dušo in telo popelje v čudežni svet,
pozabiš na težave, strast te objame,
da vse telo nemir prevzame,
bližina vaju stiskala je v oklep,
kot iskra se je razlila v vaju obeh,
visoko nad vama je medla luč svetila,
z blede svetlobo se okrog vaju ovila,
da v goreči poljub vaju je zvalila,
pred vama neskončne škale, ki peljejo v daljave,
združena v ljubezni so vaju dvignile v višave.

(opasilo na Mršah, osebni arhiv avtorice, ravno tako ostale fotografije)

Opasilo (ljudska igra)

Marija: »Tralala, tralala ... Uh, kako lepu buo jutri pr ns doma! Muoremo vse pospravet, buomo pekli pince, da bo za jutri, ki buo opasilo in bo use narjeno, se buomo veselili in plesali.«

Juože (ki posluša, vpraša): »Kaj taku skačeš in se veseliš, ma kaj jemaš dns? Kašna sreća te je doletela, ki si vesjela, de bi najrajši pela?«

Marija: »Guodce, guodce buomo imeli, plac je vre narjen, tudi lujtrance suo vre vkuli, še sabluom buojo prpeljali in ga z lopatami steptali, da buo gladku - buodo lepu vsi plesali. »

Juože: »Kaj buo po maši tudi u prvega? Pa s kum buoš plesala?«

Marija: »Ma nemam še nobenga. Juože, ne bi pršou ti h maši in bi puotle vščep zeplesala?! Oh, kako bi gljedali ledje vkrug lujtranc, kako sn štimana u novmi krili in íi sn udobila tega plesalca!« (Ker u prvega je blo treba, da je vsaka pupa prvolila, al ga je že prej udobila).

Juože: »Ja, ja, jes sn zatu, da bi s tabo zaplesov, če buoš tudi zvečer fraj in pljesala sez mano in če mi boš tud rjav gorofel na prsa prpjela.«

Marija: »Ja, ja, vse je zmenjenu, de se jutri ne buoš premisliu in me pesteu na cedile, da mi uni Tuone ne bi razbivou škatel, da bi bežala pred njem.«

Juože: »O, ne, ne, te ne buom pestev, buom rajši pljesou in te stiskou.«

Marija: »Guodci suo sz Zalč, suo pridni za guodit. Juože, pogledme, sm lejpa štimana u novmi krili? Kdr buomo pljesala, držmo se rejsnu, da buojo vse radovedne žjenske gljedale!«

Juože: »Marija, jes se bojim, da mi ne bi kšn dau klofute. Si sigurna, de sm lhku blizk tebe in de lhku plješen s tabo? Nejsn miga neumn če ne si rajši drugo udobim, da v miri plješem in se veselim.«

Marija: »Muoreš bit zmirej z mano, da me Tuone ne zeprosi za ples.«
(In rejs so plesala u čjep ceu večer.)

Juože (Mariji): »Grjem samu malu vn, samu minuto.« (Gre lulat, u tistmi cajti prleti skuzi vrata Tuone in upraša Marijo za pljes, Marija pa je ujdla in se hitru stisnla h Juožeti, ki se je prkazou na placi. Tuone jezn prteče za njo in ji prtisne ano klfo, da se prou zevrti vd sramuote in žalostna sama stoji ob strani in zbeži pouole vn sz placa).

Juože: »Prmejduš, še babe, pa nej buojo same! Tu nej zame, js se rajši zebavam sam in pijem in plješem kut kaplan.«

Marija (žalostnu zapuoje): »Tralala, tralala, veselje in srjeća so po wodi šla.«

Mladostna ljubezen (ljudska igra)

Marjo in Micka se kot otroka igrata, prepirata, ko dorasteta se ljubita.

Marjo: »Kaj mi zmirej govoriš od tega plesa, kaku lepu se plješe in tu. Ma kaj misliš, da je ta pljes, ton se prerivajo in vrtijo ...«

Micka: »Ma je taku lepu, če čuješ rimuonko, kaku nevija melodije, ti prou skače srce, de bi pljesala in skakala čez vrtače.«

Marjo: »Ma sej ne znaš pljesat, sej si še mlada, še majhna pupka, ki se rada igraš po vosi in s pupkami kelpetaš.«

Micka: »Ti pa se po vosi luoviš, krejgaš in tovčeš in skačeš - pa buomo še malu počakala, še kšnu lejtu, de buomo zrasla, potle pa buomo pljesala in skakala, ku buomo krave pasla.«

(minejo lejta)

Marjo: »Zdej, ku smo malu zrasla, bi rad, da me navadiš pljesat. Kaj znaš, kaku se plješe polko (se zasmaja)? In kaku buomo plesala, sej nemamo nebene muzike?«

Micka: »Znaš kaj, ti buoš žvižgou, ki znaš, jest pa buom pela magari tisto: *Mi se imamo radi*, ali barčico, ki po murji plava ...«

Marjo: »Ma ja, prou praviš, kdr buo urca prava, bouomo zapljesala. Micka, usjedi se te, bliže h meni, sn taku kuntjent, dea ti vidim oči. Zdej, ki si zrasla, si skorej pupa. Nekej mi nrđi nutri, mi srce zčne skakat.«

Micka: »Ne, ne taku blizk, de nas košn ne vidi, če ne ns bojo ljedje dražli in po vasi govorili, doma pa buojo nens krčali, de smo še mlada. Kaj ne bi rajši molila in h maši hodila?«

Marjo: Zekaj bi molili, sej ne delamo grejha. Zekaj se ne bi rajši veselili, pogljedi, kaku tičči vsjelu živijo, vesjelu po zraki frlijo in se vrtijo ned nami.«

Micka: »Popudan buon gnala past krave na Parte, prgreni tudi ti, buomo devetkala uščjep, govorila, al pa se pljesat učila.«

Marjo: »Ja, ja, buon prgnou tudi jest krave pst, samu de buomo blizk sedela, tudi, če krava u škuodo zbeži, se buo vsej kej duobrega najela.«

(na paši)

Micka: »Naš kaj, Marjo, krave se lepu pasejo, hmali buo tma, ma jes sn taku srječna in vesjela pr tebi, meni je zeduosti, de se gljedamo u oči in de mi ruoke stisneš, in samu srce govori, de taku bi rada živela vse dni.«

Marjo: »Tudi jes sm srječn blizk tebe, ku te gljedam, mi misu govori, de me ljubiš - povejdi mi ti, kaj u tebi se godi.« (Žareče sonce bo šlo skoraj za goro in jima zaželelo srečo.)

Micka: »Usi ljudje govoriyo, kaku se ljubijo - naš kaj, Marjo, tudi naša prva ljubjezn, ki jo u strahi ne skrito ne skritu uživamo, tu je naša skrivnost, samu, de smo srječna, mugari čez vgrajo se buomo pogljedla samu ze minutko, de buomo uživala srječo in nobenmi neč povedala.«

Taku rata, kdr pupa in fnt zrasede - se življenje spremeni, ma prva ljubjezn u tebi se nigdr ne zgbi, še u punih starih lejtih ti lejp spomin pesti, de ti lejta pomladi ne uotruočjo ljubjezn, ki jo v sebi nuosiš do kuonca dnjevu, u mislih se udobiš, kaku krave pasu si.

Mati in hći Katka, prprava za uohcet (ljudska igra)

Mati: »Znaš kaj, Katka, sn taku kuntjenta, de smo use prpravli ze uohcet, use pobelili, posprauli, spekli obtice in pince. Te sm ti prnesla tuojo lejpo uobljekco, je vre narjena, pogledjo (ji pokaže obleko na obešalniku), ji neč ne manjka, buoš rejs štimana u nji.«

Katka: »Pa kucjete, šulne, bndante in muodrc bi tudi rada imela nuove, de buo duobr zečjetk.«

Mati: »Ne, ne, Katka, ne sebi muoreš jemet nekej starga, samu de nej restrganu, prnese srječo. Naš kaj, Katka, obovkla buoš bndante vd stare mame, tiste, ki so lepu štikane in jemajo vkuli špie, suo duosti stare, ti buojo prnesle sigurnu srječo, de buoš imela duosti lejpkih, zdravih vtruk, kukr jih je imela tvoja stara mama (pokaže te velike bndante). Tuj muoš buo segurnu srječn jn vesjeu.«

Katka: »Če vi rečeste, de je prou taku, pa jih buom obovkla, samu de ne buodo prevelike in prešruoke, de buom smejšna u njeh.«

Mati: »Ne, ne, Katka, ne buj se, sej muož ne buo gljedou, kašne suo tuoje bndante, srečn buo, de buo jemi pr sebi ne puoslji mlado lejpo ženo, brez bndant in bo uživou u crtanjih.«

Patricija Dodič

Ormaj ste me vre spoznali - taku al drgač (usej an malu, ale). Uotruštvu sm preživela do dvanajstaga lejta u Jezerini pr Pitančovih. Puotle smo šli u Uobrou, zdej trenutnu pa živim s Tomažm u Fajstrci. Hudu rada pišem - tu mi je vre način bivanja (jemam dvej zbirke pejsmi Pet minut blaznosti, Črno obrobljene oči), u nastajanji so še tri (Ljubimje, Wada, Naj te nosi), nepopisnu rada se smejam - ja, tud sama sebi - hudu rada rišem (jmam kr nekej razstav ze sabo), brbljam (za razliko, od kr ssm bla mulka, ku sm bla sramežljiva in tihu ku meš), mučim (u smisli, de znam bit kda tud tihu:), rada jemam rada in rada jemam ljidi in jih tud kda nemam, in rada delam tu suoje delu sz dušo in srcm, in rada jemam uado, rada huodim po guozdi al kmrkoli, rada klatim, rada jmam wonj prve pokuošene trave, rada jemam naravo in vse, kar je u povezavi sz njo, občutljive trepetlike, vitke brejze, mladostne jeuše, mogučne smrejke in bukve in hraste in buore in dren in brin in macesne in use use dreuje tega sveta in ga rada objemam. Rada čutim energijo, nejsibo ljidi kukr prostoru in vsega. In rada jemam pse, nrbl nemške oučarje. Kšn buot sm sanjala, de bi imela ano šišco ne samem sz punu psu, kuonju, kko mačko in vrtm neokuli. Tako eko bajto, kukr se reče po modernu. Brez tehnike. No, razn letrke. Od psu sm (vsej kr se spunem) imela nrrajši muojga Pipota, nemškega braka, jazbečarja. In Runčeta. In use Rexe, kr smo jih imeli. In rada jemam našo prpaljeno Jušto (mačko). In kuonje. Čeprou jeh nejsmo doma nigdr imeli, zetu ki bi mende preveć pojeli. In rada jemam barve, čeprou sm zmjeran u črnim. Rada jemam iskrene in direktne ljidi, ki ne hinjavjo in ki znajo bit uoni uoni. Rada dajam in se učim sprejemmat, neskuončnu pa me bogati tu, da sm zbrala okul sebe ljidi, ki so mi taku prsrčni, in s ketjermi se neizmernu rada družim. Hvala usem za use skuzi use v usem. Tistga, kr nemam rada, je tud nekej, ma o tem kda u živu, če se mi bo dalu in če me buoste poslušali ☺.

Stare slovenske jedi (vzeto iz istonaslovne knjige, 1915, Katoliška Bukvarna)

Zdravilni čaj: deni v liter vode toliko posušenega lipovega cvetja, kolikor ga moreš prijeti s tremi prsti, in eno polno žlico posušjenih bezgovih jagod ter pusti, da vre dobrih 5 minut. nato ga odcedi, prideni par kosčkov sladkorja in malo limonovega soka in postavi prav vročega na mizo.

Cesarski čaj z mlekom: zmešaj v lončku rumenjaka z žlico sladkorja. Ko nekoliko naraste, prilij med vednim mešanjem (šprudljanjem približno četrt litra vrelega mleka, še premešaj in nesi takoj na mizo. Kot dišavo lahko pridaš kosček vanilije.

Mandljevo mleko (za bolnike z mrzlico ali za tiste, ki so bolni na želodcu): popari in olupiš 40 gramov sladkih mandeljnov, speriš jih v mrzli vodi in stolci v možnarju z 20 gr sladkorja. Na stolčeno zmes vlij en liter vode in vse precediš skozi čisto ruto, ki si jo prej namočila v vročo vodo in dobro ožela. Tekočino osladi po okusu.

Dišavni kis (jesih): deni v lonec pol litra kisa, pridaš mu vejico bazilike, melise, malterne dušice, janeža, drobnjaka, pehtrana, od ene limone lupine in sok, vse to kuhaj pol ure. hladno precediš skozi redko ruto, nalij v male steklenice, zamaši in shrani na hladnem. Posebno dober je ta kis za obare, ki jim daje prijeten okus.

Kako spravljati jajca za zimo: ker kokoši le spomladi in poleti dobro nesejo, so jajca pozimi zelo draga. Nekoliko časa se jajca ohranijo, ako jih vložiš v proso, ali to ne zadostuje za dalj časa. Jajca se dobro ohranijo v stekleni vodi, ki se dobi v drogeriji ali v lekarni. Sveža jajca zloži v veliko, široko steklenico ali kamenit lonec, tako da stoje jajca pokoncu; ko je posoda polna, se zalije z vodo. na en liter steklene vode se primeša devet litrov mrzle vode in se ta voda zlije na jajca. kadar jajca potrebuješ, jih omij. Tako ostanejo jajca nepokvarjena celo leto. Kraj, kjer pustimo stati, ne sme biti premrzel, ker bi pozimi zmrznila. Najboljše je hraniti jih v kleti.

Kako se hrani suho meso in klobase: ako nimaš primerne shrambe za tako meso, ovij posamezne kose v tiskan papir, položi jih v zaboj in potresi z bukovim pepelom. na ta način se ohrani meso dolgo sveže in okusno.

Jedila za bolnike: za bolnike, ki trpe za vnetjem črev, za drisko ali za koliko, skuhaj skodelico ovsenih kosmičev,

zdroba, riža ali sago (racam podobne ptice selivke) v enem litru vode ali na mleku; ko vre pol ure, pridaj kepico sladkorja, par kapljic limonovega soka in par zrn soli. Nekatere bolečine v želodcu ponehajo, če bolnik izpije nekoliko vode, v kateri si raztopil nekaj soli. Pri vseh želodčnih bolečinah pa je treba uživati lahko prebavljivo hrano, kakor ovseno juho, prepečenec itd.

Koruzni močnik z mlekom:

Zavri v loncu liter in tri četrt vode ter jo osoli. Ko je zavrela, vsuj vanjo četrt litra koruzne moke, ki jo kuhaj počasi deset do dvajset minut. Nato stresi kuhani močnik v skledo in mu napravi, ko se je nekoliko ohladil, z žlico po površju jamice. Nalij na močnik mleka po previdnosti in postavi ga na mizo.

Jagode z vinom: jagode lepo zberi, deni na krožnik, potresi s sladkorjem ter prilij par žlic vina.

Nuonko (jezerinsku narejčje)

Rodila sm se bjondasta. Ma prou bela. Ricasta. Taka ku reklama ze mišelinke, če se spuneste. In preživljala suoje uotruoštvu u nrlejši dolinci tega sveta, u Jezerini. Vsej tkrť je bla. Dokr sm bla majhna in nejsm neč tjendla. Pr prbližnu šestih lejtih (še prej sm se ana dvakrat odpraula po svejti sama samahna in je biu ceu halo) je rjeku nuonko: «Ale, je treba gnt pst krave ne Ogrado. Gljedi, de ti ne uojdejo ne Pogaranove luoke, km u Lazino al ne Kranjčovu al u Ponikve. Sez nuonkotm smo se zestuopla, čeprou je znou bit strog ku strela. Zmjeran črn ku zemurc (sezna, do kmr si je lhku spodvihou rokave od srajce), u dugih brejšah in guojzdrjih. Zmjeran sz klebukm, razn pod nuć, kdr sm se usjela h šprgerti, uoan mi je dau (kukr lejta kšnje tatko), glavo u neručje in sm ga muogla prćkat po losejh. Al pa ga drgent po pjetah sez ano nepopisnu smrdljivo trdo guobo. Sam tu so bli nrbljšji momentki, sej se tbot nej smelu se preveć crtat. Če sm se usjela mugari nuoni kšn rejdk buot ne kolena, je vle rjeku: »Ma kaj se tu crtaš, ale, bejši duol.« Mret pa je bil ljubosumn, kaj znaš. Biu je brez zuobu, samu ana dva duga bela so me štrlela sez uojst. Je jemeu hudu rd an smrdljiv plejsnjou sjer, gorgonzolo. Mende je biu pod Italijo sjedm lejt u uojski, ušćjep sez pokuojnim Tonćakm, s ketjerim so ostala prjatla še dugu puotle. Logičnu, krave je blu treba gnt pst usk dan polejti. Tudi, kdr se meni glih nej dalu. Od zmjeran sm rada brala, samu knjig glih pr ns nej blu duosti, puole sm si pa jemala ne skritu ta mićkine mamine doktor romanće al tatkotovga wajaterpa ne pašo in brala pod ano smrejkco ne Ogradi punu cajta. No, men se je zdelu, de so pasale dvej minute. Ja, ja. Vzdignem guor oći ze pogljedat ći so krave, ma nema njih. Ajej. Bulje de jeh njdem, prej ku njde nuonko mene. In ja, čez puotk in hajd uone ne Kranjčovu pa lipu do Poniku, tm pa jame, kmr bi komot lhku kšna zdrsnla nutr. Ajde, jeh zegnt nezaj in hudu mućat, de jih ne ufasam ze povrh. Drugi dan, ne buodi mona, vzamem sez sabo an malu soli, jo potrjesem po travi in logičnu – km blj mjer kukr taku, krauce se lipu pasejo, js lipu berem in berem. In berem. Opet pogljadam, ći so krave ze vsk slućaj, de mi ne bi uojdle ku zadnji buot, prouzeprou mi je blu ćudnu, de je tak mjer ... Ajej, krauce so normalnu de, kdu ne bi, zlizale travo do ćiste zemlje. Ma Ogrado smo kosili in tkrť je biu vsk kuošćić trauce še

kaku pomembn. Kaj zdej reć nuonkoti? Ja, neć, bulje, de mi povem, scenjou me bo taku al taku. Tu pa je bla tud njegova ta hujša kazn. In sm se mi pod nuć opet oddužila sz prćkanjam po losejh. In je pasalu. Nuonko je rd kej tud popiu, tkrat smo ga sez sestro imele rajši kukr nuono. Dns bi jo mret zestuopla drgać, ma tkrt mi je šla kukr uotroki ne žiuce, zetu ki ns je zmeran prmerjala sez sestrićnami, ki sploh nejso živele pr nas in so prlše anbot tulku jo pogljedat, ma zanj so ble uone use, mje pa neć, tud će smo delale ku črne živali dusoti buotu in ble pridne ku bravinci. Po dva litra vina so mi nosile hćere sez Trsta vsko nedeljo, nuona je pridgala vse vječne cajte in kr nam je šlu nm dvem ne jetra, de nuonkoti tulku rezbija škatle, smo mi dvej lipu nesle skret tistu vinu mugar ne uodr zd ze vrata, al vre km, pa smo mi ga dale puotle, kdr nej blu nuone blizk. Je jemiu ano super nevado, de me je puoslou mejšat sinu, kdr je sunce nrblj prbijalu, okuli pidan. Sm pa sez njem rada nekladala u gnuojni kuoš kravji gnuj (ki mi še dns diši, pa vjervali al ne, ze razliko od unga smrada kokušjega, ki ga u preteklosti nej smo nigdr rabli ze gnuojit njive, kukr hmeti dns delajo) in ga puotle reztrejsala sez vilami ne ruoke po celi dugi njivi, kmr smo sadili krampjir. Je rjeku duosti buotu (kukr tud tatko puotle), de njemi bo lipu pobjerat krampjir, kdr bo rasu po koucih kukr fežu. Nrlejpše pa je blu, kdr je po južni obveznu šou an cejt počinit, ma zanj je tu pomenlu se uljeć ne vrt in klepat kuoso. In tisti tk-tk-tk-tk u nedogled mi je uostou ze zmjeran u glavi. Ma tud zetu, ki tkrt smo se sez sestro lhku u mjeri kuonćnu igrate, delale tuortice sez kke miuke al pejska, rejzale špunjce sez stebca od bzga, js sm barvala rada kamnje u potuoki sz drugim kamnjam, al kej risala, sestra se je penzala do neba in nezaj na ani stari jablani, kmr je domovala ponavadi ana kaća in taku neprej. U nusi pa so mi ostali kukr nrlejpši še uonj pokoušenga sena, wonj ciklam, devićć, trepetlikanje topolu, plizini, vrbe in moćvirska trava, sez ketjere smo delale take barkice spletene, štućki po Jezerini, kmr je ostala kšna vjećna koluža, ilu, uonj zepešćene fabrke in še stu in stu stvari, kukr je Radio Trst A in Ruoća marija, ki so jo vsakonedeljsku peli pr vošćilih, njihova poroćila u drgaćnji slovenščini kukr je bla naša in Slaki in puotle kšnje Ćo Maraćić Maki in Mrtva reka in taku neprej. Nuonkota sm imela nepopisnu rada. Umru je zrd raka ne pljućih, bužć in suh ku an štikadent, tak kukr je biu, je biu zame »muj« nuonko, ki me je duosti buotu (ze potrebo) scenjou, ma zanj sm bla zmeran Pupić, ki mi je zvijou tobak sez Drave in Morave in Drine. In takga se buom zmjeran spunla. Nej počiva, kmr koli lazi tm na drugmi svejti. Mret bi anaku imela hudu rada tud maminga uoćjeta, ma ga žou nej sm spoznala, ki je umru, kdr je mamca imela sedemnajst lejt.

Škoromati

Na zamolklo zelenem ozadju, spletenem iz samih visokoraslih ajevskih smrek, se je na hišo s postanim vonjem vlage in dahom politega rdečega vina, ki ga je dedek dokaj radovoljno pljuskal vase, naslanjal droben migotljiv hudournik. Ob dvo- ali trodnevnem prelivanju božje rose z neba je znal postati pravi arhetipski brat velikan in poplaval je vse, kar se je poplaviti dalo. Betina se je ob njem rada igrala s kamenčki. 'Kaku so lejpi ... še posjebnu tisti sz belo piso po sredini ... ma tudi drugi, ja ... in ti kuoščci rdječih ostanku cejglu, do onemuoglosti zlizani od uode tulkih lejt', si je vedno mislila, ko je močila prste med neustavljivo curljanje. Z drobnimi potočnimi okroglinastimi debeluščki je na druge okamenele duše risala obraze ljudi, ki jih nikoli ni in ne bo poznala. Pokrajine, v katerih ni nikoli bila in tam nikoli najbrž ne bo. Risala je živali, ki jih je bilo v kotlini ravno dovolj, da jih je nonko večkrat dnevno preklel, saj so med svoje čekanasto zobovje zajele tudi vrtnino ali poljščino, ki se v zaslinjenem gobcu ne bi smela znajti. V takšni, skoraj bukolični idili, vsaj zdelo se je tako, je Betina živela in čakala nedeljske obiske, ko je vendarle kdo kdaj prišel tudi v ta izgubljeni zamočvirjeni kotichek zemeljske oble. »Kaku bi blu lipu jemit kšne prjatlečke, de bi se lhku igrala sez njimi ... Leja in Nataša pridejo kumej polejti. Šorelca mi dela sam dišpjete, sej jo jemam rada, ma sestre ku sestre ... Sej pride kk buot Tončak ma uon je sez nuonkotm prjatu, pa še tječn je, kdr me taku stisne ze kolenu, de bi mi taku ano prtisnla, čeprou je str, de mi grje ne juok.« Betina je bila dekletce z belolasimi dolgimi repki na obeh straneh glave. »Ma zekaj mi jih muorejo drijo man delat taku stišnjene, me puotle taku boli lasišće, ma se jim ne da doprdit,« se je jezila na uniformirano frizuro, ki ji jo je nona naredila vsako jutro. »Aua, cukaš,« se ji je vedno upirala, a nona ni popustila. »Puotle pa ti padajo u župo al kmrkoli, če jeh jemaš speščene, je nergala nona. Živela je z nonoti v osamljeni kotlini, daleč od ljudi in sveta. Starše je videvala bolj malo, saj so v dopoldanskem času službovali, v popoldanskem pa zidali novo hišo v sosednji vasi. Domov so se vračali zvečer, živčni in utrujeni, malokdaj razpoloženi za pogovore ali igro. 'Buhvej, če mi bodo prnesli ze nuovu lejtu tisto pupko, ki govori, kukr jo jemajo Leja in Nataša Štjefanove?« je pomislila. Nobenega občutka, da se bo zgodilo karkoli drugačnega od vsakdanjega vsakdana. Nikoli lenobno, vedno lauf, karkolipočetje. Nona ji ni pustila brati, risati, ustvarjati, razen takrat, ko je pasla tisti dve suhljati kravi, ki so jih imeli bolj za mleko pa za plug. 'Sam dns čutim, de bo drgačin dan ... ' si je mrmrala v brado. Vedela je, da bo danes zagotovo drugače. Zelo drugače. Čutila je tako. Čakala je tako. Pripravljena na nek način. »Ma so grdi«, je pomislila. »No, ne usi. So pa devji. Kaku dugu buodo bli pr ns? Ma so vre krenli po Ritejh duol al ne? Ja, se mi zdi, de jih čujen. Evo jeh ... evo jeh. » Po hrbtenici ji je zagomazela brljiva črtica nenavadnih čutenj. Navzdol do trtice. In dlje. Zanj se je zdel praznik. Velik praznik. Babica je navadno gostom nalila kozarec najfinejše maršale, tiste z narisanim petelinom na steklenici, kar je Betini povzročalo v koticčkih ust brbunčice, saj je potem, ko je gost odšel, pomakala prst v kozarček, da bi zajela kapljico opojne tekočine, ki je gost ni čisto do konca izpil. 'Hitru, hitru, prej, ku pride nuona nezaj,« je pomislila. 'Mmmmm, kakšn žlahtn okus pride po jeziki. Mmmmm, če bi lhku vsej kk buot spila kk glažeć ... Ma jaaa, sej ne zmjeran, sam krš buot. Itak znam, de je alkohol, sam vsegljih, no, če pa je taku duobra ta maršala...', je razmišljala naprej. Pa vseeno je to zanjo bil skoraj obredni postopek za vsakim gostom, ki se je pojavil pri njih. 'Ben, ma teh

gostu pa tud nej tulku nevsezadnje, mret kšn ob nedeljah, pa kdr se kuolje prasce, ma če ne ...', je pomislila. 'Sam dns je pa praznik. Posjebna sibuota je. Ja, jih čujen ... Prou blizk suo .. Mende so prou pr brvi ne Pogranovih luokah ... Sam, de kšn ne zgrmi nutri, nej prou prjetnu u tisi ljed pst. Ne, sam dva suo. Ma ja, jeh je, jeh je ... Ojej, se buom muogla km teč skret, čeprou nej mende glih hudu prou se skrivat pred njimi, ki ti pouotle mende nesrječo prnese. Več jih je ... Adn, dva, tri ... Aha, štiri, pjet ...' se ji je potihoma izšepetovalo v pisan dan. Ja, tako ga je čutila, ta dan, pisano. Iz sosednje vasi, na katero si lahko gledal iz kotline navzgor, in kamor se je Betina večkrat odpravila z dedkovim vojaškim nahrbtnikom po špecerijo, so prihajali. Bili so veliki, divji, hrupni in vznemirjenost, ki je prevzela malo dekletce, se ni razpršila kar tako. 'Du zna, kulku cajta buodo tralalajkali pr ns? Buhvej, če je tudi uon med njimi ... In zekaj je treba bet zmjeran taku devje? Ma kulku cajta rabjo ze prit čez tisto brv?' Škoromati. Pustne šeme, maske, tako tipične za te kraje, *Brćine*. Z nono sta napekli *fritule*, pripravili slivovko in morda kak šipkov čaj in seveda jajca, sveža in debela, in seveda klobase, sveže in debele, in potem so vsi trije čakali. Brkljali tu pa tam, kakor bi počeli najpomembnejšo stvar tega sveta, da le niso drug drugemu kazali, kako zelo se veselijo tokratnega obiska. Ali vsaj komaj čakajo vsak v sebi nekaj drugačnega od ostalih dni. Slišati jih je bilo seveda že ves dopoldan, ko pa so po rebreh prihajali navzdol proti njihovi domačiji, se je vznemirjenost v Betinem drobnem srcu, večala, večala, večala. 'Km se ćjem teč skret? Ćjem jet ne senu?' Večal se je strah. Velik strah s črnimi očmi, s črnim klobukom in velikim orodjem, s katerim je lovil mlada dekletca. Da, ravno takšna, kot je bila ona. 'Nećm, de me ujame. Če pa je taku grd. Neeeeeeeeeećm! Pa s tistmi klejšćami dugmi, prou stršn. Sej znam, de je use ze hec, sam vseglj je stršn. In puotle še tu, de ne znaš, kdu je odzduola. Kaj če je uni težak? Pa še nepije se ga ku krava ... Sam kšn buot je bulše uobstat, se pestit, de te ujame, te nemaže in boh. In je puotle mjer. Če bižiš, teče še blj zd ze tabo in je še hujše. Ne, ne, se mi buom nečku pistila,' je mozgala dalje. Harmonikar je spremljal razdivjane maske, mehćal sliko, ki si jo je ustvarjala pred očmi, tu pa tam vzhićeno in prešerno zavriskal na vse grlo, a vznemirjenje se ni dalo motiti. Našemljenci so se bližali z vriskanjem, krićanjem, smehom in petjem. Kleščar je mraćil s svojim širokim klobukom; iz povsem sajastega obraza so se svetili beli zobje, izrezani iz repe, na obodu klobuka pa je nosil mrtvo vrano, ali vsaj nekaj njenih pernatih preostankov. Srhljivo strašljiv se je zdel v svoji ćrnini, dolg plašč mu je opletal okoli okornega, a ne preveć špehastega telesa, saj je moral ves čas poskakovati, divjati, strašiti. »Hod les, pupa, hoooooodi, hodi les, nećkur pridi, ala, te buom an malu olisou, ke si taku lejpa, hahahahah,' je krićal na daleć in široko. Okoli pasu so cingljale verige, zvonovi in še kaj, ampak tisto, kar je Betino in njene najstniške možganćke najbolj pretresalo, so bile njegove ogromne lesene kleščće, s katerimi jo je hotel pod vso silo ujeti, da bi ji zatem namazal s sajami od mraza pordela lica. Bežala je na oder, tako so rekli prostoru za spravilo sena, seniku pravzaprav, se skrivala za prhlimi lesenimi vrati in pokukala ven šele takrat, ko je namesto nje kleščar ujel nono in ji namazal obraz, da ni bila sebi podobna. 'Hahaha, nuona je ku anu strašilu, ku kaminar, hahahah', se ji je smejalo. A že hip zatem jo je nekdo (od nenadnosti je zaradi strahu zamižala) trdo prijel okoli pasu in ji že nanašal ćrne saje na obraz. »Pestiiiiiiiiiiii meeeeeeeee, pestiiiiii me!!!« je vriskala in se drla, kot bi jo odirali, da jo je bilo slišati najbrž do Torkovih, Pogaranovih, ja, mogoće celo do Štefanovih, kdo ve. 'Ma ja no, sej kuonc kouoncu nej taku stršnu, kukr se zdi,' si je rekla vase. Režala se je njegovi prismuknjenosti in pustila, da jo je še nekajkrat namazal po obrazu, še malce jo je šćipal - zdaj

za komaj pognale prsi zdaj za napeto mlado zadnjico – ona je še vedno kričala in se upirala, a nazadnje jo je, režeč se iz srca, izpustil iz strahosmrtnega objema. Poberin je nono preprosil za nekaj denarja, tistih nekaj jajc in klobas, zvončarji pa so zvončkljali, se krohotali, grozovito smrdeli po potu spod ovčjih kožuhov in skakali. »Dejte kej ze pusta, ale!« so vztrajali, čeprav bi jim ne bilo potreba, saj je že tak običaj, da se jim nekaj vedno da. Skakali so tako divje in visoko, opasani z velikimi kravjimi zvonovi, da so s svojimi bogato okrašenimi špičastimi klobuki, ki so jih čedile papirnate rože, dosegali strop. Betina je še naprej bežala in vriskala od strahu. Papirnati trakovi, ki so divjim odganjalcem zime zaradi pretiranega skakanja tu pa tam padali s klobukov in ovčjih kožuhov, so ležali vsepovsod po od snega razmočenih tleh. Pod kožuhom so bili oblečeni v hlače, na katere so si ob straneh prišili rdeč ali moder trak, izpod težkih gozdarjev pa so jim štrleli preostanki živordečih dolgih nogavic. Pa bilo jih je še takih zanimivih skoromatov in ja, saj je tudi potem vse prepoznala, ko so si za hip sneli lesene maske z obraza. Niso jih imeli vsi, nekatere je poznala na videz, druge bolj iz šolskih klopi, opasil, ali če so kdaj zašli na obisk. 'Fantiči sez zgurnje vasi, Milan, Damjan, Edi, Cvetko, Stojan, Pjetr pa tisti ... ma kdu je tisti fnt? Ga nejsm še vidla ... Hm, hm. Zanimivu bitje, mret ga buom vidla cí drugu lejtú še ne kkmi opasili al buhtivej ... ' je pomišljala. Seveda so ob harmoniki poprijeli pod pazdušje tako nono kot nonota in seveda zaplesali tudi z njo, čeprav ta pravih korakov še ni obvladala. »Ja, sez takmi devjaki tud, če ne znam glih pljesat, je vseglih use duobru,« se ji je smejalo znotraj. Manjkala nista niti nevesta ne ženin. Tako nevesto kot ženina sta seveda predstavljala moška, saj ženske niso imele navade pobirati po vasi. Vsaj ne po njihovi in sosednji vasi, od koder so prizvonili. Bršljanc in brinc sta tudi tiščala skupaj, eden z bršljanom ovit po celem telesu, drugi prešit po kožuhu z brinovimi vejami. Betina se je vendarle sprostila. Z babico sta se smejali, dedek je skuhal nekaj klobas in postregel divjakom, svet je postal za dan ali dva norčav, premaknjen, vznemirljiv. Čez čas so se skoromati odpravili še do dveh sosednjih kmetij, do Torkovih in Pogaranovih, oddaljenih kak kilometer stran, pobrali, kar so imeli pobrati in se vrnili v svojo vas, kjer so še isti večer rajali, skupaj z ženskimi šemami ob glasbi in plesu do jutra, na ponedeljek pa pripravili klobasnico in pojedli in popili vse, kar so nabrali med poberijo. Betina pa je z nasmehom na ustih sanjala o pustu ... 'Mret pa me buo mama drugu lejtú pistila jet an malu zepljesat zvečer km. No, mret buom taku lhku vidla tud njega ...« jo je požgečkalo tam v razburkani drobovini. Svet, drugačen od vsakdanjega in običajnega, tak, v katerem bi naj ne bilo pravil, v katerem se sme marsikaj, narobe svet, bi rekli, se je ponavljal iz leta v leto. Betina je odraščala, se udeleževala pustnih plesov, spoznavala takšne in drugačne maske. Zase je izbirala vedno maske, ki so na nek način vsaj deloma prikazovale tudi košček njene notranjosti. Bila je noč, čarovnica, hudič, vampir, bila je sonce in klovn in vilinka in Šeherezada, bila je vse, kar je za en večer prelevilo vsakdanjost v norčljivost, v ples, smeh, radost. V odganjanje slabega in temnega. Obenem se je zavedala, da temu dandanašnji skorajda ni več tako. Narobe svet je vsakodneven, pustne maske pa morda še najmanj pokvarljivo in pristno blago današnje družbe.

Zelen fičko

Nekaj čudnega se dogaja. Nekaj dni nazaj sta se prerekali tako, da bi si oči najraje skljuvali, zdaj ji briše čelo in ji pomaga po stopnicah navzdol. Nič mi ni jasno. Nekaj se vsevprek panično derejo name. Ne vem, kaj si naj mislim, če si sploh lahko pri dveh letih in pol kaj mislim. Umazana da sem. Iz nosu da mi curlja. Umijem naj se v tistem vedru. Pa tam na kavč se naj dam al karkoli, samo umaknem naj se, no. Še dobro, da je poletje. Skrbi me za mamó. Tako zabuhla je. Okrogla tja v tisti trebuh. Prej, malo prej, kak dan prej, prej, no, ni bila takšna. Ne, ne. Ne spomnim se, da bi bila tako debela v trebuh. Ne vem, mogoče je pojedla preveč fižola pa jo je napihnilo. Samo potem ne bi tako glasno stocala in javskala. Potem ne bi tako panično vsi tekali naokrog in se mi prav nič ne hudo posvečali. Najbrž je kaj drugega. Samo Rex (naši psi so od pamtiveka nosili vsi ista imena kot v dobrih kraljevskih familijah, da se ve:), no, samo Rex in jaz stojiva tam ob strani in opazujeva vsesplošni kaos, za katerega šele veliko let pozneje izvem, kaj pomeni. Stojiva z Rexom v tako pljuskajočesončnem dnevu na borjaču, posutem s kokošnjimi kakci vsevprek, buljiva v zelenega fičkota in v maso obema dobro znanih obrazov, ki mojo mamó, ponavljam, Mojo Mamó zavijajo v bele rjuhe, tako okroglo in nerodno in jo trpajo na zadnje sedeže legendarnega prevoznega sredstva, ki je veliko let pozneje pravzaprav postal *l'auto d'epoca, oldtajmer*, saj veste, kaj to je, najbrž veste. No, stojiva z Rexom takole ob starem svinjaku, bosa na travi, ki sta jo čopali dve stari koki, edini preživeli, (ostale je zadela drobna metlina kap; to je, ko tatko vrže metlo za kokošjo, ki spusti v hiši, v dnevni, v predprostoru, vehementno svoj kakec, ne glede na to, ali se sme ali ne - no, to je metlina kap, samo, da veste). Ampak, naj se vrnem. Okroglo, *bogsigavedizakajtakoglasnostokajočo* mamco mi strpajo v odzadje fičkota in logično da jočem in nelogično, da ne smem k njej, ampak ne, ne smem in glej jih, odrasli smotani bumbarji, odpeljejo mojo mamó in ga ni junaka, vam rečem, ga ni, ki bi uspel zbrati vse izlite moje solze v lonec ali kam, ga ni. Ni se me dalo potolažiti. Niso mi hoteli povedati, kam so mamó, mojo mamó, mojo edino mamó, odpeljali. Tudi ne vem več, kaj so mi tvezili naslednje dni. Čez dan, dva, mogoče tri, se igram na podu zgoraj, tako smo rekli medprostoru med sobo mojih staršev in nonotov, kjer sta ždeli postelja in omara, na kateri sem najbrž zaslužno imela svojo popoldansko igralsko siesto in kjer so podgane na nikoli obiskanem podstrešju ti nad imele svoj žur. Nakar me nekdo pokliče. Spomnim se, da mi je tako ime in da je glas mamin se tudi spomnim. Počasi prihaja po stopnicah gor in nič več ni debela v trebuh. Nasmějana drži v naročju nek meni popolnoma neznani mahajoči fagot, mi nekaj trobezljja, mene pa krči, ah, tako me krči, saj je vendar mama moja in kaj za enga boga je tisti fagot, ki mami tišči nos zdaj sem zdaj tja?? Pa nekaj jokca pa cvili pa kaj vem, kaj. Začnem se, na vse pretege, se ve, dreti, želim se skriti in zbežati, ne vem, kaj želim. Prav nič ne razumem in nočem in hočem in kaj vem, kaj. Potem mama preda fagot tatkotu, me vzame v naročje (uh, kako je moja ta moja mama, ma kje je bila vse te dni in spet tako brez oteklega trebuha?) in mi pokaže fagot, ki ne boste verjeli, je imel mičkeno glavico. In tudi očke in usta in roke in eueeeeeeeeeeeeeeeeeeeee. Normalno, spet se začnem dreti. Ueeeeeeee. Stereo dretje je to. Pa mi reče mama med cmokanjem mojih mišelinskih ličk: pozdravi sestrcó, Patrička. To je Klementina. No, kako je stvar potekala dalje, se moja glava ravno ne spomni. Vem samo, da je bila moja sestrcá skozi celotno moje otroštvo vesela, nasmějana, da se je rada *penzala*

(gugala;), da je rada pela, da je bila in je navihana do amena, po domače bi rekli, da je bila dešpetljova, da sem jih dostikrat ufasala namesto nje, vem pa tudi, da je meni edina in je najino veselje polno vesoljno lepega in medsebojnega, pa naj je to najin jezik, najino prčkanje, najino petje, smejanje, ali karkoli drugega. No, to je zgodba o domačem Jezuščku. Drugi, najlepši, se je rodil 2001, sestrina hči Lana, a to je že druga zgodba o tem, kako otroci prihajajo na svet iz zelenih fičkotov.

Šelestenje

Ne zamenjam ga. Življenja. Z nikomer.

Ker - kaj je lepše kot zelena, ki okroglini kot brašno zlata, ki seda na bore in iz njih?

Ker - kaj je lepše kot prikriti bobki, iz katerih brbunčijo micene, še neimenovane češnje?

Ker - kaj je lepše kot stati sredi neskončnega travnika,
vpijati vase nepredstavljivo število glasov?

In svetlobo dneva, ki te opljuskne, ko se zgrne nate?

Če ta lepota kdajkoli rodi skozme šelestenje, naj ga.

Marija Ferjančič

»Rodila sem se na Tolminskem 1941 leta. Šola mislim, da mi takrat ne bi delala preglavic, če ne bi mogla - zaradi pogorele hiše, revščine in bolezni staršev - delat po dneh. Že v osnovni šoli so me očarali verzi Simona Gregorčiča, ki sem jih rada recitirala. Na tiho sem še mlada sama začela kovati v narečju svoje pesmi in jih skrbno skrivala. Leta 1997 sem s pomočjo sponzorjev v samozaložbi izdala svoj pesniški prvenec z naslovom *Pesmi so most iz srca do narave*. Leta 2000 sem izdala zgodbico za otroke z naslovom *Kasper*, leta 2004 pa še knjižico štirih pravljic z naslovom *Zgodbice izpod Nanosa*. Leta 2008 še drugo pesniško zbirko *Lastovkine pesmi*. Napisala sem tudi daljšo pripoved o moji mami Aleksandrinki (njeno službovanje po Egiptu pred poroko), katere odlomek so mi objavili v koledarju Prešernove družbe za leto 2007, kot tudi v ilirskobistriškem literarnem glasilu *Stopinje*, pri katerih sodelujem že precej let. In prav po njihovi zaslugi sem prišla še v literarni zbornik kraško obalnega Likus-a *Srebrne brazde*, kjer imam »zaoranih« oziroma objavljenih nekaj svojih pesmi in zgodbo iz moje mladosti z naslovom *Moj prvi športni trim*. Napisala sem tudi svojo zgodbo z naslovom *Še vedno živ spomin*, ki je objavljena v ilirskobistriških *Stopinjah* št. 16-17. Opisala sem zgodbo iz moje mladosti z naslovom *Strašna noč*, ki so jo objavili v literarnem zborniku obalno kraškega Likus-a, *Srebrne brazde*. Lani konec leta sem izdala novo knjigo s 54-imi naslovi, *Zgodbe in pravljice za vsakogar*.«

(foto arhiv Knjižnice Kozina, ostale vzete iz interneta)

Adn moš (tolminsko narečje)

Na lipa pomlat je deu adn moš: »Danc grem pa u Tmin s kurira kar u Garica, če drujga ne, de bidn, kaku zgleda kurira, k je zdej uon na noua pršla?« N, ris sn šu s kurira dal u Garica, tud zatu, kr Garice nisl še nkul bidu, n, nisl se, pa ni se magu prčudit, kulk je bla lipa Garica, se je use cwdla, u Tmin pa šele jeguce n pa zuančki. Papudan sn šu s kurira tud nazaj u Tmin. Skara na ura sn se uazu z njo da Tmina. Se je use kadila za kurira, zatu, k je bla cista usa gričasta. Nkr sn pršu nazaj u Tmin, sn deu: »Zdej pa u aštarije na n par glažeu binca, n pa na n tant župce n paše n koišč kruhca!« Na, n kuste sn bu u aštariji skara da adnajste panač. Že hadu akajen sn si druž, sam pr sebe deu: »Zdej pa brš damou!« n sn je mahau mimu Andje, cila pot je bla maje, n napri čez loče že mimu skara ta zadnje hiše, k se je dela pr Škudru, patle je da Lokarje še nih (ab pulj) deset menut piš pa pot. Ma jest sn hadu njbr beč kkr pou ure! Samu da pou poti. N kar nankrat zagledam tam med Škudram n Lokarjem čez pot truga: »Benj, ki je tule za na rič,« sn deu n se čudu kar precej fajtn sam pr sebe. Pa sn šu gare pa pulj de pujdn mimu nje, ana se je pamaknila gare. Patle sn šu pa dal pad pot u pujle ... Druž tud truga dal, glih kaj je nagajala, de nisl magu ne gare ne dele mimu nje! Kaj m je branila! Patle sn bu pa kaj prstrašen, de m je pa usačmu lasu teku put, n ad graze sn začeu malit ačenaš za ačenažem, pa tud malitu ni neč pamagala. Patle sn še pakleknu na pot prd njo. Pa uselih se ni n se ni tila nkamr umknt, ni me pustila, n ni me pustila, damov, pa kanc! » Jžeš, jžeš, a sn se kajliš prgrišu, k sn u Garica s kurira šu! Samu z radabidnast pagledat,« sn deu fanj fajtn prd njo kar na glas. Patle me pa kar na nkr zgrab, še srejtče, de sn bu fanj fajtn! De sn je kar prskaču! Patle je zarjula za mana: » Buhloni! Zdej s me rišu!« A! Kramentinajne! Me je bla taka graza, de sn šu kar h ta-zadnji hiš na ločah h Lokarju u štala h krauam spat. Tam pr kraj sa imil mala stejle n kar notr sn se ulegu. Krabe sa me prou patalažile, zatu ksa uselih mirna ležale, neč ni kazala de blu, ki narobe, k sn pršu notr h njem spat. N kuste sn hmal zaspau. Zjutra se je zguda dilou zur. Nkkr se je sbetloua pakazala gare u Kabinku, sn je pabrau uon s štale n skus karite pad jame n šele pr Plešku sn se pr ta prbi hiš u osi ustabu. Tam je bla na fanj žena, m je skuhala mala fantače n patle sn ji use pabidou, sn mislu, de ba še ana usa prstrašena pa neč, žena je bla šele besela, n mi je dela: »A biš, de s rišu duša z bic«. Ma jest uselih nisl nkul beč šu s Tmina Zalas panač damov. Kaj sn bu u strahu, de se mi še kadej na prkaže pa kešna druga truga čez pot.

Čeča žerh n pa hlabc (tolminsko narečje)

Nkrat u starih, starih cajtah sa bli pr adni hiš strašanska bagat. Gaspadar n gaspa sta imila, čeprou sta bla strašanjska bagata, samu adna hčer n tuste čeča. Čeča je kaj lpu rasla n z usemi ldmu je bla prjazna, tud z diklami n hlabcami. Strašanska je bla rada lpu ablečena, najbl je bla pa besela, kr sta ji bagata starša kupila zlat prstan. Glih zatu sta ji jih kupila že kaj zla krat, de jih je imila puhne prste. Kar na nkrat pa kr je bla stara tam nejč akul sednajst lit, je čeča z neznanga uzroka padla u glabaka nezabist. Hudobni ldi sa del, de ji je »bažji žlak!« zadel, zatu, kr je blu kaj bagastua pr hiš. U tistih cajtah pa ni blu kuste dohtarjeu kkr danc n sa usi mislni, de je čeča umrla. Tri dni sa je imil dama na parah, n jeukal n jeukal tud hlabci n dikle. Tač bagat ldi, pa nisa imil na britaf nauadnih grabou kkr saramač Andruj, sa si dal zidat notr u tleh kkr na kamrca, naurh pa pakrouka kajliš belika, de ni magu ne deš ne mras notr. Truge sa notr u kamrca, k sa mu del kar »žerh« nakladal kar adna naurh te druje. Patle je pršu dan pagreba n moš je deu žen kar prd hlabcami: »Paber čeč dal s prstov prstane,« žena pa mu je usa žalastna adgaurila: »Ne, kar najh jema, zatu, kr jih je imila žiua kaj rada, naj jema še mrtua.« N patle sa truga zaprl n pagreb je patikau z najbečmi za tiste cajte častmi. Truga sa dil u žerh glih nauorh rajnce njene stare mame n kar je blu kanc sa žerh zaprli n šli damou. Panač pa ni magu spat n Hlabc. Kaj sa mu tist prstani dišal, de se je panač adprabu na britaf, s saba je uzeu mihne lujtrca, adpru žerh, deu notr lujtrca, adpru truga, n začeu paberat. Ulejč prstane dal s prstou tiste čeče. Žene tri prstane je srejšna dal pabrau, n jih notr u aržet ad rekla sprabu, kr je pa pauliku ta četrtga, je kri stekla čeč pa žilah n pa srce ji je začela bit. Tistcajt se je pa čeča zbedila. Tu prbe je kaj čudna gledla, či je - luna je glih kajliš sbetila, de je hmal zamerkala, da je pr nji hlabc n ga je kar prašala: »Pašlušaj, či sn? Ja ne u žerhu, pabej mi, se te poznam, de si naš hlabc,« tistcajt je pa hlabca zagrabra taka graza, de je kumi uteku pa lujtrcah uon z žerha, se je mislu, de čeča mrtua gauari z njim. Čeča je ustala uon z truge n hmal zamerkala, de je u neh žerhu, hitra je šla pa lujtrah n klicala hlabca: »Pačak me! Nisn mrtua! Jest sn žiua, pačakme!« A ni pamagala, hlabc je letu n letu na glih damou nad štala pad striha u senu se je zakapou. Čeča pa za njim, n uone prd hiša je začela klicat tatu n pa mame. »Mama, tata! Adprita mi urata, jest sn žiua!« Tata n pa mama je ad hčere upitje zbedila n adn h tadrujmu sta se tu prbe stislina. Kajliš je blu aba strah. Moš se je čez n cajtč le akaražu n je ustou n pejlu še žena s saba. Tuprbe sta najdla krbitoka n pržgala, patle pa še sbejče n tud njo pržgala prou pad slika ad matr Bažje, dal pkleknila n malila. Hčer je skuz akna use tuste bidla. A ni gejneta klicat: »Tata, mama, gejneta malit n mi rajš urata adprita, basta bidla, de sn žiua!« Pa dujmu cajtu je deu ače: »Jest adklenem n urata adprem, patle bo pa, kar bo - n še žena uliku s saba, a je ana kaj ulikla nazaj, de je mislu, de mu ba raka utrgala, pa ni papustu, kr ga je blu tud njega n mala graza. Patle pa kar je adpru urata. Krbitouka je kaj sebetila, de je bidu prd saba, de je ris hčer žiua. Tuprbe se je uselih tresu. »Tata, neč se na tres! Hlabc je prš u žerh n mi pulu prstane dal s prstou n jest sn se tist cajt zbedila, n ga prašala: »Či sn? Tistcajt je pa zletu pa lujtrcah uon, kkr deb jemu repetnice! Jest pa za njim n ga klicala, naj me pačaka, de sn žiua! Ma bl kkr sn ga klicla, bl je letu.« Hčer je usa začudena patle, tuprbe prašala straša: »Ma! Ki je blu z mana za na rič - de ste me žiua pakapal!« Tistcajt je ače prjeu hčer za raka n bidu, de je ris žiua. O kulki sta bla srejšnga in žalastna hnadu. »Se, če b hlabca na blu, b naša hčer žiua umrla not utruj n u žerhu,« sta se križala aba, tata n pa mama. Mama

ji skuhala hitra čaj n, dokler se ni dilou dan nisa šli spat, samu ad tilga sa se grimal, križal, n gnal. Zjutra, kkr se je dilou zur, sa šli pagledat h hlabcu. Čeča je dela: »Use prstane mu dam, k jih jemam najraš na sbit, zatu, k m je rišu žiblejne.« Ma k sa hlabca najdli pad striha ad štale u sinu zakapanga, je bu že mrtou. Usi lasi sa mu stali pakanc, kkr de bih na drat nabezou. U aržeti ad reklca sa najdli tri prstane. Čeča je dela: »Z usemi častmi ga morma pakapat, se m je rišu žiblejne sam saramak pa ad strahu umru, kr ni biruou, de ga saruta jest žiua prosn pamači.

Hudič n čeča (tolminsko narečje)

Učaseh, k sa ldi hadil deleč dal s hribou h maš, sa pa maš šli u aštarije, pajist kule za apudan mala župe. Tist, kkr je bu bl bagat, je naruču pa še kruh zraun. N kuste se je zgradila adna nedeile na fanj čeča ad nje tata (ače) n pa mama sa pa maš šli u aštarije n glih kuste naračil kenarci vsak n tant župe, je čeča dela kenarci: »Tale župa je slaba!« Kenarca je bla kaj jezna, de ji je adgaurila: »Ben, ki b rada imila za nga hudiče!« Tist cajt je pa plasknila niki nor tita župa ad čeče. Čeča je uslih snidla župa, n pa še kruh sa vsi trije notr nadrabil, de sa zdržal da tizga cajta, de sa damov pršli. Ciu tidn je blu s čeča use uredu, u četrtk je pršu še pub u uas h nji, kr je bla kailjiš lipa. U nedeile sa kkr skuz šli h maš in kkr se je maša začela, je začela lajet uon s čeče: hou, hou, hou, hou! Mat se je kajiliš ustrašla saje čeče, de se je kar uon s stala ad nje umaknila n kajiliš ji je blu hadu glih kaj, de ni ad špata dal padla. Vsi ldi pr maš sa gedli ti u tista čeča, tud župnk je čudna gledau ti u njo. Čeča je tistcajt ustala s stala in šla uon s cirkbe. Kkr je pršla un je gejnela lajet uon z nje. Patle je šla nazaj notr. A kkr je prstapila prag cirkbe, je druž začela lajet uon z nje. Ticajt se je pa abrnila kaj nagla, de b se hmal prkuclna in letila, letila n pa pot strašanska jeukala, jeukala n jeukala, dokler ni pršla damov. Dama se je skrila kar u skednj, notr u plibe se je zagrebela, kajiliš je bla abupana. Tud ače n mat sta šla kar uon s cirkbe kr tacga špata nista še nkul dažibila, pa tud druj ldi ne. Pa maš sa se prd cirkoule vsi ldi čudil n samu ad tizga menal. Tuste se je širla deleč akul. Čeča pa je dama samu še jeukala n jeukala. Kar sta je mat n pa ače njdla u skednju, sta še andva jeukala. Ače je čeča pejlu h dohtarju, a dohtar ni magu neč pamagat. Patle sta oba ače n pa mama uazila čeča na Bažje pota usarod pa sbit. A kkr se je čeča prbližala h križu bažjemartri, al pa h mater Bažji, je druž začela lajet uon z nje ... Čeča je tud kaj fanj pub pustu. Ače je hadu ad župnka da škofa, ad pocija do pilata, vsi sa pršli, de bi čeč pamagal, a use zastonj. Kkr je čeča pršla na Bažje poti u cirkou, je začela lajet n lajet. Župnkam sta se starša smilla, kr je čeča absedu hudič. Pa dujmu cajtu se je admu župnku le pasbetila in je šu h čeč, abličen u nuadmu guantu brez talarja, prou zaprou prou brez usega, še reklec je jemu ad adnga, ki ni bu nkul u cirkbi. Si je deu: »Mrbit mi pa le rata, de čeča kaku rišn n beženem uon z nje hudiče.« N je šu naglih h nji damov, tam je najdu čeča, mala žiua beč. N ris, ad same žalast bi skara umrla. Župnk je deu čeč: »Neč na jokaj, jest ga bom sprabu uon s tebe!« Ticajst se je pa aglasu hudič ouon z čeče in je deu: »Ti me kar sprab uon z nje, ma prej mi abllub, de mi duša prdaš!« Župnk je bu kšajt bl kkr hudič n je deu hudiču: »Tako kkr zapestiš tale buga čeča, je maje duša taje!« Tiscajt je stršanska zagrmila, de sa se prou tla stresla, kkr de b bu patres in hudič je stau pred prablečenem župnku, n zarju: »Na zdej mi pa le daj duša!!!« Župnk je utrgau fton pr reklec n deu: »Na tule je jemaš!!« Hudič ni bidu, de na tminkm rečema gumbu duša. Tiscajt je bu kajiliš ihtou, da je kar debele kamne ždru. Župnk je hitra ukazau čeč dit

bažjemartra pred usta n hudič ni magu beč nazaj notr u njo. »Zdej sme uon sprabu! Kam naj grem?!« Župnk mu je adgauru: »Adkoder s pršu, glih ti beiš!« Hudič mu je deu: »Na morem nazaj, kje kajliš mihna jama, manjš kkr ad šiuauunce uha !« »Kaku s pa sam pršu?!« mu je župnk zaupiu. »Ja, skuz jama ad šiuauunce!« »Patle beiš pa še nazaj skuz njo!!!« Tiscaj je mat ad čeče bidla, de je župnk prmagau hudiče, mu je hitra snela s stine bažjemartra nkr busk nesla prd hiša župnku in z žegnana uada je začela krapit. Ače, tata ad čeče, ja začel pa še z olka žegnat kunakul hiše n tud čemin je pa žegnou, de nab notr magu. Hudič je letu prač n letu, gaspud župnk je pa olka žegnou za njim. N kje mačan ajer glih za hudičem uliku, se je magu nazaj prou skuz jama ad šiunce zbasat u pokou. Ad tizga cajta sa bli druž vsi srejni in tud pub je pršu nazaj h čeč, se je gaspud na prižnc aznanu, kaku je hudiče sprabu na zuit način kozi ruh n nazaj u pokou Čeča je hadila ad tizga cajata skara usak dan h maš, čeprou je blu deleč n pa hmal se je aženila n pa zla atruk je imila n usi sa bili lip n zdrab. (po spominu iz mamine rojstne vasi, Tolminskih Ravni, njej je pravil star oče, ona pa meni, ko je bila dobre volje. A mene je še danes strah, tistih njenih hudih pripovedk.)

Hudič na Modrjanovem Rešnu (tolminsko narečje)

Modrijani iz Zadlaza - Čadrg so imeli nad Vasjo Čadrg zelo, zelo veliko senožet. In ker so bili najbolj bogati za tiste stare čase, so posedovali tudi ogromen senik - ostali seniki so bili kriti le z rženo slamo - njihov pa že s pločevino – in postavljen je bil skoraj na vrhu senožeti, čisto na vrhu pa je stala še zidana bajtica, v kateri je bilo tudi ognjišče, kjer so kar tam kuhali za kosce in grabiče pa za dekline in hlapce. Z Vrha Modrjanove senožeti ob bajtici je bil enkrat razgled! Videle so se gore Razor, Migovec, Bogatin, Škrbina, Kuk pa planina Kal, do katere bi prišel z Rešna prej, ko v pol ure, in kjer se je poletela pasla iz več vasi skupaj molzna živina (krave cike). Pod planino Kal je bil prelep razgled na Ravnске senožeti, kot je npr. Zagon. Ločeval jih je potok Jelovšček in dve strmini. Ko si se na Rešnu obrnil okrog, si si na drugi strani Javorca lahko ogledal Cerkvico, posvečeno Svetemu Duhu, nekdanj padlim vojakom iz Avstro-Ogrske, iz prve svetovne vojne. Pa spet mogočne gore, kot so Mrzli vrh, Vodil Vrh, spodaj v podnožju pa Planino polog in nenazadnje malce stran še planini Žaga in Sleme. Ko si se spet obrnil nazaj proti Razorju, si videl pod sabo tudi Modrjanov pašnik, ki so mu rekli

pod Rešnam, na katerem so se vse leto pasle mlade junice in telice. V tistih starih časih je bilo poleti po vseh senožetih kot v pravljici. Fantje so zvečer zelo lepo peli, ali pa vriskali in z njimi so igrali tudi črički (murni) in zvonci na vratovih krav, telic, ali junic, so čudovito zvonili v noč ... Zdaj je kot grobnica vse v sebi zakopano, senožeti so preraščene z grmovjem. Ni več sledu o tistem, kar mi samo še spomin kot ekran prikazuje. Bilo je enkratno, kljub revščini in trpljenju. Ko so zvečer ljudje nehali kositi ali grabiti, so si zaželeli razvedrila, ali kope delati, ali v berklah seno nositi, ali pa so le peli z deklami ali dekleti. Še danes slišim pesem, ki je bila takrat "hit!" :

*Zvezde žarijo
slavček žvrgoli,
hrasti šumijo
prelepe so noči.*

Nkrat sta na Rešlno sikla traua samu dua hlabca da trde tme. Za fčerje sta idla kar skutnca n pa kruh. Adn je bu kajliš trudn, de je šu kar u senik u senu spat. Tadruij ga je pa prjela, čeprou je bu trudn, se sta samu dua sikla traua ciu papudan, je prou na uorhu pr bajti uselih fanj na uos glas zauriskou! Kuste kkr sa publi pa snežetih učaseh uriskal. Jžeš, jžeš, kulki je blu tuste pa lpu. Kabilc je blu kaj zla, de b lahna žaklje nabasau z njimi n črički sa zbečer kajliš lpu pil, de jih je blu besejle paslušat. Tam iz ene Raunske snežeti mu je adn urisk uornu. Hlabc je mislu, de mu kasc nazaj uriska n je uos besel še nkrat zauriskau. Tiscajt se mu je urisk nazaj admilu, pa že z Zagona. Kr sa bli tiscajt tud raunski kasci palit sikli traua pa njeh snežetih, je mislu, de mu z Zagona druij kasc urača nazaj urisk. Zatu je uos beseu še nkrat zauriskau. Tiscajt ja zauriskau pa že z Modrjanovga pašnka, kamr sa se pasle jenice n pa teleta. Tiscajt je pa bidu hlapc, de se ni beč za špadilat! Ga je pa zagrabla taka graza, de je zletu dal u senik, kkr de b jemu repetnice! Še srejšče, de je pustu tadruij hlapc adprta urata ad senika, kje šu že prej spat, de je lahna u sekundi zletu notr in kumi z lajšta zapru urata n se patačau u senu h tadruijmu hlapcu, je že hudič pr bajtci zauriskau. Hlabc se je hitra prjeu za mašne bukvi, ki jih je jemu tadruij hlabc pad glaua, n sa ga rešile. Kešna srejšče, če ne bga, hudič pobrau. Ad tizga cajta ni hlapc, nkul beč uriskou panač na Modrjanovem rešlno. (Ja še zdaj, si mislim - od kje!? Same take grozne v starih časih pri nas, da me je še danes strah teh njihovih pripovedi, ki jih po šestdesetih letih po spominu pišem.)

(tolminska korita, iz osebnega arhiva Marije Ferjančič)

Zgodba laži (za vseslovenskega Kljukca)

Prisopihala bom ob 15. 70, ker bomo imeli tudi letos poseben datum, bom prišla, 13-13-2013. S seboj bom prinesla deset tisoč kilometrov dolgo ribo - tehtala bo toliko, da se je ne bo dalo stehtati, obenem se bo sama spekla v naj, naj, pečenko! Milijarde kilogramov zapakiranega denarja, sveže tiskanih evrov, bankovec bo najmanjši za pet sto tisoč! Tam vam bom zagotovila, da boste večno (brez umreti) živeli. Brez dela, misli in skrbi, brez žaljivk, brez političnih zdrah, brez nesreč na cestah! Vozili boste lahko 350 kilometrov na uro! Vozniški izpit sploh ne bo potreben! Policjote bo čarovnica čirimbara začarala v kamene skulpture! Celi tedni bodo vikendi in dnevi prosti. Večno boste zdravi!!! Krava bo samo ena, tehtala milijone kilogramov in se bo sama molzla, dajala bo 10. 000 litrov mleka dnevno! Mleko se bo samo predelalo v najboljše maslo, smetano, sir, skuto in se bo tudi samo razdelilo po celem svetu! Pšenični klas bo samo eden - tehtal bo sto kilogramov in se sam sejal, sam žel in sam zmlal in sam spekel v okusen vsestranski kruh! HHMMMMMM JJJAAMMM!!!!!! Ravno tako ogromen tonski krompir, ki se bo sam vsadil, plodil, skopal, skuhal in po vaših željah pripravljaj. Vol bo tehtal, že samo eden, milijardo ton, se bo sam ubil, se bo sam spravil v najboljše klobase, se vdimil in spet. HHHHHMMMMMJJAAMMM!!!!!! Vse šole bodo zaprli, učitelje pa spustili na pašo ... Za dobrotami, brez sebe in vašega mučenja! Ravno tako vse dohtarje! Vse politike! Vse novinarje! Vse občinarje! Vse sodnike! Vse vojake! Uničili! Vse puške! bombe! Obleka se bo sama tkala iz posebnih dreves, ki bodo zrasla kmalu po vsakega zamisli in modi! Ravno tako najlepše limuzine! Ravno tako se bodo same zidale najlepše hiše! Kot tudi oprema zanje! Kokoši bodo večje kot sloni, nesle bodo po sto jajc dnevno in se same krmile in za sabo vse iztrebke počistile! Ravno tako druge živali. Torej, nikomur ne bo treba več delati! Tudi župnikov ne bo več, ker ne bo več porok, vseprek se boste svobodno plodili, ker se bo rodilo še milijon sonc in ravno toliko zemeljskih obl, še stokrat večje kot ta zemlja. Veliko potrebo bomo odlagali kar po najlepših vrtovih, ki ne bo več zaudarjala, ampak dišala! Iz njih bodo rasle solate brez plevelov, skratka vsa zelenjava, ki se bo sama pripravila, okisala ipd . Obenem bodo iz vrtov in parkov rasle najlepše rože, ki bodo same skrbele zase..UUUUUUUUUUAAAAAAAAAAAAUUUUUUUUUU!!! Vse bo OK. FUL! KUL! FANJ!!! Ja vse to za vse Slovenskega kljukca, ki bo trajal v nedogled.

Vladimir Grželj

Človek, ki mu je treba dat kapo dol (pa ne njegovo ☺), ljubiteljski zgodovinar, hvalevreden ohranjevalec naše dediščine, vztrajen »arhivobrbec«, zbiralec dokumentov, zapisov, spominov in fotografij domačih krajev, odličen pripovedovalec. Avtor knjige *Kronika Hrpelj* (ob 700-letnici prve pisne omembe Hrpelj, april 2004, Kulturno zgodovinsko društvo)

(foto Nives Mahne Čehovin, pohod po naravoslovno-učni poti)

Novo leto

Po končanem šolanju in nekaj letih pohajkovanja po svetu se je Franc vrnil v domači kraj. Njegov tako ljubljeni kraj se je precej spremenil. Včasih so ob cesti stale le majhne, pritlične enodružinske hišice, ki so jih zgradili vaščani, ki niso doma podedovali kmetije in so odšli s trebuhom za kruhom v Trst. Ko so zaslužili dovolj, so si na parceli, ki jim je kot sorodnikom pripadala (in ni bila prav velika), zgradili skromen dom. Niso bile bogato zgrajene, a njeni prebivalci so bili nanje ponosni. Sedaj so med majhnimi hiškami stali mogočni stanovanjski bloki, podobni navpično postavljenim škatlicam vžigalic. Ne, te zgradbe niso imele duha. Za prvimi stanovanjskimi bloki se je videlo še večja blokovska naselja, še bolj brez naravne lepote. Gledal je Franc vse te novotarije in se spomnil svojih sovaščanov, ki so se vedno delali ponosni, da živijo v vasi v sožitju z naravo. Kje je med temi škatlicami sožitje? Vrnil se je domov, da bo tudi sam - tako kot njegovi vaščani - živel v sožitju in po zakonih narave, a poglej sedaj. V domačem kraju si bo končno našel dekle in mirno živel brezskrbno življenje. Če bog da z dobro ženo, kupom otrok, zdravimi starši in prijaznimi sosedi. Pa ne, da v življenju ne bi imel deklet. To ne. Vendar je bil Franc posebne sorte fant. Vsi so ga imeli za *stručkoto*, ker je glede žensk imel svoje teorije. Vedno je trdil, da so ženske pametnejše od moških. Zato je imel zelo malo prijateljev. So ga pa zato rada videla dekleta. A tudi tu je Franc spet zakompliciral. Dekle, ki mu bo všeč (ali mu je bilo) je morala biti posebne sorte. Najprej, imeti je morala pošten naraven nasmeh. Imeti je morala naraven videz zdravega človeka. Čim manj pobarvana in polna energije. Četudi ni bila krasotica, je bila še vedno ženska in pol. Vedno je trdil, da grde ženske ne obstajajo. No ja, mnogo jih je bilo takih, ki naj bi bile grde le zaradi svoje pameti in napuha. Teh se je izogibal kot hudič križa. In vedno je njegova izbranka morala biti nekaj, da, Nekaj. V primeru, če bi šlo kaj narobe, jo bo še vedno lahko poročil in imel vso srečo, saj jo je izbral s srcem. In ker je preveč izbiral, se je v svoj domači kraj vračal sam, popolnoma sam. Konc koncev ga vse to ni skrbelo. Kot se je spomnil iz šolskih časov, je bila v domačih krajih cela gora deklet - in po njegovi teoriji - vse lepotice. Nekaj pa ga je le skrbelo. Leto se je bližalo koncu in ne bi rad prišel na praznovanje brez dekleta, saj bi ga njegovi nekdanji prijatelji čudno gledali. Češ, bil je vedno velik *stručko*, sedaj pa brez dekleta. Prav na hitro bo treba poskrbeti za to nenapovedano napako. Tako se nekega dne odpravi po vaški poti, da vidi, kaj vse so ti grdi stanovanjski bloki uničili in kaj se dogaja izza njih. S sprehoda se je vračal s polno glavo slabih misli, saj ga tisto, kar je videl, ni razveselilo. Mnogo lepih majhnih vrtov, kjer je včasih rabutal dobro sadje, je bilo uničenih. Nekdaj lepe velike skale čudnih oblik so izginile. Celo skala, na kateri naj bi bile sledi Argonavtov, ki so mogočno skalo obtesali, da so lahko šli mimo, ni bilo več. Pa kako so bili vaščani na ta ogromen kamen ponosni! Le kam je izginil njihov ponos, da so dovolili uničenje takega spomenika? Še njegov nono ga je držal na kolenih in mu pripovedoval, kako so v davnem času pogumni fantje zaradi ljubezni prepotovali velike daljave in na našem trdem kamenju izgubili precej časa zaradi ogromne skale. Vse to se mu je motalo po glavi. Skoraj bi ne opazil lepega ženskega obraza, ki je slonel na oknu na drugi strani ceste. V trenutku je bil čez cesto pod dekletovim oknom, saj je bilo dekle po njegovih merilih. Vesel

obraz z lepim nasmehom, bistrimi očmi, polnimi isker. Po dekletovem naslonu na oknu, je *stručko* ugotovil, da bi morali tudi ostali deli telesa odgovarjati lepoti obraza. Kot svetovljan se je hitro predstavil: »Jaz sem Franc, pa ti?« Dekle se je premeteno nasmejalo in reklo: »Boš že moral sam ugotoviti brez ugibanja!« Zakaj so mu v tistem trenutku pred oči stopila vsa dekleta, ki jih je včasih videl na božjih slikah v družbi Jezusa, ni vedel. In je ustrelil kot iz topa: »Helena.« Dekle se je veselo zasmajalo, obraz ji je oblila komaj vidna rdečica in zaprla je okno. Kaj je hotel naš Franc, kot to, da se odpravi proti domu. Ko je že bil na drugi strani ceste, se mu je zdelo, da ga noge ne nosijo prav. In kot *stručko* se je še enkrat obrnil v smeri dekletovega okna, in glej, na njem se je za hip pojavila lepa glava navihanega dekleta. Zdelo se mu je, da mu tudi srce hitreje bije. Jutri mora vso zadevo razčistiti. Na delu je drugi dan začel povpraševati. Odgovor ni bil nič obetajoč. Dekle je zelo lepo, nabrito, prijazno, a se s fanti ne ukvarja. Vendar se bo Franc o vsem tem kar sam prepričal. Naslednjega dne pozno popoldne gre Franc spet na sprehod. Vendar ne po poti, temveč naokoli, da pride ravno pred hišo z dekletom na oknu in to ravno takrat, ko naj bi dekle na njem slonelo. Doslej je pri izpeljavi načrtov imel vedno srečo, a danes bi jo prav zares močno potreboval. Kje je danes Jezus, ki mu je včeraj skočil v možgane in mu pomagal pri ugibanju imena? Hodil je zelo počasi in spod čela gledal na okno. V steklu je bilo videti senco. Seveda, če je dekle nabrito, kot so pravili, pozna tudi ona vse vrste trikov. Prikazala se je na oknu v trenutku, ko je Franc stopil pod okno. Prav lepo je pozdravil in tudi odgovor je bil prijeten. Nekaj trenutkov je molčal, ker mu na pamet ni prišla nobena pametna. Saj bo dekle zaprlo okno, če bo mencial! Kje je njegov tako znani besedni zaklad? So se ga možgani usmili in spustili ves zaklad na dan? Kar direktno jo je vprašal, ali ima fanta. Odgovor je bil negativen in slišal je svoje srce, ki je začelo nagajivo tolči. Dobro, da stoji pod oknom, da ga ne sliši! Na hitro, da si ne premisli, jo je povabil na silvestrsko novoletni ples. »Saj bi šla, a nimam kaj obleči«, se je izgovorila prav po žensko. Odgovoril ji je: »Lepo dekle je vedno lepo, ne glede na to, kaj si nadene nase.« Pa pravi nagajivka: »Imam obleko v mestu, a me nima kdo peljati ponjo.« In *stručko* se je pohvalil, da jo pelje on. Niti pomislil ni, da sploh nima avta. Malce čudno ga je pogledala, najbrž že obveščena o njegovem življenju po svetu, najbrž je tudi vedela, da nima vozila. Kako bo Franc spustil iz rok tako lepo dekle! Kaj iz rok, iz svojega srca tudi ne! Dogovorila sta se, da se naslednji dan popoldan zapeljeta v mesto po obleko. Rekla sta si še nekaj praznih besed in Franc je odkorakal proti svojemu domu. Tako bedastih problemov si doslej še ni ustvarjal. Na hitro mora najti dobrega prijatelja z avtom in seveda dobrega prijatelja, ki mu bo avto tudi posodil. Starih prijateljev je imel na kupe, a kdo ve, če so po tolikih letih sploh še prijatelji. Po opravljenem delu doma se je odpravil na lov za vozilom, s katerim bo, če bo šlo vse posreči, peljal »svoje« dekle po obleko. Kako hitro si je prisvojil lepo dekle, kot bi bila od vedno njegova, čeprav jo pozna le nekaj dni. S precej truda je našel nekdanjega sošolca, ki je imel avto, kaj avto – Fičkota! Dogovorila sta se o podrobnostih, kje bo avto čakal, kje bodo ključi, kje se ga pozneje pusti, kakšne muhe ima in takšne *finte*. Ko se je Franc odpravil spat, je zaspal kot majhen otrok, brez nobenih skrbi. Uredil je vse, kar je bilo potrebno za naslednji dan. Delovni dan se je vlekel, malica ni nikakor hotela priti, pozneje se je ura vlekla kot *buogu letu* in čez ogromno časa, končno - konec službe za ta dan. Na hitro se je doma obril, pomeril športno srajco, oblekel *znucane* kavbojke, obul zloščene črne čevlje in se nekaj časa malo čudno gledal v ogledalo. Res ga drži v krempljih, ta lepi obraz dekleta! Saj njene postave pa še ni videl! Kako ga bo šele pozneje držalo, če je

narejena, kot si jo je predstavljal! Od doma se je odpravil malo prej zato, da najde avto, ga preizkusi - da ne bo pred dekletom izpadel butast kmet. Sam sebi se je nasmehnil, misleč: »Saj sem od vedno in vedno bom kmet.« Toda to si vedno pravi le potihoma. Pred dekletovo hišo je prispel precej zgodaj. Potrobil je in slišal odgovor: »Počakaj še malo!« Ja, ja ženske. Vedno jih je treba čakati. Zakaj samo njegove ženske niso točne? Slišal je drobne korake po stopnicah in skozi vrata je prišlo dekle, ki je skoraj ni spoznal. Veder, nasmejan obraz, telo grške boginje, skratka vse na svojem mestu. Ko ji je kavalirsko odprl vrata, je videl, da se mu roke tresejo in da bi skoraj vrata polomil zaradi nerodnosti. Dekle se je usedlo, potegnilo lepe noge v notranjost avta in si popravilo krilo. Kavalir je zaprl vrata. Kot pravi bogati šofer. Nato je šel na drugo stran, z navajeno kretnjo odprl vrata in sedel za volan. Kot bi mu bilo najmanj tuje, je z vsakdanjo potezo zaprl še vrata na svoji strani in skoraj bi zaklel. Vrata so ga dobro kresnila v laket in sprostila znano elektriko, ki ohromi roko za par trenutkov. Moral je malo počakati, da elektrika izgine in da se roka umiri. Nato je prižgal, pogledal na cesto in odpeljal. Skrivoma je pogledoval zdaj cesto zdaj proti dekletovim kolenom. Saj mu je *nuono* pravil, da je od dekletovih kolen odvisno marsikaj v nadaljnjem življenju. Res pa je, da tega, kar je mislil njegov *nuono* ni ravno dobro razumel. A njegov *nuono* je bil velik maček, kot so radi rekli v njegovem času. Ampak ... preveč časa je posvečal dekletovim kolenom in ne cesti. Zadnji hip je opazil, da vozi preblizu roba. Sunkovito je obrnil volan in dekle je malce pobledele. Nasmehnil se je kot dirkač Fangio, češ 'saj sem najboljši šofer'. Ja, tak je bil Franc. Moral se je posvetiti vožnji in pogovor je zamrl. Povedala mu je, v katerem delu mesta se nahaja trgovina in pripeljal jo je prav pred vrata. Dokler bo ona urejala glede obleke, bo on še nekam skočil. Zaklenil je Fičota in odšel. Vrnil se je preden je dekle zaključilo, saj se je še vedno vrtela pred ogledalom v trgovini z oblekami. Na zadnji sedež je položil lep šopek cvetja in papirnato vrečko s steklenico dobrega vina. Ko je že hotel vstopiti v trgovino, je prišla z velikim zavojem na roki in spet ji je kavalirsko odprl vrata. Ampak – napaka! Najprej bi ji moral odpreti vrata, vzeti zavoj iz rok in ga nežno položiti na zadnji sedež. Tako je morala počakati, da je odmaknil šopek in polno papirno vrečko. Nato je res prav nežno položil njeno, v tanek papir zavito, novo obleko. Šele sedaj se je lahko usedla. Molče sta se odpeljala proti domu. Videl je, da je z enim očesom pogledovala na zadnji sedež. Mislila si je: »Res je v redu fant, če mi je kupil tudi cvetje! Četudi je z avtom precej neroden.« Vsakič, ko je pogledala šopek, ji je srce malo hitreje bilo. Res ji je kupil lep šopek! In sta do doma spustila le kakšno besedo. Pred hišo ji je odprl vrata, da je izstopila, ji vzel obleko z zadnjega sedeža, ji jo podal, jo pozdravil, sedel v avto ter odpeljal. »Ja, kaj pa tisti lepi šopek? A ni bil zame?«, je jezno udarila z nogo ob tla. Cel popoldan je kuhala jezo. »Pa se Frane drži, da je pošten in resen fant. Hudiča, za koga so tiste rože?« Saj veste, ženske so glede takih stvari trmaste. Končno je prišel zadnji dan v letu. Helena si je dopoldne vzela prosto in obiskala frizerko. Pomerila si je obleko, nekajkrat, se zavrtela v sobi pred še kar velikim ogledalom in ugotovila, da je vse na svojem mestu. Večer se je razpotegal v noč. Prikazal se je njen kavalir Franc. Odprla je okno in ugotovila, da je prišel brez lepega šopka. Kot vse ženske je tudi njo mučila radovednost, komu so bile rože namenjene. Ko jo je povabil, naj pride pred hišo, je zaradi ženske trme glede šopka odgovorila negativno. Franc ji je zagrozil, da lahko vrže kamen v sobo, če ne pride kaj kmalu. Nekaj časa je Franc čakal, nato stopil po dvorišču, poiskal srednje velik kamen in pomeril v okno. Helena se je pojavila na oknu in ni mogla verjeti, da je Franc zmožen česa takega. Nasmejala se mu je, se odmaknila od okna in takrat je

Franc zavihtel roko in vrgel kamen skozi okno. V sobi se je zaslišal žvenket stekla. Zaripla v obraz se je Helena prikazala na oknu. »Razbil si ogledalo, ti prismojenec!« »Če ne prideš hitro dol, bom razbil še kaj!« ji je odvrnil Franc. Ni ji preostalo drugega kot priti čimprej dol. Ko je prišla in preden je odprla usta, jo je prijel za roko in povlekel na cesto. Stopala sta proti plesišču in Helena je kuhala mulo. Vlekel jo je naravnost v dvorano, jo tam posedel na stol ter se postavil pred njo. Še vedno ga je zelo grdo gledala. Najraje bi odšla domov. »Kaj si naj pomagam na plesu s takim tepcem?« je premišljevala. »Kaj si bodo mislile moje prijateljice in njegovi prijatelji, če ga sedaj pustim samega tukaj? Kdo ve, česa je ta Franc še zmožen?!« Pravzaprav ni kuhala mule zaradi Franca, temveč zaradi razbitega ogledala in vsega, kar sledi. Saj veste, kdor razbije ogledalo, naj bi imel sedem let nesreče. Ko je ansambel zaigral, se je že malo potolažila. Šla sta na plesišče kot popolna neznanca. Franc jo je nežno stisnil k sebi, a se mu je upirala. »Ne boš ti mene vrtel z razbitim ogledalom!« Tako sta trmasto vztrajala vsak na svojih okopih, dokler se ni približala polnoč. Polnočna pesem je bila prekrasen tango. Franc je stisnil Heleno k sebi (malo je le popustila, saj je vendar novo leto!). Preden so odšli v novo leto, ji je Franc zašepetal v uho: »Moji princeski vse najlepše v življenju.« Ni pričakovala tega. Obraz ji je oblila rdečica in lice je zarila na njegove prsi. Zaželela mu je vse najboljše. Ob koncu čestitk sta obšla vse njene prijateljice in njegove prijatelje in ponovno zaplesala. Spet jo je pritegnil prav počasi in nežno k sebi in ji zašepetal na uho: »Rad te imam, moja lepa princeska.« Kaj tako lepega Helena še ni slišala. Ogledalo je bilo v hipu pozabljeno. Preostanek noči je kmalu minil. Prizorišče sta zapustila med prvimi. Začelo je snežiti. Potihoma sta se pritihotapila k njej v sobo. Delal se je že skoraj dan, ko je Franc potihoma odšel po stopnicah, odprl vhodna vrata in stopil na dvorišče. Snega je bilo okrog 5 centimetrov. Slekel si je suknjič in z njim zakril sledove svojih stopinj v snegu čez dvorišče do ceste. Po kosilu je pri Heleni pozvonilo. Oče je poslal Heleno, naj odpre. Začudeno je obstala. Pred vrati je stal Franc. V roki je imel znani šopek rož, v drugi pa dva papirnata zavitka. Povabila ga je naprej. Joj kakšna zadrega bo sedaj nastala! Frane pa je pogumno čestital Helenini materi in ji izročil šopek. Nato je stopil k njenemu očetu, potegnil iz papirnatega paketa steklenico dobrega vina in mu jo skupaj s čestitko predal. Nato je pristopil k Heleni in izrekel: »Za svojo princesko, ki jo imam zelo rad, pa novo ogledalo.« Preden bi zarobantil oče, je to hotela storiti mati, a jo je oče prijel za roko, češ 'jaz bom to uredil', vendar je ob darilih in nežnih besedah, posvečenih hčeri, obstal. »Ta fant ni čisto pri zdravi pameti«, si je misli. »Pa še našo Heleno bo pokvaril«, mu je skočilo skozi možgane. »In tisto razbito ogledalo in njegova prerokba? Kje ima ta Franc pamet?« Franc je ostal pri svojih novih domačih do večera. V nedeljo bi naj obisk vrnili. Če boste kdaj srečali Franca, pogledajte ga v obraz. Na njem se prav nič ne vidi, da ga je prerokba z razbitim ogledalom prizadela.

Kako smo kuhali »lem«

»L^om« se potrebuje za lovljenje ptičev. V slovenščini bi bilo to lepilo za lovljenje ptic. Ptiče se lovi po posebni metodi, ki pa bo opisan v tem sestavku - skupaj s pripravo lepila. »L^om« je domače ime za ptičje lepilo in to ime uporabljajo samo tisti, ki ga znajo skuhati in loviti ptiče. Lovljenje ptic je namreč prepovedano. Toda v določenem času so si ljudje, posebno fantje, z lovljenjem ptičev in njihovo prodajo v Trst obogatili denarnico. Seveda, če so jim vse potrebne dejavnosti uspele. Najprej je za lovljenje ptičev potrebno skuhati lepilo, ali med nami »l^om«. To delo se počne v jeseni. »L^om« se namreč skuha iz semena rumene omele. Že poleti je potrebno najti drevesa, na katerih kot zajedalec raste rumena omela. V naših krajih namreč ne raste bela omela. Razlika med belo in rumeno omelo je ta, da ima rumena omela manjše plodove rumene barve. Iz teh pa se pridobi kvalitetnejše lepilo kot iz bele omele. Ko smo si zapomnili, kje raste na drevju rumena omela, spremljamo njeno rast in razvoj plodov. Vse to je odvisno od vremenskih prilik, dežja in suše. Nekako proti koncu meseca oktobra, ali v začetku novembra, se odpravimo nabirat plodove rumene omele. Biti moramo dobri plezalci, kajti rumena omela raste na visokih drevesih. Vedno sva hodila po dva skupaj. Če bi slučajno obiralec plodov padel z drevesa in se poškodoval, je drugi lahko odšel domov po pomoč. Ko smo bili še neizkušeni, smo rumeno omelo kar odlomili in vrgli z drevesa, ter pod drevesom obrali plodove. To je bilo zelo škodljivo delo. Drugo leto in celo več let je bilo potrebno, da se je omela obnovila in imela spet plodove. Že prav kmalu smo postali pravi mojstri obiranja plodov rumene omele. Že pod drevesom smo vse plodove pregledali, odstranili slabe plodove in listje ter odnesli pazljivo domov, da se niso plodovi pomečkali. Po pripovedovanju starejših lovcev na ptiče, je potrebno te plodove kuhati v litoželeznem loncu. Kje pa naj sedaj dobimo litoželezni lonec, saj še navadnih v naši mladosti ni bilo. Tako smo kuhali te plodove v raznih loncih in vsem, prav vsem, se je zmes prismodila. Ker je bil moj nono včasih divji lovec in še marsikaj, sem bil prepričan, da ima on nekje skrit kak litoželezni lonec. In res sem ga našel prav skrbno skritega in čistega. V takem loncu se zmes ni prismodila. Res se ni, saj je mimo prišel moj nono in rekel, naj skrbno mešam zmes, da se ne zasmodi, ali prežge, ko postaja gostejša. Kuhanje in mešanje je trajalo nekje do ene ure. Roke so me prav zares bolele. Ko smo vrelo zmes v loncu odstranili, jo je bilo potrebno prav hitro vlti (zelo gosto) v zelo mrzlo vodo in prav lepo očistiti lonec z leseno žlico. Ko je bila zmes v mrzli vodi, jo je bilo potrebno pod vodo mečkati, raztezovati in gnesti. Pri delu so vse peške, ki jih imajo plodovi omele, popadali na dno vode. Ostala je smrdeča temno rjava zmes. Zmes smo postavili na široko desko, jo z rokami razvaljali in nanjo polili (pomislite!) jedilno olje. Zmes je bilo potrebno kar precej časa mencati in ji dodajati olja, dokler ni nastala tako lepljiva snov, da ni šla več z naših rok. Lepilo za lovljenje ptičev je narejeno. Dan, ko smo kuhali »l^om« je bil najbolj smrdljiv dan. Že takoj, ko je vsebina lonca zavrela, se je začel širiti hud in čuden smrad. Bolj, ko smo mešali, bolj je vse skupaj smrdelo. Vendar je bilo veselje ob narejenem »l^omu« še večje. Ptiče se lovi na lesene paličice, ki jim pravimo limanice. Vendar za limanice ni vsak les dober. To smo ugotovili mnogo pozneje. Starejši nam niso hoteli prav nič pomagati. Saj bi mi otroci morda vse to povedali na nepravem kraju. Najboljše limanice so iz brestovih šib, debeline do tri milimetre in dolžine skupaj krog 40 centimetrov. Toda šibe je bilo potrebno poiskati. Ne rastejo na vsakem brestu. Najlepše in najbolj ravne brestove šibe

rastejo okrog čoka bresta. Vendar pa šibe ne izrastejo na vseh čokih. Tako je bilo potrebno že poleti najti brestov čok, si zapomniti, kje raste in jeseni z njega narezati paličice, ki jih bomo rabili za limanice. Tako, sedaj imamo paličice. Potrebno jih je še prevleči skozi lepljivo maso, ki smo jo sami z veliko muko pri izdelavi očistili z rok. To je bilo zamudno delo. Potrebna je bila velika pazljivost. Paličice so morale biti namazane z »l^amom« do dveh tretjin. Pa še paziti, da si ne spet namažemo roke z lepilom, je bilo treba. Limanice so namazane. Kam jih dati, kako jih spraviti, prenašati in delati z njimi? Moj nono je gojil zajce. Ko jih je ubil in smo jih z veseljem pojedli, je njihove kože obrnil narobe, jih napolnil s slamo in dal na sonce sušit. Pozimi so si ljudje z zajčjimi kožami v mrazu ovijali noge, da jih ni zeblo. Vendar je pri mojem nonotu vedno kakšna ostala. In je jeseni izginila, kdo ve kam. Ker je moj nono vedel, da kuham »l^am«, je par dni počakal in me nato poklical. Povlekel je na dan zajčjo kožo. "Saj že imam dve zajčji koži, da si bom v zimi ovil noge proti mrazu". "Ne, ne. Ta koža je za shranjevanje limanic", mi je razložil. Končno sem se mu zasmilil in obljubil je, da me v katerem od naslednjih dni popelje loviti ptiče. Medtem mi je naredil nekakšno vrečo, ki je visela na dolgi vrvici. Takšno je nosil Robin Hood za shranjevanje pušic. Bil sem precej nestrpen in komaj sem čakal, da me pokliče. Prišel je bolj potihlo kot po navadi in odšla sva na najbolj oddaljen kal. »Tu nas ne bo nihče motil in tudi miličniki ne vedo za ta kal.« Sprehodil se je okrog kala. Pokazal mi je majhne, komaj vidne sledi ptičjih nožic. Sam jih ne bi nikoli videl. Razvila sva zajčjo kožo, v kateri so bile limanice. Jaz sem mu jih dodajal. On pa je vsako s *kosirjem* (od katerega se ni menda niti v spanju ločil) zarezal določeno zarezo in limanico vtaknil poševno v ilovico okrog kala. Vse limanice je postavil tako, da so se z delom, ki je bil namazan z lepilom, dopolnjevale. Niti en sam centimeter okolice kala ni bil v tem primeru prost, brez limanic. Skrila sva se v bližnji grm in čakala. Šele sedaj sem ugotovil, zakaj je moj nono prišel k meni v točno določenem času. Dokler sva prišla h kalu in postavila limanice, je prišel čas, ko pridejo ptice pit vodo na kal in se okopat. V grmovju nisva govorila. Opazovala sva okolico kala in čakala na prihod ptic. Najprej so priletele ene čisto majhne, takoj za njimi pa kar precej velike. Nono je takoj vstal in odšla sva proti kalu. V ilovici okoli kala se je kar precej ptic valjalo - zalepljenih z limanicami. Pogumno sem prijel največjega ptiča. In na ves glas zakričal. Ptič je namreč hitro obrnil glavo in me z močnim kljunom ugriznil v prst. Kar precej kože in mesa je odnesel. Tako hitro nisem še nikoli nič spustil. Nono se je le nasmejalo. Pobralla sva vse ptiče, ki so bili nalepljeni na limanice, in odšla v boljši grm. Vsi ptiči so glasno in vneto čivkali. Najbrž jih je bilo slišati zelo daleč. Nono je vzel iz žepa kovinsko škatlico in vsakega ptiča, ki ga je ločil od limanice, posul s prahom iz škatlice. Pozneje je povedal, da je to pepel. Ko sva ločila ptiče od limanic, mi je nono povedal imena za vsakega ptiča posebej. Prav tako mi je povedal njegove značilnosti, ali je pevec, napadalen, ali miren in še mnogo drugega. Nato je s ptičev očistil še ostalo lepilo in jih enega za drugim spustil na prostost. »Vnuk moj, najprej moraš spoznati vse ptiče, ki živijo v naših krajih. Poznati moraš njihova koristna dela, tudi tiste ptiče, ki jih imamo za sovražnike človeka. Bog je vse živali ustvaril za točno določeno nalogo. Če katerega ptiča ni, tista naloga ni izpolnjena in v naravi se pojavijo nepravilnosti. Lepo je znati loviti ptiče, vendar je to velik napad na naravo. Tu imaš na skritem kraju kal. Pridi sam loviti ptiče in jih potem izpusti.« »Toda ostali fantje lovijo ptiče in jih prodajajo v Trst in dobijo nekaj denarja.« »Res jih lovijo, a vedno tako dolgo, dokler se ne opečejo. Drugič te bom naučil drugačnega lova na ptiče«, mi je razočaranemu obljubil. Tako sva drugič v bližini našega skritega kala nastavila

drevo. To je bila zrela konoplja. Nono jo je namreč prinesel iz vrta *Podrevo*. Vedel sem, da v vrtu raste konoplja, saj sem iz trdih debel delal v jeseni razne palice. Seme konoplje pa je nono vedno pospravil in odnesel domov. Seme je zelo lepo dišalo, prav tako palice, narejene iz teh debel. Na veje konoplje je nono nastavil limanice. Še prej pa je vsako prav posebno zarezal s kosirjem. Skrila sva se v grm in nono je začel z ustnicami oddajati žvižg, sestavljen iz dveh delov. Podoben je bil besedi: *pis-bit, pis-bit*, pa še enkrat *pis-bit, pis-bit*. Kmalu se je v zraku zaslišal podoben žvižg. Pa še eden, pa še eden. Na konopljno drevo se je spustilo kar nekaj ptičev prelepih barv. Že ko so pristajali na veje konoplje, so se zalepili na limanice in padli na tla. Nono je odkorakal h konopljinemu drevescu in ptiče pobral. Prinesel jih je k grmu, jih potresel s pepelom in jih očistil. Tako sem jih tudi jaz prijel v roke. Bili so prav krhki. Bal sem se, da jih bom v roki zmečkal, če jih le malo močneje stisnem. Bili so več barvni z rdečo kronico na glavi. Nono je rekel, da so to liščki. Tako sva očistila vse ujete ptiče. Nono mi je za vsakega povedal ime, no, domače ime, in njegove dobre in slabe lastnosti. Nato ga je izpustil. Čez nekaj dni me je spet poklical in odšla sva k najinemu skrivnemu kalu. A sedaj je imel moj nono s seboj torbo, ki je bila precej polna. Na sitnarjenje, kaj je v njej, mi je povedal, da je pri svakinji (ki je imela v kletki precej ptičev v svoji hiši) vzel enega. Postavila sva konopljno drevo in postavila limanice. Nono je iz torbe vzel majhno *čajbo* (ptičjo kletko), jo postavil pod drevo in pokril z zelenimi vejicami. Ptič v kletki se je kmalu oglasil. Ni bilo treba dolgo čakati. Z vseh strani so prileteli ptički, ki so bili prav taki kot ptiček v *čajbi*. Hitro so popadali skupaj z limanicami na tla. Nono je našega ptička spravil v torbo in lotila sva se čiščenja nalovljenih ptičev. Ko sva vsakega dobro, res dobro očistila, sva ga spustila. Kako so ti ptički vsi srečni odleteli nazaj v svobodo! Ko sva izpustila zadnjega, si je nono prižgal eno njegovo *Dravo* in razložil mi je vse pasti pri lovljenju ptičev. Kakšne težave bi imel pri prodaji ptičev v Trst! Saj bi me ti tihotapci resnično oskubili. Ptiče bi prodali sami, meni pa rekli, da so umrli od žalosti. Še huje pa bi bilo, če bi me pri lovu na ptiče ujeli miličniki. Kazen, ki bi jo moral oče plačati, ker sem še mlad, bi bila zelo velika. »Če kdaj pristaneš v družbi ljudi, ki lovijo ptice, se čim prej poberi zelo, zelo daleč od njih«, mi je še vbil v glavo. Tako sem naslednja leta nabiral *l'm* sam, sam kuhal in naredil limanice. Doma sem na dvorišču lovil vrabce, jih potem očisti in spustil. Zelo rad sem v roki držal majhno živalco, polno strahu, ki je veselo odletela, ko sem jo spustil. Kmalu pa me je življenje ptičev začelo zanimati drugače. Na paši sem opazoval ptiče in njihovo obnašanje. Kmalu sem spoznal, zakaj se obnašajo na razne načine. Po obnašanju sem ugotovil, ali sem v bližini njihovega gnezda, ali so mladiči že godni, da odletijo, ali so še zelo majhni in mnogo drugih stvari. Najlepše je bilo na paši v Kozinskem dolu. Tam so gnezdili škrjančki. Ulegel sem se v travo in na nebu poiskal pojočega škrjančka. Vedel sem, kdaj poje svoji samici, ki v gnezdu vali jajčeca, kdaj jo s petjem opozarja na nevarnost. Z njegovim letom in zadrževanjem na določeni višini, sem vedno ugotovil, kje ima gnezdo. To sem vedel za vse ptiče, ki živijo v našem kraju. Nikoli pa nisem ubijal mladičev nobenih ptic. Spomnil sem se besed mojega nonota, da so vse ptice v naravi koristne. Pa še ena zgodba lovcev na ptiče. V jeseni je bilo kar precej lovcev na ptiče. To so vedeli tudi miličniki in so lovce pridno preganjali. Skoraj vsak lovec je imel kje kak skriven kal, kjer je lovil ptiče. Nek moj prijatelj je lovil ptiče na Kozini. Tam je bilo kar nekaj bolj skritih kalov. Ponavadi je v bližini kala tudi ledenica. Moj prijatelj je bil malo obilnejši in se ni veliko ukvarjal s športom. Tako sta v paru lovila ptiče na skritem kozinskem kalu. S seboj sta imela v *čajbi* tudi ptiča kot vabo. Bil je

skrit v grmu - malo bolj daleč. Nastavila sta kar precej konopljinih dreves z limanicami. Rada bi danes ujela čimveč ptičev, ker sta bila dogovorjena za prenos le-teh v Trst. Ko se je že precej ptičev ujelo v limanice in popadalo na tla, se je od nekod prikazal miličnik. Naša dva nadebudna lovca sta hitro skočila v ledenico. Ni bila precej globoka, a je imela še zelo dobro ohranjene zidove, ter se potuhnila. Miličnik je kar precej časa iskal divja lovca na ptiče. Ker jih ni našel, je pobral vse ptiče in limanice kot dokaz divjega lova. Bodo že pozneje ugotovili, kdo sta bila lovca na ptiče. Minilo je precej časa in vitkejši se je počasi skobacal po strmem zidu na plano. Ko se je prepričal, da ni nikjer nikogar, je poklical še mojega prijatelja. Toda moj obilni prijatelj nikakor ni mogel splezati iz ledenice. Časa je bilo vedno manj. Miličnik se bo vrnil s skupino sodelavcev in začel se bo lov na divje lovce. Ni bilo druge, kot da se moj prijatelj potuhne v ledenici in počaka temo. Takrat bo njegov sodelavec prišel z lestvijo ali vrvjo in bo tako lahko prilezel iz ledenice. Vitkejši je izginil in pustil sodelavca skritega v ledenici. Po prihodu so miličniki preiskali ves prostor in tudi daljno okolico. Niso pa pogledali v ledenico. V njej je trepetal, malo od mraza in mnogo od strahu, moj prijatelj. Šele pozno ponoči ga je lovski sodelavec prišel rešiti iz ledenice. Bil je lačen, žejen, premražen in obljubil je, da ne bo nikoli več lovil ptic.

(fotografije v lasti avtorja)

(že precej staro hrastovo drevo z belo rumeno omelo)

(na mladem drevesu je tudi več plodov rumene omele)

Japlence – pridobivanje apna

Naši vrli predniki so za izgradnjo trdnejših kamnitih hiš rabili apno. Kako pridobivati apno, je bilo že znano. Naši Herpeliahovci pa so imeli velike težave pri izdelavi apna. Naša vas se nahaja namreč ravno na začetku Podgrajskega podolja in to podolje je bilo znano kot ozemlje, na katerem so potekale bitke za prevlado med Tržaçani in Beneçani. Oboji so se pri vojskovanju posluževali znane taktike, požiga gmajne - gozd ni uspel zrasti. Osnovno surovino, dober kamen, apnenec, smo imeli. Le dobrih drv za pečenje (kuhanje) apna ni bilo. Kmetje so za to na svoji gmajni pustili mali brin, da je zrasel. Rabili ga bodo za kurjavo apnenic, ali kot jih bomo imenovali *japlenc*. Zbrati je bilo treba le dovolj kurjave za izdelavo apna. Če je šlo po sreči, nekaj let brez vojn in nič pokurjene gmajne, je bilo kurjave dovolj. Zbrali so se sorodniki in se dogovorili, kako veliko japlenco bodo naredili. Vsaka kmetija je imela v ta namen izbrano dolino ali dolinico, v kateri je bilo dovolj zemlje, ki je nujna pri izdelavi japlence. Tako, da je bila dolina že kar izbrana in je imela dovolj zemlje, čeprav so jo morali pri zadnjem žganju apna še pripeljati iz drugih dolin. Pa tudi zemljo so včasih ukradli, saj je bila na kupu in jo je bilo lažje odpeljati. Pa še tatu se ni našlo, ker je vsaka kmetija ali sorodstvo imelo po eno tako dolinico. Na tisti zemlji tako ni nič raslo, ker je bila prepečena, da je moralo miniti do 70 let, da so se na njej pojavile prve rastlinice. Zakaj se je gradilo japlence v dolinah? Kamenje je precej težje kot drva. Zato so ga vozili ali nosili v vodoravni liniji in metali v japlenco. Višina japlence je bila po navadi v ravnini z višino dolinice. To bo gradnja prve japlence. V majhni dolinici so začeli kopati okroglo luknjo. Zemljo s te luknje so odstranjevali čim dlje v rebri dolinice. Iz kroga so izkopali nekak hodnik, ki je pozneje služil za kurjavo. Iz leskovih šib so spletli okrogel obod, pol metra od prvega oboda pa še enega. Vmes so nabili zemljo, ki so jo izkopali iz dna dolinice. Oba oboda so delali istočasno. Nabili so zemljo in spet povišali oba oboda za določeno višino in jo napolnili z zemljo, ki so jo precej časa tlačili oz. *peštali*. Po navadi so naredili te obode tako visoke, kolikor so imeli kamenja. V smeri puščenege rova so v nasip že med gradnjo naredili luknjo. Velikost luknje je bila določena z neznanom mero. Ko je bil obod končan, so se lotili dovoza kamenja. Na dno so ob robu zemeljskega oboda zložili lepo oblikovano veliko kamenje. V določeni višini so z lepo obdelanimi kamni naredili kamniti *velb* (obok). Nad velbom so zložili najprej veliko kamenje, nato proti vrhu vedno drobnejšega. Ko je zmanjkalo kamenja, so odprtino za malenkost zožili z nasuto in steptano zemljo. Po rovu, ki je vodil v japlenco, so pod velb s posebno tehniko naložili - napeštali brinje. Ob rovu, ki je vodil v samo japlenco so pripravili drog, ki je bil nekakšna priprava za dodajanje drv za ogenj. Navadno je šlo za gabrovo drevo, primerno debelo in dolgo. Ko so ga obsekali oz. *obklestili*, so vse vejevje pustili na določeni dolžini. Nato so gabrovo drevo obrnili, prijeli za debelejši konec in z drugim koncem delno

okleščenih vej porivali brinove butare v kurilni rov. Najlepši in s toploto najmočnejši ogenj je nastajal pri kurjenju z brinjem. Zvezali so ga v *butare* - bale, določene velikosti- in s pripravljenim drogom porinili v luknjo pod velbom - kuriščem. V začetku so imeli veliko več časa in so pripravili mnogo brinovih butar. Bolj, ko se je japlenco segrevala, večkrat je bilo treba v kurišče poriniti butare brinja. Pod kuriščem je potekal kamniti rov - za dobavo svežega zraka, potrebnega za gorenje. Ob omenjenem drogu za porivanje kurjave v japlenco so imeli še en drog, ki je služil pri odstranjevanju ostankov pepela. Pri kurjenju z brinovimi butarami ni bilo dosti pepela. Ob japlenci je ponavadi bil prisoten tudi 'mojster', ki se je na kuhanje ali pečenje apna spoznal bolj kot drugi. Pravzaprav je prišel le večkrat na ogled in delil nasvete, kako in kaj. Kurilo se je toliko časa, da je omenjeni mojster ugotovil, da je kamenje pečeno (kuhano) in je postalo 'apno', prav za prav 'živo apno'. Največji sovražnik pri izdelavi apna je bil dež. Če so stari ljudje po strganju v križu rekli, da bo večdnevno deževje, so raje začeli ogenj pogasili. Prvi dan se je iz japlence kadil le črn dim. Ni bil lep, je pa lepo dišal. Prav tako črno kot dim, je postalo črno tudi kamenje. Proti koncu drugega dne je kamenje spreminjalo barvo v vedno bolj žarečo oranžno. Nato je skozi kamenje predrl ogenj oziroma njegovi plameni. Takrat so zvečer, v poznih urah, k japlenci prišli vsi vaščani. Govorili so, da je to nekaj najlepšega. Kamenje naj bi pravzaprav dobesedno gorelo. Nas otroke so strašili s peklom. Tako naj bi kamenje gorelo par dni in apno je bilo narejeno. Govorilo se je, da je pri izdelavi apna potrebna velika *gorkuta* (toplota). Danes se ve, da je to od 700 do 750 stopinj. Imenovali so ga *živo apno*. Počakali so, da se je živo apno ohladilo in razkopali so obod iz zemlje in zunanjega pletenega obroča - notranji je zgorel. Zemljo so odnesli ob rob doline, kjer naj bi počakala do naslednjega pečenja (kuhanja). Ko so opravili težaško delo, so ugotovili, da je živo apno zelo težko odnesti iz dolinice na vrh.

Dela okrog apnenice

Ostanki »Baričeve« apnenice. Lojzek Počkaj, 1938)

Saj je tudi polnjenje japlence v dolinici bilo zelo težko. Drugič bodo naredili japlenco v mali dolinici, da bo vsaj polovica nad dolinico. Pa je niso naredili. Treba bi bilo nositi iz stare dolinice v novo, manjšo, vso zemljo. In so spet naredili japlenco v isti dolinici, ne glede na muko pri dostavi kamenja in odvozu živega apna. Šele čez mnogo časa so japlenco le prestavili v manjšo dolinico in polovica japlence je gledala iz dolinice. V sosednjih krajih pa so celo japlence prestavili na ravnino.

Ostanki »Pikeževce«

"Japenca" (apnenica), "jeplencie" iz 1946 (Ada Ravbar)

Pri taki japlenci je bil pleteni in z zemljo napolnjeni obod, podprt z mnogimi debelimi debli. Sledili so si precej na gosto. Nato so živo apno odpeljali domov in ga gasili. Tudi to delo je bilo zelo nevarno. Živo apno se v stiku z vodo raztopi, pri tem nastajajo velike temperature in gašeno apno razjeda kožo in meso. V ta namen so imeli pripravljene kvadratne luknje, ki so držale vodo. Vanje so počasi metali živo apno in mešali z dolgimi koli. Živo apno je v vodi kuhalo in povzročalo velike balončke – iz njih je apno skakalo zelo visoko, kar je bilo zelo nevarno za oči. Ob tem delu so radi otroke napodili stran. Ko so v luknje vrgli vse živo apno, so še vedno dobro mešali. Še kar nekaj dni so v luknjo dolivali vodo in mešali apneno maso, da je postalo zares gašeno apno. Od pravilnega gašenja je bilo odvisno marsikaj, npr. vsakoletno beljenje notranjosti hiše. Pravzaprav je bilo beljenje nekakšna razkužitev vseh prostorov v hiši. Tudi zidanje z dobro gašenim apnom je bilo kvalitetnejše in lažje. Herpevci so se zaradi pomanjkanja kurjave težko odločali za žganje apna, so pa vabili na našo gmajno ljudi iz drugih vasi, ki so bile bogate z drvi. Mi smo dali kamenje, oni pa kurjavo - in pridelek se je razdelil. Tako so bili oboji zadovoljni. V mojih mladih letih je bilo v več dolinicah zaznati sledove delovanja apnenic. Zadnje žganje apna na tak način pri nas zasledimo v herpevskih dokumentih za časa fašizma. Po daljšem poizvedovanju so bile zadnje japlence v Kravarici, v Ogradi Pikeževi Podrevo, nasproti Metnovega vrta Podrevo, pri Vidajevem in Zajčevem vrtu Podrevo in Podrevo blizu prve *Ščavence*. Na Kozini je g. Bavcon v rebri Videža odprl majhen kamnolom in iz kamenja ob robu kamnoloma žgal apno. Ta japlenca je bila zidana. V kamnolomu je bila tudi ozka železnica z vozičkom oz. *karélom*. S tem karelom so vozili kamenje v japlenco. Ko so delavci, ki so skrbeli za japlenco imeli večdnevni počitek, smo otroci prišli na ogled izdelave apna. Kmalu nas apno ni več zanimalo. Za nas je bil glavni *karel*, s katerim smo se zelo radi vozili. Proga je namreč malo visela v smeri japlence in karela ni bilo treba porivati – je tekel kar sam. Paziti je bilo treba le pri koncu, da se voziček ni zaletel v nastavljeno oviro in njegova vsebina bi končala v japlenci. Vsak vrč gre toliko časa po vodo, dokler se ne razbije. Tudi mi smo hodili k japlenci, dokler se nekega dne ni zgodila nesreča. *Karél* je prehitro prišel do ovire in njegova vsebina - mi, je zgrmela v japlenco. Na srečo je bila japlenca več kot tričetrt napolnjena in so bile posledice majhne. Smo pa hodili japlenco le občudovat. Kakšna izgleda ponoči, ko je apno že skoraj gotovo, pa me je peljal pogledat oče. Za tisti prizor sem mu še vedno hvaležen. Ob izgradnji avtoceste Divača – Koper je omenjeni kamnolom z ostanki japlence za vedno izginil.

Hlapec

Botra Francka in njen mož Frane nista imela prav nič otrok. Njihova kmetija je bila velika in bogata. Pri hiši so imeli hlapca, ki pa je moral znati brati in računati. Hlapec je bil na kmetiji kot član družine. Frane je bil mizar in je večino časa mizaril po tujih krajih. Domov je prinašal le *bukve* v tujih jezikih, ki jih je znal brati samo on. V hlevu so imeli nekaj glav živine in precej ovac. Toda v njihovem hlevu je bila tudi krava, ki se je razlikovala od drugih krav v vasi. Imela je precej več mleka kot ostale krave. V tistih časih je bila že precej stara in Frane jo je imel le za razplod. Na kmetiji je gospodaril hlapec. Naročeni so bili na razne kmetijske časopise. Francka pa je vse knjige in časopise skrbno hranila. Mnogokrat je moral hlapec pri obdelavi kmetije marsikaj poiskati iz teh shranjenih zapisov. Ker pri hiši ni bilo otrok, je Francka imela v kletkah, razporejenih po hiši, precej ptic pevcev. In vzela je k hiši najmlajšo hčer svoje sestre z otrokom, ki ji je bilo ime Lučkič. Vendar pa je rada v svojo hišo povabila tudi otroke svojih nečakinj in nečakov. Posebno slavnostno je bilo na božični večer. Na

večerjo je povabila poleg domačega Lučkiča še Emiča, ki je bila v resnici punčka Ema in Latkiča. V kotu precej velike sobe – jedilnice - je stalo lepo, ne prav veliko božično drevo. Gospodar Frane je vsakič prav skrbno izbral zelo vejnat in ne prav velik brin. Na vrhu je stal *vrh*, narejen iz stekla. Po vejah pa je Francka obesila piškote, ki jih je moral prinesiti Frane iz Trsta. Pod brinom je na bogato obraslem mahu kraljevala sveta družina. Mati Marija, v zibelki Jezus, na drugi strani mizar Jože, zadaj pa krava in osel. Vse je bilo iz zelo tankega porcelana. Otroci nismo nikoli smeli pomagati botri Francki pri izdelavi božičnega drevesca. Najbrž se je bala, da bi nerodni otroci razbili porcelanaste figurice. Na mahu je bila s peskom posuta potka, okoli nje pa so pasle ovce in pastir s psom. Na nasprotni strani je bil *špargert*, ki bi mu sedaj rekli štedilnik. Dimno cev je imel speljano v širok dimnik, ki se ga je zapiralo z loputo, ki jo naredil gospodar Frane. Polovica dimnika je bila v sosednjem prostoru, ki mu je Frane rekel *špaiz*, botra Francka pa *kamarin*. Tu so se v delu velikega dimnika pozimi sušile klobase. Tako so se pri božični večerji zbrali gospodinja Francka, gospodar Frane, hlapec, Lučkič, Emič in Latkič. Otroci so vedeli, da je bila hrana pri botri Francki vedno zelo dobra. Francka je najprej vprašala otroke, do kdaj so lahko pri njej. »'Nekje do desetih zvečer,«' je bil odgovor Emiča in Latkiča. »'Torej se bomo imeli lepo za božič,«' je ugotovila Francka. Gospodinja se je opletala okrog špargerta z večerjo, hlapec pa je bil pri živini v hlevu. Frane je vzel *štikan* (vezen) prt z mize in poklical otroke. Miza je imela že mnogo, mnogo let. Videlo se ji je, ker je bila že mnogokrat oribana s precej ostro krtačo. Na mizi so se poznale letnice v lesu. Nekatere so bile precej globoke. Bile so zelo zelo ravne čez celo mizo. Frane je na sredini ob robu ene strani mize naredil luknjico. V njo je vtaknil *farminant* (vžigalico). Nato je šel na drugi konec mize, položil vžigalico v kanal (letnico). Še prej je na mizo prinesel zelo star nož, ki je v svojem dolgem življenju prestal precej osel (osla - brusni kamen). Bil je namreč tako ozek in tanek, da bi se zlomil, če

bi padel na tla. Frane je prijel nož za ročaj, počepnil ob mizi z nožem v pokončnem položaju in napel rezilo pravokotno na telo vžigalice. Potegnil je rezilo k sebi kot kakšno pero ure in spustil - ustrelil. Rezilo noža je udarilo ob telo vžigalice, poletelo po lesnem jarku in na nasprotni strani zadelo pokonci postavljeno vžigalico, da je odletela na tla. Nato je pokazal, kako se to dela še svojim mladim gostom. Emič je takoj razumela, kako se stvari streže. In je iz prve zadela stoječo vžigalico. Frane je bi ob njenem rezultatu zelo vesel. Slabše je šlo Lučkiču in Latkiču. Lučkiču je vžigalica poletela postrani in ni zadela. Latkiču pa je vžigalica poletela skoraj naravnost, a je potem skrenila. Tako so nekaj časa streljali in kmalu je tudi Latkič kot Emič vsakič zadel stoječo vžigalico. Le Lučkiču se ni nikakor posrečilo zadeti vžigalice na drugi strani mize in se je kmalu naveličal streljanja. Tekmo sta nadaljevala Emič in Latkič. Kaj kmalu sta si med seboj začela pomežikovati. Ugotovila sta namreč, da stoji vžigalica v luknjici, ki je v najbolj ravnem lesnem kanalu. Tako je bilo potrebno le vstaviti ležečo vžigalico v ravni kanal in z nožem sprožiti. Uspeh je bil zagotovljen. Čez čas, ko je prišel v hišo še hlapec, je Francka spet pokrila mizo z lepim štikanim prtom in vse povabila k večerji. Najprej so jedli *župo* (juho). Za Latkiča in Emiča, je bilo to nekaj zelo dobrega. Doma sta vedno jedla krompir in fižol ali drugič spet fižol in krompir. Skoraj s strahom sta namakala žlico v dobro tekočino. Nista imela poguma, da bi kam pogledala. Morda bi jim kdo medtem ukradel dobroto s krožnika. Na mizi je bil tudi kruh, ki ga je Francka narezala iz hlebca tik pred večerjo. Pa kako je dišal! Šele, ko je Francka rekla otrokom naj si vzamejo kruha, so vsi trije vzeli po kos. Latkič bi ga najraje skrtil v žep hlač in bi ga jutri pojedel. Zdelo se je, da je enakih misli tudi Emič. Francka je pobrala žlice in prinesla na mizo vilice, odraslim tudi nože. In z velike kozice, ki jo je prinesla nad mizo, vsakemu dala kos mesa, odnesla veliko kozico in prišla nazaj z malo manjšo. Z veliko, ravno lopatico, podobno stolčeni žlici je vsakemu pri mizi dala na krožnik še kar lep kup pečenega, dišečega krompirja. Nato pa je iz majhne kozice vsakemu dolila neko čudno mešanico, ki pa je dišala kot najbrž diši božja hrana. Odrasli so z noži razrezali meso, otrokom pa je vsakemu posebej meso razrezala Francka. V grozni tišini se je slišalo le zvončkljanje vilic in nožev ter mlackanje. V določenih trenutkih bi lahko slišali tudi muho, če bi bilo poletje. Otroci so hiteli z jedjo, boječ se, da jim bo zdaj zdaj Francka vzela krožnik in veselja ob res dobri hrani ne bo več. Večerja se je končala in Francka je prinesla na mizo *kjanterco* (posebno oblikovano dvolitrsko steklenico) vina in natočila odraslim trem v kozarce. Otrokom pa v *čikar^oh* (skodelicah) mleka. Še nekaj časa so se pogovarjali in nato je Francka prinesla na mizo *uoptico* (potico). Ma kakšno uoptico! Že samo njen vonj je govoril, da so v njej res same dobro izbrane dobrote. Orehov je bilo ravno prav. Malo lešnikov, da se ne čuti preveč mastno. V uoptici je bila prava količina *uopašja* (suhega grozdja) in pa še nekaj pinjolov (semena sredozemskega bora). Tudi pečena je bila pravilno. Otroci so veselo grizli uoptico in po malem pijuckali dobro domače mleko. Francka je vsakemu ponudila še po en kos. Lučkič in Latkič sta kos z veseljem pospravila, le Emič ga je skrbno zavila v čist robec (zdi se, kot da ga je imela prav v ta namen). Med jedjo in pogovorom je čas hitro minil. Otroci niso niti videli, kdaj je Frane prinesel in dal na špargert zelo velik plehnat (pločevinast) pocinkan *lampur* (priprava za pobiranje kamenja na njivah). »Buoste še anu malu pačakali, da vən buo Buožič kej prniesu in puole hättie hitru damu, ke je vre punu təma.« Tedaj je v dimniku tako glasno zaropotalo, da je bilo otroke zelo strah. Tudi Francka se je ustrašila. Loputa, ki je zapirala ves velik dimnik, se je nenadoma odprla in po dimniku se je ropotajoč usulo nekaj pomaranč, nekaj jabolk, kup orehov, pa par pesti

lešnikov in šest zavitkov v belem papirju. Franca je vse, kar je ropotajoč padlo iz dimnika, prinesla na mizo in vse razdelila na šest delov. Tako je vsak dobil eno pomarančo, dve res lepi rdečkasti jabolki, dvanajst debelih orehov in dve pesti lešnikov. Vsak je dobil še lep tanek bel zavitek. V zavitku je bil dolg črn bonbon, ki je zelo čudno dišal. Tega so otroci najprej dali v usta in ga takoj nazaj zavili v bel papir. Imel je zelo čudno prijeten okus. S tem se bodo hvalili drugi dan. Frane je medtem našel tri *škartoce* (papirnate vrečke) in Francka je v vrečke dala vsakemu, kar mu je po dimniku poslal božič. Latkič in Emič sta se s polno vrečko božičnih dobrot hitro poslovila in odšla proti domu. Na križišču vaških poti sta šla Emič desno in Latkič levo. Zaželela sta si lahko noč. Ko je Latkič že zavil na domače dvorišče, se je nenadoma spomnil, da nekaj ni bilo prav. Ko je Božiček metal skozi dimnik vse dobrote, je v kuhinji manjkal en mož. Hlapec?

Puška na *laštrik* (elastika) in sinica

Prvi v skupini je hodil Jakob, ki je imel v roki leseno puško *na laštrik*, ki jo je sam naredil. Za njim so hodili ostali njegovi prijatelji, bajtarski otroci, Boris, Franc, Klelija in Elza. V skupini za njimi so bile še tri punce iz kmečkih družin. Pred Jakobom se je na desni strani kakih 20 metrov naprej na rešelikovem grmu zaslišal znani: »Ci-ci-fuj, ci-ci-fuj«. Jakob je hitro prislonil leseno kopito puške, ki jo že prej naprožil, k ramenu, jo približal licu, pomeril in ustrelil. Iz rešelikovega grma je na pot padla mrtva sinička. Takrat se je iz ozadja zaslišalo: »Ubijalec, fašist, Nmec, boja, morilec, hudoba živa! Kaj ti je uboga sinička naredila.« Jakob se je pravkar hotel pohvaliti za dober zadetek, a čuj sedaj njegovo družčino! Fanta sta molčala, a punce iz skupine se nikakor niso mogle potolažiti ob smrti nič krive siničke. Žaljivke so se kar vrstile. Fantje so se spogledali in molčali. Morda pa ni bilo prav, da je Jakob ubil nič krivega ptička. Dekleta so žaljivke zaključile z besedami: »Ne bomo se več družile z vami, če boste ubijali nič krive živali« in so se obrnile ter jezne zapustile skupino treh fantov. Jakob je ugotovil, da je z leseno puško na elastiko, ki usmerja bolj ravno kamenček proti cilju, velika možnost točnega zadetka. Zato si je pri svojem uju (mamin brat) nabavil lepo smrekovo desko, jo oblikoval kot puško in jo priredil za streljanje. Le elastike so bile daljše in mehanizem za sprožanje ga je precej časa mučil. Zato pa je povabil svoje prijatelje, bajtarske fante in deklice, pa še one tri kmečke deklice, da bodo videle rezultat njegovega dela - dobro puško na *laštrik*. In ko je vse to izpeljal, pa taka sramota! Najbolj mu

je šlo v nos, ker sta tudi obe bajtarski puncici povlekli s tremi kmečkimi. Morda pa imajo prav, saj se je vseh pet deklic dobro medsebojno razumelo. Namesto da bi bil to pričakovani dan pohval in uspehov, je vse skupaj izpadlo ravno obratno. In bil je glavni krivec za uboj nič krive živalice. Jakob je žalostno odnesel puško na laštrik domov in potem so se fantje sestali skupaj pri Franetu. Čez čas sta se jim pridružili še njihovi dve deklici. Po dolgem pogovoru, prepirih in raznih zatrjevanjih so vsi skupaj prišli do sklepa, da ubijanje nič krivih živalic ni pravilno početje. In takrat so sklenili nekaj, kar jih je zaznamovalo za vse življenje: Ne bomo ubijali ali mučili nič krivih živali, pa naj bodo to ptice, kače ali druge živali. Jakob, Boris, Franc, Elza in Klelija so bili otroci iz bajtarskih družin. Kmečki otroci so z zaničevanjem gledali nanje. Zato so Boris, Jakob in Franc, da bi na nek način zmanjšali sovraštvo, poskušali na razne načine z dobrimi deli to uresničevati. Ker se z bogastvom niso mogli pohvaliti, so se morali izkazati na drugačen način. In tako je Boris vsak dan treniral metanje kamenja: na 20 metrov je na tak način zadel vsak cilj. Franc, ki je bil najmanjši, je bil najboljši plezalec na drevesa v vasi in ni ga bilo drevesa, pa četudi zelo visokega ali najvišjega, da ne bi splezal nanj. Jakob pa je za napredek uporabljal svoje znanje. Bil je zelo dober v šoli in rad je pomagal vsem, ki so bili slabi pri učenju. Ker je mnogokrat pomagal pri učenju kmečkim fantom, so ga nekako spoštovali. Da bi pa ti naši trije bajtarski otroci skupaj z bajtarskimi puncami bili enakovredni, se je vseh pet cele dneve družilo. Klelija je bila bolj športni tip in je vskočila v vsak pretep. Ker je bila velika, so se jo kmečki otroci izogibali. Elza je bila bolj preudarna in njene zvijače so vedno imele močan pomen. Vsi so se enako učili, metali kamenje, plezali, hitro tekli, zelo dobro zadevali tudi s fračo. Skupaj z deklicami so plezali v jame, igrali nogomet, se potapljali. In tako so s svojim pridobljenim znanjem izravnali revščino glede na odnose s kmečkimi otroki. Njihovo znanje jim je večkrat pomagalo, da so lažje preživeli dan. Kmetje visokih dreves niso obirali in plodovi so ostajali neobrani gor. Da so jih bajtarski otroci pojedli, je poskrbel plezalec Franc. Da so na paši svojih koz pojedli kaj dobrega, je poskrbel Boris, saj je s kamnom zadel bežečega zajca - le redkokdaj mu je ušel - in pojedina je bila tu. Jakob je s fračo zadel najdebelejše jabolko ali hruško. Da bi bili že takrat v mladosti boljši od kmečkih otrok, so se naučili tudi cepljenja sadnega drevja. Tako so med pašo koz spomladi pocepili vse rešelike in drobnice (divje češnje), pa mnoge lesnike (divja jabolka). V nekaj letih so imeli na pašni gmajni obilo sadnih dreves in veliko sadja za hrano. Življenje je teklo dalje. Odšli so po svetu, se včasih vračali v svojo vas, se srečali, nasmejali, se pogovorili, a njihov sklep iz mladih dni je ostal. Klelija je postala zdravnica, Elza vneta borka za ohranjanje narave, Boris je do smrti vsakemu otroku v vasi naredil ptičjo hišico, Franc se je ponesrečil na dirki, Jakobu pa se je uresničila želja in je končno postal kmet. Že precej star še vedno stika po grmovju in opazuje ptiče pri gnezdenju in skrbi, da do gnezd ne pridejo nepridipravi in drugi naravni škodljivci.

Fanči Klobučar

» Življenje je mozaik zgodb. Lepo je, če jih imaš s kom deliti. Najprej pa si jih moraš, seveda, dovoliti doživeti. Izhajam iz rudarskih Trbovelj, zato je moja osebna lastnost trdnost, krepka hoja po poti naprej. Življenjska iskra me žene, da se redko oziram nazaj. Sem raziskovalna, umetniška duša v premikajočem se telesu. Rada imam vse, kar je lepo, sem med drugim sodi tudi lepa beseda.«

Zgodba iz Orienta

Za milimeter je odprla oči, potem še za milimeter, se pretegnila in zazehala. Joj, kakšen užitek se je pretegovati v svoji veliki samski oranžni postelji! Cela je zasedena od raztegnjenih rok in nog. Bi vstala izpod tople odeje? Ne še, preveč mehko in toplo je. Vrat iztegne proti oknu. Tisoč lučk je na morju, prečudovito! Sploh ni pomembno, ali so lučke industrijske ali zgolj lučke. Dajejo prijeten občutek sijaja, svetlobe, toplote. Privlačna tridesetletnica Žana v svojem stanovanju ob morju obudi lep spomin. Samska? Ja, zadovoljno samska. Dragoceno samska. Vse stroške plačuješ sam, enoposteljne sobe na potovanjih so dražje, družba te ob vsakem videnju opazuje na poseben način. Svoboda ima ceno, ampak se splača. Danes gre ta tridesetletnica prvič v življenju sama na potovanje v Turčijo za teden dni. Na letališče jo bo peljala njena prijateljica in jo prišla tudi iskat. Kovček se šibi od dnevnih in večernih oblek, obutve in kozmetike. Avto pustita na parkirišču letališča, na agenciji vzameta letalski karti, se čekirata na okencu, oddata prtljago in imata še dve uri časa do odhoda letala. Povsod mrgolijo ljudje. Skupine, pari, Žana pa je trenutno s prijateljico, ki odhaja drugam in nato ostane sama? Pogumno dekle je, saj bo! S prijateljico z užitkom srkata kavico. Žana vsako minuto bolj v telesu čuti tesnobo, saj se bosta kmalu poslovili in ona odleti nad oblaki v Turčijo. »Grem, draga prijateljica, prihaja ura odhoda. Naj te objamem za srečo in ti rečem uživaj, uživaj. Napiši mi kakšno sporočilo.« Žana gre za drugimi preko carine na letalo za Antalijo. Na letališkem veceju se pogleda v ogledalo in si reče: »Bravo, punca, pogumna si, da greš v tujino novim dogodivščinam naproti.« V Antaliji puhne vanjo vroč zrak kot iz pečice. Kakšna vročina! Pridruži se skupini iz agencije, do hotela se bodo peljali z avtobusom še tri ure. Na avtobusu turisti klepetajo, vodička pripoveduje o značilnostih Turčije, kaj bodo videli, na katere izlete bodo šli. Žana razmišlja, kaj bi rada obiskala, kaj jo zanima. Vodička pride k njej in ji pripoveduje razne zanimivosti. Po prihodu v hotel si najprej uredi prtljago, se stušira in odide na večerjo. Kakšne opojne jedi. Izbereš si lahko ali tradicionalno turško hrano ali pa evropejsko. Žana prisede k skupini slovenskih turistov, prav prijetno ji je. V postelji zaspi hitro, kot doma. Zjutraj vstane, se odpravi in zajtrkuje z istimi ljudmi, s katerimi je večerjala. Povedo si, kdo bo kam odšel in kaj bi lahko delali zvečer. Čez dan uživajo na peščeni plaži, zvečer pa gredo z avtobusi v mesto. Avtobus je nabit z ljudmi, okna odprta, da sploh lahko zajemaš kisik. Žana opazuje čarobno pokrajino. V daljavi gorovje Taurus, nedaleč od ceste pa morje in kilometri peščenih plaž. Kot v pravljici iz Tisoč in ene noči. Mesto polno ljudi kot mravelj na mravljišču. Bazar se šibi od oblek, začimb, predmetov. Ulice polne lokalčkov, restavracij, diskotek. Vse osvetljeno, bučno, bleščeče. S skupino hodijo med množico ljudi vseh narodnosti in pridejo do pristanišča, kjer je pogled na celotno mesto z gradom in obzidjem. Kapitani bark ponujajo krožno vožnjo okoli mesta za smešno nizko ceno. Odločijo se za izlet. Plačajo in že so na palubi ladje. Uživajo v toplem čarobnem večeru. Nenadoma natakarkar prinese Žani kozarec vina. Začudena se zahvali. Malo se ozre naokoli, a ne vidi nič posebnega. Čez nekaj časa natakarkar prinese celi skupini vino in reče Žani, da plača gospod, ki sedi v kotu na klopci. V temi se gospoda sploh ni videlo. Člani skupine se pritajeno hihitajo in rečejo Žani, naj se gre gospodu zahvaliti. Natakarkar gre z njo. Kljub temi, v kateri človeka ni

ravno dobro videla, je pristopila in se po angleško zahvalila za pijačo. Natakarkar ji je pojasnil, da je gospod iz severne Turčije in ne zna niti besede angleško. Zahvalil se mu je v turščini v njenem imenu. Vprašal je tudi, od kje smo in kaj tu delamo, sproti pa je prevajal prijazni natakarkar. Krožne vožnje z ladjo je bilo prehitro konec. S skupino so se poslovili in se z avtobusom odpeljali v hotel na večerjo. Prijazni gospod z ladje jim ni šel iz misli, saj jih je s kavalirsko gesto resnično presenetil. Naslednje jutro zvoni v sobi telefon. »Gospodična Žana, obisk imate.« »Obisk? Kako imam drugi dan potovanja v Turčiji obisk?« Oblečena in obuta je bila z nadzemeljsko hitrostjo in stopila do recepcije. Počasi pogleda naokoli, »včerajšnji« gospod sedi pri mizi in ji pomaha. Začudena prisede in pokliče natakarkarja za prevajanje. Gospod pravi: »Ker se zdite zelo prijazni, bi vas povabil na celodnevno kopanje na najlepšo plažo tukaj naokoli, na tako imenovano Kleopatrinno plažo.« »Ker se tudi vi meni zdite zelo prijazni, vas raje sama povabim na hotelsko plažo.« Žana je odhod na oddaljeno plažo odklonila zaradi previdnosti. »Kako ste me našli?« »Na roki imate hotelsko zapestnico.« Žana se zasmee: »Pa res najdeš človeka, če ga želiš! Ali se potem odpraviva na hotelsko plažo?« »Ja, počakal vas bom. Kako vam je ime?« »Žana sem, pa vi?« »Omar mi je ime.« Na plaži so bili slovenski znanci, Žana in Omar. Klepetali in smejali so se do poznega popoldneva. Prevajal je prijazni natakarkar. »Jutri vas povabim na tradicionalen turški večer v mesto. Pridem vas iskat s taksijem.« Čez dan je imela priložnost začutiti Omarja kot toplega, čutnega, prijaznega gospoda in ker Turk, bo z njim resnično lahko začutila utrip Turčije. Z veseljem je sprejela povabilo. Naj bo že jutrišnji večer! Žana je odpovedala večerjo v hotelu, saj bo večerjala v restavraciji zunaj. Vsaka minuta do večerje ji je bila dolga kot zimski večer. Oblekla si je lahkotno poletno oblekico turkizne barve, črne sandale z visoko peto, dodala verižico, se lepo naličila in se opršila s parfumom Gucci, ki ga je imela le za posebne priložnosti. Točno ob sedmi uri je prišel taksi in iz njega je izstopil Omar. Oblečen je bil v bele hlače, srajco s prečudovitim vezanim vzorcem, modernimi čevlji in z nasmehom, ki jemlje dih. Pogledal jo je in po turško rekel: »Kako lepa si, Žana!« Sedla sta v taksi in taksist je vprašal, kam naj pelje. Omar mu je odvrnil: »Kamor želi moja dama.« Želela si je obiskati tradicionalno turško restavracijo in poslušati njihovo izvorno glasbo. Obe želji sta se ji izpolnili. V restavraciji jo je prevzel imeniten občutek, ko je Turk naročal najboljše, kar premore turška kuhinja. Ob njegovem govorjenju se je Žani za hip zazdelo, kot bi razumela arabski jezik. Ponavljajočih besed se je res naučila. V lokalu s tradicionalno turško glasbo sta bila edina turista. Sami Turki. Pila sta čaj in jedla njihove oreške različnih vrst. Igrali so na boben, pihala, instrumente s strunami in zraven plesali. Priključila sta se plesu v krogu, ki ima veliko kratkih hitrih korakov in udarcev z nogo ob tla. Ples je prešel v nekakšen obredni ples, saj so instrumenti pospeševali ritem in glasnost. Žana se je počutila kot del teh temperamentnih ljudi. Sprostila je dušo in telo. Omarju je v angleščini rekla, da ji je zelo lepo. V topli noči sta šla ob morju mimo džamije, kjer je prepeval hodža in mednju priklical še večjo čarobnost. Taksi ju je pripeljal pred hotel. Žana se je Omarju zahvalila ter ga poljubila na lice za lahko noč. Vsak dan do konca dopusta sta bila skupaj. Ogledala sta si veliko turških zanimivosti, jedla različne turške specialitete, se pogajala na bazarju s trgovci. Žana je čedalje bolj razumela arabsko, Omar pa slovensko. Natakarkarjem ni bilo treba več prevajati. Kako lepo je bilo spoznavati Turčijo s Turkom! Najlepše pa se je bilo sporazumevati s pogledi, čutenjem. Zadnji večer je bilo slovo. Solze so kar same polzele po licih. Izmenjala sta si naslova, telefonski številki ter obljube da ostaneta v stikih. Ju je vlekla skupaj kontrastnost,

posebno čutenje, ujemanje dušic? Premagala sta svet besed in užila drugačno sporazumevanje. Povezala sta se preko pogledov, dotikov, prvinskih čutov. Zadnji poljub. Kot zakonca, ki se nekaj časa ne bosta videla in se bosta zelo, zelo pogrešala. Most med različnima svetovoma. V daljavi sta še vedno slišala petje hodže. Naslednje jutro so odšli iz hotela z avtobusom do letališča. S polnim srcem in potešeno dušo je Žana ugotovila, da se je imela enkratno. Delovala je kot oseba, ki zna živeti in se zaveda vsakega trenutka življenja. Bravo, Žana! Drugič spet. Na letališču jo je pričakala prijateljica, objeli sta se. Žana ji je rekla: »Si pripravljena da ti povem lepo zgodbo?«

Preprosto – to je ljubezen

Vsako leto ob božiču in prihajajočem novem letu si človek kaj zaželi. Vsakič kaj novega. Pravijo, da si v življenju moraš kaj želeli, da te vleče naprej. Letos si želim zdravja, veselja v službi, razumevanja s partnerjem, hčerko ter nasploh z ljudmi. Lepih glasbenih in gledaliških dogodkov. Veliko ustvarjalnega navdiha. Srečanj s prijateljicami. Navdihujočih potovanj. Sproščenih telefonskih hihitanj. Zanimivih dopustov. Učinkovitih masaž. Nekaj od teh želja se zagotovo uresniči. Dve leti nazaj me je uslišal Miklavž. Lansko leto Božiček. Poletje 2008. Stopim v staro vaško hišo s pokvarjenim *DVD plejerjem* v roki. Razgledam se po hiši: »Dober dan!« »Kar naprej,« reče stara ženica. V hišo stopi mladenič s čudovitimi temnimi očmi. »A, ti si klicala za popravilo. Kar z mamó se dogovori, meni se mudi!« Sedel je na kosilnico in odšel. Pomislila sem: »Kako prijeten fant!« *DVD plejer* sem pustila njegovi mami in odšla. Čez nekaj dni mi je sporočil po telefonu, da je aparat popravljen. Šla sem ga iskat. Fant je bil sam doma, mama je odšla k frizerki. Skuhal mi je kavo, klepetala sva o marsičem. Med nama sem čutila vzajemno simpatičnost, privlačnost. Iskrice je preskočila. V mislih sem se čudila, zakaj tako prijeten fant živi sam z materjo. Začela sva si pisati sporočila po telefonu. Pošiljala sva si pozdrave po drugih ljudeh. Nisva pa se dobila na zmenku, saj jaz nisem hotela kot ženska predlagati moškemu zmenka, on pa je bil preveč sramežljiv. Dve leti sta minevali na tak način. Vedel pa je, da imam v decembru rojstni dan. Miklavž 2010. Sedim v službi, ko zazvoni telefon. »Ajej, on kliče!« »Lahko prideš ven, imam nekaj zate!« Sramežljivo stoji z darilom v roki. »Hvala za darilce! Ob priliki greva na kavo.« Srce mi je močno razbijalo. Miklavž me je srčno razveselil. Kavic se je tisto leto spilo kar nekaj - vse do skupnega božiča 2011, ko sva v najini hiški skupaj praznovala božič. Pa naj še kdo reče da Miklavž, Božiček in dedek Mraz ne obstajajo!

Vsakdanja maska

Pustni čas je čas radosti, norčij, smeha. Maski nihče ne zameri, smejemo se ji, zabavamo se z njo. Lahko te objame, uščipne, vse vzameš za šalo. Pod masko si človek odpočije od vsakdanjih stvari, lahko postane to, kar si tiho v sebi želi. Delo in opravki so tako naporni, da se ljudje premalo smejimo in zabavamo. Našemljeni pa se neomejeno sprostimo. Nekateri živijo z masko skoraj vsak dan in pozabijo kakšni so v svoji biti. Ne potrebujejo pustovanja. Brina eno leto ni šla pustovat, saj si je nadela masko enkrat prej ob posebnem vabilu na poseben dogodek. Brina je slikarka, svobodna umetnica. Slika v modernističnem slogu. Njene slike so barvno drzne, prelivajoče se vijolična, zlata, modra in zelena. So odraz osebnega počutja. Liki, vtisi, neopredeljive podobe. Živi sama v sožitju z ateljejem na obali. Zavzoni telefon. Na drugi strani prijateljica odvetnica: »Povabila bi te nekam, če bi šla z mano.« »Kam pa?« »Na odvetniški ples.« »Ja, bi šla, če se bom naplesala. Je ponavadi zabavno?« »Ja, zabavno je. V Grand hotelu Bernardin, poje Nuša Derenda.« »Oh, potem bo lepo.« »Nekaj pa te moram prositi. Reci tam vsem mojim znancem, da si odvetnica, saj je to ples le za odvetnike.« Brini od začudenja za trenutek vzame besedo. »To pa ni preveč prijetno. Lahko se kaj zagovorim.« »Jaz ti zaupam, zatorej dogovorjeni v soboto, ob devetih zvečer v hotelu spodaj.« »V redu, se vidiva.« Brina nemirno razmišlja, kako bo na plesu. Dogodek zna biti zanimiv ali pa naporen. Predala se bo izzivu igranja vloge. Sobota, pozno popoldne. Obleče si siv kostim s krilom, najlonke s črto zadaj, srebrno sive salonarje in si nadene dragoceni parfum Guerlain, La petite Robe noire. Sede v svoj napol razbit Fiat in se dobre volje odpelje v Bernardin. Prijateljica jo čaka na vhodu spodaj in ji da še zadnje navodilo, naj na plesu čim manj govori. Z dvigalom se odpeljeta v osmo nadstropje, kjer je čudovita jedilnica s plesiščem. Stene so okrašene z vrednimi slikami. Kristalni lestenci razsvetljujejo prostor. Skozi okna pogled na morje. Mize so strnjene v kroge, kjer sedijo elegantno oblečeni ljudje in večerjajo. Vzameta aperitiv in sedeta k prazni mizi. Gledata okoli in kmalu se jima pridružita mlada fanta. Z Brinino prijateljico klepetata o poslu, nato vprašata Brino: »Kje imaš pa ti advokaturu?« »V Kopru.« »Kakšne primere pa rešuješ?« »Manjše primere, saj je v Kopru veliko znanih odvetnikov, kot sta Starman in Matos in meni ostane manj dela.« Na srečo je pogovor prekinila glasba Nuše Derende. Zaplesali so. Brina si je mislila: »Naj imajo med igranjem čim krajše odmore, prosim, prosim.« Užitek je bilo plesati s tema fantoma. Ob pogovoru pri mizi je bila Brina bolj molčeča, na plesišču pa se je razplesala. Ura se je bližala polnoči, ko je prijateljica rekla, da z Brino odhajata. Fanta sta odvrnila: »Povabiva vaju v Portorož na pijačo.« Prijateljica se je opravičila, da je zaspana, Brina pa se je ponudila, da ju pelje do lokala in odide domov. Prišli so do avta. Začudeno sta vprašala: »Fiata imaš? Kje si ga razbila?« »Burja me je vrgla ob zid, moj posel ne gre prav dobro in zato ga nisem popravila.« »Brini je šla igra dobro od rok.« »Kupi vendar kaj boljšega,« sta ji rekla ob odhodu iz avta. »Bom, najbrž BMW-ja.« »Poslovili so se. Fanta sta ji dala poslovni vizitki, če se bodo morebiti oglasili drug drugemu. Brina je krohotaje odpeljala. Prav dobro se je imela, ampak boljše se počuti v lastni umetniški maski. To leto nikakor ne bo šla pustovat, saj ji je bila odvetniška maska tistega večera dovolj težka za celo leto.

Andreja Lenassi

Ljubiteljica psov in živali nasploh, srčna, aktivna članica *Tačk pomagačk - slovenskega društva za terapijo s pomočjo psov*, sicer pa predana svojemu »poslanstvu« reševanja zapuščenih muck, ljubiteljica narave in odlična pripovedovalka.

Zala Podlipska

Jutro je spet kristalno čisto, sonce se počasi dviga izza vrhov bližnjih gora. Z Zalo počasi grizeva kolena navkreber v senci strmine, ki jo morava premagati, da prideva do Šajčeve domačije. Premišljam o tem, kaj bom spet našla, kaj me bo spet spravilo v tisti notranji jok, ki ga zadržim zase in me stiska vso pot potem, ko se vračam proti brigadi. Zala me vsake toliko pogleda, kot češ 'te spet skrbi' in mi sledi s svojim mirnim preudarnim pogledom. Zmoti me petje ptic, ki se začenjajo oglašati tudi na senčni strani gore. Kako jim zavidam tisti trenutek, ker jim ni treba pogledati tistega, kar grem jaz. Tako skopa navodila so, samo dobro bi bilo, če bi kdo šel do Šajčeve domačije, da se vidi, kako je kaj tam. In sem šla, ker ne vem, zakaj me tisti skopi 'kako je kaj tam' potegne. Pogledam na uro, dobri dve uri že grizeva v breg, pa še nisva prišli do vrha, morda sem zašla? Pa se spet zagrizeva, bova vsaj z vrha videli, kam se morda lahko obrneva, saj streho samotne domačije bova morda le videli od tam. V tem se pred nama nenadoma strmina zravna in prideva na položno polico, kjer zagledava skromno njivico s krompirjem. Torej sva blizu. Za ovinkom se pot spet strmo nadaljuje navkreber po tisti drobni stezici, ki naju vodi že ves čas. Ustavim se. Moj pogled splava proti vrhu, saj bi rada ugotovila, koliko časa še. In me presune, zadene, strese... Vrh velike, stare, tako Koroške domačije, je prekrit s skodlami, v strmini, pred njo jablana, ki se z vejami poskuša oprijeti brega, da se ne bi zvrnila v dolino, za jablano na dolgi, stari, debeli vrvi privezano umazano, jokajoče dete, staro kako leto in pol... in nikjer nikogar. Poženeva se v breg in zasopli dospeva do otročiča. Zali ukažem prostor in jokajoče bitjece odvežem in vzamem v naročje, obrišem solzice in poiščem v nahrbtniku malico, ki sem jo vzela s seboj. Deklica se pomiri in začne glodati belo žemljico. Z njo v naročju stopam proti hiši, Zala mi zvesto sledi. Naglas pozdravim, vendar je vse tako tiho. Iz dimnika se ne kadi. Potrkam. Še vedno je vse tiho, zato odprem vrata. Vame butne en sam velik temačen prostor. Oči se počasi privadijo. Nad menoj nekje visoko vidim skodle, zdaj z notranje strani, skromna dolga miza in klop, na steni sklednik in razpelo, odprto ognjišče, postelja, ki v tem zaškriplje. V umazani in skrpani odeji zavita leži starka, brezizrazno, strmi mimo mene. Zavem se vse bede, ki je nisem pričakovala, vsega gorja, ki ga nisem slutila, vse trdote gorskega samotnega življenja ... In tega, kako majhen drobec bom lahko dala, da kaj olajšam.

Krompirjeva torta

5 jajc

18 dkg sladkorja

10 dkg na grobo zmletih orehov ali lešnikov ali mandljev

20 dkg pretlačenega krompirja

borovničeva ali šipkova ali drnuljeva marmelada

Jajca ločimo na rumenjake in beljake ter stepemo trd sneg. Rumenjake in sladkor mešaj pol ure (mi imamo zdaj za to stepalnike, bistveno je da postane penasto in se sladkor raztopi v rumenjakih,) nato med previdnim in čim bolj umirjenim mešanjem dodaš sneg iz beljakov, orehe in na koncu še rahlo pretlačen in ohlajen krompir (najboljše skozi tlačilko za njoke). Peki papir dobro namastiš z maslom in ga položiš v pekač. V to streseš pripravljeno zmes in jo z rahlim potresanjem razporediš. Spečeš v ogreti pečici pri 160 – 165 stopinjah C, dokler ni zlatorumena površina. Ohlajeno premažeš z marmelado. Lahko jo prerežeš in namažeš z marmelado tudi znotraj.

Nikdar ne bo več tako

»... daj povej mi še kaj« je zamoledovala, odgovora pa ni bilo, le neko nerazložno momljanje je dobila v odgovor. »Zakaj mi ničesar ne poveš, zakaj si tako skop?« je prosila naprej, odgovor pa je bil le nestrpen dolg vzdih z našobljenimi ustnicami in napihnjenimi lici. Končno je izdaval: »Počakaj no do sobote, boš že videla... Pa saj ni nič takega!« je zanergal. Njej pa se je zdelo, kot da stopa v pravljični svet, tako, kot da se bo tisti trenutek dotaknila preteklosti, tiste preteklosti, ki je že zdavnaj pobegnila iz mest in večjih vasi, tu v teh odmaknjenih krajih pa je nekako obstala, se uspela zadržati. In veselila se je kot majhen otrok, komaj je čakala, da bo sobota. Kar nekajkrat je kar tako, da bi laže dočakala, šla na začetek vasi pogledat tisto, čemur so rekli Pus -, tistega možaka iz starih delovnih hlač in cevjo, ki je štrlela iz razporka in nakazovala na njegovo moško premoženje. Srajce, ki je že bog vedi kdaj odslužila. Tisto, kar je imel za dlani, so bile nekoč varovalne rokavice, vse od lepila, za obraz je imel staro vrečo s spačeno narisanim obrazom in klobuk jo je krasil, ki je videl čase, ko so jih tod nosili še vsi moški. Naphan je bil s slamo, ki je pri vseh *bužah* (luknjah) uhajala ven. Njej pa se je zdel čudovit. Nežno ga je pobožala in mu obljubila, da njegove častilce v soboto pogosti in sprejme tako, kot si zaslužijo. Po vasi je odmevalo glasno in poskočno zvonjenje kravjih zvoncev, ki so si jih pripeli zgončarji, škoromati so se opravili in hodili od hiše do hiše, spremljal jih je glas harmonike in klarineta in bobna. Končno, si je šepetala v mislih, končno! Nešetokrat je stekla na cesto pogledat in kukala k sosedom, kjer so veselo rajale pustne šeme, tako drugačne od tistih, ki jih je srečevala do sedaj v svojem življenju. Tu ni bilo kuharic in Kitajcev, ne princes ne žabic ali palčkov, ne kavbojcev in Indijancev, bili so tako drugačni tako posebni, tako čudoviti, da ji je šlo ob pogledu nanje od sreče na jok. Tiste bele hlače in rdeče pletene nogavice pa beli kožuhi in zašiljene kape od začetka pa do zašiljene konice prekrite s papirnatimi rožami. In zvonci, ki so neumorno v taktu njihovega poskakovanja glasno pozvanjali pripeti na široke pasove. Škopit je bil črn in velik in grozljiv s

sajami pomazanem obrazu, v svojem črnem kožuhu in klobuku s srako na prednji strani. Klešč, ki so ujela dekleta, so se bali tudi otroci. Poberin in harmonikaš sta vstopila v hišo in košara se je počasi polnila z dobrotami, jajci in klobasami. Še malo pa bodo tu, si je rekla, zdaj so pri sosedih, potem pridejo k nam, se je veselila. Miza se je šibila od pripravljenih dobrot, saj se spodobi, da tiste, ki ti prinesejo srečo in blagostanje v dom, izborno pogostiš. Čas, ko so zvonci in vesele poskočnice odmevali pri sosedovih se ji je vlekel v neskončnost. Ko so prihrumeli v hišo z vsem svojim spremstvom, ko so napolnili vsak kotiček s smehom in dobro voljo, ko so zvonci še vedno neumorno pozvanjali in s svojo bučnostjo preglasili vse, se ji je srce od sreče topilo. Hišo so posuli z žitom, z gospodarjem so opravili letne račune, pustnih davkov se je nabralo, pa je bil tisti, ki je računal usmiljen in je podelil kar nekaj olajšav, tako da je na koncu bil tudi gospodar zadovoljen. Kar nekajkrat se je zavrtela s tem ali onim škoromatom v ritmu poskočnice po hiši, pa tudi hči ni ušla škopitu in jo je s sajami namazal, čeprav se je poskušala na vse načine izogniti. Cigan in ciganka sta hitro nekaj "ukradla", še zadnjič je v hiši zapel glas harmonike in klarineta in že so odplesali k naslednjim sosedom. Zdelo se ji je, da so bili v hiši le trenutek. Še nekaj dni po tem je v kakem kotičku našla kako zrno, ki se je skrilo čiščenju, in se tiho in zadovoljno nasmehnila. Spomnila se je na dan, ko so potem vsi vaščani skupaj pojedli vse nabrane klobase s kislim zeljem in krompirjem in se je plesalo in igralo in pelo še dolgo v noč. Zdaj se ji zdi, da je vse drugače, tudi te kraje je dohitel čas, ki je vse pokvaril. Škoromati niso več tisto, čemur se je nekoč veselila. Zdaj so to le približki tistega, kar naj bi predstavljali, ali pa še to ne. Še vedno se sliši zvonce in harmoniko, njej pa se to zdi tako žalostno in neuglašeno in popolnoma neubrano. Ne veseli se jih več, zdi se ji, da je postala lepa šega le še težka dolžnost, bogsigavedi, zakaj. Ne želi si njihovega obiska, saj ne razume njihovega pohlepa po denarju, ne želi si, da prestopijo njen prag, saj se ji zdi, da ne prinesejo več ne dobre volje ne sreče, da pridejo le zato, da nagrajijo čim več, pa tako ali tako so že tako opiti, da ne vedo več, kje so in marsikateri omaga v kotu. Ni več žita, ne škopita, ki bi mazal lica, saj enostavno ni volje, samo še grabežljivost vidi v teh maškarah, ki prihajajo zadnja leta. Najraje bi jim za vedno zaprla vrata, pa naj zmečejo jajca na pročelje hiše ...

Pikić

Rane so se celile, veterinar je bil zadovoljen, saj tudi sam ni pričakoval tako hitrega okrevanja. »Lepo se celi«, je rekel, ko je odstranjeval odmrlo tkivo. Ona pa je samo gledala to malo pasje bitjece, ki je uspavano ležalo, da je lahko očistil tiste grozovite rane, ki so bile posledica malomarnosti. In vrnila sta se domov. Še pet dni antibiotika trikrat na dan in čiščenja ran. 'Joj, koliko pregovarjanja in potrpljenja in ur', je pomislila. Pa je vedela, da se splača, vedela je, zakaj to dela. Za tole bitjece, ki je bilo tako prizadeto, ki je trpelo. Vedela je, da bo prišel dan, ko ne bo več, ko bo lahko srečno kot ostali kosmateži počel vse, kar pritiče psom, pa vendar ne tako kot v preteklosti. Ponudila mu je kepico mletega mesa, v katerem je bila skrita tabletko. Počasi in nezaupljivo se ji je približal, hlastnil po mesu in ga celega pogoltnil. In

čakalo jo je še čiščenje in previjanje ran. Raje ni mislila na to, koliko časa in potrpljenja bo tokrat šlo, da bosta končno naredila naročeno. Minil je mesec in Pikič je vsakič, ko jo je videl, da prihaja, počepnil, saj ni bil prepričan, ali se je prišla z njim igrati in ga ljubkovati, ali pa ga bo spet "mučila". Počasi je dojel, da mu, če ji dopusti, da mu očisti rane, hitreje da skledico z dobrotami, ali pa mu ponudi kak priboljšek z roko. Vendar se je še vedno bal, tako bal, da ga ne bo brenila, udarila, povlekla, karkoli. Zato so bili vsi njeni gibi skrbno pretehtani in določeni v naprej. Počasi sta začela hoditi na sprehode, tudi povodec je bil tista grozna stvar, ki se je je bal, pa sta uspešno premagala strah in dojel je, da pomeni to sprehod, naravo, njeno bližino, sonček, igro z njo. In ko ji je prvič sam od sebe skočil nasproti in se je razveselil, ko ga je poklicala in povabila k previjanju, je vedela, da je zmagala, da sta premagala toliko strahov, bojazni in neprijetnega. Zdaj ju je čakala samo še lepa in prijetna skupna pot, na kateri sta si zastavila skupne in visoko leteče cilje, ki jih iz dneva v dan uspešno osvajata.

Silvestrovo

Nemirno se je prestopala in stiskala drobno peščico v mamini roki. Kdaj bo že ta presneti voznik vrata odprl? Kdaj se bomo odpeljali? Tako si je že želela biti tam, v topli in prijetni tetini kuhinji. Kjer se bodo zbrali vsi. Kjer bo tako omamno dišalo po vseh dobrotah, ki so jih skrbno in z ljubeznijo pripravili za ta večer. Kjer bo stala smrečica okrašena z deklicami - snežinkicami na tenkih nožicah kot baletke in krilcih iz mehke vate, in svetlečimi, krhkimi okraski raznih oblik hišk, srčkov, storžkov, v njej tako ljubem kotnem oknu, ki je gledalo na eni strani na vrt in na drugi strani na ulico. Tja se je sicer najraje spravila, gledala enkrat na to stran, drugič na drugo stran hiše. Pa tako dolga pot je še iz Pirana! Komaj je dočakala, da jo je mama prišla iskat v vrtec, ves dan je pazila, da se ne bi umazala, nemirno je ves čas pogledovala proti vratom, ni se igrala, komaj kaj je pojedla, in čakala, čakala na tisto uro, ko mama pride ponjo. In zdaj spet čakanje! Kdaj se bomo že odpeljali!!!! Končno sta sedeli na svojih sedežih. Bila je čisto tiho in poskušala biti pridna, saj si ni želela pokvariti ocene. Dobri mož z dolgo brado zagotovo gleda do zadnjega trenutka, če so otroci pridni. In kaj, če bo s tem zadnjim pokvarila in zato ne bo dobila, za kar je prosila? Poskušala je mirovati na sedežu in se osredotočiti na Izberi, ki je počivala v njenem naročju. Ta njena Izberi, ki je dobila ime, ker ji jo je podaril oče, ko sta z mamino lani odhajali iz Portoroža živeti v Piran, pa ji je ukazal: »Daj ,izberi!« In tako je Izberi postala Izberi, saj pomena besede ni poznala, ker ga doma ni nihče uporabljal. Stisnila jo je k sebi in ji tiho zašepetala, da je ne bi slišala mama, ali pa tisti dobri mož z belo brado, kako komaj čaka, da bodo že prispeli v Ljubljano k teti. Pogledala je mamino, ki je v roke vzela pletenje in začela opazovati, kako spretno vihti pletilke, in več raznobarnih niti, ki so med njenimi prsti hitele v zanke. Nastajal je spet eden tistih prelepih puloverjev z norveškim vzorcem, ki jih je njena mama tako mojstrsko pletla. Le za koga bo ta pulover? Tiho je poklicala: »Mami,mamica!« »Kaj je ljubica?« ji je odgovorila mama. »Za koga pleteš? Ti je naročil ON?« Kako je pameten ta stari mož, da prosi za pomoč take ljudi, ki svoje sorodnike dobro poznajo, in take mojstrice, kot je njena mama, da pomagajo izdelati stvari, ki jih potem mož s tako košatimi belimi obrvmi in toplimi rjavimi očmi, tako podobnimi stričevim očem, podari. Vsako leto znova se je veselila, saj je vedela, da je starček prosil zagotovo tudi zanjo ali babico ali pa teto, morda celo strica, da naj ji kaj izdelajo. Tako kot lani, ko je njena sestrična Marijana dobila podobno zibelko kot ona za svojo Izberi za

rojstni dan, tako lepo izrezljano, ker tako lepo izdelati zna samo stric Matija, tako lepo poslikano s podobami živali, ki jih zna upodobiti le stric Srečko, in modročkom, kovtrčkom, blazino in čipkastimi rjuhami, ki jih je sešila njena babica. Kdaj bomo že v Ljubljani? »Kje smo?« je povprašala mamo. »Ne bodi, no, tako nestrpna«, jo je okarala mama. »Si lačna? Pri Divači smo ...« in ji podala košček črnega kruha. Vedela, je, da ni z ničemer namazan, da ne bi česa umazala, saj mora avtobus ostati čist še za druge ljudi. Pot se ji je tako vlekla. Koliko lepše je, kadar pride ponjo njen oče in jo odpelje z avtom. Kako hitro pridejo do Ljubljane in kako prijetno je, ko se za tisti čas, ko s polsestrico postaneta lačni, ustavijo v Logatcu pri teti Pepci, ki jim vedno ponudi take orehove rogljičke, ki se kar topijo v ustih in ki jih doma le redko kdaj okusi. »Kje smo?« spet povpraša. »Na Rakeku,« potrpežljivo odgovori mama. Zazre se skozi okno, saj se spomni poletnega izleta na Planinsko polje, ko so šli pogledat k nekim znancem hišo, ki so jo prenovili, eno tistih hiš tik pod cesto, kjer se vidi na strehe hiš - jo bo zagledala, prepoznala? Pomisli na to, da morda tudi oni zdajle že pripravljajo vse tiste dobrote, ki jih bodo ta večer pojedli. Glej tamle je hiša. Zadovoljna se sama sebi nasmehe in razloži Izberi, zakaj pozna to hišo. Kakšna darila bodo tam dobili otroci? Takšna, kot je navada v njeni družini, samo doma izdelana z ljubeznijo ali kupljena, ki so vedno redkost? Morda bodo ti otroci dobili vodene barvice, za katere ona prosi že drugo leto zapovrstjo? Morda bodo dobili lesenega konjička, takega kot ga ima Grega in ga bo tudi njim izdelal njihov stric? Kdo ve, morda pa se ji končno uresniči želja in ji bo podaril dolgobradež tako pleteno oblekico s cofki, kot jo ima njena prijateljica v vrtcu in ji jo je prinesel oče kapitan s svojih potovanj? Tega v pismu sploh ni omenila, saj za tako drago darilo ni upala niti prosit. Samo vsak večer, ko je že ležala v postelji in ji je mama za miren spanec prebrala kako pravljico, je na koncu, če je bila v pravljici princeska, pobarala mamo: »In ta princeska ima zagotovo tako oblekico iz mehke, mehke volne in cofki, a ne da?« Mama pa se ji je le nasmehnila in jo pobožala, toplo odela in potihom, v soju svilene rute marelične barve, ki je prekrivala nočno svetilko, odšla v kuhinjo, kjer je še dolgo v noč tipkala spise s sodišča. Glej Logatec! Se je razveselila, ko je strmela v temo skozi okno in prepoznala kraj v soju luči, ki so ostajale za avtobusom - kako blizu smo že, se je veselila. Kdo ju bo pričakal na postaji? Ali pa bosta z mestnim avtobusom šli še naprej in potem pešačili do tetine hiše? In spet se ji je zazdelo, da se večer odmika in da praznična kuhinja ni nič bliže. Počasi je utonila v sen, avtobus je ropotal, tema, ki ji ni bila prijazna, jo je ovijala, vesela je bila mamine roke, ki se je še vedno vsake toliko dotaknila, saj je mama - kljub temi - nadaljevala s pletenjem. Nenadoma se je zbudila presenečena v stričevem naročju ob njegovem gromkem glasu s tistim pogrkvajočim r-jem, ko jo je poklical: »Alo, moja princeska, pa menda ne boš prespala tega večera?« Bili so doma v topli tetini kuhinji, kjer je tako lepo in omamno dišalo, kjer je v okenskem kotu stala smrečica in pod njo v pisan papir zavita darila, ki so čakala, da pride na obisk mož v tistem nenavadnem plašču in škornjih in rokavicah, ki jih je zagotovo spletla njena mama ...

Tašča taščica tašča

Saj vemo kaj je to tašča? Ne taščica, tašča. Ne tista drobcena ptica pevka, ki nas v lepih pomladnih jutrih razveseljuje s svojim ščebetanjem, ne tista ptičica, ki nas pozimi gleda s svojim iskrivim pogledom s krmilnice, ki smo jo pripravili zanjo, ne tisto prečudovito bitjece, ki nas razveseljuje s čudovito rdečkasto rjavo oranžno obarvanim perjem po vratu do trebuščka. Ne, vsi vemo kaj je to tašča. Tista nič kaj drobna oseba, vsaj v naših očeh, ki prihrumi v naš dom prav takrat, ko si želimo imeti malo miru, saj so naši otroci tam nekje po svoje in tudi boljša polovica se še ni vrnila v varno okrilje našega doma. Tista oseba, ki s svojim visoko vreščavim glasom in narejeno prijaznostjo odvrešči svoje pozdrave svojim predragim in preljubim domačim, kot nas imenuje. In nato, ko se v svoji kičasti opravi, kričeče rdeče barve zgrudi v nam najljubši naslonjač in začne na dolgo in široko razglablјati in razlagati o svojih zdravstvenih težavah, ki da jo pestijo že od ranega jutra, pravzaprav že celo noč, se začnemo zavedati, da smo spet primorani na mučenje z najhujšo mučilno napravo, ki jo je iznašel človek.

Vmes pa še hitro pove vse, kar je slišala od

svoje sestre o tistem zlatem otroku njune sestrične, ki postaja tako imenitna osebnost, da bo cela Slovenija govorila o njem. S srepimi pogledi, ki sledijo temu opisu, nam da v isti sapi vedeti, kako smo ničelni, ničvredni njenega otroka, ki je bog vedi zakaj popustil našim čarom in podlegel našemu pritisku in zdaj trpi v zvezi z nami. Mi pa tiho čemimo na robu najneudobnejšega stola našega doma in prenašamo te izlive taščine ljubezni in upamo, da bo njen monolog v kratkem prekinil nujen telefonski klic prijateljev, z nujno prošnjo, da bo vsak čas prikukalo na svet njuno tretje detece in da brez nas vsekakor tega dogodka ne bodo mogli izpeljati, če se takoj ne prikažemo, mi pa vemo, da je do takrat še dolge tri mesece čakanja. In tako ždimo še bolj zgrbljeni sami vase na skrajnem robu stola in upamo, da se bo zgodil čudež. Tašča pa v svojem zagonu, ne da bi opazila našo stisko, muke in nelagodje, razpreda o vsem tistem, kar bi mi povedali v dveh stavkih. Niti vpraša ne, kakšno je naše zdravstveno stanje, kje pa, saj mi smo vendar mladi in je nemogoče, da bi nas karkoli sploh bolelo. Če pa nas že pobara, kar tako iz vljudnosti in mimogrede, pa nemudoma ugotovi, da se zagotovo pretvarjamo, ker smo po njenem mnenju vsi po vrsti lenuhi, ki se nam ne ljubi delati in nas daje lenoritis. Ko ji nekako uspemo omeniti, da je njen vnuk imel nastop v vrtcu, kjer je blestel v vlogi grdega račka, ali morda, da je naš najstarejši pripravil svoj glasbeni recital v

glasbeni šoli s tako dovršenim programom, kamor je vključil tako Chopina kot Mozarta, pa na Rimski Korsakova tudi ni pozabil, ali pa, da je naša hči brežhibno izvedla battement jeté naprej iz vzporedne in 1. pozicije, ter kako z lahkoto glede na njeno starost je izpeljala échappé iz 1. v 2. pozicijo, pa vas taščica tako sunkovito pogleda s svojim orlovskim pogledom izpod čela, da v trenutku obmolknete in se poskusite narediti čim manjše na skrajnem levem vogalu že tako neudobnega stola čim dlje od nje. Vsi vaši poskusi, da bi nekako prevzeli vodstvo v lastnem domu postanejo čista utopija. Nepreklicno se vdete v usodo in spokorniško čakate na konec mučilne ure. V tem se domov vrne vaša boljša polovica, ki vsa navdušena toplo in prijazno pozdravi svojo roditeljico in ji z zanimanjem prisluhne o vsem, kar ste vi pravkar že slišali, le da je sedaj razlaga še bolj podrobna in poudarki, ki se nanašajo na vas kot ničvredno bitje še tolikanj bolj poudarjeni, kot tisti posebni nizko globoki toni, ki jih pianist z vso močjo svojih prstov še dodatno poudari s celim telesom. Vi tiho trpite in samo s pogledi rotite ljubezen svojega življenja, naj materi za božjo voljo ponudi kaj, s čimer bo vsaj za trenutek obmolknila, če ji že pozornosti ne more preusmeriti na kaj drugega. Vendar ostajajo vsi vaši roteči pogledi izgubljeni v prostoru, neopaženi od vam tako drage osebe, da se začnete zares spraševati, kaj ste v navalu ljubezni videli v in na tej osebi. In začnete iskati podobnosti s taščo. Umaknete se za nekaj kratkih hipcev v svoj svet, saj vas ta primerjava spravi v dobro voljo. V tem zaslišite nekje v daljavi svojih misli vreščéči glas: »Kdo bi si mislil, da se zna celo tako bebavo smejeti? Dragi otrok ne vem kaj vidiš v tej osebi in kam gledaš, toda po mojem mnenju se je tvoj propad začel na dan, ko sta se vzela.« Vi pa se še vedno zamaknjeni v svojem obupu, skriti v svojem iskanju podobnosti vaše ljubezni in njene roditeljice, bebavo brezglasno režite. To vašo taščo popolnoma razoroži, zato se sunkovito dvigne iz naslonjača, v katerem se je zagostila kot drvarska zagostila v deblo in jezno odmaršira proti vratom. Na hitro se poslovi od svojega, po njenem mnenju, trpečega otroka, vam navrže še zadnji ubijajoči pogled, tako oster, da bi vas zagotovo ubil, če se ne bi še vedno bebavo režali na skrajnem levem vogalu neudobnega stola in odvihra skozi vrata, ki se z vaše strani veselo zaloputnejo za njo. Zdaj veste, da boste naslednjič, ko vas bo tako nepričakovano razveselila s svojo prisotnostjo in vas s svojim govoričenjem spet poskušala potisniti na svojo mučilno napravo, poskušali uporabiti svoje tajno orožje, ki ste ga pravkar odkrili in ki ste ga ljubkovalno poimenovali taščica in upate, da bo delovalo tako učinkovito kot je tokrat.....

Znova

In s široko odprtimi očmi je strmela v dekličin preplašeni obrazek in se poskušala spomniti, od kod ga pozna. Ni vedela, kaj naj si misli. Misli so divjale po glavi kot barvna paleta slikarja, ki ustvarja abstraktno sliko. Bolečina je bila neznosna, razbijala je kot kolesa v topilnici železa, kjer se rdeče-oranžno razbeljeno železo počasi izliva v velikanski kotel z zamolklim bobnenjem. Želela si je, da se spomni, kdo je deklica, da bolečina preneha, da... Minil je mesec dni in bolečina je bila še vedno tu, dekličin obraz je bil zdaj znan, mnogo stvari pa je bilo še vedno zavutih v temo njenega spomina. Počasi se je spomnila, kaj se je zgodilo in spomin na udarec, ki je bil tako silovit, da jo je vrgel v železno ograjo in jo zatolkel v betonska tla, ni bil tako boleč kot bolečina nekje tam v njej, ki ji ni dala miru. Zakaj, zakaj? Kaj sem človek ali nisem? Sem vredna samo takega odnosa? Opoitekala se je po cesti proti dolini in gledala v tla. Skrivala je svoj obraz, ker se ni hotela srečati s pogledi sosedov, ki so

se ji posmehovali in za hrbtom opravljali, češ kaj ga pa hodi izzivat, prav ji je. Ona pa je šla prosit za pomoč svaka in svakinjo... Pomoč, ki je prišla v obliki pesti, brc, tako ji je rekel kasneje zdravnik, ona se ni spomnila. Bolečina v nogah je bila neznosna, tista v glavi še bolj, pa je trmasto rinila proti dolini in si ob vsakem znanem koščku poti oddahnila, ker je šla prav, čeprav je bila cesta le ena. Bila je spet ena tistih vsakotedenskih zoprnih poti, ko se je bala, če bo našla pot, če se bo spomnila črk, števil, če se bo spomnila tistega, kar je počela zadnjič. Saj je vadila, pa doma ni imela s kom preverjati. Ni želela moriti hčere s tem, da je ne bi bilo še bolj strah. In je šla. In se je trmasto uprla svojemu strahu. Šla bom, ne boš me premagal, ne, začela bom tam, kjer se je moj spomin ustavil - znova in znova, dokler ne bom osvojila vsega, vsega tistega, kar sem nekoč znala, ali pa vsaj delček. Ne, ne dam se, ne dam... Je kričalo v njej. Zavedala se je, da bo to pot še velikokrat prehodila, da bo potrebno precej truda, ampak bila je trmasto odločena, da je ne bodo več zasmehovali, da bodo sčasoma morda spoznali, da je tako ravnanje ne vredno človeka, da ne gre od tod, da ne bo pobegnila, da se bo borila zase znova in znova, saj je človek, človek zapisan z velikimi črkami.

Tomaz Mahkovic

Pesnik, pisatelj, aforist, bohem, križankar, mentor, ljubitelj narave, popotnik, amaterski režiser, igravec, dobrosrčnež, veseljak itd. Napisal je knjigo kratkih zgodb *Stražar* (Litera), zbirka pesmi *Vse zvezde* (samozaložba), *Uganke in zanke za male in velike otroke* (Litera), v pripravi roman *Bukov svet*. Sicer pa doma iz Vranskega, preseljen v Ilirsko Bistrico.

Medpopotna razmišljanja

Štiristo osemdeset kilometrov od Esfahana do Shiraza se peljemo skozi eno samo hribovito kamenjavo. Avtobus se vzpne celih tisoč metrov više pa sploh nimaš občutka, da si tako visoko, saj je Iran pravzaprav plató na višini okrog tisoč metrov nad morjem in je zato vsak hribček na platoju že pravi tisočak. Pokrajina je pa vseeno zanimiva - že zaradi same valovitosti in raznolikosti kamenin. Kar naenkrat se tako rekoč od nikoder pokaže majcen potoček in že je pred tabo sredi kamenja prava zelena in temu primerno obdelana dolina. Obšla sva znameniti Persepolis in se tam sploh nisva zaustavljala, ker sva imela druge načrte in bi se nama zaradi nekaj par starih kamnov, ki bi naju poleg vsega še drago stali, ker je tam že pravi turizem, marsikaj zakompliciralo. Čeprav se tam menda zaustavijo VSI Zahodnjaki, da si ogledajo izkopanine tega staroperzijskega metropolitanskega mesta. Mogoče je z nama kaj narobe. Mogoče ... Vendar midva nisva VSI. Kar pa se kamenja tiče, ga je pa po celotnem Iranu več kot preveč in prav gotovo si ga bova še na tone ogledala, sva se šalila med sabo. Mislím da je Homeini videl nevarnost in je imel po svoje kar prav: če bi se večina ljudi v tej polpuščavski deželi preselila v mesta, bi polja, katerih površina ne presega devetih procentov iranskega ozemlja, sčasoma propadla, kajti nihče jih ne bi obdeloval. In ko nihče več ne bi znal obdelovati polj, bi lahko nastal problem. Kajti nafte se ne da jesti in piti in, tudi če se bi jo dalo, ta ne more večno trajati. V tem se strinjam z njim, vendar je s takšno ortodoksnostjo vse zasral, kajti vsi ljudje pač ne morejo biti menihi in nune, pa tudi pridelovalci hrane ne morejo biti vsi. Po večini Iranci niso revni, čeprav živijo zelo skromno, a so vsi preplašeni, da se v svojem bivanju ne bi slučajno v čem pregrešili. Medtem pa mule, ajatole in drugi verski vodje nimajo teh strahov in živijo na veliki nogi. Tudi bankirji se razšopirjajo. Vsaka malo večja vas ima veliko moderno banko, ob tem pa je inflacija iz dneva v dan večja, da se tudi po dvakrat na dan spreminja kurz riala. Vidi se okostenelost komunikacij: pošte, telefona, železnice in avtobusnega prometa. Vse ima sicer nek red, a tako tog, da je naravnost moteč in nefunkcionalen. Na primer, preko celega Irana so speljane lepe in široke asfaltirane ceste in avtobusna podjetja imajo dokaj moderne Mercedesove avtobuse. A kaj, ko sta par sto kilometrov oddaljeni mesti povezani le z eno ali dvema avtobusnima vezama na dan in še tu nastane zagata. V avtobusih namreč niso dovoljena stojišča. Torej si je popotnik vedno primoran dan - ali celo več dni prej - priskrbeti rezervacijo. Brez tega ne bo nikoli prispel v zeleni kraj. Če pa čaka kje na vmesni postaji, pa lahko samo moli, da bo na njej kdo izstopil, in mu tako napravil prostor na avtobusu. In če na vmesni postaji čakajo trije, izstopi pa le eden? Tudi vstopiti bo smel le eden. Red, vendar neživljenjski. Tudi policijskega aparata je občutno preveč. Kolikor sem uspel dognati po pripovedi preplašenih ljudi in videti po raznolikih uniformah, imajo vsaj pet vrst policije, med drugimi tudi neke vrste versko-politično, ki skrbi, da ljudje ne kršijo verskih predpisov in norm in da se pravovernó obnašajo izven svojih domov. Na cestah je nešteto raznih kontrolnih točk, kjer različne garniture uniformirancev pregledujejo avtomobile, prtljago, preverjajo dokumente potnikov in voznikov in sejejo strah med ljudmi z opozarjanjem na njihovo pomanjkljivo versko zavest. Zato se posledično ljudje bojijo tudi cele gomile verskih vodij, čeprav jih razen nekaterih

gorečnežev le redki spoštujejo. Iz vsake malo večje zunanje stene katerekoli od hiš te gledata freski Homeinija in Khamneija, uokvirjena pa visita takorekoč v vsakem javnem prostoru v Iranu. Vsi kar naprej molijo. Moški hodijo okrog z molki v rokah in jih redno prebirajo med prsti in si šepetaje žebrajo molitve. Ženske pa so tako neopazno prisotne kot duhovi. Čador, ki je bil včasih žalno oblačilo, je danes vsakdanje, in prav žalostno je videti, sploh prvošolke, petletne deklice, zahomotane v žalobna, črna oblačila. V Iranu se, razen verskih pesmi, ne sme peti, ne plesati. In s tem je perzijska kultura zelo ohromela. Na obrazih ljudi se vidi pomanjkanje svobode in vsi so nekako otopeli. Razen v političnih in verskih šolah se ni moč učiti drugega tujega jezika kot le arabščino. V mestnih avtobusih sedijo moški v prednji, ženske pa v zadnji polovici avtobusa in prednja vrata so za moške, zadnja za ženske. Ženska zadaj vstopi in se pelje do izstopne postaje, kjer zadaj tudi izstopi in gre ob avtobusu na prednja vrata, kjer šoferju plača voznino, saj skozi avtobus ne sme. Prodajalne kruha imajo dvojna prodajna okenca, posebej za moške in posebej za ženske. Ne obstaja možnost, da bi fant in dekleta lahko skupaj sedela v kinu in gledala film. Ni šanse. V medkrajevnih avtobusih sprevodniki sami razvrščajo potnike, da ne bi slučajno kakšen moški sedel ob ženski in obratno. Skupaj lahko sedita le mož in žena, brat in sestra, oče in hči in mogoče obstaja še kakšna od redkih sorodstvenih variacij, a mislim, da jih ni veliko. Na vratih neke trdnjave sem videl celo različni tolkali - kembelj za obiskovalca - obroč za obiskovalko. Nadvse domiselno, ni kaj. Širaz je zanimivo, skoraj puščavsko mesto, znano predvsem po okusnem grozdju, cenjenem pri vinarjih iz celega sveta, in pa po grozdinkah - sultaninah in korintah. Mesto ima nekaj prečudovitih mošej in velik pokrit bazar, prepoln lepih reči, ki pa je pravi blodnjak, v katerem se sploh ni težko izgubiti. Znano je tudi po velikih indijskih slavčkih bulbulih, ki jih je moč kupiti na vsakem vogalu in res čudovito pojejo in žvrgole, tako da ti je sprehod po mestu tolikanj bolj prijeten, ko ti ušesa venomer boža njihovo čudovito žgolenje. Skozi ves dan je zelo živo in polno ljudi - kot pri nas v kakšnem trgovskem centru. Bogatejši del mesta krasijo lepe ornamentirane hiše in vile v perzijskem slogu. Tam je tudi velik mestni park - Eram, ki pa ni vedno odprt, in kadar je, pobirajo na vhodu vstopnino za ogled. Park je ograjen z visoko mrežasto ograjo, krog njega pa so ob potki postavljene kamnite klopi, tako, da lahko gledaš vanj. Darilo za tiste, ki si ne morejo privoščiti vstopnine? Že iz principa si ga nisva hotela ogledati, saj so za tujce višje tarife kot za domačine. Okrog parka so se potikali brezdelni in skrajno nesramni mladeniči bogatih očetov, kot sva izvedela kasneje, in lovili priložnosti za zafrkancijo. Študentka, ki se je v tihoti obparkovne sence učila, in s katero sva pričela plah pogovor, je dobesedno ubežala pred njihovimi zajedljivimi pripombami. Neprijetno presenečen sem bil nad obnašanjem mladeži. Ta je najbrž posledica sistema privilegirancev, kot ga je zaznati povsod po svetu, kjer deluje politika enoumja. Presenetila pa me je zato, ker sem vsepovsod drugje po tej deželi (sploh pri mladih) naletel na tisto staro perzijsko nevsiljivo prijaznost in oliko. Mesto se postavlja tudi s starim gradom, ki pa so ga v tem času ravno prenavljali, tako da je bilo videti kot manjše gradbišče. A ker sem že plačal pičlo vstopnino za ogled, sem si v grajskem vrtu le-to, brez slabe vesti povrnil tako, da sem obral nekaj okusnih mandarin s pritlikavih oranževcev, s katerimi sem se potem sladkal v zadoščenje, ker nisem dobil tega, kar sem plačal. Obiskala sva tudi grobnico in mavzolej velikega perzijskega pesnika Hafisa (1320 - 1389), prej imenovanega Šems al - Din Muhamed, ki je opeval vino, ljubezen in naravo. Tudi tu je čedno urejen vrt, poln zelenja in cvetja, poleg pa lična vrtna restavracija, kjer lahko v senci dreves in bugenvilij, v poslušanju

slavčevega petja in opazovanjem ljudi, kadiš nargilo in srebaš čaj. Midva sva tam okušala ničemur podobno brezalkoholno pivo. Na kaj vse me je asociiralo, raje ne bom omenjal. Hafiz, ko bi ti vedel ... a bolje, da ne veš, sem pomislil. Tvojega tako opevanega vina ni, vinska trta leze vase, ko da se sramuje, ljubezen zamenjuje strah, ples in prešerne pesmi (tudi Hafisove) pa so požrle verske himne in žalostinke. Hafis, žal mi je. Rad bi ti nazdravil z vinom, tu v tvoji, od tebe opevani deželi, ki postaja vse bolj žalobna, pa ti bom moral doma. Bog s tabo Hafis.

V dolini tihi

V dolini tihi je vasica mala,
v njej hiša, soba v njej in v nji dekle,
ki v zvok kokotov zehati prične,
tik preden v jutro bo duhteče vstala.

Bo umila, oblekla se, se razčesala
in preden sonce se v star plot upre,
pomolzla krave bo in jih molče
prek senožeti v hrib na pašo gnala.

Čez dan bo prala, kuhala, si pela,
sirila mleko, rožnat vrt oplela;
vse do polmraka - kakor slednji dan.

Zvečer bo brala ljubavni roman;
zatem vso noč ljubila brez premora
se z njim bo, ki ga ni, a priti mora.

1

Prijatelj

Prijatelj pravi je, ki se pojavi
na vratih ti, ko ima uničen dan,
da ga še tebi z jamranjem pokvari,
ko ga poslušáš pasjemirno vdan,

kako se mu je tokrat zalomilo,
da je povsem na dnu in ves sesut,
da tudi on te bo kdaj v povračilo
kot koklja piščeta vzel pod perut.

Drugače pa prijatelj te ne rabi;
uživati brez tebe mu uspe,
a zate (kot ti zanj) izkušnje grabi,

da ko te čustev hurikan podre
in pred njegova vrata te postavi,
čeprav mu zjebeš dan, te on podpre.

* * Rešitev križanke z naslednje strani – vodoravno: pobič, klin, okapi, Rove, drn, čvekač, Zgodbarnica (študijski krožek), šarg, uradnik, Demetra, Udine, Amaru, Dunaj, Loss, beseda, Belak, pok, arabit, Iso, Ovari, Judje, slast, pik as, aak, Polana, Ada Škerl, paničar, Cor, Ive Stanič, J E, ulanka, korec, Ban, gibar, kip, Caraba, Igo, amoa, Oto, Poniž, vrtni smilj, srk, enka, stranka, Ira, knez, Eak, Aar

Slikovna križanka

						NASELJE MED BRKINI IN ČIČARJO	OKROŽJE	GLASBENA SKUPINA	IVAN PUŠ	ŽE OMENJENA KRAŠKA POKRAJINA		VRSTA RUSKE PRESTE	HR. PEVEC ZABAVNE GLASBE (DUŠKO)	HRVAŠKI BARITONIST (SAŠA)	SESTRIN ALI BRATOV SIN
					FANTIČ						ZAGOZDA				
					ŽIRAFI PODOBNA AFRIŠKA ŽIVAL						NASELJE PRI ZAGORJU				
					ČEZ ... IN STRN				KDOR ČVEKA						
					OBLAČILO MUSLIMANK				OMEJEN ČLOVEK						
POMOČNIK: ATU, IVACI, EMER, CAR-ABA, LOSS,	MALLUSKI POLITIK DIAWARA	FRANCOSKI SKLADATELJ (MICHEL)	VELIKA KOLIČINA SNOVI	MORSKA RIBA KRALJESTVO MRTVIH				BIROKRAT							
								KALO							
PERZEFONINA MATI							ITALIJANSKI VIDEM						VOJAŠKI PAS	IZBRANA JABOLKA DOLOČENE SORTE	NORDIJSKI IZRAZ ZA SMUČI
							HUD MRAZ								
STARO-INDIJSKI PESNIK						GL. MESTO AVSTRJE					N. ZOOLOG (ARTHUR)				
						LUKA V PAPII					MANJŠA KOLONA				
OSNOVNA SESTAVINA ZGODBE							GLEDALIŠKA IGRALKA (LJERKA)					ZVOK PUŠKE			
												SL. IGRALEC (DARE)			
PENTITOLNA SNOV V MOŠTU							KNJIŽ VELIKANOVIČ				MADŽ. TELOVADKA (EVA)				
							IGRALEC VALIČ				SEN				
	OTROŠKO LETOVIŠČE PRI PORTOROŽU	NEKDANJA, BEOGRAJSKA ROCK SKUPINA	VRSTA PUŠKE	ŽIDJE ŽID. PISEC (ŠALOM)					VELIK TEK DO JEDI						CIRKUŠKO PRIZORIŠČE
RUDARSKA LOPATA (ŽARGON)						ŠPORTNA JADRNIKA			IME VEČ NASELJI V SL.						
						TELOVADKA OVARI			DVOJICA						
POKOJNA SLOVENSKA PESNICA (SENCA V SRCU)									UGANJALEC ZMEDE						
									ROPOTANJE Z NOGAMI						
SOPLESALEC MIRELE ZULIČ (JURE)				SLOVENSKI PUBLICIST									JANEZ ERŽEN		
				EGIPTOVSKI SLIKAR									MOČEN UDAREC		
ULANSKI KRATEK PLAŠČ							POSODA ZA ZAJEMANJE						IGRALEC (IVO)		
							ČRNE PTICE						RIM		
VRSTA MORSKEGA KITA						STATUA			IT. SKLAD. (PIERO)						
									KRAJ PRI LYONU (FR.)						
POMOČNIK: ORE, ANSE, ŠARG, PIK AŠ, DABA,	STEZA, CESTA	PESNIK GRUDEN MESTO PRI HASTINGSU				GAMSJI BIVOL				IGRALKA RINA	PEVEC PESTNER				VODNI VRTINEC
											POŽIREK				
NAŠ PESNIK (DENIS)						ZAIČIMBNA RASTLINA									
						NEZNANEC									
RIMSKI BOG SMRTI				ENICA				POLITIČNA ORGANIZACIJA							
EKONOMISTKA PETRIN				VLADAR KNEŽEVINE				SODNIK V GRŠKEM MITOLOŠKEM PODZEMLJU				EVROPSKI VELETOK			

Dragica Markovič

Če si nadeneš oklep in namrščen rožljaš po svetu, se te bodo ljudje izogibali. Če ga snameš in zaplešeš, boš svet pritegnil in vsi bodo skušali zaplesati s tabo (E:Flisar, Na poti v nebesa, str. 24)

Univerzitetna diplomirana agronomistka, zaposlena v referatu Biotehniške fakultete v Ljubljani, ljubiteljica dobre družbe, ena najbolj dobrosrčnih duš na tem svetu, humorna in zanimiva pripovedovalka.

(fotografija avtoričina zasebna last, na fotografiji s sestro Heleno)

Čelade

Jesen je že zdavnaj minila. Tisti čas, ko se na veliko peče kostanj. Dnevi so postajali hladnejši, padel je že prvi sneg. Novakovi so se začeli pripravljati na zimo. Mama Roža je shranila kostanje, orehe, jabolka in druge dobrote za prihajajoče dneve. Pred božičem je skuhala pšenico in jo odnesla po blagoslov v cerkev. Na predbožični večer je skuhala krompir in fižol, ga pretlačila in postregla, zabeljenega s čebulo. Ko so vsi povečerjali, je začela pripravljati kruh za naslednji praznični dan. V kruh je vmesila kovanec, da bo prinesel srečo tistemu, ki ugrizne vanj. Na božičnem kosilu, ki pa se začne pred 12.00 uro, je bila prisotna vsa družina. Vsi so sedli za veliko orehovo mizo. Najprej je mama Roža s kadihom obhodila hišo, potem postregla s kuhano pšenico in obed se je pričel. Lomili so pogačo, kamor je mati zamesila kovanec. Vanj je ugriznila starejša hči Metka in kot kaže bo letos njeno leto. Ob zaključku obeda je gospodinja pripravila presenečenje, in sicer pečene kostanje. Kostanje se ni peklo tako, kot to počne večina sosedov, ampak na zelo poseben način. Roža je domačim razdelila čelade. Verjetno si mislite, da so se začela igre na temo vojskovanja. Ampak ne. Čelade so bile razdeljene predvsem iz varnostnih ukrepov, kajti kostanje so pekli brez predhodnih zarez. Posledično so primerno pečeni leteli in švigali po prostoru. Novakovi so si omislili igro s kostanji, da jim iger ne bi zmanjkalo. Pravila igre, ki je bila še najbolj podobna odbojki z glavo, je določil starešina hiše, gospod Franci. Najprej je bilo potrebno prestreči prvi leteči kostanj. Preden je kostanj zadel čelado, je bilo potrebno vstati in zaplesati okoli mize. Seveda ni bila lahka naloga, kajti kostanji so začeli vsi hkrati leteti iz posode in bilo je težko oceniti hitrost švigajočega, vstati in še plesati. Po zadetku prvega pečenega kostanja, so lahko vsi udeleženci začeli odbijati kostanje. Podaja žogice (v tem primeru pečenega kostanja) je potekala vse dotlej, dokler so iz kuhinje švigali kostanji. Po božiču so bili Novakovi zelo utrujeni, predvsem z bolečimi vratovi in glavami. Toda, časa za počitek ni bilo, kajti pred vrati je bil že pust. Tudi tukaj so izstopali. Nikoli si niso belili glav s tem, kakšne kostume bodo priskrbeli svojim otrokom. Otroci so si lahko zamislili katerokoli masko, saj so vedeli, da bo mama odprla skrinjo in že kaj našla za to priložnost. Tako so eno leto nosili narodne noše in otroci niso znali povedati, kaj predstavljajo, ampak samo, da so šeme. Drugo leto so dobili lovski klobuk in bili kavboji, ali pa so imeli črno nogavico čez glavo z odprtino za oči in bili ninje. Pustne dobrote so bile tudi nekaj posebnega: krofi brez marmelade, saj je mama Roža sestavljala vzhajane kvašene polovičke in vmes dodala marmelado. Na vročem olju so polovičke svobodno plavale po ponvi, da o marmeladi ne govorimo. Ta se je smodila na olju. Vsi dogodki so prispevali k druženju, pogovoru med domačimi, predvsem pa še danes izvablajo nasmeh.

Petelin

Bližala se je Velika noč. Novakovi so se odpravljali k sorodnikom v daljne kraje. Potovanje v belem fičku je bilo dolgo, kajti cilj je bil več sto kilometrov stran. Mama Roža je pripravila vse potrebno za pot, predvsem pa goro praznih vrečk testenin Pekatete, če bi njenim deklicam postalo slabo med vožnjo. Starejša Novakova sta se veselila obiska, za razliko od deklic, ki sta težko zapustili svojo trnovsko družčino. Po nekaj krajših postankih, da si je oče Franci lahko pretegnil noge ter da so popotniki pomalicali (kuhana jajca in pohane piške) je družinica že vonjala oster gorski zrak in uzrla hiško, ki bo postala domovanje naslednjih nekaj dni. Ata Franci je naposled zatisnil ročno zavoro in parkiral avtič na strmini (saj ne, da bo tukaj tudi ostal...) Da mestni deklici nista bili vajeni podeželja, je bilo jasno kaj kmalu, kajti zjutraj sta se zbudili z množico rdečih oteklin, za katere je mama Roža menila, da so urtikarija, da je to posledica drugačnega ozračja. Danes bi verjetno tudi mama potrdila, da so bile pikice posledica pikov podeželskih, krvi lačnih komarjev. Dnevi so minevali, dekleti sta odštevali dneve do odhoda domov. Naveličani sta bili posedanja in poslušanja čenčarij odraslih. Tudi jedli nista kaj dosti (malo stročjega fižola s smetano, malce kruha in to bi bilo to - mesnine, ki jih je bilo na pretek jima niso dišale). Pa sta ga dočakali - dan odhoda, namreč. Veselo sta naložili svoje cunjice v avtič, začeli prepevati in hiteti z mislimi proti domu. Že sta se videli teči po trnovskem hribu v družbi s svojimi vrstniki, predvsem starejša Metka je pogrešala fantiča na modrem biciklu. Z Novakovimi je potoval tudi petelin, nameščen v prtljažniku avtomobila. Tudi on je bil deležen manjše nesreče, ko je avto zdrsnil in so bili potniki z vozilom vred ponovno postavljeni na cestišče. Končno so prispeli do domače hiše. Kako lepa so jutra, tam, kjer si doma, kjer vse poznaš! Naslednjega dne zjutraj je ata Franci odšel v službo, mama Roža na vrt, deklici pa na dvorišče, pomladi naproti. Popoldan, ko se je ata vrnil iz službe, so se spomnili, da je ostal petelin v avtu. Še danes ne vedo, kako mu je uspelo preživeti. Toda verjetno se je veselil nove kokošje družbe, v novem okolju. Petelin je bil namenjen družini Petelinc (ni le besedna igra). Novakovi so ga skrbno zavili v pvc vrečo in poslali Metko, da ga odnese. Metki seveda ni ostalo drugega kot, da je nalogo sprejela in se napotila do sosedov. Toda na poti po stopnicah je Metkin čevelj dobil krila (peta je odšla po svoje), vreča na svojo stran, petelin pa na prostost.

Mikado

Mama Roža je imela veliko dela s pripravo velikonočnih jedi. Mnogokrat se je napotila do sosedov, kjer je bila pred časom pustila petelina, da preveri, če so kokoške znesle dovolj jajc za njeno družino. Ne samo, da jih bo potrebovala za pirhe, ampak tudi Metko je bilo potrebno oskrbeti z zadostno količino jajčk, kajti ni minil dan, da si ni privoščila jajce ali dva, pa najsi bo kuhano, pečeno na oko, ali pa kot šoto za boljo kri. Včasih je jajce kar popila. Ko bo večja jih bo tudi sama pripravljala, si je mislila. V času gospodinjskih opravil je mama razmišljala, kakšno igro bi ponudila svojim dekletoma, da se ji ne bi ves čas pletle okrog nog. In glej ga zlomka ... še danes ne ve, kje je slišala za igro Mikado in se brž razveselila misli, kako varne igre se je domislila. 'Kako le bi tiste zašiljene palčke lahko bile nevarne, prav nič', je premišljevala. Plišastih igrač Novakovi namreč niso poznali. Po nekaj nujnih opravilih je mama Roža hitela sestavljati seznam za trgovino. Hitro so se vsi posedli v fička in brž v bližnjo prodajalno živil. Metka je začudeno opazovala mamo, ki je hitela polniti nakupovalni voziček z goro napitkov (mogoče pa so kje v hiši skrite kamele, si je mislila). Po opravljenem nakupu so ponovno zlezli v avto in se veselo napotili proti domu. Mama je strmela v mimoidoče in se spraševala, kaj neki ji želijo povedati, ko kažejo na streho avtomobila. Ni bilo potrebno veliko časa, da je razumela namige, kajti na avtomobilski šipi je uzrla paradiznikovo omako, malo sira, kos kruha ... preostanke zaloga, ki so v hitenju ostali na strehi namesto v prtljažniku. Doma je pričela pripravljati kosilo (kot običajno so bile na jedilniku pohane piške, ki jih bodo lahko imeli tudi za popoldansko malico v bližnjem parku). Kot rečeno so si Novakovi za popoldanski sprehod izbrali bližnji park, oddaljen slabo uro zelo počasnega hoda. V parku so se hiteli nastavljal fotoaparatu (dekleti sta poleg ukradenih rož držali tudi svoji lutki – 'kako lepo' si je mislila mama). Še danes, ko pogleda sliko, se ji orosijo oči. Po napornem sprehodu je bilo potrebno tudi kaj pomalicati in že so bili prtički in piške na kolenih. Dan so se odločili zaključiti še z obiskom pri Rožletovih. Tako so brž oddrveli sosedom naproti. Ata je zaustavil fička in preskakoval stopnice, da se lahko udobno namesti pri Tonetu, kjer bosta skupaj gledala nogometno tekmo. Mami pa se je zazdelo, da jo je že pred vhodom v gostiteljevo hišo prehitel prav njihov avto. Med tekmo in ženskimi razgovori in otroško igro, je pri Rožletovih pozvonilo. Prišel je namreč policaj, ki je spraševal, ali je mogoče Novakov avto, tisti, ki se kar sam vozi po parkirišču. 'Ne, to že ni naš avto', je odgovoril ata Franc in gledal tekmo naprej. Ampak misli so hitele svojo pot in odločil se je, da vseeno stopi pogledat, čigav avto se vozi sam po dvorišču. Ugotovil je, da je bil pravzaprav njihov ... Po obiskih je bilo treba še na pijačo v vaško gostilno. Na mizi sta jih čakali dve steklenici za olje in kis. Vsi gosti so veselo srebali svojo pijačo le Novakovi so čakali, da jim postrežejo ... pa nič. Naslednjega dne so zvedeli, da sta bili steklenici napolnjeni z vinom, oni pa so si mislili, da so za goste pripravili le nenavadne pijače. Počakajmo do naslednjič, mogoče pa ta svet ni tako skrivnosten, kot ga vidijo in živijo Novakovi ...

Jožica Planinc

»Jožica Planinc roj. Rožanc, 20. 9. 1948 iz Divače, upokojena učiteljica slovenščine, ljubiteljica slovenske slovstvene folkloristike, avtorica knjige *Zlate nitke časa*, sem v Zgodbarnici na vsakem srečanju znova in znova občudovala iskreno ljubezen vseh udeležencev do slovenske kulturne dediščine ter v druženju pristno spontano človeško toplino – ob doživetem spodbudnem vodenju bibliotekarke Patricije Dodič. V vseh štirih zgodbah pripovedujem o stvareh, ljudeh in dogodkih iz preteklosti, ki so v meni pustili sled, so bili ali so še del korenin družinskega ter širše divaško-brkinskega rodoslovnega drevesa, oklešččenega z izseljevanjem po prvi in drugi svetovni vojni, ko so »moral« ven, v tujino, za kruhom.«

Sanje, ujete v spomine

Slovenska zgodba avstralskega Slovenca

Osebna slovenska zgodovina PAVLA ROŽANCA, roj. na Varejah v Brkinih v Sloveniji, 20. 12. 1937. Od leta 1959 je njegov dom v Sydneyu v Avstraliji, njegova duhovna domovina pa je Slovenija.

Kdor se napoti iz tržaške smeri proti Reki, stopi nekje okoli Hrpelj na brkinska tla. Prebivalcem v brkinskih vaseh, raztresenih po gričevnatem svetu, ki se razprostira med Rodikom, Artvižami, Harijami in Pregarjami, v preteklosti ni bilo z rožicami postlano. Odmaknjeni so bili od prometa *nekje Bogu za hrbtom*. Po drugi svetovni vojni so se raztepli po svetu. Vsako brkinsko vas je zaznamovalo izseljevanje. Koliko brkinskih fantov in *pup* je na ilegalen način prestopilo jugoslovansko-italijansko mejo, *bežalo čez*. Hiteli so k nečemu novemu, drugačnemu – mnogi v Avstralijo. Tudi Pavel Rožanc in njegovi trije bratje so se izselili v Avstralijo. »*Malček gor, malček dol*, nekaj težkih časov, nekaj dobrih časov, nekaj smešnih – vse skupaj v *eden žakelj*. Res je, na Varejah sem se rodil *eden* Pavel, leta 1937, mami *Rezini Baščevi* z Rjavč in *Nanetu* Rožancu, eden izmed enajstih otrok. In tega istega leta so v naši *šiši* ognjišče porušili in dali *šprgert*. Lepo je bilo v mojih mladih letih. Z Varej smo hodili v šolo na Misliče. Za nazaj smo se zmeraj ustavili na *Predevcu*, se ozrli na cerkev sv. Jurija na Vatovljah, se prekrizali in jo mahnili čez *Prale* domov. Kadar smo *valarji* pasli govedo na Varejskem griču, smo *zbivali kozo*. Radi smo se povzpeli na *Ajdovski grad* nad vasjo, od koder smo opazovali Vremsko dolino in železnico, šteli vagone vlakov, ki so vozili iz Divače v *Šempeter* in naprej v širne daljave. Nismo živeli udobno. *Kandot* smo imeli za hišo na vrtu iz lesa zbit. Kolikor se spomnim, je naša *šiša* vedno bila polna ljudi. Zvečer so možje igrali karte, sosed *Francin* pa je medtem hodil po *šiši* in *čikal* tobak in pljuval na tla. Higijenska kultura je bila nizka. Vodo za pitje in kuho so mama in starejše sestre v škafih na glavi, podloženimi s svitkom, nosile iz studenca blizu vasi v *Prvih Njivah*. Niso držale škafa, pa so domov prinesle vso vodo, niti enkrat ni pljusnilo čez. V prostorni veži je bil vedno poln škaf s *korcem*, s katerim smo zajemali vedno mrzlo studenčnico, ki nas ni le odžejala, ampak s svojo polnostjo in svežino tudi okrepila. Še boljšo varejsko vodo smo pili v izvirku *Šturek* v gostem bukovju na *Žnidarjevi* parceli pod Artvižami. V *Globni* sta moja starejša brata Pepi in Rudi *palila karbuon*. V bukovem, jelševem in *gacavem* gozdu na *Kaliču* pa smo z očetom pozimi sekali *gac*, in smo naredili stebre za naš vinograd na *Briščah*, kjer sta uspevala muškata in izabela. Odvečne kole pa smo vozili na Kras za podporo trtam. Blizu *Šturka* smo nabrali poleti najboljše *brnelce*. Poleti smo se v *Grjanski vodi*-potoku hladili tako *Grjani* kot Varejci. Premnogokrat sem se od *Šturka* povzpел k artviški cerkvi in ob večerih opazoval sončni zahod, zrl v daljave... Trst, morje – in hrepenel po novem, drugačnem svetu tam daleč. Ko sem bil devet let star, se je oče dogovarjal, da grem, kot so šli v mojih letih vsi moji bratje že pred mano, služiti za hlapca – za *valarja* na Barko h Karletu *Gašperjevemu*, češ da ima samo pet krav in *puno* češenj. Moj odgovor je bil odločen, trden kot skala, s prirojeno trmo, ki me je tudi kasneje v življenju držala pokonci: »Ne. Če ste me naredili, me pa zdržujte! Ne grem služiti!« In sem pasel krave doma. Spomladi sem jih gnal na prvo pašo na

Popotno, poleti v *Kovačijo* in v *Žgovnik* ter na *Zaplanino* na *Križišču*, v jeseni pa v *Nadzrtnico*, kjer sem se mastil s *tepkami*. In naše krave so bile vedno debele. Rad sem imel živali – takrat smo imeli pri hiši poleg sedem govedi še dva prašiča, dve ovci, 14 kokoši, psa Fidota in mačko. Nekajkrat sem z očetom šel tudi na sejem v Materijo, navadno čez Artviže. S starejšimi brati sem kosil travo v *Puodlazu*, v *Prvih njivah* in v *Grižah*. Dali so me v srednji *red*, a jih nisem dohajal. Krompir smo pobirali na njivah na *Dušci*, na *Devcu* in *Stazah*, češnje pa smo obirali na *Kalu* in *Očenhribu*. Vsa kmečka opravila sem znal. Na *Briščah* sem obrezoval sadje, hruške in *japka*, pobiral pitan kostanj, pomagal sem grabiti listje za steljo živini v *Zelenki* in v *Lazici*, z očetom pripravljajl drva v *Borštu*. Celu košare sem pletel pozimi iz šibja beke, ki smo ga nabrali poleti ob potoku v *Podočemhribu*. In je kar šlo na naši kmetiji, ki je bila po velikosti četrta v vasi – za *Jornovo*, *Mihčevo*, *Maganjčevo*. Druga svetovna je zasekala med nas – oče je bil interniran v koncentracijsko taborišče v Mauthausen, starejši bratje so odšli prostovoljno v partizane, Gustel star komaj 14 let. Na kmetiji smo ostali sami z mamom otroci, najmlajši še ne leto star. Po vojni, ko se je ves oslabiljen, komaj živ iz taborišča privlekel čez Rodik domov oče, a otroci ga nismo spoznali, saj je bil zaraščen, imel 38 kilogramov, da je potem ležal tri mesece, zaužil je le par žlic *župe* na dan, in si počasi opomogel, in je od države kasneje dobil za priboljšek telečje meso. Domov so prišli od partizanov bratje in drugi Varejci, vas je bila polna mladih in vse je bilo veselo. Vse kmetije so bile do zadnjega kotička obdelane. Brata Toni in Rudi sta *k nuogam* hodila delat v Zavrhek v Rudnik, a živela doma. Naenkrat nas je bilo pri hiši 13. Preveč. – Pa smo začeli odhajati drug za drugim za zaslužkom. Trije bratje v Reko, dva v Avstralijo, sestra v Zagreb ... S štirinajstimi leti sem odšel od doma tudi jaz. Mama mi je v *rucah* naložila 10 kilogramov krompirja, pa sem jo mahnil *k nuogam* k bratu v Reko. Dobil sem delo, brat je zame podpisal, ker sem bil mladoleten. Obrezoval sem drevje ob cesti – od Reke do Opatije sem se po drevesju vesil kot opica. Ha, v domači vasi sem bil dostojanstven fant, ko sem prišel v Reko, pa sem bil manjši od muhe – in za varejsko *opasilo*, septembra leta 1956, ko smo se, kot je bila navada, zbrali vsi sorodniki doma na Varejah, sva se z mlajšim, še nepolnoletnim bratom, odločila, da *greva čez mejo*. V Avstralijo, kjer sta že bila najina starejša brata! Hodila sva celo noč. Ob enajstih dopoldne sva naprej od Sežane zagledala stražarnico. Žejna sva bila. Vedela sva, da sva na jugoslovansko-italijanski meji. Dogovorjena sva bila, da če enega izmed naju ustrelijo, drugi teče naprej. Tekla sva. Zlezla sva skozi luknjo v mreži in tekla, da bova *sigurno* na italijanski strani. V Trstu sva se prijavila policiji. Peljali so naju v *lager*. Tam so naju medse sprejeli brkinski fantje, veliko jih je bilo s Tater. Ker nismo smeli iz *lagerja*, smo poslali pozdrave preko slovenskega Radia Trst in valček za domače, da bodo vedeli, da sva živa. Dolgo, predolgo, skoraj tri leta, sem čakal vizo za Avstralijo, najprej v *lagerju* Gaeta, potem so me premestili v *lager* Capuna pri *Napoliju*. Bratu je to uspelo že po osmih mesecih. Končno smo se v *Napoliju* vkrcali na ladjo Fariseja – 630 beguncev vseh narodnosti v podpalubje ladje. Spominjam se, kako je ladjo malo pred Avstralijo visoko valovje metalo kot škatlico *žepenic*. Pripluli smo po 28-tih dneh in dobili avstralski pečat v *pašaport*. Kakšna je ta Avstralija!? Ustavila se mi je sapa. Pričakoval sem vse nekaj drugačnega! Vozili smo še pet dni. V Melbourneu so nas pričakali avstralski Slovenci. Pospremili so nas z ladje na vlak in potem z avtobusom do kampa Bonegila, kjer nas je čez par dni obiskal slovenski duhovnik in nam predstavil, kaj nas čaka: da nas bodo razkropili na različna dela -- nekaj na železnico, na vodovode, sekanje sladkornega trsa, ... na najtežja in najnevarnejša dela. Na srečo sem se

ognil, ker me je iz kampa vzela bratova žena, zame podpisala, in me odpeljala v Sydney, kjer sta si z bratom že ustvarila dostojno življenje. Tudi meni se je odtlej začelo pisati novo življenje v moji drugi domovini Avstraliji, kjer sem si ustvaril dom in družino, kjer je bilo moje življenje iz leta v leto boljše in lepše. To pa je že avstralska zgodba.«

Pa še spomini Pavla Rožanca ujeti v verze:

»Osemnajst let mi je bilo,
ko zapustil sem krilo mamino.
Ladja Fariseja daleč v Avstralijo
leta 1959 je mojo mladost odplavila.
Po morju plava stara Fariseja,
v tujino mojo mladost vleče,
mama sina je izgubila,
solze po licih točila.
V novi domovini Avstraliji
Božič in novo leto praznujem
daleč od vseh,
a v mojem srcu blizu.«*

Pavel Rožanc je zapustil Slovenijo iz ekonomskih razlogov pri štirinajstih letih (najprej ga je življenjska pot vodila na Hrvaško, potem v Avstralijo). Odkar živi v Avstraliji, je dvakrat obiskal prvotno domovino Slovenijo (1981, 2003). Njegova hči, roj. v Avstraliji, pa trikrat: dvakrat z očetom Pavlom in mamo in enkrat tudi sama z možem Neslovencem in s svojima otrokoma (Pavlovima vnukoma, roj. v Avstraliji). Pavel Rožanc ima stike s svojci v Sloveniji, Ameriki, na Hrvaškem, rad posluša slovenske radijske oddaje, družni se z avstralskimi Slovenci, *brlajo* skupaj. In pravi: »Slovenija je meni pri srcu in z njo sem v duhu, Avstralija pa je moj dom, tu so naši otroci in vnuki, to je moja zlata zemlja.« Od leta 1950 do 1960 je kar 95-procentov mladih slovenskih fantov, ki so prišli v Avstralijo delalo po 12 ur v soncu. Sekali so sladkorni trs, poln strupenih kač in podgan, ali pa so delali na Sydeyskem vodovodu. Delali so težka, umazana in zelo nevarna dela. A mame so doma mislile, kako dobro se jim godi v Avstraliji.

Slovarček narečnih besed: Besede v brkinskem narečju v rabi pred drugo svetovno vojno in še danes. *pupe* – dekleta; *malček* – malo; *eden* – en; *žakelj* – vreča; *Rezina* – skrajšano žensko ime od Terezija; *Baščevi* – hišno ime domačije Gustinčič na Rjavčah, na kateri se je pred prvo svetovno vojno rodilo 18 otrok (tudi Terezija), po prvi in po drugi svetovni vojni so se raztepli po svetu in domačije ni več, ni ostalo od nje več *kamna na kamnu* – pa je bilo na tem mestu nekoč življenje, ki je odteklo, se pretaka ... kdo ve kje!? *Nane* – Ivan; v *šiši** – v hiši/prvi pomen; v *šiši* – v dnevnih prostorih (veža, kuhinja)/drugi pomen; *šprgert* – štedilnik; *valar* – pastir; *smo zbivali kuozo* – pastirska igra zbijanje koze; *kandot* – stranišče; *je čikal tobak* – je žvečil tobak, *Predevc* – hribček med Varejami in Misličami; *Prale* – lesen mostiček čez Misliški potok na stezi-bližnjici Vareje—Misliče; *Ajdovski grad* – vzpetina pri Varejah proti Zavrhku, kjer je v davnini stal grad; *Šempeter* – Pivka; *Francin* – hišno ime na Varejah; v *Prvih njivah* – ledinsko ime (travniki, njiva) na Varejah, *kuorc* – zajemalki podobno, ni

okroglo kot krčul, pač pa podolgovato; *Šturek* – izvirek, čista pitna voda sredi gozda pod Artvižami na Žnidarjevem na Varejah; *Žnidarjevi* – hišno ime na Varejah; *palili karbuon* – žgali oglje; *Brišče* – ledinsko ime (travnik, sadje, v preteklosti trte) pod Varejami; *brnelce* – borovnice; *Gašperjevi* – hišno ime na Barki; *polno* – veliko; *Popotna* – ledinsko ime na Varejah (travnik); *Kovačija* – ledinsko ime na Varejah (gozd, smreke, macesen); *Žgovnik* – ledinsko ime na Varejah (travnik, njiva, tepke); *Nadzrtnica* -- ledinsko ime na Varejah (gozd: bukovje, gaber, travnik); *tepke* – vrste hrušk; *Puodlaz* – ledinsko ime na Varejah (travnik, pašnik); *Prve njive* – ledinsko ime na Varejah; *Griže* – ledinsko ime na Varejah (pašnik); *Dušca* – ledinsko ime na Varejah (njiva, češnje ob njivi – travniški sadovnjak); *na Devcu* – ledinsko ime na Varejah (njiva); *Staze* – ledinsko ime na Varejah (njiva); *na Kalu* – ledinsko ime na Varejah (njiva, češnje); *Očenhrib* – ledinsko ime na Varejah (njiva in češnje ob njivi na karuoni); *japka* – jabolka; *Zelenka* – ledinsko ime na Varejah, gozd – tu so nabirali listje za steljo živalim; *Lazica* – ledinsko ime na Varejah (gozd); *Boršt* – ledinsko ime na Varejah, proti Zavrhu (njiva); *Jornavi* – hišno ime na Varejah; *Mihčevi* – hišno ime na Varejah; *Magančevi* – hišno ime na Varejah; *iti čez mejo* – ilegalno prestopiti jugoslovansko-

Cerkev na Artvižah, foto Jožica Planinc

italijansko mejo po drugi svetovni vojni; *Napoli* – Neapelj; *žepnice* – vžigalice; *pašaport* – potni list; *lager* – taborišče; *sigurno* – gotovo; *brlajo* – balinajo (op. Avtorice: Na Varejah so balinali prva leta po drugi vojni kar na križpotju sredi vasi na makadamu-poti še niso bile asfaltirane! z lesenimi kuglami); *Klebenjak* – ledinsko ime na Varejah proti Artvižam (njive, travnik, travniški sadovnjak); *Grjani/Pagrjani* – prebivalci vasi Podgrad pri Vremah; *Grjanska voda* – potok, ki teče po ledinah v Podgradu, meji na Varejsko; *župa* – juha; *k nuogam* – peš; *ručah* – nahrbtnik; *opasilu /shuod* – vaški praznik na Varejah (prva nedelja v septembru); *Ustavila se mi je sapa.* – Zastal mi je dih.; *gac* – akacija, robinja; *gacevna* – akacijev gozd Brucovanje I. 1968, ne v kakem hotelu, kot je bilo sicer takrat v navadi (brucovanje pravnikov je, denimo, bilo organizirano v hotelu Lev v Ljubljani), ampak v podeželski dvorani Zadružnega doma na Kozini

Črna vrtnica

Avtobus, poln študentov, ki je pripeljal iz Ljubljane, je ustavil prav pred vrati *Zadružnega doma* na Kozini, saj je ostra burja v mrzlem decembrskem večeru pometala in tulila in naletavale so *golomraznice*, da si je vsakdo želel čim prej na toplo. Potem so pripeljali še avtobusi od drugod, prihajali so mladi od vsepovsod, domačini peš, nekateri s *fičkot*i, tudi po šest v enem. Kozina je bila namreč znana po dobrih dvoranskih plesnih prireditvah. Stvar so »pokonci« *držali kozinsko-hrpeuski fantje*, ki so bili redni soustvarjalci vsake prireditve tako ali drugače, nocojšnje brucovanje pa jim je pomenilo pravo poslastico. Brucke, ha, brucke, teh ni bilo na plesnem meniju vsak teden!! Kozinski *frajer*, lepoteč, daleč naokrog znan lomilec

dekliških src, se je na ta večer pripravil na poseben način, saj je pričakoval, da bo izbral zase eno izmed bruck. Zatorej se je opravil klasično, kar sicer ni bil njegov stil, celo suknjič si je nadel, da bi izgledal *bolj fin*, pa tudi iz spoštovanja do večine udeležencev, primorskih študentov in študentk, ki bodo v Ljubljani v par letih doštudirali v profesorice in profesorje, inženirje, zdravnike, pravnike, ... Sicer pa je sam sebi koval samosvojo življenjsko pot drugače in drugje, kajti zanj je bil domači kraj premalo, domovina pretesna, rad je zahajal v Trst, Venecijo, Torino, Milano – »ej, tam se živi, tam je življenje bleščavo, tam najdeš vse,« je govoril. Želel si je v svet. Tudi kozinska dvorana je bila tisto noč svet v malem, polna mladih src, željnih življenja, nepotešena hrepenenja in koprnenja po lepem. Koliko gradov v oblakih! Pripravljeno je bilo vse, da se začne osrednji dogodek večera. Bruc-major je postrojil brucke in bruce – in protokol je stekel. Starejši študentje-*stare bajte* so zaslišali bruce glede poklicnih hotenj, ali so zaljubljeni ali ne, ... , nato je sledil študentski krst in takoj zatem poduk, kako mora študent garati, opravljati redno izpit za izpitom, da se mu bodo uresničile poklicne sanje. Listine, ki so jih bruci prejeli, so bile potrdilo za vstop v študentski klan – v Klub primorskih študentov. Potem se je začelo rajanje. Medtem ko so brucke še vedno stale v špalirju na levi strani dvorane, so se bruci drug za drugim počasi *ven izsukali*, tja v preddverje dvorane, naravnost k šanku. Zvonko pa ni umaknil pogleda z bruck. Opazoval je njihove večerne toalete in v tem pisanem šopku deklet njegove starosti je izbiral. »Danes so vse lepe kot vrtnice,« si je mislil, »kako naj vem, katera je prava.« -- Pa je izbral rdečo vrtnico, čeprav njenega obraza pravzaprav niti videl ni, saj je krvavo-rdeča barva njene obleke bila tako kričava in bleščeča, da je preglasila vse drugo na dekletu. A med plesom ga je prešinilo: »Saj plešem z obleko brez duše!« In samo glasba mu je dala moč, da je z rdečo vrtnico odplesal do konca pesmi. -- Ko je naslednja pesem spet vabila na plesišče, je njegovo oko izbralo med bruckami v rumeno odeto deklico. Vedno in povsod je iskal tisti sončni žarek, ki bi razsvetlil njegovo srce, saj topline doma ni poznal, saj ni imel nikogar razen none. V upanju se je dotaknil rumene vrtnice, da bi se utopil v rumenilo njene biti. A ga je ob tem dotiku zazeblo v duši. In zgolj iz svoje džentelmske drže je z rumeno vrtnico na prsih odplesal pesem in deklico potem pospremil v šopek. – Ni odnehal, kdo ve, zakaj si je njegova duša prav ta večer silno zaželela iskrene človeške bližine in topline. Že je vabila naslednja pesem, a se ni premaknil – čisto se je posvetil opazovanju. Njegove velike rjave oči, polne stremljenja k nečemu, čemur ni vedel imena, so iskale ... Naposled JO je zagledal, še več, zaznal jo je z vsemi čuti, da ga je streslo: njen obraz bel kot sneg je tiho žarel, dolge kot ebenovina črne naravno padajoče lase zagotovo ni počesala frizerkina roka. Odeta je bila v oprijeto črno krilo *in čez pepelnato-roza majčko*. Nobenih bleščic, le njene najlonke, kot da so posute z vodnimi kapljicami, so se lesketale v soju dvoranske svetlobe. – Kar neslo ga je k njej, a ga je za sekundo prehitel drugi plesalec, samo pokimala mu je, da bo naslednji ples njun, in se odvrtela, v njegovih rokah pa je samodejno pristala zelena vrtnica, NJENA prijateljica. Zdaj ga ni motila z bleščicami posuta zelena obleka, niti frizersko oblikovana pričeska, saj je z mislimi bil že pri svoji naslednji plesalki-izbranki, skoraj nezemni ČRNI VRTNICI – tako je sam pri sebi poimenoval črnolaso deklet. Odplesal je s študentko prvega letnika prava in vrnil zeleno vrtnico spet v šopek. – Poslej se je s črnolaso deklico odvijalo vse tako spontano in čarobno. Ples v dvoje, brez besed, prek glasbe sta se duši začutili. In ob nežni pesmi Monja, ki jo je pevec ansambla, čeprav v francoščini, tako doživeto zapel, je prvič v sebi z vso močjo do pekoče bolečine čutil radost, skoraj nadzemno srečo. To je tisto

resnično doživljanje, ki sega v globino do dna človekove biti. In tako iz pesmi v pesem, glasba ju je nosila iz trenutka sedanjosti v trenutek večnosti – v zlati sen. In ko je utihnila glasba in se je plesišče spraznilo, sta za trenutek sama sredi dvorane molče zrla drug v drugega – in ona je zbežala, se pomešala med študente na avtobusu, ki je odpeljal. On je ko vkopan stal pred Zadružnim domom na Kozini. Sam v mrzli decembrski noči.

Pojasnila-slovarček: Naslov zgodbe *Die schwarze Rose/Črna vrtnica* je vzet iz pesmi Igorja Miliča, polbrata Hanzija Marenzija (potomca rodbine iz Odoline): »*Die schwarze Rose ist so wie du, wen dich einmal sieht, kann man dich nicht vergessen.*«Zadružni dom – s prostovoljnimi, udarniškim delom so po drugi svetovni vojni v večjih krajih (v Komnu, Divači, na Kozini, ...) gradili stavbe z dvorano in drugimi spremljajočimi prostori za potrebe krajanov. Dvorane so služile kulturnim in družabnim prireditvam, tudi plesnim. fičko – avto Fiat 600, ki so si ga v 70-tih letih nekateri lahko privoščili tudi v naših krajih; frajer – fant, ki je izstopal od vaških fantov bodisi po oblačenju ali obnašanju; zvezda v domačem okolju; bolj fin – gosposki; stara bajta – študent, ki je študiral zelo dolgo, tudi 10 let nekateri; ven izsukali – naskrivaj zapustili prostor

Četrtošolka Kristina

Skozi kostanjev drevored, s par zvezki in leseno peresnico v šolski torbi je samozavestno stopala četrtošolka Kristina, zavila na križpotju na desno, po ozki *gasi* prišla do *Kukčevih*, pri *Žužkovih* pokramljala s teto Angelo in se ustavila pri *vaški vagi* za živino in vozove sena, sadje, krompir in drugo, prečkala cesto Divača—Sežana ter se ustavila pri gruči sošolcev pred domačijo Obersnelovih – *Mesarjevih*. Tu naj bi namreč v času gradnje prizidka divaški šoli bila začasna učilnica četrtega razreda. Z učiteljico Anico Mezgec iz Loč in prijazno gospo Cvetko Mesarjevo so četrtošolci zvedavo vstopili v hodnik hiše, zavili levo, skozi prehodno sobo, polno pohištva in oblačil, v prostor, ki ga je družina Mesarjevih prijazno odstopila učencem divaške osnovne šole za učilnico. Okna s križi so spuščala le malo svetlobe in prav zaradi temačnosti prostora so se učenci zadrževali tu res samo v času učnih ur, sicer so radi stekli pred hišo, kjer so se lovili okoli vaškega največjega vodnjaka in bližnje cerkve svetega Antona. Na svojo zasilno učilnico so četrtošolci zelo pazili, saj je bilo v tej nekoč premožni hiši, v kateri so gostovali, nasplošno vse tako gosposko. Preobuli so se v copate, skoraj vsi so nosili doma narejene *cavate*, izdelane iz starih kosov blaga in oblačil. Njihove mame niso hodile v službe, bile so lepo doma gospodinje in otroke je po šoli doma čakalo kosilo. Malicali so v šoli. Kristina in Anica sta vsak dan morali h gospe Adamovi po malico. Ta jim je največkrat pripravila kruh z marmelado, včasih pa tudi kruh s kosom tistega rumenega sira iz velikih konzerv UNRRA. Vsaka je prijela košaro z ročaji na eni strani in iz *Dolfkine* hiše mimo *Kovačevih* in *Škrateljnov* domačije sta malico srečno prinesli do Mesarjevih. Učencem se je posebno imenitno zdelo tamkajšnje stranišče. Tudi za Kristino, ki je bila doma navajena »*stranišča na štrbunk*«, je bilo to nekaj posebnega, gosposko, kot na gradovih, zato prvič ni vedela, kako bi ... Sedla je lepo počasi na lesen ploč z okroglo odprtino – kako udobno, saj ni bilo potrebno čepeti. In potem je z lesenim pokrovom odprtino pokrila – vse čisto, nevidno, kot da se ni nič zgodilo. Na stojalu v majoliki je bila voda, da so si v umivalniku splaknili

roke – to pa se ji je zdelo manj udobno kakor doma. Doma je voda kar pritekla iz pipe, zavoljo bližine železnice je ta del Divače že takrat imel napeljan vodovod. Njen oče železničar se je že takrat, ko v Divači še ni bilo kopalnic, v službi kopal pod tekočo vodo v kopalnici v Kurilnici, kjer je služboval – in je nasplošno cenil red in čistočo ter urejeno oblačenje. Za posebne priložnosti je oblekel *hlače na pršut*, usnjene škornje cevaste do kolen, izdelane pri domačih *šuštarjih* ročno, seveda, vedno »na biks« ter *ledrast površnik*. Tudi Kristina in njene sošolke so bile oblečene kot pupe, nobena v hlačah. Kristini je krilce sešila divaška šivilja Zora Škibin, bluzica pa je bila bolj ameriške mode, saj ji jo je *stara mama* potegnila iz paketa, ki ga je poslala teta iz Amerike. V nečem pa je Kristina močno odstopala od sošolk – vse sošolke so bile tedaj ostrižene, le ona je morala na očetovo željo imeti dolge lase, spletene v dve kiti, na koncu zvezani z rdečima »*fiokoma*«. Nekega lepega dne je nenapovedano četrtošolce obiskal šolski nadzornik. Pripeljal se je z motorjem. Sedel je tik ob Kristini, da se ni upala niti črhnuti. Od tistega dne si je zapomnila samo sošolčev ponesrečen pozdrav. Namreč začetek in zaključek pouka je dosledno vsak dan potekal po predpisanem protokolu takole: Učiteljica: »Vstanite! Mir-no!« Reditelj je stopil pred tablo, dvignil roko s pestjo k čelu in izstrelil kot iz topa: »Za domovino s Titom –« In sošolci v en glas: »Naprej!« Učencem je šele nato učiteljica dovolila, da sedejo in pouk se je začel. A tistega dne, ko je bil prisoten šolski nadzornik, se je reditelj zmedel. Sicer je prišel pred tablo, nekaj trenutkov je molčal, učenci v stavu mir-no, v razredu grobna tišina, nato pa je sošolec zgubljeno izjecljal: »Sem pozabil ...« Zadrego je rešila, seveda, učiteljica, ki je izpeljala vsakodnevni uvodni protokol, da se je pouk začel. So se pa v tisti zasilni četrtošolski učilnici rojevale tudi otroške ljubezni, v kar je hočeš nočeš bila vključena tudi Kristina, ki je sicer bila plašna in ne bi ničesar ušpičila, a je morala sodelovati v prenosu pisnega sporočila na radirki *BRANKO + NADJA*, ko je le to potovalo iz zadnje v prvo klop. In, *pasja noga*, učiteljica jo je pri tem zasačila, radirko zasegla, Kristini pa je bilo naloženo, da po pouku nauči sošolca Brankota učno snov »Pot štirinajste divizije«, kar je pomenilo, da bo ta dan Kristina »*zaprta*«. Biti zadržan po pouku v šoli, ej, to ni bilo kar tako. Otročaji so bili tega zimskega dne dogovorjeni, da se dobijo na divaškem sankališču v *Rebčevi dolini*. A je Kristina tisto popoldne bila prikrajšana za zimske radosti. Pa je pomlad prišla in Kristina je iz šole domov kar poskakovala, saj so bili pomladanski popoldnevi tako lepi. Oče ji je izdeloval *piščalce* iz sočnega pomladnega lesa, pa pokalce. In vedno ji je iz gozda prinesel šopek jagod. Iger z vrstniki pa tudi ni bilo ne konca ne kraja: kamenčkanje, metanje britvice, igrica Marička sedi na kamenčku, pa skrivanje – čudovito je bilo druženje z otroki iz sošeske. Domače naloge je Kristina redno opravljala, tudi pri pouku je rada sodelovala, a nekoč pri slovenščini, *pasja noga*, hotela je sklanjati ime svoje najboljše prijateljice Mirjam. In je začela: Mirjam, Mirjame, Mirjami, ... In ko je v razredu brala svojo domačo nalogo, so sošolci prasnili v smeh, le učiteljica je ostala resna, ni je popravljala, kar prezrla je Kristinino izvajanje, in nadaljevala s poukom. Pa še ena posebnost četrtega razreda: učiteljica je ocenjevala obliko pisnih izdelkov in tu je Kristina vedno blestela – skoraj vsak njen izdelek je bil ocenjen z oceno odlično (5). Res je, rada je imela urejene in lepe zvezke kot njena sošolka Mirjam, tudi z vinjetami jih je krasila. Pa saj so se trudili tudi njeni sošolci, a kaj, ko je marsikomu ponagajalo črnilo – ko so pomakali v črnilnik, je s peresa mimogrede kapnila kaplja, se na zvezku razlila v packo, ki je noben pivnik ni mogel odstraniti, a ko so poskušali packo odstraniti z radirko, je pod pritiski radirke v listu nastala luknja. Koliko skrbi je povzročilo to

presneto črnilo učencem: pozabili so zapreti stekleničko, pa se je pri premiku klopi črnilo polilo, po oblekah in copatih. Da ne govorimo o rokah popackanih s črnolom, in še kup drugih nevšečnosti. No, pa se je šolsko leto izteklo in četrtošolci so se razšli, raztepli – vsak k svoji noni na počitnice. In ker so počitnice sestavni del vsakega šolskega leta, pritiče, da povemo, kako je le-te preživela naša četrtošolka, oprostite, petošolka Kristina. Junij, seveda, na brkinski češnjaji na Varejah. Tisto leto je cela vas živela za češnje. Moški in ženske so po cele dneve viseli na češnjah, saj so tisto leto 1958 še posebno dobro obrodile belice in črnice. Vsaka hiša je nabrala tudi po več deset *kišt* češenj dnevno, ki so jih zvečer odvažali s tovornjaki na železniško postajo in od tam v Avstrijo in na Češko. In kje so bili po cele dneve *bubci*, tudi Kristina? Na češnje, kjer so obirali starši, jim niso dovolili, saj je plezati po *skalirju* med tanke vrhove prenevarno. Pa so si otroci našli svojo vaško *Čoparjevo* češnjo z najslajšimi, najdebelejšimi sadeži, samo artviške češnje so se lahko kosale s to Čoparjevo. Tudi po večkrat na dan so splezali nanjo in se sladkali – od češnj živeli, drugega skorajda niso jedli v tistih dneh – pa tudi še dolgo v poletje, ko so si domač kruh iz krušne peči mazali s češnjevo marmelado.

Slovarček: *Kukčevi, Žužkovi, Mesarjevi, Dolfka, Kovačevi, Škrateljnovi* – hišna imena v Divači; *kostanjev drevored* – današnja ulica Istrskega odreda v Divači, takrat brez hiš; *vaška vaga* – danes ostanki-ruševine nasproti Mesarjevih ob Valantkovih-Škrinjarjevih na Kraški cesti (prepozno za ohranitev tega divaškega tehničnega spomenika); *Kurilnica* – železniško poslopje, ki so ga porušili že pred leti, kamnoseško obdelane kamne pa naj bi vgradili v divaško pokopališče; *sankališče v Rebčevi dolini* – takratno naravno najboljšo in najpriljubljenejšo divaško sankališče (za današnjim vrtcem, kjer so športna igrišča); *sir UNRRA-e iz konzerv* – sir značilne rumene barve, ki ga je od 2. svetovne vojne opustošenim državam pošiljala pomožna ustanova ZN; *Pasja noga!* – kletvica; *bubci* – otročaji; *čevlji na biks, zbiksani čevlji* – zloščeni čevlji; *hlače na pršut* – do kolen ozke hlače, višje pa močno razširjene; *ledrast površnik* – usnjen suknjič; *biti zaprt v šoli* – biti pridržan po pouku (oblika kazni za učenca); *kišta* – zabož, *cavate* – copate; *Čoparjevi* – hišno ime na Varejah; *Mirjam* – žensko ime, ki se sklanja po vzorcu 3. ženske sklanjatve z ničto končnico v vseh sklonih, a te sklanjatve v takratni slovnici, niti v učnem načrtu še ni bilo; *fiok* – pentlja; *gasa mimo Kukčevih in Žužkovih v Divači* – ozka pot, bližnjica (danes te poti ni več); *šuštar* – čevljar; *stara mama/mama tastara* – nona; *piščalca* – piščalka

iz osebne arhiva Andreje Lenassi - motiv stare Divače pred drugo svetovno vojno

Njene svete pol ure zase

Na predvečer Ivanovega so *pupe* iz vasi, med njimi tudi Kristina in njeni dve *strnični*, na Stazah, ob čudovitem pogledu na cerkvico Svetega Janeza v sosednji vasi in na razvaline nekdanjega gradu Podvrčnek, nabrale *ivanjščice* v čast svetega Ivana, spletle iz njih kresne venčke, si jih posadile na glave ter tako opravljene šle po vasi ter okrasile vse domačije – na okna navezale šopke in se razšle, polne pričakovanj, kaj bo prinesla kresna noč. Kaj jim bo prinesel sen kresne noči, so ugibale tri najstnice, ki so legle v isto posteljo. Hihitanja ni bilo ne konca ne kraja. Kristina je vsak rožnik preživela počitnice pri *stari mami*, kjer je odkrivala in spoznavala vaše običaje, se z njimi poistovetila in doživeto sledila in sprejemala pristnost življenja nadgrajevanega iz generacije v generacijo. Spoštovala je duha prednikov, ujetega v še živih navadah ljudi. Tudi te dehteče ivanjske noči je mižala v postelji in v rokah tiščala ivanjščico, saj je verjela v njeno prerokovalsko moč na to noč. Vedomec ali Kresnik, Vedomec ali Kresnik, ... Kresnik ali Vedomec, Kresnik ali ... in je zaspala. Ko je odprla oči, jo je prosojna svetloba zgodnjega jutra nagovorila, da se je tiho izmuznila izpod odeje, ne da bi pri tem zbudila speči starejši sestrični, Tončko in Maričko. Po prstih se je s *poda* po lesenih stopnicah pritajeno spustila do vežnih vrat, s pogledom premerila vežni temačni, skoraj prazni prostor - pravzaprav je bila to velika avla, nekak bivalni prostor družine. Ob eni steni omara, na njej dve vedri studenčnice, ob drugi steni lesena klopca in trije trinožni stoli, ki so služili tudi za molžo. Še največ prostora je zavzemala velika miza ob steni, na kateri so bile velike *kozice* z mlekom, ki ga je stara mama namolzla prejšnji večer – sicer pa so na tej mizi tudi likali s *pegleznom na žerjavco*. Počasi je Kristina dvignila pogled k svetlobi v kuhinji, sredi katere je ugledala staro mamo Terezijo, vso v belem, z razpuščenimi sivimi lasmi do bokov segajočimi, z glavnikom v roki. Take je še ni videla!!! Kot gozdna vila, ki se je po nočnem kresnem plesu za pol urice ustavila, da se uredi in potem izpuhti ... »Stara mama!« je dahnila Kristina. A žena v belem, z dolgimi, do pasu segajočimi sivimi lasmi, je ni slišala. Kot zamaknjena je stala ob vratih v kuhinji, kjer je na stenskem prtičku z *naštikanim* napisom *Ob kresi, se dan obesi* viselo tudi okroglo ogledalo. Počasi je drsel glavnik v njeni roki, z vrha glave skozi redke lase. Razčesavala je pramen za pramenom. Potem je spletala kito. Zamaknjeno - kot pri obredu. Kito je na zatilju z veččimi prsti zvila v svitek. Nato je čez glavo potegnila temno obleko ter se zravnala. Žarki sonca prebujajočega jutra, ki so silili skozi okno, so jo še bolj osvetlili – za trenutek je kot svečenica zamaknjena stala ob ogledalu. Tako, *njene svete pol ure zase* je mimo. O ne, ne še. Ko je tako strmela v ogledalo, v njem ni več videla le sebe, ampak so se v ogledalu zvrstile podobe vseh njenih enajstih sinov in hčera, ki jih je rodila na tej domačiji, potem pa so drug za drugim odhajali v svet ... Pomudila se je pri dvakrat tolikšnem številu vnukov in vnukinj. No, ob mislih nanje se je nasmehnila: »Ta teden grem v Trst, še prej pa po dve kokoši na Rjavče, da ju bom *na placu* v Trstu prodala in za izkupiček kupila vnukom vsakemu kaj malega, kot po navadi – čokoladice Ferrero s figuricami, ki jih zbirajo. Koliko jih moram kupiti ... vsakemu eno, torej triindvajset, pa še kakšno za rezervo. Hja, vsi radi pridejo domov, ko so počitnice in vsakega bi rada razveselila. Pa moji vnuki v Avstraliji - teh pa morda nikoli ne bom videla!« Tako je modrovala sama s seboj, ko se je ob njej znašel dedek Ivan, jo pobožal po laseh in potem po licu. Tereziji se je zdelo, da je nekaj toplega čez njeno dušo šlo. Tudi sonce jo je tedaj močneje obžarelo. V

tistem hipu je bila res kot svečenica. Kristina je ganjena opazovala svojo staro mamo - to majhno drobno ženico, ki je v sebi skrivala neverjetno moč, silno voljo do življenja za svoje otroke in vnuke, povezana s *starim atetom* v harmonijo, zlita s preteklostjo, sedanostjo in prihodnostjo. Še močnejše je Kristina stisnila ivanjščico v svojih rokah, da bi postala nevidna, da bi zadržala globoki trenutek, ki je odstiral samo srčiko življenja. Dojela je, kaj je poslanstvo slehernega: nežna Ljubezen in tiha Radost, kot sta jo izžarevala stari ate in stara mama, ki sta svoje poslanstvo skorajda izpolnila. Da, to je. In to Lepoto življenja sta na kresno jutro zasejala tudi v srce svoje vnukinje Kristine. »Ivan, kam boš danes gnal na pašo?« je stara mama Terezija z vprašanjem o vsakdanjih delovnih obvezah zaključila *svoje svete pol ure*. »V Klebenjak!« je trdno pribil *ate tastari*. »Tam blizu je izvirek Šturek, tamkaj bom lahko danes na Ivanovo pil čisto izvorno vodo za zdravje ... In tudi tebi jo bom prinesel!« je dodal. »Saj veš, da je danes Ivanje, moj god.« Stopila sta v vežo, da bi odprla *zapašadurjena* vrata - pa sta zagledala malo Kristino, boso, v sami spalni srajčki z ivanjščico v rokah. Prvi je spregovoril stari ate: »Zlati moj *luončić*, zgodaj je še, zakaj ne spiš?« Kristina je stegnila roko in staremu atetu Ivanu pomolila ivanjščico. »Tebi za god!« Ivan je svojo vnukinjo nežno pobožal in si ivanjščico zataknil v gumbnico srajce. Stara mama Terezija je *uodpašadurila* in na stežaj odprla dvokrilna vhodna vrata, da je svetloba z vso močjo tokrat obsijala vse tri, ki so stali na pragu domačije: Ivan kot ognjeni Kresnik, Terezija kot Kresnikova svečenica in mala Kristina kot kresnička – potem pa se je ta silna svetloba razlila po temačnem prostoru veže. Prav tedaj je zapel petelin in magičnost jutra se je prevesila v vsakdanji tok življenja. Ivan je sedem glav živine z *žajglo* vodil v Klebenjak na pašo. *Mama tastara* se je vrnila v kuhinjo, si nadela črno ruto na glavo, zavezala na dva roglja v zatilju, pa še črn satenast predpasnik si je nadela - taka je bila namreč njena vsakdanja oprava - ter Kristini, ki je sedla na leseno klop ob mizi v kotu, pripravila zajtrk: belo kavo v skodeli in kos kruha, ki ga je prejšnji dan zamesila in spekla dvanajstletna Marička iz moke, ki so jo dobili iz Amerike v paketu od moževe sestre Karoline. Tudi Terezijina in Kristinina obleka sta bili iz paketa iz Amerike, menda ga je poslala dedkova sestra Rozalka, ki je skupaj s sestro Karolino in tremi brati Jožetom, Tonetom in Rudolfom, zapustila rojstno vas po prvi svetovni vojni in šla čez lužo s trebuhom za kruhom . Ko je Kristina čez dolgo let, ko stare mame Terezije že ni bilo več, sedela v času okrog rjavskega opasila v juniju pod stoletno mogočno lipo na Rjavčah, v vasi, kjer je bila pri *Baščevih* rojena Terezija, na kraju torej, kjer je Terezija v domači cerkvi sprejela sveti krst, molila in se morda pod to isto lipo zaljubila in kasneje poročila z Ivanom, je ostro zarezalo vanjo: *Kaj je bistvo vsake žene, kaj je bila pravzaprav bit njene stare mame Terezije?* Je to v belino odeta trpeče-hrepeneča žena, z razpuščenimi sivimi lasmi, vznesenim pogledom svečenice v *tiste svete pol ure*, ko je njena duša plavala na krilih ljubezni do otrok, ki jih je nosila pod srcem, enajskrat! ter do vnukov, vseh triindvajsetih ... Koliko ljubezni!! Ali je to ženica z masko po normah tedanjega kmečkega življenja na vasi v Brkinih: oblečena v dolgo temno krilo, čezenj črn satenast predpasnik, vedno s črno ruto na glavi, zavezano v zatilju, kmečka žena, ki gara od jutra do večera in ne utegne izraziti mehkode svoje duše, sebe? Kdo vendarle od žena terja to brezpogojno masko za preživetje!? Vedno znova. V vseh družbenih okoljih, tako včeraj kot danes. Odgovora Kristina nikoli ne bo vedela, a tista doživeta kresna noč v otroštvu ji je pokazala pot. Stara mama je v njeno otroško srce vsejala seme resnične ljubezni, radosti in lepote življenja, kar ji daje še danes moč, da v iskanju

nežnosti in ljubezni pri soljudeh izza še tako ledene maske, ki oklepa dušo in obraz posameznika, prepozna v slehernem tisto *najsvetejše* v njem – to je ljubezen.

Slovarček: *Ob kresi se dan obesi* – ljudski rek (24. junij: noč je tedaj najkrajša in dan najdaljši); *Kresnik* – po slovenski tradiciji je sin ognjenega boga, častili so ga pogani; *Vedomec* za katerega so verjeli, da ponoči z ostrimi zobmi ugrizne v vrat spečega – nasprotnik Kresnika; *Sveti Janez Krstnik* – častijo ga kristjani; *ivanovo, ivanje, kresna noč* – noč s 23./24. junij; *pašadur* – lesen kol, s katerim so zabarikadirali vrata (tedaj ni bilo ključavnic); *zapašaduriti* – zapreti; *Luončići muoji!* (ljubkovalnica) – Otročiči moji! *žajgla* – bič; *puod* – zgornji spalni prostori v kmečki hiši; *na placu v Trstu* – na tržnici v Trstu; *Klebenjak, Staze* – ledinski imeni na Varejrah; *rožnik* – junij; *ivanjska noč* – kresna noč; *ivanjščice* -- marjetice; *Bašcevi* – hišno ime na Rjavčah; *naštikanim* -- zvezenim; *stara mama, mama tastara* (brkinsko) – babica, nona; *stari ate, ate tastari* – dedek, nono; *strnična* – sestrična; *peglezen na žerjavco* – likalnik na oglje

BRKINI -- Varejske pupe vsaka s svojim šopkom, na Ivanovo leta 1938 (fotografija iz osebnega arhiva Karla Rožanca iz Sidneya v Avstraliji).

Viljana Šiškovič

»Viljana Šiškovič Vencajeva iz Slivja od Pije in Franeta Šiškovič. Pija je Kusova iz Javorja od Marije in Toneta Ivančič. Nona Marija roj. Renko je Fjermova iz Malih Loč. Osirotela pri 9 letih, njena nona je imela pri Firmovih gostilno. Roparji so jo umorili, misleč da je bogata. Njen oče Renko je bil Solarjev iz Slivja. Moja mati ima bratrance v Slivju pri Solarjevih, Šimonovih, Luknjerjevih in Mihčetovih. Frane je od Johane roj. Grlica Stršinove iz Koučic in Jožeta Šiškovič iz Slivja.«

Sivim muharjem smo bili krušni starši

Pred nekaj leti smo prvič opazili sive muharje (*Muscicapa striata*) na naši domačiji na svetilki pred kletjo. Gre za plahe, neopazne ptičke, velikosti vrabca (*Passer domesticus*), ki jim zaradi načina prehranjevanja, ustreza bližina hiš z vrtom na podeželju. Živijo v simbiozi s

človekom. Človek mu dovoli možnost gnezdenja pod napušči garaž, drvarnic in ob raznih nišah ob hiši. Na obdelanem zelenjavnem vrtu po starinsko, kar pomeni brez pesticidov in fungicidov, sivi muharji v zameno pobirajo po vrtu insekte, gosenice, hrošče. Vsako leto se revice vrnejo po ledenih možeh meseca maja v isto okolje iz Južne Afrike, ko se *fižoletom* (stročji fižol) že postavlja *kouce* (visoke palice), ki jim služijo

kot preža na leteče žuželke. Samci in samice so enako obarvani. Med opazovanjem smo ločili samico od samca po valilni pleši. Samica si izpuli perje na prsih, kar je po valitvi potreba - zaradi neposrednega prevajanja toplote iz telesa na jajca. Tako samec kot samica sta nanosila na svetilko nekaj mahu, travnih bilk, površno uredila gnezdo. Samica je valila 14 dni, si čistila perje, pobirala insekte. Samec jo je ves čas hranil. Gnezdo je zapustila ob preteči nevarnosti (npr. mačk ali mimoidočih) in za opravljanje fizioloških potreb. Naš maček Meu je par kmalu opazil, prežal na njih, nič ni jedel, samo čakal na ulov. Da se ne bi jajca ohladila, smo morali mačka zapirati po cel dan, maček se je nahranil in dal ptičem mir. Mimoidoče smo morali neprestano prositi, da se niso zadrževali v bližini, da se jajca ne bi ohladila. Samica je skrbno mešala jajca s kljunom. Samec ji je previdno prinašal hrano. S preže (kouca) nekaj ulovil, se s plenom zaustavil na več pozicijah, se prepričal, da je varno, in odnesel obrok. Mladički so se zvalili v velikosti nohta na mezincu. Mati jih je še tri dni grela. Oče je prinašal hrano materi v kljun, ta jo je razkosala, udarila mladička po tilniku, mladič je odprl kljun in dobil hrano. Mati je zapustila gnezdo po treh dneh. Hrano sta prinašala oba. Oče samec ni znal oddati bolj velikih in debelih žuželk. Mladički so bili prešibki, še niso imeli izkušenj, da bi pri velikih zalogajih bolj razprli kljun. Če oče samec ni zmožel, je odnesel insekte samički materi, ta je mladega udarila po tilniku, da je še bolj razprl kljun in oddala hrano. Hrano sta nosila na približno 3 min. Vsak mali ptiček je prišel na vrsto za obrok enkrat. Drugi ptiček se je obrnil in oddal iztrebek staršu v kljun. Starš je zagrabil iztrebek kot plenico in ga odnesel proč od gnezda. Ko je mati odhajala, se je vračala, posvarila mlade, naj dajo mir, jih poravnala v gnezdu. Mi smo mesec preživeli v stresu zaradi skrbi za zarod, zapirali mačka, umikali ljudi. Zarod je vidno napredoval, si čistil perje, se praskal. Insekti jim niso dali miru. Po 10 dnevih so mladi dosegli velikost staršev. Dva dni pred vzletom se je en ptiček ojunčil, postavil na krožnik svetilke, razpiral krila, se učil leteti. Zgodaj zjutraj ob štirih sem zaslišala krike »cii-cii«. Tako se muharji oglašajo, ne pojejo. Po dvorišču sta starša skakala pred mačkom, on za njima, mačku sta odvrnila pozornost od mladega pod gnezdom. Mali je padel iz svetilke, ko se je šopiril, rep je imel še prekratek, da bi sam vzletel. Mladega sem položila nazaj na varno v gnezdo. Drugi dan so se vsi trije šopirili na svetilki. Stara dva sta jih klicala »ci-ci«, jih spodbujala, da bi zapustila gnezdo, jim nosila velike količine hrane, nista več skrbela za

varnost. Mladiče sta morala spraviti iz gnezda. 30. junija je vročina že pritiskala, sovražniki so odkrili zarod. Treba je bilo vzleteti, se pripraviti septembra na odhod v Afriko. Naslednje jutro jih ni bilo več, odleteli so v varno krošnjo oreha, kjer so jih stari še nekaj dni hranili. Gnezdo je ostalo čisto, brez iztrebkov. Le eno jajce je ostalo neizvaljeno. Od takrat se vračajo vsako leto po ledenih možeh. Enkrat so gnezdili v ptičji krmilnici, druga leta pa na gredi pod napuščem drvarnice Tam so najmanj opazni, pa tudi mačka več nimamo.

Veliki skoviki na našem vrtu

Mi domačini pravimo velikemu skoviku (*Otus scops*) "Ćuk", zato ker se oglašča s ćukanjem. Imena veliki skovik naši domačini ne poznajo.

Pred nekaj desetletji je v vsaki vasi pel po en osebek ob cerkvenem zvoniku na lipi, drugi pa v bolj oddaljenem travniškem sadovnjaku in na koncu vasi. Njihovo prvo oglašanje smo zaznali kot nekak praznik oz. veselje, napoved poletja. Vsako poletno noč nas je to ćukanje uspavalo. Potem se ti ćuki v naše vasi niso več vračali. Morda jih je motil prehrupni promet. Pri popisu velikega skovika sem jih našla le na Golcu, v vsakem naselku po enega in enega v Slivju. Na drugih lipah po vaseh, kjer so običajno peli, jih ni bilo več slišati. Letos pa so prišli in to prav na naš vrt. Zadnji teden maja sta se oglašala dva samca v krošnjah okrog naše hiše. Ptičarji namreč vemo, da se dva samca v takšni bližini ne prenašata. Že 7. junija sem našla enega poginulega na našem dvorišču ob hiši. Ne vemo, zakaj. Ali sta se samca stepla, ali je umrl zaradi bolezni, ali se je izpel do smrti. Znakov poškodbe ni bilo videti. Avto na cesti ga ni mogel zadeti, ker je cesta oddaljena 20 m. V naslednjih nočeh je pel samo še en samec na našem vrtu na orehu. Ob mraku se je odpravljajal na lov, se vračal na oreh začukal, samica se mu je ob povratku oglasila. Gnezdil je v valilnici, namenjeni lesni sovi (*Strix aluco*). Podnevi je čuval svojo družino na odprtini valilnice. Po nekaj dnevih je postal bolj zaupljiv. Pustil se je opazovati z daljnogledom in celo fotografirati. Na koncu se je na verandi pokazal še mladiček. Po dveh dnevih so odleteli. Tako se je zgodba z našimi ćukci srečno končala.

Spomladansko čiščenje

Vse kure trajajo 3 tedne. Izvajajo se ena za drugo po sledečem vrstnem redu

Črevesje

Konec januarja ali začetka februarja

Zvečer stremo 1 leseno čajno žličko glin v prahu (za notranjo uporabo) v 1 dcl vode, zjutraj premešamo z leseno žlico, spijemo na tešče. Zajtrkujemo po eni uri.

Sečila

Pripravimo čajno mešanico iz enakih delov rastlin:

Njivska preslica (Equisetum arvense), ptičja dresen (Polygonum aviculare), korenina koprive (Urtica dioica), breza list (Betula pendula), poprova meta (Mentha piperita), bezeg cvet (Sambucus nigra), materina dušica (Thymus serpyllum), divja mačeha (Viola tricolor), koruzni laski (Zea mays). Dnevno popijemo 1 lit čaja. 4 žlice zeli poparimo z 1 lit. Kropa, pustimo stati 10 min, precedimo.

Kri oz. ožilje

Tinktura KRRT iz sledečih zeli

Kopriva rastlina (Urtica dioica), rman (Achillea millefolium), regrat korenina (Teraxacum officinale), ozkiolistni trpotec (Plantago lanceolata)

100 g suhe mešanice iz enakih delov rastlin ali 200 g sveže namakamo v 1 lit brkinskega sadjevca, pustimo stati 21 dni v senci na sobni temperaturi. Vsebino precedimo, pijemo 20 kaplic 3 krat dnevno.

Jetra

Trikrat dnevno čajna žlička olja pegastega badlja (Silybum marianum)

Antioksidant

Čajna mešanica iz enakih delov rastlin: zeleni čaj-industrijski, ognjič (Callendula officinalis), šipek (Rosa canina), citronka (Lippia citriodora), melisa (Melissa officinalis), slezenovec (Malva silvestris), cvet ajde (Fagopyrum esculentum), materina dušica (Thymus serpericum),

Spijemo dnevno 1 lit poparka iz 4 žlic mešanice. Poparek pustimo stati 10 min.

Vir: P.Simon Ašič, Pomoč iz domače lekarne, Celje 1984

Učenje iz zemlje – od none na vnukinjo (60.eta leta 20.ega stoletja, gradiško-slivarsko narečje)

- Vsako soboto popoldne: Čuj, zgní (zvoni) svjeti večer, zatu ki buo jutri nedelja. Ulca muore bet u nedeljo pmetena jih pspravna. Buh vej u nedeljo, kej delat. Se senu blaji (živini, blagu) da jest in sčuha za ledi. Škrlep meti sez sjerkovo metlo. Tu drugu z brejzovo. Smeti deni na škovacero (smetišnico), strjesi na gnuj.
- Priprava na Božič: Šiša (hiša) muore bet za Buožič čista jin denjenu use na worden (urejeno). Če buoš pistila v kšnimi kantuoni (vogalu) smeti, buomo imeli celu lejtu pusod škavace (smeti). U hrami pometi zemljo jin nesi vn. Guor na puodi muroemo vse woribat. U an kadin deni guorko wodo sez kwotla u šprgerti jin varekino. Sez sjerkovo krtačo ribj do belga. U škf deni mlačno wodo, da ti ne bwo šlu za nuhti jin psj sez muokro štraco. Woribj tudi čuhnjo jin na šali. Jin ne hwadi po šparngleki. Nrtublj wmažejo babci, zatu, ki si ne odrgnejo čižmu.
- Priprave na veliko noč: Obred čiščjenja se je ponovil. Ta tjedn pred wozmm do vjelćiga četrtka do pndeljka se ne smej delt neč u zemlji, neč ne bi zraslu. Drugu se use lhku dela. Zdej zgní sez vsemi tremi zgnuvi, je maša na vjelći četrtk. Zdej grjedo zgonuvi u Rim. Nazaj bodo pršli za vjelko sebuoto zvečjer. Ta cejt buodo škrgetali sez škrgeticuo.
- Sveti Ivan, 23. Junij: Pupa, hodi nebrat an šuopic ruož: katarince, dejklce, pkuvice, nejdi tudi kšno ivanščico. Šuopic bomo zvjezale na križ na wakni, d a ne buodo pršle štrije tu lejtu.
- Likanje srajc: Deni želejzu sgrt ne šprgert. Najtuprvu se spejgla kwoljr (ovratnik). Mwoža se njblj vidi od neprej. Če nej spejgln, je ku ana reva. Ljejde šputajo (ozmerjajo, slabo govorijo) žjensko, da nej neč vredna. Puole se psa polše jin rokave, prsa jin zadnje hrbt.

Zdenko Tomažič

Pogajkin Zdenko, doma iz Obrova, veliko let služboval in bival na Dunaju, danes upokojenec, živi v rodni vasi v novo zgrajeni hiši tik ob cesti. Na zadnjih srečanjih se nam je pridružila sovaščanka **Anica Prosen**, ki pa je raje poslušala in povedala, skupaj z Zdenkom, zgodbo o Linkuži.

(fotografije vzete iz interneta, last Etnografskega muzeja v Ljubljani)

Kako sem se odločil, da grem čez mejo (domače narečje)

Po poklicu sem tapetnik. Delali smo v Puli v eni delavnici. Prišel je en Nmc in jest sm govoru en mal taljansko. Sm delu en kauč, ki je biu na kocke, tak zelen štof, jest sm pa šivu z belim koncem. Kdr je biu kauč končan, sm z zeljenim svinčnikom pobarvu šive. Ncmc me je prašu, zakaj tu delam in sem mu reku, da nimamo zelenega konca, pol se je mal začudu in je reku, da je on fabrikant tega našga poklica, da ima fabriko tega v Nemčiji in mi je reku, d a lhku pridem h njemu delat. To biu razlog, da sem se odloču it čez mejo. Imel sm kumi 19 let. Bil sm pri sestri v Puli, pa nism povedu ne njej ne domčim. To je bla tajna med manoi in tistim, ki je pol z mano šou. Je minilu neki časa, da sva to speljala. Iz Pule do Kozine smo šla z vlakom. V Puli smo šla na postajo in smo kupli listke in čim so se mladi ludje vozili proti Trstu, je blu to sumljivo. U vlaku je miličnik zahtevu dokumente. Samo prej, ko je on zahtevu dokumente, sem jest temu prjatlu reku, da nej reče, da gremo h mojim staršem na dopust. No, pol je on tega mojga prjatla klicou u drugi vagon in ga tm prašu, kam gremo. In on je povedou, kukr sm mu jest reku - da gremo h mojim staršem na dopust. Kdr je pršu nazaj, je vzel h sebi mene za spraševt. Tudi mene je prašou, kam gremo in sem reku, da gremo do Kozine in poli peš do Obrova. Pol me je prašu, na katero strn gremo Sm reku 'na desno strn' (ker na levo se gre za Trst). Njemu je res palu u glavo, da gremo res h mojim staršem, sam to še ni blo konc. Sem reku temu prjatelju, da še ni konc, da še bomo neki doživela. Ku smo pršla na postajo, so tri policisti čakali tm pr vlaki in gledalo, kdu gre dol z vlaka. Policist ki ns je sprašu, je tem drugim dau znak, da smo midva tuki. Kdr smo šli dol z vlaka, smo šli čez Hrpelje pruti Obrovi peš in kdr smo bli že skori na kraji Hrpelj, je pršu za nami policijski avto - so bli štiri nuotr in so se vsi ozirali in nas gledali. Taku so šli oni naprej. Se niso nč ustavljali in mi smo šli peš do prvega ovinka in smo poli zavili po ogradah proti Rodiki. Ustavli smo se u enmu gozdu in čakali nuč (ker je bil še dan). Kdr se je malu stemnilo, smo šli naprej proti meji. Kdr smo pršli nekam, kmr je bla blizu meja, se je že vidlo luči od Sežane. Prjatu je reku, da ga čem sigurnu izdat policiji. Ni vervou, da gremo res v Trst. Pa sm mu zabrusu, de nej ostane odzad, da grem sam naprej. No, in sm šou in on je useeno z an malu razdalje, hodi u zad za mano. Poli sm mu reku: "Km greš? Bejž nazaj! Grem sam naprej!" Pol mi je reku: "Oprosti, oprosti, sm nervozn!", js pa njemi: " U rjedi, ma zakaj bi te izdal? No, pridi zdej bližje, da se neki pomenimo. Zdej gremo naprej brez besede. Mi bomo pršli hmali na cesto in če kdo pride, ti ne smeš govorit, govoru bom jest ki znam taljansko. Ker mi bomo pol že čez mejo tm pr Opčinah." Neki časa ni blo nobenga, pol so pršla dva policista. Jest sm reku 'bonasera' in oni so tudi rekli 'bonasera' in smo šli naprej. Malo zatem, ene pou ure bl pol, smo pršli na en prostor, kmr se je vidlo cel Trst in murje. Sm mu reku: "Tu je Trst". Pa smo se spustili po tisti cesti proti Trstu. Tm u Trsti smo pršla do enga človeka, ki pregledava, če je vse zaprtu – je bi uku en čuvaj. Prašou ns je, da od kod prhajamo, pa sem mu reku, da ne bi blo dobro, da mu povem, pa je on reku, da nej se nč ne bojimo, da nej kr povemo. In pol sm mu povedou, da imam dve sestri v Italiji v Torini in da bi šou rd h njim. Pa še sm mu rjeku, da ne znam, kej nej ž njem, d a bi ga morou peljat u lagar in pol je reku ta čuvaj, da on tu lhku urihta in da ga bo on peljou u ta lagar. Jest sm mu reku, nej mi piše, če je blu vse taku, kukr

smo se zmenli. Rjeku je, da bo in pol smo se poslovili in jest sm šu na postajo, sm kupu listek za vlak in poli sm čaku vlak, da pride. In grem proti vagoni in me kliče ena stara, starejša ženska, da nej pridem h nji. Ku sm pršu čje, me je zaprosila, če bi ji dal kouček gor na polico u kupeji. In ker sm vre tm, nej ostanem kr tm, nej se peljem kr ž njo. In sm se useu in me praša, da od kod grem. Sm ji povedou, da prhajam z Jugoslavije in da mislim jt h mojim sestram u Torino. Poli me praša, de kdaj sm zadnjič jeu. No in sm reku: "Pred 2 dnevi." Pa pravi ženska: "O, mama mia," je rekla, "dosti nimam, ma bom dala, kr imam". In dala mi je neke štručke in čokolado. In pol mi je ona rekla, da mi bo ona povedala, kje je za presest, ker je bil vlak za presest in pol je še rekla, da kadar bo pršla kontrola, da bo ona rekla, da sm jest njen sin. In taku je blu. Kontrolor je šou stran in smo se naprej pogovarjali. Kdr smo pršli u Milano, mi je pokazala vlak, ki gre za Torino. Taku smo se poslovila in ona je gledala za mano, če grem na ta pravi vlak. In sm šou na vagoni gor na stopnice in sm se obrnu in sm ji mahou z roko ze jo pozdravit. V tem je šou njen vlak vre naprej. Čez neki časa je šou tud muj vlak naprej in jest sm prispel u Torino, je blu okroh uosme ure zvečer. Šel sm še h sestri (je umrla, tastarejša, je dvanajst let mrtva). Sm jsku hišo, kr so dve številki, nism pa vedu, da je eno pomenlo hišno številko, drugo pa številko stopnišča. Sm posvetu s svetilko in sm vidu hišno številko, nism pa vedu, da je treba jet v nadgradek, kjer je bla številka za stopnišče. Kdr sm najdu pole po dugmi cajti, so bla slučajno vrata odprta za u stopnišče gor. Pa sm vidu imena in v katerem nadstropji se nahaja. No, pol sm šou gor na peto nadstropje, blo je že neki okul anajste ure zvečer, prtisnem na zgonc jn pride sestra in reče u taljanščini: "Ki e?", pa jest rečem: "Jest". No in pol je vsa vesela krčala in je pršu tud mož in sn šou notri. Pol so me prašali, kaku sm pršu, zakaj sm pršu in sm reku, da sm pobegnu ku dosti drugih čez mejo. In pol mi je dala jest, je rekla. "Si sigurno lačn" in jest sm reku: "Kaj pa, seveda sm." Pol sm pojeu in pol smo šli spat. In drugi dan me je šou mož prjavit na kvešturo in je tud spotoma naredu prošnjo, če bi lhku ostau pr njih. Samu je bla prošnja odbita in po štirinajstih dnjevih je pršla policija in sm mogu jet njimi, so me pelali u lagar. In poli sm biu u treh lagrih.

Linkuža (obrovsko narečje, skupaj z Anico Prosen, tudi Obrovko)

Klicali su je Johana, dwoma se je rjeklo poli Jevetinci. Su ji pravli štriga. Kdr so teli jt s kravami wn, Obrouci, nisu šli, ač se je wuoz sjena zvrnil. Su nas stari ljudi strašli, da bu pršla štriga. Da se spremeni u muho i pride čez ključavnicu u kambru. Je imjela grd pogled, je sidila pol kamina i puole se wazre i pravi: ča čjeste mwoje? Smo se je prou ustrašli.

Novoletna zgodba

Delal sem v Plami in klicala me je sestra iz Genove, de nej pridem u Muđo (muggio, Milje pri Trstu, it. stran), kjer je rezerviran hotel za žlahto. No in jest sm delou u dopoudanski smeni. No, in popoudne kdr smo končali, se usedem u auto, pr ns je bil sneh in na tistem klančku s Plame gor, ni mogli spelat. Drselu je. Pa sm šou tirensku nazaj do dna. Z upanjem, da bo poli z zaletom šlo gor, da bo speljalu. No, do tričetrtine klančka je šlo in pol se je spet ustaulo, zakopalo u sneh in ni šlo več naprej. Sm daju ketne gor, ma me je taku zebłu u roke, da mi jih ni uspeli dt gor. Pa sm si mislu 'zdej je Muggia pala u sneh, bo treba domov brez avta.' Pa sm še enkrat poskusu, še tretjič, no, in sm šu šele kr nazaj in sm dobu tolku zaleta, da je speljalu po klančiči. Kr sm pršu domov, sm se preobleku, se useu u auto in šou za Muđo. Seveda nisem takoj najdu, ma ker govorim taljanščino, ni bil velik problem prašat, da mi ljudje povejo, ki tu je. Kdr so mi ljedje povedali, sm takoj najdu in ku pridem gor, tu je blo na nadstropju, so bli vsi zelo zadovoljni in poli je bla večerja smo vsi večerjali. Pisalu se je letu '77. Po večerji smo klepetali in jest in sestra smo govorili nš dialekt, ki ga govorimo doma. Od sosednje mize so Taljani čuli nš dialekt in seveda, kukr so ženske radovedne, so me prašali, od kod je tu narečje. No, sm jim reku, da je okrog 30 km od Muđe na Jugoslovanski strani - takrat smo bli še Jugoviči. Pol so rekle, da tega dialekta še niso čule, čeprov ni deleč. Pogovarjali smo se z njimi pol, seveda v taljanskem jeziku. In v tem se je že bližala pounoč. Opounoči smo si voščli srečnu novu letu, vsi, in smo plesali do ene tretje ure zjutrej. Pol smo bli zmatrani in smo šli spat. In drugo jutro, kadr smo ustali, smo šli na zajtrk in se pol pripravljali za domov vsak na svoj dom. Pol je sestra šla u Đenovo (Genova), sestra in mož in sestra od moža in mož njen so šli pa za Pulo ker so tam tut živeli, in jest pa u Obrov in taku se je končala veselica novga leta.

Vračanje

Nazaj sem tudi bežal. Devet mesecev sem se vračal iz Italije. Z valiđo (kovčkom) sem hodil po gmajni, od Opčin dol. Prišli smo v ogrado, tam je bila mrtva straža in vidim tam enega človeka, ukočenega, niti dihal nisem. Pa sem si mislil, če je živo, se bo premaknilo, če ni živo, grem pogledat. In tam je bilo eno drevo v višini človeka, z okleščeno vejo. Valiđo sem si optal na rame in grem naprej. Na Kovčicah je bila majhna bajta, notri so bli čuvaji, pozimi so se ogrevali, dež je lil kot iz škafa. V vahnci so se grel in sem vprašal, ali bi se lahko ogrel, ker sem moker kot miš. Rekel sem jim, da sem prišel iz Dan - seveda sem se zlagal, pa so mi rekli, da kmalu pride vlak in naj se kar pogrejem in posušim. Vprašali so me, kam sem namenjen in povedal sem, da v Kozino (v resnici sem se odpravljaj v Pulo). Vlak je prišel in jaz sem se znašel v Puli okrog desetih.

Magda Tomšič

Doma v Črnotičah - v spominih se rada vrača v domače, rodne kraje, upokojena in zato z več podarjenega časa (ali pač ne? ☺), v katerem spomine zapisuje, saj trdi, da je vedno rada pisala še kot šolarka.

Zimska zgodba

Tisto leto je bila huda zima. Nekje v sredini januarja, prav med zimskimi počitnicami, je s severa prineslo velik snežni oblak, ki ga je spremljala huda burja. Okoli vogalov majhne, pod visoko skalo strnjene kraške vasi je tako tulilo, da se je zdelo, kot bi krdelo lačnih volkov prišlo na obisk. Sneg je dvigovalo s tal, ga vrtinčilo v zraku in potem položilo na tla na čisto drugem koncu. In znova in znova je vztrajal ta beli nebeški ples. Na oknih so se risale ledene rože in otroci smo skozi strmeli v neprijazno pokrajino.

Pa saj bi vseeno odšli ven, toda starši niso dovolili. In četudi bi nas pustili, bi nas že s praga odneslo nazaj v toplo kuhinjo. Samo oče in mama sta šla ven, po drva ali v hlev, vsi drugi smo se stiskali okrog štedilnika. In potem je prišla noč tretjega dne. Burja je potihnila in zjutraj smo se zbudili v prekrasno jutro. Nad pokrajino je ležala opojna tišina in vsepovsod je bilo vse belo, kamorkoli je seglo oko. Sanke so že čakale v veži in otroci smo prav nestrpno pospravili vsakdanji zajtrk iz mlečne kave in kruha. »Kakšen dan veselja in radosti je pred nami,« je bila naša edina misel. »Snega je toliko, da se bomo sankali na zadnjem klancu v vasi in pa še v Dol bomo lahko šli,« smo razmišljali naprej. Dol je bil strm travnik na drugem koncu doline, nasproti vasi, tja smo se šli sankat samo enkrat ali dvakrat v zimi, kadar je padlo veliko snega.

Skromno oblečeni smo planili iz hiše, prav nič nas ni motilo, da nismo imeli dobre obutve in nepremočljivih hlač. Ubrali smo jo proti koncu vasi. Prav kmalu je bila tam vsa vaška otročad od tistih še skoraj premajhnih, da bi bili zunaj sami brez staršev do velikih fantov, ki so že končali osemletko. Med njimi je bil tudi Stojan, ki je živel sam z očetom v veliki revščini. Mamo mu je vzela bolezen, ko je bil še čisto majhen, starejša brata sta delala v mestu. Ob zidu zadnjega vrta tik pred zadnjim klancem je bil velikanski zamet. Ogledovali smo si ga in kdove komu se je porodila ideja, da bi naredili iglu. Tisti, ki smo bili doma blizu, smo skočili po lopate in krampe in začeli z delom. Fantje so s posebno potrpežljivostjo kopali luknjo v zamet in sproti utrjevali sneg. Še danes mi ni jasno, kako jim je uspelo, da se strop ni zrušil. Mlajši smo se smukali okoli njih in jim pomagali pri odstranjevanju snega. Drugi dan je bil iglu končan. Kakšno veselje, kakšen ponos je to bil! Kar nekaj otrok je uspelo vanj stopiti istočasno in večini se še sklanjati in bilo trba. In kako toplo je bilo notri, čisto drugače kot zunaj. Prepričani smo bili, da kaj takega ni naredil še nihče drug. Še sankanje, ki nam je bilo vedno najlepše razvedrilo, je izgubilo svoj smisel. Tudi starši so si prišli ogledat to kočico in marsikaterega je prevzelo otroško veselje.

Dan ali dva kasneje je prišel mimo možakar, rdečeličen s kratko pristriženimi brkicami in temnimi lasmi. Že njegov videz je bil strog in njegova beseda ostra. Bog ve zakaj, morebiti prav zaradi njegove ostrine, mu je en izmed fantov iz čistega veselja ali otroške norčavosti vrgel kepo snega. Morebiti tudi več kot eno. In to ga je neizmerno ujezilo. Kaj hitro je spustil nekaj kletvic, stekel je proti fantom, zagrabil Stojana, ki je stal najbližje in ga začel vleči proti

igluju, kjer ga je vrgel na tla. Z eno roko ga je držal na tleh, mu prisolil nekaj zaušnic in z nogo brcal v iglu, da se je začel podirati. Stojan se je upiral, toda bil je nemočen proti takšnemu silaku. Nekateri otroci so se razbežali, drugi so jokali in prosili možakarja, da neha, večina pa je okamenelo opazovala prizor. Kmalu je bil Stojan popolnoma zasut s snegom, možakar pa si

je otresel hlače ter odkorakal proti domu. Šele takrat smo se prebudili iz odrevenelosti, hitro izkopal Stojana izpod snega ter žalostno opazovali podrt iglu. Še danes, po petdesetih letih, čutim v srcu bolečino, ko se spomnim na ta dogodek. Možakar in Stojan sta oba pokojna, z vaškimi otroki nisem nikoli govorila o tem. Kdo ve, koliko izmed njih se tega še spomni. Prepričana pa sem, da je ta dogodek, ki je tako hitro prekinil otroško veselje in sem ga sama shranila v srcu kot prehudo kazen za otroško razposajenost in kot krivico, ki se je zgodila nedolžnemu in vem nam, ki smo gradili iglu, vplivala tudi na moj odklonilen odnos do nasilja.

Recepti iz izročila

1/ Malica za delavce - podlit kruh

Potrebujemo:

- Star kruh, panceto ali klobaso, malo olja, jajce, kis, sol in vodo

Postopek:

- Star kruh nadrobimo in ga noločimo v globok krožnik.
- V ponvi na majhni količini olja popečemo na koščke narezano panceto ali klobaso ter jajca. Ko je to popečemo poberemo, le-to odstranimo iz ponve na drug krožnik.
- V isto ponev nalijemo vodo, dodamo malce kisa in solimo. Počakamo, da voda dodobra zavre in prelijemo suh kruh ter na vrh naložimo že prej pečena jajca s klobaso ali panceto.

Pripomba:

Ta jed se je pripravljala kot malica, kruh se je nadrobil v vrček, ki smo ga otroci nesli očetu in / ali delavcem na njivo ali travnik, ko so opravljali težka kmečka dela. V današnjem času lahko ta jed občasno nadomesti kosilo, vegetarijanci pa si jo lahko pripravijo samo z jajcem.

2/ Žolca

Potrebujemo:

- Suhe svinjske nogice, svinjski rilec, kože, svinjska ušesa, rep, lahko tudi kakšno telečjo kost (od spodnjega dela noge), česen, lovorjev list, poper

Postopek:

- Suho meso (nekaj od zgoraj naštetega) damo namakat v hladno vodo dan pred kuhanjem. Pred kuhanjem meso pogledamo in dobro očistimo (odstranimo morebitne dlake, ki so ostale po kolinah, obrežemo rilec, odstranimo notranji del uhlja, kožo iz pregibov pri nogicah...). Meso naložimo v večjo kozico ali lonec, nalijemo hladno vodo, dodamo nekaj lovorjevih listov, glavico česna, poper in damo kuhat. Čas kuhanja je odvisen od posode v kateri kuhamo. V kolikor kuhamo v loncu na pritisk je dovolj, da kuhamo kakšni dve do tri uri pod pritiskom in nato še dve uri »na odprto«, v kolikor pa kuhamo ves čas na odprto pa moramo žolco kuhati vsaj šest ali več ur ter sproti ugotavljamo, kdaj je primerno kuhana, kar se razloči iz lepljivosti juhe in razkuhanosti mesa.
- Ko je žolca kuhana, jo precedimo, odstranimo odvečno maščobo in tekočino naložimo v skledice
- Zelo natančno pregledamo meso, odstranimo vse kosti ter ga narežemo na manjše kose ter položimo v vsako skledico nekaj kosov
- Po želji damo v vsako skledico polovico ali četrt trdo kuhanega jajca, ki ga skuhamo posebej ter sveži lovorjev list
- Skledice odnesemo na hladno ter počakamo do naslednjega dne, da se žolca strdi

3/ Domač golaž z belo polento

a/ domač golaž

Potrebujemo:

- Suha svinjska rebrca, panceto in klobaso (vsaj dve ali tri vrsti), čebulo, česen, paradižnikovo mezgo, petršilj, moko

Postopek:

- Najprej namočimo suha rebrca, ali pa jih vsaj prevremo ter odlijemo vodo, da odstranimo vsaj del soli

- Narežemo čebulo in jo rahlo prepražimo, dodamo na manjše kose nasekljana suha rebrca, na koščke narezano panceto in na koleščke narezano klobaso ter počasi dušimo kakšno uro. Medtem dodamo še česen
- Ko je čebula dodobra razpadla, dodamo moko ter paradižnikovo tekočo mezgo ter nekoliko prepražimo
- Zalijemo z vodo in kuhamo še kakšno uro
- Tik pred koncem kuhanja dodamo še nasekljan petršilj

b/ bela polenta

Potrebujemo:

- Krompir (najboljše rdeč – desiree), sol, ostro moko

Priprava:

- Krompir olupimo in narežemo na manjše koščke, nalijemo vodo, osolimo ter damo kuhat
- Ko je krompir skuhan, vodo odlijemo ter shranimo
- Nato krompir dobro zmečkamo ter vodo ponovno prilijemo
- Pristavimo na štedilnik, da ponovno zavre ter nasujemo ostro moko ter solimo
- Dobro premešamo, zmanjšamo temperaturo ter med stalnim ali vsaj večkratnim mešanjem kuhamo vsaj dvajset minut

Pust v Črnotičah

V teh dneh, ko po vsem svetu rajajo pustne maske in je v nekaterih krajih življenje skoraj podvrženo temu dogajanju, poskušam v sebi obuditi spomine na moja prva pustna doživljanja. Kako daleč nazaj segajo? Morebiti tja v peto ali šesto leto življenja.

Eden prvih in močnejših spominov je povezan z mojo sestro. Tisto leto so se večji otroci domenili, da se bodo *mačkarali*, kot smo v narečju rekli šemljenju, pri Janezovih. Vsi otroci naj bi pustna oblačila prinesli k njim in se tam preoblekli. Mama je sestri *naštimala* (pripravila) svetlo plavo spalno srajco, na katero je našila nešteto gumbov in trakov, kar naj bi predstavljalo ciganko. Zjutraj bi morala sestra obleči to srajco in oditi k Janezovim, da se pridruži drugim otrokom. Oče in mama sta želela, da k obleki doda še ruto in se obleče doma, ona pa je vztrajala, da gre brez rute, in da se bo oblekla pri Janezovih. Spominjam se sestrinega joka in trmarjenja, da jo bodo sosedje videli in prepoznali, če bo šla po vasi oblečena ter očetove in materine odločnosti. In spomnim se svoje želje, kdaj bom sama tako velika, da se bom lahko udeležila pustnih zabav.

Kakšnih posebnih priprav na pust v naši vasi ni bilo, prav tako ne obstaja kakšna značilna maska, ki bi se ohranila do današnjih dni. V času mojega otroštva so nam mame večinoma kupile obrazne maske, majhne plastične piščalke ali trobente in sem pa tja še kakšne pisane trakove v Dolini, naselju na italijanski strani meje, kamor so nosile kmečke pridelke, da so zaslužile nekaj dinarjev za prepotrebne stvari za gospodinjstvo. Marsikatera je s težkim srcem odštela tistih nekaj lir za najcenejše obličje, kot smo imenovali maske. Bile so zelo preproste: indijanec ali kavbojec, zajček, muca ali kuža. Otroci smo poskusili oblačila prilagoditi tem maskam, vendar sam nam je to posrečilo le izjemoma. Maske smo zelo čuvali in jih uporabljali več let. Velikokrat pa smo z masko samo zakrili obraz, na sebe pa navlekli stara, narobe obrnjena oblačila, oblačila od staršev ali starih staršev... Le redko je kakšna maska predstavljala dejanski lik. Sem pa tja je katera od mam prinesla kakšen kostum iz Doline in tega smo občudovali ter ga lastniku zavidali.

»Pustarji« smo se delili v več skupin, po starosti ali celo spolu. V nedeljo dopoldne smo se našemili šolski otroci in se odpravili po vasi od hiše do hiše. Ponavadi smo se razdelili v tri do pet skupin, starejši otroci so bili prvi na vrsti, najmlajši pa zadnji. Le-ti so prva leta obiskali samo sosede, šele kasneje so šli po vsej vasi. Gospodinje so nam običajno dale jajce, v hišah, iz katere je bil kakšen otrok v skupini, smo dobili še pol klobase ali košček pancete, zelo redko smo dobili kakšno jabolko, pomarančo, kos kruha in še redkeje kakšen dinar. Pravzaprav se je vsak dar, razen jajca, klobase ali pancete zdel kot manjvreden. Mislim, da nas je enkrat prijateljčina mama celo nagovorila, da smo kos kruha, ki smo ga dobile v neki hiši, nesle nazaj in ga pustile na oknu. Kakšna nadutost je to bila! Sem pa tja nam je kdo tudi zagodel - nekoč nam je en možakar podtaknil prazno lupino, ker je prej spil surovo jajce.

Potem, ko smo obredli celo vas, smo se odpravili domov k enemu iz skupine, se slekli, prešteli darove in se dogovorili, kako jih bomo porabili. Običajno smo si večino stvari razdelili, nekaj jajc, panceto in klobase pa smo pustili za popoldansko frtado. Sredi popoldneva smo se ponovno dobili ter si pripravilo bogato pojedino.

Na pustni torek je vas spet oživila. Takrat so se odpravili od hiše do hiše starejši: fantje, ki so že plačali likof, punce, ki so bile srednješolke ali že delale, pa še nekateri mlajši mošje so se jim pridružili, starejših je bilo le za vzorec. Sprevodu so sramežljivo sledili otroci ter se ob tem zavedali, da jih starejši lahko pošljejo tudi domov. Ta skupina je bila najpomembnejša. V moji rani mladosti se večina udeležencev ni šemila, morebiti si je kdo nataknil le kakšen nos, brke ali očala, kakšen mlajši moški pa si je navlekel ženska oblačila. Po mojem spominu se je šemljenje začelo v času, ko se je gradila železnica Prešnica - Koper in so se pobiranja udeležili tudi nekateri delavci, ki so stanovali v barakah ob vasi. Dušan, starejši samski fant, je igral harmoniko na »batone«, Drič, ali kateri od fantov, je nosil star črnutski boben, ki je ostal še iz časov med obema vojnama, ko smo v vasi imeli pleh muziko ter udarjal po njemu. V vsaki hiši se je zaigralo vsaj dve do tri pesmi ter plesalo. Eden od fantov ali mož je obvezno zaplesal tudi z gospodinjo. Na mizi je fante, kot se je običajno reklo tej skupini, pričakalo vino, katerega potem nekaj popili, nekaj pa so ga fantje odnesli s seboj. Tudi drugi darovi so bili bogatejši: v vsaki hiši so prispevali več jajc, par klobas, ali velik kos pancete. Pobiranje se je zavleklo dolgo v noč. V naslednjih dneh so fantje pregledali darove ter se dogovorili, kdaj

se bo pripravilo zabavo, kjer se bo pojedlo in popilo, kar se je nabralo na pustni torek. V moji zavesti je veliko drobnih spominov iz teh pobiranj, ne spomnim se pa kasnejših zabav. V osnovni šoli se jih nisem smela udeleževati, kasneje, kot srednješolka ali zaposlena, pa sem se udeležila le pobiranj, nekaj let pozneje pa sem se preselila v mesto.

Pred nekaj leti sem se vrnila v domačo vas in ugotovila, da tradicija pustnih prireditev še vedno ostaja. Na pustno nedeljo dopoldne nas obišejo otroci, žal je teh sedaj le ena skupina. Vsi so oblečeni v lepe kostume in v dar prejemajo predvsem čokolado, bombone, denar in sem pa tja kakšno jajce. V popoldanskem času pa se okoli hiš zasliši glasba in to je znak, da se tudi starejši fantje in dekleta ter nekaj zanesenjakov spet odpravlja na vsakoletni pustni obhod.

Pust v Črnotičah – skupina »fanti«, l. 1968

Drugi prispevki

Benčič Lea

Dodič Ceglar Lana

Ivančič Tone (Kusov)

Njari Beti

Novak Ivan

Panjan Rak Lan

Peršolja Jasna Majda

osnovnošolci OŠ DBB Hrpelje Kozina (zbrala Fanči Klobučar)

Lea Benčič

Grafična oblikovalka, doma iz Kozine, trenutno stanujoča v Gorici. Piše, riše, ustvarja, se smeji, riše, riše, riše, ustvarja, se smeji, rada ima rada in kar še sledi.

Čirimbara

Književni čas pravljice ni točno določen, bilo je včeraj ali pred sto leti, ko je živela huda čarovnica Čirimbara. Bila je zelo stara, zgrbljena, imela je oster nos in kljukasto brado. Na eno nogo je šepala in zato je pri hoji uporabljala palico s kljuko, ki ji je obenem služila za čaranje. S palico si je pričarala vse, kar si je poželela: vegasto kočo, žabjo mlako, metlo in čarobni vrt, na katerem je raslo grmovje s suhimi cekini. Živela je sredi velikega gozda, v katerega se nihče ni upal, razen volkov in razbojnikov. Kdor pa je stopil vanj, se ni več vrnil iz njega.

V tistih časih je zraven gozda ležala vas Dremavci, zunaj katere je stala borna kočica. V koči so živeli oče, mati, sinček Jure in hčerka Mretka. Imeli so osla Sivčka, ki ga je oče Bisagar vsako jutro opremil z bisagami in hodil od prodajalne do prodajalne ter nakupoval, kar so mu vaščani naročili. Nekega dne, ko sta se oče in osel vračala iz mesta, se je osel nenadoma ustavil in zgrudil na tla. Mimo je prišla smrt, oblečena v črno, in ker je ni spoznal, je rekel, da bi mu bilo ljubše, če bi izgubil ženo kot osla. Smrt mu je ustregla. Osel, ki je še trenutek prej ležal kot mrtev, je nenadoma pomignil z ušesi, planil na noge in veselo zarigal. Bisagar se je od začudenja zasmel, mu znova naložil bisage in odpravila sta se naprej. Pred kočico sta ju žalostno pričakala Jure in Mretka z novico, da je mati zbolela. Očetu je takoj postalo vse jasno. Tista črna ženska, ki je ni dobro pogledal, je bila smrt. Zaradi nepremišljeno izrečenih besed se je zgodila nesreča in Bisagar se je jezil sam nad seboj. Stekel je do matere in ji povedal vse od začetka do konca: kako je osel omagal, kako je prišla smrt, kako je izrekel tiste nesrečne besede... Naslednji dan je moral prodati osla, da je imel denar za padarja, ki bi pozdravil bolnico. Padar je rekel, da je bolezen nenavadna in da bi jo ozdravele jagode, te pa so rasle le na vrtu čarovnice Čirimbare, od koder se nihče ni vrnil nazaj. Bisagarja to ni ustavilo, odločen je bil, da svoji ženi prinese jagode. Odpravil se je na pot. Hodil je dolgo, a videl je sama drevesa, nikjer vrta. Nato je zagledal zajčka, ujetega v zanko. Bisagar ga je rešil, zajček pa ga je v zahvalo odpeljal do čarobnega vrta. Vendar ga Bisagar ni ubogal in ni počakal noči, kot mu je zajček naročil, zato ga je čarovnica ujela, vanj vrgla lonca in ga spremenila v mačka. Čarovnica ga je vzela domov in ga čarala tako, da je bil enkrat lonca, drugič maček, kakor je potrebovala. Minevali so dnevi in očeta ni in ni bilo domov. Otroka sta ga zaman čakala, zato je Jure sklenil, da se odpravi ponj, Mretki pa je naročil, naj pazi in ne spusti smrti v kočico. Na poti je Jure srečal sivo miško in ker jo je v preteklosti rešil iz krempljev hudobnega mačka, mu je želela pomagati. Jure ji je povedal, da išče očeta in čarobni vrt z jagodami in miška ga je najprej odpeljala do čarovničine kočice. V koči je Jure našel lonca s fižolom in ga pojedel. Lonca je spregovoril, Jure se je ustrašil, ga spustil na tla in spremenil se je v mačka. Maček je rekel, da morajo hitro od tod, saj se čarovnica že vrača domov. Šli so do vrta in počakali na noč. Potem je Jure stopil v vrt in nabral jagode. Medtem se je čarovnica v koči jezila, saj ni bilo nikjer njenega lonca s fižolom, mačka pa tudi ne. Preden je stopil z vrta, je Jure zagledal grmovje s cekini. Namesto da bi ubogal miško in jih pustil na miru, jih je začel nabirati. S tem je priklical čarovnico, ki mu je začarala ušesa in zrasla so mu velika, kosmata, oslovska ušesa. Ko jo je zaslišal, je hitro pograbil lonca in pobegnil. Miške ni našel več in utrujen je legel na jaso. V tem delu gozda so živeli razbojniki in zjutraj, ko so se odpravili na pot, so zagledali spečega dečka z loncem cekinov. Zbudili so

ga z glasnim smehom (smejali so se njegovim ušesom), nato pa ga vzeli s seboj in zaprli v temno izbo. Deček je bil ves prestrašen in le jagode so mu bile v tolažbo, saj so mu cekine razbojniki vzeli. Medtem je mati bolj in bolj slabela. Mretka pa ni vedela, kaj naj stori, saj očeta in brata ni bilo od nikoder. Ko je mati zaspala, je Mretka stopila skozi vrata. Zagledala je mladega človeka z dolgimi lasmi. Povedal ji je, da je pesnik, ona pa mu je zaupala svoje težave. Obljubil ji je, da bo on poskrbel za mater, če bo odšla iskat očeta in brata. In tako se je na pot odpravila še ona. Mretka na poti v gozdu ni srečala zajčka in ne miške, temveč volka. Ta bi jo skoraj pojedel, če ne bi omenila, da išče očeta in brata, odločil se je, da ji ju pomaga najti, saj bo potem res obilno kosilo. Med hojo je volk zavohal ljudi, to so bili razbojniki, ki so se napotili v bližnjo vas. Volk se je zapodil za njimi in kakor bi trenil, so se izgubili v gozdu. Mretka je ostala sama in kmalu prispela do koč razbojnikov. V trenutku, ko je sedla k ognjišču in začela razmišljati, kako je zapuščena sredi velikega gozda, se je nekaj oglasilo – lonec. Rekel je, naj ga vrže na tla, to je storila, in spremenil se je v mačka. Odpeljal jo je v izbo, kjer je našla Jureta. Od veselja sta se objela, nato pa mu je pokazala, kakšna ušesa ima in ga potolažila, da ga bo imela kljub temu rada. Hitro sta se odpravila iskat očeta, saj nista vedela, da je oče začaran v mačka, ki hodi z njima. Čirimba je v gozdu zavohala svojega mačka in ga začela klicati. Maček in otroka so se skrili v sneg, le ušesa so gledala izza skale, zato jih je Čirimba našla. Maček je ušel na drevo, Čarovnica pa ga je še naprej klicala in ker je pihal nad njo, ga je oplazila s palico. Tedaj se je maček na mah spremenil v lonec, padel čarovnici naravnost na glavo in čarovnica se je po dolgem in počez zvalila na sneg. Bila je mrtva. Jure je po navodilih mačka prijel čarovniško palico, udaril mačka in ta se je začel spreminjati, ne v lonec, temveč v očeta. Otroka sta začudeno pogledala in vsi so se srečni objeli. Nato je oče s palico odčaral dečkova velika ušesa, zatem pa čarovniško palico prelomil, rekoč, da čarovništvo ne prinese nič dobrega. Mrtva čarovnica je izginila, izginili so tudi vrt, mlaka in koča. Ostale so le jagode in cekin. Hitro so se odpravili domov k materi. V tem času se je mati že prebudila, pesnik pa jo je kratkočasil z bajkami. Kmalu se jima je pridružila smrt, ker je pozabil zapahiniti vrata. Pesnik je prosil smrt, naj počaka, da bolnici do konca pove bajko. In pripovedoval je dalje ter ni in ni nehal pripovedovati. Smrt se je dolgočasila, nagnila glavo in zaspala. Tedaj so se nenadoma odprla vrata. Prva je vstopila Mretka z jagodami. Smrt se je prebudila, zagledala jagode in spoznala, da je bila prevarana. Jezno je zamahnila s koso in odšla iz koč. Mati je pozobala jagode, potem sta v hišo vstopila še Bisagar in Jure. Niso se hoteli prikazati vsi hkrati, da ne bi materi škodovalo preveč veselja naenkrat. Nato pa ni bilo radosti in pozdravljanja ne konca ne kraja. Vsi so sedli za mizo in vsak je povedal, kaj se mu je na poti zgodilo. Ko je pesnik odšel, je oče rekel, da jima manjka le še osel, da bi bilo tako kot prej. Jure je iz žepa potegnil cekin, ki mu je ostal in naslednji dan so odšli na sejem. Naleteli so prav na svojega prejšnjega osla, ki je bil pri novem gospodarju zelo potr in žalosten, zato ga je želel zamenjati. Ko je sivček zagledal svoje stare gospodarje, je od veselja zarigal. In potem so priredili pojedino, pili so, jedli, bilo je lepo. In vsi – oče, Jure in Mretka – so še enkrat ponovili vsak svojo zgodbo.

Lana Dodič Ceglar

Navihana (trenutno) šestošolka, doma v Obrovu, ki rada piše, jadra, igra klavir, se smeje, in ki ima že svoj prispevek v knjižici *Babica, povej mi zgodbo* in je letos, torej v 2013, sodelovala z avtorsko pesmijo na Mladi Vilenici.

Končno brez mame

Uh, super! Kočno bom malo sama doma. Mama mi je rekla, da pride iz službe domov celo uro pozneje. Kaj vse bom počela ... Najprej bom skuhala kaj za pod zob. Lačna sem kot volk. Ko pojem, pokličem mamo, da izvem, kje se nahaja (za vsak slučaj ☺). Si kar mislim, kakšen odgovor bo. Vprašala jo bom, če lahko pokličem Nino. Njena vprašanja pa: ali sem jedla spet hrenovke, ali sem se preoblekla, ali sem pogledala zvezke ... Pa še cel kup vprašanj. Vsega tega NE BO! Klavirja NE BOM vadila nič, saj je že skoraj konec šole. Končno brez mame. Ko mi mama vse pove, grem pregledat elektronsko pošto. Cel kup jih je. Ves mesec sem imela prepoved računalnika. Komaj čakam. No, tako. Pa sem že. Pojedla sem, poklicala mamo, Nina ne pride, prebrala štiriindvajset strani. Vse v redu! Hiša je na očeh. Grem do Monike. Če je ne bo, grem v posteljo, morda tudi spat. Končno brez mame. (Ampak samo uro pa pol! ☺)

Barvno

Bila je črna noč. Črni maček se je sprehajal po ulici. Skozi rjavo okno ga je opazoval nervozni vratar, do vratu zapet v živo rdečo uniformo. Na rjavi pisalni mizi se mu je hladila črna kava z belo smetano. Za črnim mačkom se je nenadoma zatresel olivnozelen grm. Vrtar se je ravno takrat sklonil nad skodelico črne kave, zato ni opazil, kako je v tistem trenutku izza grma smuknila v črno oblečena, zamaskirana moška postava. Tesno se je stisnil k sivemu zidu in hitro smuknil skozi ozka rjava vrata. Črni maček je prestrašeno zamijavkal in jo hitro ucvril z opustele ulice. Zdajci so zaškripala težka železna oranžna vrata in na ulici se je pojavila gospodarjeva hči. Šla je naravnost proti ozkim rjavim vratom. Odprla jih je. Krik! Skozi rjava vrata se je pognal v črno oblečen moški z rdečim, krvavo-razbitim nosom. Za njim se je pognalo dekle z modrim kolobarjem okoli očesa. Besno je kričala za njim. Vrtar se je tako prestrašil, da se je ves oblil s črno kavo po svoji rdeči uniformi. Naslednjega dne so policisti aretirali moža v črnem s polomljenim nosom, v stari podrtiji ob gozdu. Izdala ga je rdeča sled – kri, ki mu je kapljala iz nosu. Izsledil ga je velik rjavo-črn policijski ovčar Runo. Mož v črnem so odpeljali v siv, zanemarjen zapor, kjer je zaprt še danes, če ga že niso izpustili. Ali, če še ni pobegnil. Vrtar v rdeči umazani uniformi pa sedi zraven njega in mu poje pesmice. Tam je pristal, ker ni vestno opravljal svojega dela. Črni maček pa živi na čisto drugem koncu mesta, kjer si je poiskal topel dom in si ustvaril družino. Kmalu bo postal sedmič očka.

Jaz čriček

Ko sem nekega poletnega večera pel s prijatelji, je prišla neka deklica in me hotela ujeti v škatlico. Nisem se ji pustil, zato sem letal po veji gor in dol. Končno me je ujela, a sem na vso srečo padel iz škatlice. Tekel sem po svoje, kolikor sem mogel - da me le ne bi ujela. Prišel sem do starega bora in splezal po bližnjici nanj. Tudi po tej veji sem letal gor in dol in opazoval, če bo pridvela - in ni. Komaj sem čakal, da odide in odšel domov. No, ta večer ni bil ravno najbolj lep, zato smo večer ponovili. A o tem kdaj drugič.

Protideževna juha

Sestavine:

3 stare palačinke
7 jajc
1 klobasa
vrečka moke
lonček ocvirkov
5 banan
kozarec korenčkove marmelade
6 oglodanih kosti
prašek protidežin

Potrebujemo še:

velik lonec

Priprava:

V lonec nalijemo vročo vodo in damo na štedilnik. Pustimo, da zavre. Ko zavre, vanjo stresemo še vse ostale sestavine in malo počakamo, da še malo pokuha in nato stresemo v lonec še prašek.

Priporočljivo: v juho lahko stresete tudi druge praške, kot so: protilenobin (proti lenobi), protistarogin (proti starosti), protiteštrjonkin (proti teštrjonki), protitelovadbolin (proti telovadbi), protigrdopisnin (proti grdi pisavi).

Protigrdopisnin

Sestavine:

2 podganja repka
7 pokvarjenih kremnih rezin
4 položnice
3 umazane nogavice
prašek protigrdopisnin

Potrebujemo še:

velik lonec in nekaj starih časnikov

Priprava: V lonec vržemo vse sestavine, počakamo, da se pocvrejo, in dolijemo liter vode. Ko vse skupaj zavre, stresemo v posodo prašek protigrdopisnin.

Priporočljivo: praška in drugih sestavin ni priporočljivo jesti.

Kovačeva hvaležnost (iz drugačnega zornega kota)

Četrtek: Če še to pomlad ne najdem nikogar v pomoč, zagotovo ne bom preživel do zime, saj so mi zaloge v shrambi že zdavnaj pošle.

Čez štiri dni, ponedeljek: Ko sem prišel, se je v moji delavnici znašel neki fant. Povedal mi je svojo zgodbo in končno izrekel prošnjo, ki sem jo želel slišati že od zgodnje pomladi. Prošnja se je glasila: »Bi lahko postal vajenec pri vas?« Tako sem se razveselil, da bi najraje zaplesal, zapel, zavriskal in odskakal poskočno polko. In še več, ni bilo še dovolj. Vprašal me je še, če bi lahko ostal najmanj sedem let pri meni. A ni to super?

Čez šest let in tristo štiriinšestdeset dni: naenkrat mi je v kopalnici zdrsnilo. Ker dolgo časa ni bilo nobenega, ki bi mi pomagal, sem se poslovil od sveta. Zbudil sem se šele čez nekaj ur. Bilo je, kot bi stal na velikanskem kosu kruha, namazanim s topljenim sirom. Dvignil sem se, nato pa odkorakal po mehkih, puhastih tleh. Hodil sem približno sedem dni in sedem noči. Končno sem v daljavi ugledal drevo polno jabolk, leseno lestev, zraven pa velik prazen zaboj. Imel sem le še toliko moči, da sem prisopihal do bogato obložene jablane. Ko sem ves izčrpan prišel blizu, mi je jablana hripavo dejala: »Prosim, oberi me. Moje veje so preobložene, zdaj zdaj se bom zlomila. Ker vem in čutim, da si že lačen, ti bom – ko boš končal in me obral do zadnjega – obrodila zlato jabolko.« In res sem splezal po lestvi, ki sem jo malo pred tem prislonil k jablani ter jo obral do zadnjega prelepega, velikega krvavordečega jabolka. Tedaj se je jablana začela vrteti. Nekam je padla, ne vem točno kam, saj tu ni moj dom. Videl sem le veliko luknjo, v katero je padla. Pred rovom pa je stalo veliko, na pogled zelo sočno in kot je dejala, zlato jabolko. S takim veseljem sem ugriznil vanj, a tedaj me je zgrabila močna roka in že me ni bilo več. V trdni temi sem začutil, kot bi bil pod tušem. Pokukal sem ven. Bil sem res zelo drobcen. Pred mano je stal velik, živo rumen zalivalnik. Ugotovil sem, da sem se na svoje dvorišče vrnil le malce spremenjen. Okoli mene so hodili različni ljudje, med drugim tudi oseba, ki se je od nekje spomnim. Seveda, to je moj bivši vajenec, ki ima sedaj že svojo družino, otroke pa preživlja s svojim delom! Slišal sem, da se sedaj mojster pogovarja s sosedom o neki jablani. Prišla sta do mene in se še vedno pogovarjala o jablani. Moj zelo dober vajenec je pokazal name in rekel: »Tukaj sem jo posadil.« Spoznal sem, da sem sam jablana iz nebes.

My way is my decision - moja pot je moja odločitev (in noben me ne bo ustavu), js sm js in nobedn drugi

Kumi čakam poletje. Ne mwrem se negljdt slik od poljetja. Preselila se bwm u Afriko - tm je zmiran polejtje, tm mi ne bo nobedn težu zvečjr, de nej si grjem umit zuobe. Sam tm so tudi kače in so slwani in ne znam kašna diujad afriška še. Lhku pa bi šla u Mehiko - tm je tudi večino cajta tuoplu in še ankr tisti izgovor od zuobu. Sam tm so ponavadi bikoborbe in tudi čje ne bwm šla. Ma neeeee, bikoborbe so u Španiji, točnuuu. No, ma, u Mehiki so pa ultra bikoborbe - ku se pjelješ po tistih dugih, razpotjegnjenih cejtah, te lhku vroćinska kap in ne moreš jemit vitaminu sz sabo u potovalki, ki ti prej use zgnije. Lhku pa bi šla u Egipt. Ma sej

Egipt je u Afriki. No, tudi če je u Afriki, bi si tm lhku ogledla punu zanimivosti in tm mi tudi ne bi nobedn težu za si umivat zobe. In tm je puščava, de še kače crknejo od gorkute in u puščavi je malu ljidi. Sam če dobru pomisliš ... De se znajdeš sredi Egipta, pa nobene plaže al bazena blizk ... No, ma sej je še punu kraju ne svejti. Dejmo reć Jamajka - tm so baje duobri ljidje pa tudi duobro muziko in lejpe fešte jmajo. Pa tm je wotok in je okuli in okuli murje. Sam u murji so murski psi, taku de tudi Jamajka odpade, pa še čudnu imje je Jamajka – 'ja, majka, ja, seveda, majka, bom vle'... Ma duobru, pestmo zdej to slovenščino, ki mi je glih na misu pala odlična misu. No, lhku bi šla na Havaje. Veliki valovi, murje usepouswd, lejpe plesauke in še mrsikej. Ne zuobe smo pa vre skora pozabli. Ma, sej, kaj jejo tn? So ku ane prejklje usi po vrsti - staru, mladu, suhu, debjlu, otrwoci, odrasli ... Ben, ma prou usi. In je bulše se pozanimat, kaj jejo tn, kmr čjš jt. Prej ku grjš - de ne dobiš kuonjske gripe (tu je una gripa, ki se jo dobi, če se jej torteline sez Interšparja) No, alora tudi Havaji ne pridejo u pošteu. Ma sej bn šla pa na Kubo. Tm jmajo istu ku na Havajih, sam, da so na Kubi blj natur. Tm jejo kokos in kdr ga pojejo, kdr ostane samu še olupk, pole jščejo plesauke in jim prodajo bio obpadke ze si neredit biomwodrc. Tm se use recikljra tud brez tovarn. Sam tm je tudi punu modernizacije in je zarad nje punu pedofilu in frajerju, ki te nečku primejo in odpjljejo du zna kn. No, alora se je mwoje popotovanje končalu. Bn js ostala rajši dama. Bn mwogla še kšnu lejtju poslušat "Lana, ma kej si si wprala zwbke? Če si jh nejsi, si jh hodi, ki pwole rata karies in ti zgnije cejla wjstna votlina". Ja in una od sosejdove lisice tudi. Mhm, verjemte mi, vn ne pravin zestwnj, je rejs. No, in če bn dama, usej ne bn pogrešala mame, none, tatota, Tite, Tine in bn usej znala, kaj jen, de me ne bwo primla una kwonjska gripa. In bn živela polejti - se razume - pomladi, jesjni in tudi pozimi. In ne bn izjema, ki se mi ne da pwole poslušat po poročilih, de je najstnica rezburkala medije in svetowni splet - prvi bwot zetu, ki nej še punolejtna in se je sama peljala na letali siz Benjtk neznanu km in tu brez potrdila staršu, drugi bwot zetu, ki je še nej zedosti velika ze ne fejst bka oz. fejsbuk in trjtji bwot zetu, ki je tejla jmit polejtje nonstop. Si bo pwole kdu mislu 'ja, zdej pej bo mula imejla polejtje nuč in dan u črni luknji'. No, ma sej nej taku hudu. Je vre punu najstniku razburkalu svejt. Js ne mislin ratat adn izmed njeh. Sm se odlwčla, de bn js rajši dama.

V deželi velikanov

Tanjo je nekaj zbudilo. Ni vedela točno kaj, ampak vseeno je šla, namenjena v kuhinjo, ven iz sobe. Pred seboj je zagledala potujoče čevlje, kot jih je poimenovala. Hotela je pogledati, kjer pravzaprav je in kakšno vreme je. Ko se je ozrla navzgor, je zagledala tudi nekaj nogavic in smejoči se oblak. Najprej se je smejočega oblaka prestrašila. Ko je izvedela, da le ni oblak, ampak velikan in da se nahaja v deželi velikanov, se je začela smejati in se norčevati: »Česa si še ljudje ne bodo izmislili.« Med vsem tem silnim hihitanjem, jo je nekaj zgrabilo za majico. Tako je spoznala še velikana Joca in njegove prijatelje. Čez čas sta tako postala najboljša prijatelja v deželi. Vsak večer je hodila k Jocu na večerjo. Nekega lepega večera pa je Tanja zaslišala: »Tanja, zbudi seeeee, prosim!« Zbudila se je in ko je pogledala na uro, je videla, da je res že konec dneva, pa so jo drugi oživljali skoraj ves dan.

Moj prvi recept

Čokoladne kroglice

Kroglice so zares slastne in okusne.

Sestavine: 25 g kakava, 50 g sladkorja v prahu, 50 g zmletih orehov, 50 g skute, čokoladne mrvice

Priprava:

1. Skuto, orehe, sladkor v prahu in kakav stresemo v skledo za mešanje in se dobro zmešamo.
2. Iz mase izdelamo kroglice v velikosti frnikol. Povaljamo jih med dlanmi. Velikost kroglic je poljubna.
3. Na mizo potresemo čokoladne mrvice. Kroglice povaljamo v mrvicah. Nato jih položimo v paprinate skledice.
4. Kroglice pojemo ☺.

Čisto posebna zgodba o grdem račku

»Pod sabo je zagledal svojo podobo, toda nič več ni bil bunkast, črno siv, grd in čuden ptič, bil je labod ...«

...Bil je največji in najlepši labod izmed vseh prisotnih. Vse labodke so ga občudovale. Takoj so se pričele kregati, čigava last bo postal. Labod pa je zamišljen občudoval svojo zrcalno podobo v jezeru in dejal: »joj, moja leva perut! Takoj moram k zdravniku. « Odfrčal je k doktorju, za katerega je izvedel preko trač pogovorov svojih oboževalk. Pred oridinacijo so ravno takrat snemali oddajo »Ekstra zmenkarije«. Ker se je pravkar prelevil v krasotca, je seveda takoj pomislil na to, da ima veliko dobrih možnosti, da na Zmenkarijah zmaga in dobi najboljšo in najlepšo kandidatko. Zato se je prijavil in postavil svoje edino in usodno vprašanje trem najlepšim tekmovalkam: »Koliko kilogramov imaš?« Prva se je za grmičkom, ki jih je zakrival, začela hihitati in rekla: »Tega se nežnih dušic ne sprašuje.« Druga je z odločnim glasom odgovorila: »Dovolj.« Tretja pa se je rahlo odkašljala in skoraj zašepetala: »malo preveč.« Labod se je brez pomisleka odločil za drugo kandidatko. Izza grma je predenj samozavestno stopila prelepa divja raca s fluorescentno rumenimi lisami po hrbtu. Labod jo je osuplo pogledal, vendar jo je kljub vsemu ponosno prijel pod perut, saj se je moral malce pokazati važiča. Z gospodično divjo lepoticco sta si bila takoj všeč in ker nista imela drugih opravkov, sta odletela v južne kraje, kjer sta se jima odslej cedila samo med in mleko. Živita srečno še dandanašnji.

Tone Ivančič– Kusov iz Javorja

Pokojni pesnik, povojni razgledanec in izobraženec, doma iz Javorja, Kusov. Njegovo obširno zapuščino hrani njegovo sorodstvo.

Uspeh in padec Brkinov

Južni del BrkinovV naši ožji domovini ni predela ozemlja, ki bi bil naši javnosti tako malo znan, kot je naš predel Brkinov. Vrkin ali »brćini«, kot se navadno govori, je bila enkrat navadna psovka za našega človeka. Dovolj naj bo to: naši ljudje so bili vedno zelo navezani na Trst in kot je vsem znano, je bila psovka »ščavo« običajna za Slovence ali »sćavo de Brćin« je bila še nekaj bolj poniževalno, ker je označevala sužnja najnižje vrste. Ta je bil nekakšen indijski parijski ali pa še manj. In to psovko so rabili največ tisti, ki jim je brkinska mati dajala mleko in jih tudi rodila – pa so v Trstu sčasoma postali poturice. V tem predelu Brkinov je bilo veliko veliko revščine. Gozdov niso imeli, ker so bili »komunski« ali gmajna. Sadja je bilo malo in to so bile predvsem češplje. Jablane so bile zasajene le po »vrtovih« okoli hiš. Njih je bilo premalo, da bi pridelali dovolj za domače potrebe in še te so bile slabo gnojene. Vsaka kmetija je imela dve do tri krave in le bolj redke so imele štiri repe. Vsak kmet 10-15 ovc in to največ zaradi volne, ki so jo ženske predle in jo oddale tkalcu, ki je bil skoro v vsaki vasi, da je stkal tisto grobo sukno, iz katerega so krojili in šivali »brješe« in kocete. Ovce so čez poletje odgnali v skupni vaški čredi največ okoli Koritenc na pašo na planoto pod Snežniškimi gozdovi. Sadnja je bilo bolj malo, kot sem že napisal, v primerjavi z drugimi Brkini – ker Brkini so razdeljeni na dva dela med Istro in kranjsko. Meja je šla kot gre danes po Slemenski cesti. In tisti del Brkinov visi proti Velki vodi ali Reki, kot jo sedaj imenujete. Tam so bile vse rebri zasajene z jablanami. Res je, da tudi Velka voda vpliva na podnebje in ni tolikšna nevarnost pomladanskih slan, ki jih tako radodarno daje Brkincem Podgrajsko podolje s hribovjem Čičarije. Kranjski Brćini so imeli vrata trgovin na stežaj odprta, odkar so jablane srečno odcvetele – pa vse dokler so podali sandje. Tisti kranjski Brćini so z zaničevanjem gledali te naše Brćine in tudi z nošo so se razlikovali od naših Brćinov. Vsi so nosili visoke trdo zlikane ovratnike in manšete in spominjam se, ko sem enkrat vprašal mojega deda, zakaj nosijo tisti moški tiste visoke bele komate okoli vrata, mi je rekel, da zato, če kakšna bolha zleze navzgor po »komati«, da se spodrsne nazaj doli. Naši ljudje so bili zelo zadolženi. Ne da je bil dolg velik ali kmet ni zmogel, da bi se ga lahko rešil, ker vedno je kaj primanjkovalo. Ali gorje pa tistim, ki so bili zadolženi v Poreču pri italijanskemu denarnemu zavodu, ali pa v Kočevju pri »šparkasi«. Tiste kmetije niso imele sploh nobene živine, ker vse so požrle obresti in ljudje so se kar lupili od mižerje brez upanja da se bodo kdaj rešili. Pa našli so se močje, ki so živeli med temi reveži in se dogovorili, da tej revščini in zaostalosti treba narediti konec. Ustanovili so Gospodarsko zadrugo za sodni okraj Podgrad. Sodni okraj Podgrad je obsegal tri občine: Materijo, Podgrad in Jelšane. To je bilo od Hrpelj pa skoro v Klanec. Kar je bilo naših kmetov so postali vsi člani Zadruga. Članarina je bila dve kroni in ti dve kroni se je plačevalo vsako leto na občnem zboru, ki je trajal skoro celi dan in kdor ni še videl tega občnega zbora, nima niti pojma, kako je izgledalo. Sedaj je sto let, ko je bila ustanovljena ta zadruga, ki je bila zares Zadruga v lasti kmetov. Iz članarine so se nabavljala orodja in semena, ki jih ljudje prej še poznali niso in za vse to je bilo srečkanje. Glavni dobitek je bil železen plug ali pa železna brana. Plugov in bran je bilo navadno po dvanajst komadov vsakega. Glavni dobit se je moglo zadeti samo enkrat. Drugi dobitki so bila pa razna semenain orodja, ki se jih je naročalo iz Češke. Dokler ni zadruga razdeljevala te železne pluge in brane, niso kmetje imeli niti pojma o vsem tem. Kmalu so se

kmetje začeli oglašati pri Zadrugi, da so jim je naročili plug ali brano, ko so opazovali pri sosedu, kako je lažje in boljše delo s tem orodjem. Zadruga je tudi vpeljala gnojenje z umetnimi gnojili, ki jih je sprva delila zastonj in tako je bil led prebit. Ustanovili so tudi Zadružno posojilnico in hranilnico in kmetje so iskali zatočišča tam, da so se lahko rešili dolgov. Sezidali so v Podgradu Narodni dom. Tam je bil sedež Posojilnice, Hotel, Čitalnica in velika dvorana za kulturne prireditve. Ko so pa leta 1904 ustanovili še Zadružno mlekarstvo v Hrušici, so bili Brćini na konju. Pred ustanovitvijo Gospodarske zadruge je bil semenj svetega Andreja velik dogodek za vse naše področje. Že več dni pred sejmom so Podgrajci pripravljali »kozare« po vsej vasi. Te »kozare« so bile več kot meter visoke in ponekod je bilo ograjeno celo dvorišče. Dan pred sejmom so začele prihajati črede prašičev iz hrvaške. Bili so majhni, veliki in še bolj veliki z dolgimi rilci kot klarinet pri godbi na pihala in zelo kosmati. Na dan sejma so najprej kupovali ljudi iz Velikih in malih Mun. Oni so bili »denarniki« in so nekako diktirali cene. Vsi Munci so bili lepo oblečeni, nekako »po mestno« in nosili so vsi žžametne klobuke. Ženske so bile oblečene v slikovito munsko narodno nošo. Munci so najprej kupili »štrike« pa stopili v »kozaro« in si tam izbrali najlepše in največje živali. Zadrugni so jim »štrik« na nogo – pa začeli »glihati«. Oni so vse to lahko delali, ker so trgovali z »jesikom« po celi Avstriji. Imeli so privilegij pisan in podpisan na pergamentni listini od Njenega Velečanstva cesarice Marije terezije. Njihovo tržišče je bila največ Gornja Avstrija in češka in vsak Munec je govoril perfektno Češki in nemški jezik. Ta trgovina je trajala vse do prve svetovne vojne. Ta pregamen so dobro hranili in v času Italije se jim je zgubil, pa saj takrat je imel le zgodovinsko vrednost. Vsako pomlad so se odpravili na trgovanje. Od doma so nesli le očetno esenco, ki so jo vlili v vodo in to prodajali kot pravi vinski kis. Že v jeseni, ko je minila sezona, sona Čepkem ali v Avstriji prodali konje, vozove in sode so pa shranili pri kakšnem kmetu in spomladi so tam kupili konje in trgovina se je začela brez obrtnega in prometnega davka. Na Munah je bilo blagostanje, ki si ga drugi niso mogli niti v sanjah predstavljati. Vas je bila tako urejena, velika gospodarska poslopja, stanovanjske hiše pa tako urejene in moderno opremljene, kot ti Brćinci upajo šele sedaj. Kako je sedaj, ne vem, ker Mune so bile v NOB porušene in požgane. Sedaj spadajo pod hrvaško republiko, takrat so pa spadale v občino Podgrad. Po osvobodilni pa nimamo več nobenega stika z njimi. Kot sem že rekel, so Munci prvi odbrali in kupili prašiče – pa jih v čredi odgnali proti Munam: Brćini so kupovali največ na »upanje«. Skoro vsak je kupil po dva prašiča. Enega so zaklali doma, drugega, ki je bil najlepši pa so prodali za davke in poravnavao dolga iz prejšnjega leta pri hrvaškem »praščarju«. Vsi so bili dobro znani s »praščarji«, ki so leto za letom prihajali v Podgrad za Sv. Andreja, ker takrat so si vsi kmetje kupili prašiče za prihodnje leto. Z ustanovitvijo Gospodarske Zadruge so se pa začele razmere počasi spreminjati. Njeni ustanovitelji, posebno dekan Anton Rogač, rojen je bil v Zagradcu na Dolenjskem, je začel uporabljati prižnico za gospodarske nauke in nasvete in tu vam zapišem en odlomek iz njegove pridige: »Ti, slovenska in brkinska gospodinja, se ne sramuješ, da nisi zmožna rediti ene svinje z mladiči kot hrvaške ženske, ki so bolj zabite kot si ti in jih vse daleč prekašaš! Zato ti rečem – zgani se in zbudi se pa začni tudi ti gojiti in prodajati pujske, ne pa da gredo tvoji žulji na Hrvaško.« In Gospodarska zadruga je začela nabavljati prašičke in svinje še za pleme Zvrkširkse in beksirske pasme in jih oddajala zastonj tistemu, ki je bil zainteresiran za to in je imel voljo in veselje do tega. Vsaka gospodinja je imela naročnika in kupce za prašičke, še predno jih je svinja skotila in tako so začeli rediti

vedno več svinj za pleme, ker ni bilo problema za rodajo in se je vse prodalo kar doma. Tako se je začel vzpon Brkinov na gospodarski strani. Kot sem že rekel, je bil občni zbor Gospodarske zadruge velik dogodek, prava gospodarska manifestacija. Od začetka je bil zbor eno leto v Podgradu, drugo leto pa v Materiji, ker eden glavnih je bil tudi Romual Zupančič iz Materije in Materija ni bila takrat tisto, kot je danes. Zupančičeva hiša je bila najbolj impozantna stavba ob cesti med Trstom in Reko. Tam je bila prva poštna postaja na progi Trst-Reka. Tam so premenjavali poštno konje in v hiši pa so bile sobe za popotnike – pa tudi, če so bili še tako izbirčni in visokega stanu. Veliki hlev je bil menda postavljen še ko je bila cesta Reka-Trst še navadna tovorna pot, ker cesta je delala polkrog okoli hleva. Nad širokimi vhodnimi in velbanimi vrati je bil debel tram, na katerem so tehtali vozove s senom, ki so ga Brćini pripeljali na poštno postajo, ker je bilo vedno dosti konj za premenjavo in konji so morali biti dobro hranjeni. Kadar je šlo z vozom navzdol po Materiji, se je imelo vtis, da gre cesta skozi hlev, v tako ostrem loku je zavila okoli hleva. Hlev so porušili Italijani pri rekonstrukciji ceste Trst-Reka in Zupančičeva hiša pa je bila požgana in porušena od Nemcev kmalu po Italijanski kapitulaciji. Vse, kar je sedaj Zupančičevega, je le bedna kajžarija proti nekdanjim Zupančičevim. Druga v Materiji pa je bila Gašperjeva trgovina. Vse nad cesto in pod cesto je bila Gašperjeva last. Polovica Brkinovse je posluževala te trgovine in Materija je bila druga brkinska metropola pa četudi je imea le sedež občine. Počasi se je bližalo leto 1900 in vsi naši glavni možje, ki so se trudili za razvoj Brkinov in Čičarije so začeli misliti na Mlekarno. Do takrat so se že Brkini in Čiči toliko razvili, ne samo gospodarsko, ampak tudi nacionalno in so dosegli da so imeli v Deželnem zboru v Poreču tudi svojega poslanca in to je bil trgovec Slavoj Jenko iz Podgrada. Čiči in Brćini so že bili grupa, ki se je moglo nanjo računati. Doma so bili dekan Anton Rogač, ki ga je pozneje Avstrija odlikovala in imenovala za viteza FranJožefovega reda. Bil je prof. Ribarič, doma iz Vodice, župnik Logar Rajko iz pregarja, župnik Ryšlavi iz Mun, Hrabar iz Jelšan in drugi. Štipendirali so tudi Ceka iz Hrušice, ki je študiral veterino, da bodo imeli svojega veterinarja. Slovenski narodni poslanec Jenko je skupaj z istrskimi buditelji Mandičem, Iginjo in Spenčičem dosegel marsikatero ugodnost pri Deželnem Kulturnem svetu v Poreču za Gospodarsko Zadrugo in v dunajskem parlamentu je bil pa doktor Otokar Ribač kot slovenski poslanec naše Primorske in so mu bile naše težave zelo znane, saj je imel ženo iz materije od Gašperja. Ker so skelnili, da naj se ustanovi Mlekarna, je bil imenovan pripravljalni odbor, ki je obiskal Mlekarno v Vipavi in več Mlekarn na Ljubljanskem področju in predvsem Mlekarno v Trnovem, ki je dobro poslovala, ker je imela železnico pred nosom in vode tudi dovolj. In nenazadnje je pa prišlo do spora glede lokacije. Eni so zahtevali Mlekarno v hrušici, drugi pa v Malih Ločah. Prišlo je do razkola med Brćini, ker male Loče so imele številne ledenice in neusahljiv izvir vode, ki ipritekala sama v Mlekarno. Nazadnje so začele 1904 poslovati dve lekarni le dober kilometer druga od druge. Mlekarna v Malih Ločah je prenehala obratovati v prvi svetovni vojni, ker je bilo vse pri jojakih in tako so postale vsi Brćini člani Mlekarne v hrušici. Mleko so dovažali vozniki iz Kozjan, ki je pobiral melko iz Kozjan, tater, Rjavč in Gaberka. Drugi iz mrš, Orehka, Kovčic, Ritomeč in Gradišče, iz javorskih Malnov pa iz Brezovega brda, Javorja in Obrova. Iz Pregarja je voznik imel Zajelšje, pregarje in Huje. Voznik iz Sabonj pa račice in Podgrad. Bil je nekaj časa tudi voznik iz Mun in eden za Vodice in Golac. Ker je bila že Mlekarna, so začeli misliti o izboljšanju živinorje, ker se je že uproabljal dosti umetnih gnojil kot je Toamževa žlindra in kalijeva gnojila, je bilo dosti krme in sejali so tudi obilo

detelje, kar se je poznalo po pridelkih, ker je prišlo do kolobarjenja. In tako so začeli uvajati oberintalsko pasmo. Največ zasluge je imel pri tem profesor Ribarič, dekan Rogač, dr. Lah in ker smo imeli svojega poslanca v Deželnem zboru Slavvoja jenka in je skupno z drugimi istrskimi poslanci dosegel, da je deželna vlada začela dajati pomoč Gospodarski zadrugi. Zadruga, Posojilnica in hranilnica so bile združene in imele vse skupno in tako so skelnili, da se kupi nekaj oberintalk in se dajo kmetom na Munah in Vodica, ki je nekakšen gorski svet. Že prvo leto so govorili ljudje: mleka kot vode. In že drugo leto so uvozili mlade bikce in jih razdelili po vseh treh občinah. Bikce so dali rejene brezplačno in tudi skočina je ostala rejcem. Zraven tega pa tudi vse izkupiček za bika, ki ga je oddal rejec v mesnico, kadar ni bil več za uporabo kot plemenjak. Do takrat je bila v tem predelu Brćinov marijadvorksa pasma in s križanjem je nastala nova pasma, ki je bila najboljpo barvi podobna istrski podolski pasmi, le malo bolj sive so bile krave. Bile so dobre molznice, zelo pašne in trdih prakljev in odlične za delo. Vsako toliko je bila tudi razstava plemenskih jjucev in je prišla tudi komisija iz Poreča. Najbolj se spominjam dr. Kukoviča in še nekaj drugih. Bike so vedno dobavljali nove vsakih par let in z živinorejo je prišlo takrat do takšnega življenjskega standarda skoraj kot danes. Ljudje niso več bili zadolženi in vsepovsod je bilo zadovoljstvo. Prišla je prva svetovna vojna in takrat je bilo blokiranih dva in pol vagona umetnih gnojih samo za vas Javorje in z grenkobo smo se spominjali dobrot predvojnih let. Obvezne oddaje živine nismo imeli, razenavgusta 1914 so pobrali večje število živine za rezervo v Puli. Tudi v času vojne je Gospodarska zadruga še nabavljala bikce in bo koncu vojne je bilo v Javorju 150 glav živine enotne pasme brez lisk, šek in brez. Leta 1919, oktobra, je bil zadnji občni zbor Gospodarske Zadruge. Končal se je zelo burno in ogorčeno. Boli so tam tudi rpedstavniki italijanske Zadružne zveze in so zahtevali, da se Zadruga priključi italijanski Zadružni zvezi in nastal je krik in vik: Nič skupnega z Italijani! Nočemo delati z njimi! Naj se zadruga rajši razpusti. No, tako smo začeli drseti navzdol. Brćinska zgradba je začela razpadati. Nikdo ni več naročal za kmete ne semena ne gnojila na orodja ne živine. Pozabil sem omeniti, da smo poperj imeli Brćini tudi svojo Zavarovalnico goveje živine v hrušici. Zavarovanci so bili vsi člani Mlekarne. Denarja v fondu je bilo vedno dovolj in zavarovalnina se je izplačala sto procentno. Kadar je končala Gospodarska zadruga v Podgradu, je umrla tudi zavarovalnica goveje živine v Hrušici. Do leta 1924 je zavladala prava anarhija v živinoreji. Tu pa tam so se začeli pojavljati biki eni pirhasti, drugi črnobeli in brezasti in začeli so kvariti domačo pasmo. V Javorju so bili štirje biki vsak drugačne barve in tako je bilo tudi drugod vse do leta 1924, ko so izdali Italijani odlok, da se vpelje pasma brunoalpina ali pasma Svito. Dobavili so tudi nekaj čistokrvnih krav te pasme in kmetu, ki je kupil tako kravo te pasme so dali tudi regres. Bilo je več teh krav, ali vseeno niso bile boljše od naših. Prva leta niso bili kmetje zadovoljni s to pasmo, ker je bilo dosti nesreč pri telitvah in ljudje so preklinjali »da bi strela ubila Mussolina in nejkove bike« pa počasi se je vse normaliziralo.

Beti Njari

To sem jaz (glej sliko). Večino časa na tem planetu me boste našli v tej poziciji. Če pa se že kdaj zgodi da vstanem, pa zna biti da kaj napišem, narišem, izdelam ali ustvarim kaj, kar je kakšni reči podobno. To potem močno obžalujem vsakič, ko sem prisiljena v kratke predstavitve, življenjepise in podobne samoopisne strukture. Kadar pa mi tega ni treba, zelo rada počnem, to kar počnem. Ni jih besed, ki bi lahko opisale, kako se ob tem počutim in koliko mi umetnost pomeni. Pravzaprav sem najsrečnejša takrat, ko me kakšna stvar tako prevzame, da ostanem brez besed. Če pa se mi zraven še orosijo oči, je moje življenje osmišljeno za kar lep čas. V globoki veri, da sem s tem povedala več kot bi sploh lahko na kakršenkoli drug način, zaključujem tale dopis, vam pa želim vso srečo in vse najboljše in hvala za razumevanje in lep pozdrav!

*

nežno kot bilka ujeta med kamni
se upiraš močnemu vetru z vzhoda
vem za vsak tvoj dvig in vsak tvoj padec
vem za vsak tvoj prestrašen drget
ovila te bom v deko časa in te zazibala nežno
v mavrične sanje
da te vrnem na cesto po kateri si hodil
da ti vrnem krila ki si jih žrtvoval zame
ljubezen moja

*

ne vidim se več
zakopana v sopari lonca
nimam se več
mogoče sem se pospravila v kakšno
teh majhnih živobarvnih stekleničk
mogoče sem se kot kapljica vode
oprijela ploščic
ne čutim nič več
a vseeno prisluhnem vetru
rahlo hrepeneče mogoče sem tam
težko se razblinjam

*

nekoč je živela ženska
ki je porinila glavo v pečico
namesto kruha je ponudila sebe
ko z lačnimi kremplji grabiš po meni
v daljavi slutim njen nasmeh

*

s tresočimi rokami prizivam bogove
v rožni venec nizam kosti
večni sopotnik sem brez imena
pod vekami skrivam mrzle noči
blodne pesmi v plesnivih oblakih
prirejene solze za blatne ljudi
v mimohodu senc utapljam dneve
čarno pekoče
čakam na smrt.

na smrt ki bo imela tvoje oči

Wawa

Ime mi je Bobi. Stop! Ne Bobi! Bobi (preiksano)! Ime mi je Buda ali nekaj podobnega in zelo sem kosmat. Še dobro, da sem, ker me zelo zebe. Zebe pa me zato, ker sem danes pobegnil od doma. Pobegnil sem že velikokrat prej - o kakšne čudovite gume, se bom malce polulal na njih, no pobegnil že sem, a nikoli ponoči in nikoli za celo noč. Sedi, lezi, obrat! Uni tisti, ki mi dajejo jesti, nočejo odpreti vrat. Mogoče so tudi oni pobegnili od doma? Ko pa se bodo le prikazali in me spustili v hišo, bo pa spet: »Kjee si bil? Kaaaj je zdaj to?« in še preden jim bom lahko odgovoril in razložil: «No, najprej sem bil malo pri Maksu in sem se mu polulal na *parton*, potem sem skakal in lajal na tisto staro teto, ki se me prav očarljivo boji, nato pa ...« Ne, že bodo vpili in se repenčili: »Kaznovan si! Takoj v fotelj!« in jaz se bom naredil pohlevnega, mimogrede v tem sem najboljši, in zlezal v moj preljubi, najlepši, najmehkejši foteljček na svetu, kjer bom veselo grizljal dekco, oh končno doma, dej taco! In potem bom sanjal in sanjal ... Kaj bom sanjal? Ma, kaj bi pravil ... po pravici vam povem, lagal nisem nikoli, zato vam povem po pravici: sanjal bom svojo ljubezen! Kaj pa drugega? Zato sem tudi pobegnil, ljubčki moji! Ker sem zaljubljen! Eto zakaj, o ti kost goveja, mljack! Zaljubljen pa sem ... eh ... do... do ušes in še več ...do same konice svojega umetniško zavihanega zadovoljnega repa, wawa ajd čau! Zato me je nekaj vleklo, da se poženem skozi rešetkasto zastraženo okno. Seveda takrat, ko nihče ni gledal. Pa sem skočil kot tiger, kot konj, ker sem pač zaljubljen kot slon. In sem šel po vasi vasovat, kaj pa drugega, dej taco, hop in obrat! Raje pa vam povem vse od začetka ... How, how, wawa, how, vi pa kar mirno, v pozor! Ti, tam, dej taco, sedi lezi obrat in ušesa visoko v zrak! Tako je bilo: Če vam še ni jasno, jaz sem Koroški terier, pes vseh psov! Moja mama, Fina dama po imenu Bela, je pol štrudelj, mislim pudelj in kakor en Štanjel, strokovno baje kokr Španjel, moj tata pa je sosed. Sam sem zelo lep in pameten tudi! Ko sem se rodil pri Nikecu Pikecu blizu Slovenj Gradca, nas je bilo pet. Una tista, ki je moja druga mama, in ki ji je ime Betka Špagetka, in jo imam, mimogrede, najrajši na svetu, se je s prijateljico Pikapolonico in Maorsko kraljično Katko odpravila v Koroški visokogorski svet. Pot je bila dolga in strma, a na koncu so le, res da že proti večeru, a vseeno, potrkale na moja vrata. Komaj sem dočakal, ker roko na srce, so pri Nikecu Pikecu, mojemu Malemu zlatemu princu, ki prebiva v Hiši vročega puščavskega sonca blizu Slovenj Gradca, kar naprej sesali in ga ni bilo miru, ne podnevi ne ponoči. Kot da bi se pripravljali na vojno, so kar naprej rožljali z orožji: pa navaden sesalec, pa vodni sesalec, pa sesalec na paro, pa spet navadni sesalec. Preveč muzike za moja ušesa, pa čeprav sem si jih pridno kar naprej zatiskal in ležal na mehkem trebuščku moje prve mame Bele, ki nas je ljubeče lizala in nam predla zgodbe o Pasjih nebesih in Princeski ljubeznivi, ki bo prišla kot darilo z nebes in spravila ta Sesalni orkester v red. Nikec Pikec, ta Modrc z vzhoda, nam je v vmesnem času podaril Parmezanska imena in s čohanjem za ušesi odšteval minute do prihoda Treh Kraljičnic, Gospodičnic Mičnic. Kako je vedel, da pridejo, boste vprašali? Ja, ker jih je sanjal, seveda, kako pa? Mirno, pozor, ti tam, dej taco, wawa! In spusti dekco wawa, how! No, kakor sem rekel, je zgodaj zvečer le pozvonilo in galantni Nikec Pikec je z vso gracioznostjo, kot se za 3- letnika spodobi, odprl vrata in in povabil Dobre vile v Hišo sonca. Takoj so se vzljubili, zastojn govorit, wawa, ajd čau! Nikec jih je posedel za mizo, jim ponudil kafe, sok in vino, potem pa se je premeteno zazrl moji Betki Špagetki, moji drugi mamici, a se še spomniš

wawa how, v oči, in rekel: »A maš ti šešalč?« Betka Špagetka in Pikapolonica sta zacingljali kot Zvončici v prešernem smehu, Maorska kraljična Katka pa malo kasneje, ker veste, Maorske kraljične razumejo samo angleško. »Imam!« je strumno odgovorila moja Betka. »Katere znamke pa?« je drzno vprašal Nikec Pikec in se ljubko nasmehnil. Betka Špagetka je malce šarila po spominu, ker roko na srce, nikoli ni šla za tem, potem pa izstrelila: »Hooverja!« »Oh, ta pa je dober!« se je nasmehnil Nikec in jo pobožal po laseh. Potem so malo klepetali in se igrali z Duško Hruško, Nikecovo zlato Mamko in Marino, Nikecovo Babko fino, Sarika Vladka, Kung fu bojevnica in Pikecova Sestrica lepa, pa je tačas srfala po netu. Ah, to so bili zlati časi, hov, hov in še enkrat hov! In potem je prišel pomembni trenutek, spoznavni moment! Nikec Pikec je Tri Ambasadorke Dobre volje, sej veš, Betko, Pikapolonico in Katko, prijel za roko in jih popeljal v Kraljevstvo Babke Marine, Zlatolase Nončke fine, v njeno Kamrico spalnico, ki jo je, pridna, kot je, prepustila našemu Pasjemu cesarstvu. Zastojn pravit, zato sedi, lezi, taco daj! In tiho, ti mrcina bolhonosa! Ker če ne ... bodo pele ... Kozje molitvice! (tu pokažem zobe in renčim, da veš!) Mi smo, seveda, že vedeli vse, ker nas je mama Bela dobro pripravila, ko nas je lizala do čistega in delila vloge. Jaz sem bil, jasno, čuvaj Cesarjevega templja, in to Zadnjih vrat, mojemu bratu Skipu pa je pripadla čast Pozdravnega govora oziroma mahanja z repom in lezenja v naročje moji Betki Špagetki, wawa, wawa, pozdrav, how, in prosto! Potem pa so se odprla Vrata in ... Vsi, ki imate količkaj soli v glavi veste, da ga ni bolj ljubkega prizora, kot je mama z mladiči. To je res prava paša za oči! Wawa, wawa, in ajd čau! In Kraljične Zlatooke so kar zacvetele ob tem prizoru. Skip je svojo vlogo opravil fenomenalno. Takoj je moji Kraški burji (tudi moja Betka Špagetka ima Parmezanska imena, a veš) zlezel v naročje, ostali človeški faktorji pa so se raznežili po sobi. Premetena črnooka Modrejska kraljična Pikapolonica je zašvigala s svojim Kačjim pogledom in me takoj uzrla tam v kotu, kako čepim in se delam nerodnega in neubogljenegega. Maorska princesa Katka, po domače Katie Eve McCloud, pa je svojo ljubeznivost trosila zdaj sem zdaj tja, kakor je pač nanese. Ko so se Kačje Pastirice, ker prave Kraljične menjajo podobe, odvisno od dobre volje in razpoloženja, wawa how, to je čista resnica, grrrr! malo umirile od cvrčečega razburjenja, smo opravili Pozdravni protokol: »Kako je ime temu Buckotu?« je vprašala Betka Špagetka Nikeca Pikeca in božala Skipa, ki je zadovoljno predel v njenem naročju. »To je Roni!« ji je odgovoril Mali mojster ognja in se ji resno zazrl v oči. »And this one?« je zažvrgolela Maorska princesa in pokazala na našo edino sestrico, največjo krasotico Pasjega kartela, prelepo Lepotico svetlorjave barve in žametnorjavih oči. »To je Cvetka« je zazvončljal Nikec Pikec in se nasmehnil do ušes. »Kaj pa tale?« je vprašala Pikapolonica in me vzela v naročje. »Ta je pa Roni« je modro svetoval Mali princ Nikec. Lepotice so se spogledale in bruhnile v nebrzdan krohot. Stene so se zatresle od smeha in moja prva mama Bela se je zadovoljno namestila v košari. »Kako pa se kliče tale?« je z lisičjim nasmehom in zvezdico v zelenih očeh vprašala moja Betka in pokazala na mojega tretjega bratca, Drugega po vrsti; »No, tale pa je... Roni« je strumno odgovoril Nikec in ji ukradel zvezdico v očeh. Potem pa, dragi moji, je bilo smeha, smeha in samo še smeha. Toliko smeha, da se je soba zavrtinčila kot tornado, kot pasat, kot divji veter z bregov ... Wawa, wawa, bum bum bum, dej taco in ajd čau! In, psssst, to je skrivnost. Tako velika skrivnost, da jo prepoznajo samo pravi, veliki mojstri Igrarije in norčije, zato povej to le tistim cepcem, ki jih imaš zares rad, wawa, wawa, pasji piškotki, mljask in še enega, na ti aco, how, how, štrbunk na hrbet in valjat se po travi! Zdaj! WAWA WAWA HOU HOUUUU

HOOOOOU HOW in MLJASK! poslušaj: Kadar je v Hiši toliko smeha, da prekopicne vse kote, stene in strope, takrat Hiša dobi Kurje nožice in začne svoj Ples, Ples širnih polj in prostrane svobode, Ples vseh plesov, DOVOLITE DA VAM PREDSTAVIM ... MADŽARSKI ČARDAŠ PEKOČI PAPRIKAŠ! ZDAJ! Wawa hou, ti Stric na biciklu, pridi da ti preštejem špičke na Tvojemu kolesu in te poženem v dir wawa wawa, hou how hou! Ga poznaš? Glej zdaj, pokažem ti kako... WAWAWAWA HOPCUPCUP IN... IN SKOK NA KOST! HOUGH! Torej, naša Hiša je dobila Kurje nožice in moj četrti bratec, po rodovniku Tretji, se je postavil v pozdrav in polulal od sreče. Ja, normalno, kaj pa je hotel, a? Direndaj je privabil Sariko Vladko iz njenega Brlogca, po domače sobe, da se je postavila v pozo ŽERJAVA (ali sem že omenil, da je Mojstrica Kungfuja in ostalih Zajebancij) in se nasmehnila z najlepšim nasmehom na tem širnem svetu, z nasmehom, ki zapečati vrata Ljubezni, z nasmehom Volčjega Žrela in Zajčjih ustnic. Eh, seveda ... Tri Kraljične Gospodične Mične so se zvijale po sobi kot Mavrične kače in Pikapolonica in Betka Špagetka sta v en glas (včasih tudi to znata) zašepetali: »Kaj pa tale?« in s kazalcema pokazali na Polulanca. Nikec Pikec se je potrkal po čelu in zamišljeno vrtel koder zlatih las. »Ta pa je ... Roni in pika.« Zastojn pravit, wawa wawa grrrr, te ugriznem v rit, če ne boš priden, vau vau! Vrata Ljubezni so se odprla na stežaj in naši srčki smaragdnozeleni, kot Soča zeleni, so zasijali v Vseh barvah Sveta. Nič več nismo kaj dosti govorili, samo objeli smo se kot Junaki in zapeli tralala tralali ... Kot Maček Muri in Muca Maca smo zapeli. In tudi zaplesali seveda, saj plesati smo zmeraj znali, ha! Kaj ti tam zmajuješ z glavo, kost nesrečna, ti! Za pet in plesat iz srca, pa res ne rabiš nobene šole, ti glava telečja, slast preslastna! Te zapopadem zdaj in zgrizljam v koščke, če takoj ne zacepetaš in prav mi daš! WAWA GRRRRR IN VAUVAU MALO MORGEN WAWWAWAWAWAU! Zdaj pa pridi noter, ti hudobec Poštar, da ti raztrgam hlače grrrrrr! Potem pa smo, ... veš, kaj smo? Ja, kako bi vedel, če pa ne poslušáš,a? A poslušáš? O, priden, na pasji piškot in taco ti dam tudi ... wawa, wawa in ajd čau! No ... potem ... pa ... Potem pa smo s pogledom pobožali Nikeca Pikeca, tega Angelčka s Kristalnim Glaskom in vse Angelčke Otročke Pridne tudi. Saj veš, da smo! Ne bom ti lagal, ker lažem pa ne in Amen Grrrrr, ker zdaj pa sem POZOR HUD PES, da veš! Grrrrrr in še enkrat RRRR! In Nikec in Vsi otroci Sveta so nam vrnilo Nasmeh ... Jaz pa sem zlezal v naročje moji Betki Špagetki, se poslovil od svoje prelepe Družine in se odpravil na Pot. Kam, boste Vprašali? Na Kras, seveda. V hišo Kraške burje in Kot kri temnega Terana, ki je mimogrede Prav fin Pobalin, Taras po imenu. Da. In v Koprivi sije sonce, če vas zanima ... in še veliko tega ... a zdaj ne bom pravil, ker nimam časa, saj veš ... Pa ne, da si že pozabil? O, ti puhoglav! briket presušeni, hitro v fotelj, kaznovan si in dekco nazaj! NIMAM ČASA, KER SEM ZALJUBLJEN! aaaaaaaaaaaaaaa (tu tulim kot volk) aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa in še enkrat aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa In okno je spet odprto ... Zato Lep pozdrav aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa in.....skok

Wawa wau!

Bobi(preiksano)

Buda

Ivan Novak

Pesnik iz Ospa, ki pravi: »Biti svoj. Imeti sebe. Takšnega. Nič drugačnega!« Za seboj ima nekaj pesniških zbirk, aktivno sodeluje pri Istrskih brazdah, planinari, trenutno pripravlja novo pesniško zbirko.

Pepca Šaltin

Pepca Šaltin, doma iz Brihtnežev v Slovenski Istri blizu italijansko-jugoslovanske meje je hodila vsak dan v Trst. Začela je kot mladenka tik pred drugo svetovno vojno, nadaljevala po njej, kot mlekarica in v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, proti koncu svojega življenjskega mandata, kot hišna pomočnica pri neki družini v Trstu. Doma je imela moža Šteljota, ki se je predajal kmetovanju in pijači. Prvi najbližji sosed je bil tast Dreja Šaltin. Po njegovi smrti je prihajal njegov sin in bratranec Pepčinega moža Šteljota, Marjo Šaltin, ki je takoj po končani drugi svetovni vojni zbežal čez mejo v Trst. Po ljudskem pripovedovanju je delal v tržaškem pristanišču kot fizični delavec na pretovoru in skladiščenju artiklov široke potrošnje, ki so nadaljevali pot na evropske trge. Šverc in kraja mu nista bila tuja. Seveda se je doma slinil in napihoval s polnimi žepi denarja in nadaljeval očetovo sovraštvo s sorodniki. Delal jim je škodo na vsakem koraku in, ko je začutil oblast, se je hitro umaknil nazaj čez mejo v Trst. Neko nedeljo popoldne je prišlo do spora in medsebojnega nesramnega obrekovanja, ki ga nobena stran ni hotela prekiniti. Da bi Marjo svoje nasprotnike premagal in utišal, je poskusil nemogoče. V trenutku je odpel hlače in jih skupaj s spodnjicami spustil na kolena, se priklonil in golo zadnjico - z vsem moškim premoženjem vred - usmeril čez parcelno mejo proti nasprotnim sovražnim sorodnikom. Hčerka Pepce Šaltin, ki je že večkrat prisostvovala takim družinskim peripetijam, se je tokrat za vsak slučaj oborožila s fotoaparatom, ki ga je uspešno uporabila. Slikovni material je bil koristno uporabljen kasneje v sodnem postopku. Kakor že rečeno, ukvarjal se je tudi s tihotapstvom. Pepca, ki ga je vedno skupaj z možem Šteljotom opazovala, je nekega dne opazila, da Marjo zadje čase prihaja vedno z drugim, novim skuterjem. Sledila je prijava na policiji. Zaradi te poteze je Marjo besnel na dvorišču vsakič, ko je prišel v Brihtneže. Policija ga je vzela pod drobnogled in v doglednem času ugotovila tihotapske in druge prekrške. Naslednja poteza policije je bila daljša prepoved prestopa državne meje. To ga je dobesedno iztirilo in začel je snovati maščevanje. Ko se je tudi pri nas motorizacija občutno razmahnila, si je Pepca zaželela olajšati potovanja v Trst, saj je to do sedaj počela s kolesom. Čeprav že v srednjih letih, se je odločila in s težavo opravila vozniški izpit. V kratkem času je kupila fiata 126, popularnega kalimerota, in se v bok z mlajšimi vozila v Trst. Ni šla čisto v mesto, ampak ga je puščala v predmestju na parkirišču bencinske črpalke, do koder je prihajal mestni avtobus, se z njim odpeljala v mesto in se z njim vračala. Veliko časa je Marjo vztrajno iskal priložnost za maščevanje. Dobil ga je, ko je izvedel, kje Pepca pušča avto. V prostem času je prihajal v predmestje, si ogledoval parkirišče in ugotavljal, kateri avto je Pepčin. Počasi je prišel tudi do te pomembne informacije. Vzel si je čas in z njenim prihodom preveril lastništvo. Bila je jesen in za dan D je določil soboto ob peti uri popoldne, ko se črpalka zapre in je že tema. Kot nalašč, idealni pogoji za izvedbo maščevanja. Nekaj minut pred peto uro se je pripeljal na kraj maščevanja. S seboj je pripeljal tudi ljubico, s katero je že nekaj časa varal ženo, da bi mu služila kot alibi v primeru raziskovanja. Počakal je za vogalom, od koder ni bilo direktnega pogleda na parkirišče. Točno ob peti uri in petnajst minut, ko je lastnik črpalke že zaprl, se je odpravil na parkirni prostor in ob medli svetlobi poiskal avto, podtaknil gorečo svečo pod motor in hitro izginil. Skoraj v teku je prišel do avtomobila, se vsedel za volan in odpeljal proti tržaškemu krasu. Na vrhu kraškega roba, malo pred odcepom za Opčine, se je ustavil ob

cesti in skozi stransko steklo pogledal v dolino pod sabo. Videl je plamen in zadovoljen ugotovil, da je maščevanje dobro opravil, saj je šele sedaj slišal gasilsko sireno, ki je iz mesta hitela na mesto požara. Tako se je končala ena od mnogih zgodb tega območja.

Lan Panjan Rak

Simpatičen srednješolec, preseljen na Kozino iz Kopra, sin zgodbarničarke **Sonje Rak** (spodnja fotografija). Lan se nam je pridružil na pohodu po naravoslovni učni poti, Sonja pa je na zgodbarnici raje kaj povedala, prinašala dobrote, imela milijone zanimivih idej, ki jih bomo skušali v bodoče uresničiti. Na zadnjih srečanjih se nam je pridružil tudi njen prijatelj **Franci iz Cerknice**, ki je zagotovil, da bo »naš« tudi v prihodnje.

Kako je robida dobila ime

Nekoč je živela bodičasta vila, ki ji je bilo ime Robida. Oboževala je slastne črne sadeže, ki so rasli na grmu, na vejah katerega so rasli majhni, a ostri trni. Trnov je bilo veliko, zato črnih sadežev ni mogel jesti nihče, razen bodičaste vile, ki je trni niso mogli zboosti. Na listih te rastline so rasli še manjši trni, zaradi katerih niti žuželke niso mogle do sočnih plodov.

Nekega dne pa se je smrtonosni mravlji le uspelo prebiti do sadeža. Tega dne se je vila Robida česala pred ogledalom in si prepevala prelepe pesmi ter ves čas razmišljala le o tem, da bo za malico pojedla sedem sadežev. Odšla je na vrt in utrgala sadež, ki ga ni zastrupila smrtonosna mravlja, zato se je ta močno razjezila. Naslednjega dne je mravlja poklicala iz mravljišča na pomoč še več mravelj, da bi s svojim strupom ubile vilo in si prilastile rastlino.

Vilini škratki so izvedeli za to in se podali proti rastlini, da bi preprečili mravljam, da bi prišli do nje. Medtem ko je potekala bitka med mravljami in škratki, se je vila sprehajala po vrtu in nabirala sadeže, na katerih so bile mrtve mravlje, ki so jih pobili škratki. Tega vila ni opazila in je z užitkom ugriznila v prvi sadež, ki pa je bil grenkega okusa. To se ji je zdelo čudno, zato je pojedla samo enega. Odpravila se je v posteljo in zaspala. Strup mravlje je ni ubil, vendar so od zdaj naprej trni za njo postali strupeni. Naslednjega dne se je med obiranjem sladkih sadežev zbodla in čez tri dni umrla.

Škratki so mravlje premagali in jih odgnali, rastlino s sočnimi črnimi sadeži pa od takrat imenujemo robida.

Majda Jasna Peršolja

Pravljičarka, pripovedovalka, zbiralka ljudskega blaga, predvsem pravc, nenehno aktivna, s kupom izdanih knjig in najbrž »to še ni vse«. Pridružila se nam je kot gostja na začetku študijskega krožka, nas vseskozi spremljala, četudi od daleč, sicer pa izvira iz Rodika, Valinova, živi pa v Križu pri Sežani.

Za vsako bolezen ročca rase

Zdravilo za bolne noge, za celjenje ran, za vnetja na koži, za podkožna vnetja:

Gabezova mast:

sestavine: gabezova korenina, svinjsko salo, čebelji vosek;

izdelava:

svinjsko salo se stopi in precedi, masti ne soliti (postane žarka).

- gabezovo korenino drobno nasekljaj,
- daj seseklano korenino v svinjsko mast in na majhnem ognju počasi cvri, tako se gabezova korenina zmehča in izloči zdravilne učinkovine,
- dober domač čebelji vosek nadrobi in počasi segrevaj na majhnem ognju na robu štedilnika,
- še toplo mast in korenino precedi na gostem situ v drugo posodo, kjer je stopljen vosek,
- premešaj in dodaj na koncu dišavo, npr. esenco sivke, rožnega olja ipd.,
- kremo vlij v majhne škatlice in ohladi,
- dobro zapri in hrani v hladilniku.

Za boleče noge: zvečer si napravi zeliščno kopel, lahko rožmarinovo, koprivovo, praprotovo, ognjičevo, kamilično, sivkino ali solno), obolele noge namaži z gabezovo kremo, pusti nekaj časa, nato noge masiraj. Po dvajsetih minutah se krema vpije. Ponavljaj vsaj 14 dni. Če se imaš dovolj rad, lahko ponavljaš vsak dan. Če ti poleti poka koža na petah, pomaga gabezova krema.

Proti hemoroidom: skuhaj hrastovo skorjo in si pripravi kopel. Ali pa popari ognjičevo cvetje in si pripravi kopel. Po kopeli uporabi gabezovo mast.

Proti vnetju žil: Gabezovo salo daj med sterilno gazo in polagaj na rano.

Zanimivost: namočeni listi gabeza so odlični v vrtnarstvu. Sveže liste namočite v vedro. Po treh dneh s pripravkom škropite rastline. Če pustite liste v vedru en teden, nastane gnojnica in je odlično gnojilo za zelenjavo in rože.

Na skoraj enak način pripravimo ognjičevo mast, ali druge masti, sestavine so načeloma iste, razen glavne, seveda, ki se menjuje;).

Tinkture

Iz divjega kostanja: naribaj ali drobno zdrobi in stolči sadeže divjega kostanja z olupkom vred. Zdrobljene sadeže daj v steklenico. kostanj zalij z dobrim močnim žganjem. Postavi na sonce in pusti zoreti en mesec. Vmes dobro večkrat potresi. Precedi in masiraj obolele sklepe.

Cimet z medom

Jemlji vsak dan eno žličko! Ureja presnovo (proti povišanemu holesterolu, visokemu pritisku, bolni ščitnici, sladkorni bolezni).

Priprava: tri majhne žličke mletega cimeta, dve veliki žlici medu, dobro zmešaj in spravi v steklen kozarček.

Ušesnik (natresk)

Za boljšo kri-sestavinein priprava: en liter domačega terana, 10 dag suhih sliv, 10 dag rozin, 10 dag suhih borovnic, 20 dag rajavega sladkorja, štiri vejice rožmarina, ena pest korenike srčne moči. Pusti stati teden dni na toplem. Užij po dve veliki žlici na dan. Istočasno lahko jemljemo matični mleček, ki ga damo pod jezik za koruzno zrno.

(po pripovedovanju svoje matere, tet, strin, sosed iz Rodika in Križa pri Sežani)

Nekaj sporočilc Zgodbarničarjem:

- Dragi ZGODBARCI! Lep večer in prisrčen pozdrav, Jasna Majda Peršolja – Valinova iz Rodika
- V torek me ne bo in v soboto tudi ne, ker pač ne zmorem več takih naporov. Bom pa v mislih z vami. Jemte se lepo in vsem an pozdrav sez celga srca!
- Prav lepa hvala za vabila. Če bi imela ene bolj dobre noge, bi šla z zgodbarniki na tisti pohod po preloških svetih krajih. Žal, ne morem. Imejte se lepo in naj vas Deva, Devin in vsi starodavni duhovi sprejmejo medse in blagoslovijo.
- Te recepte sem imela na delavnici v Parku Škocjanske jame. Recept za kakšno kremco lahko prebereš. Lep pozdrav vsem!

(Jasna majda Peršolja na podelitvi nagrad za literarni natečaj Babica, povej mi zgodbo. Pred kratkim izšla knjižica z istoimenskim naslovom, ki jo je izdala OŠ DBB Hrpelje-Kozina)

Zgodbarničica ali prispevki osnovnošolcev

DBB Hrpelje Kozina (zbrala Fanči Klobučar)

- ❖ Ko je bil moj oče Joško še majhen, je šel z mojim nonotom Pepotom v gozd, pilit drva, pri tem jim je pomagal prijatelj Stipe. Ko so že večino drv spilili, so prišli veliki kamijoni (šleparji) in ko so drva naložili, je enemu od kamionov spodrsnilo in je prikolica padla na pol v luknjo. Morali so poklicati večji traktor, da ga je lahko povlekel iz luknje. Potem so kamioni peljali na Reko v firmo Pika, da so lahko naredili z lesom omare, mize, stole in drugo pohištvo. (Klemen Verko, Obrov, zapis 8. 11. 2012, zgodba se je dogajala na Starodu)
- ❖ Ko je bil oče na počitnicah pri teti in stricu, je padel v vodo. Šli so se peljat z barko in ko se je barka zajugala, je padel v vodo in se ustrašil. Imel je pet let. Od takrat naprej se boji globoke vode. (Klemen Mezgec, Kovčice, oče rojen 15.6.197)
- ❖ Ko se je Nina igrala z mamo in Damjano, je žogo brcnila čez balinarsko igrišče, skoraj do prepada je tekla za njo, se medtem spotaknila ob kamen in padla s kolena na kamne. Žoga se je seveda ustavila. Klemen Mezgec, Kovčice, rojen 7.4.2001
- ❖ Pred davnimi, davnimi časi, ko je bil moj nono še majhen, je hodil na travnik past krave. Nekega dne je zagledal še majhno mucko. Prišel ji je bliže ter jo prijel v roke. Imela je poškodovano sprednjo tačko. Odnese jo je domov ter jo ozdravil. Mucka je bila zadovoljna, ime ji je dal Tigrica. Rekel si je, da jo nikoli ne bo zapustil. Še zdaj jo ima, vendar je zelo stara. Poles Avgust, Ritomeče, nono 87 let, rojen 1925.
- ❖ Pred davnimi časi so šli ljudje orati na njivo v Jezerino. Ko je potok zmeščal zemljo, so se s plugom in živino pogreznili v zemljo. To se je zgodilo na soboto, zato so se kmetje odločili, da v soboto ne bodo več orali. Zapisal Domen Dodič, povedala Nevenka Dodič, Obrov

- ❖ Nekoč je imela moja mama mladega srnjaka. Naučen je bil, da je noč prespal v gozdu. Zjutraj pa se je vračal domov. Nekega jutra pa srnjaček ni našel moje mame. Na dvorišču jo je klical: piv piv piv. Ker ni bilo nobenega odgovora, je odšel v hišo in po stopnicah naravnost v sobo. Moja babica je slišala tk tk tk. Šla je pogledat v sobo in videla srnjačka. Danjela Buzečan, Kovčice

- ❖ V Kuteževem ob reki Reki, so bili dečki, ki so hodili past krave. Tam so se vedno lotili kakšne igrice. Tisti dan so se igrali zbijanja kože. Ko so se igre naveličali, so sklenili iti na ribolov k reki. Lovili so z golimi rokami, saj niso imeli nobenega pripomočka. Najprej so se lotili iskati velike skale, saj so se pod njimi skrivale malo večje ribe. Potem so odšli vsi na drugi breg, razen enega, ki je ribe moral splasiti spod skal v odprte roke lovcev, ki so čakali na drugi strani. Ko jih je končno le pregnal, so takoj zaplavale v roke, saj so mislile, da so to veje vrbe, ki je rasla ob vodi. Ko so ugotovile, da so zašle, je bilo že prepozno, fantje so že sklenili roke in začeli tipati po ribah ter jih ujeli. Nato so ribe potegnili iz vode in se veselili, da so kakšno ujeli. Tudi moj dedek se je veselil, saj je tudi on nekaj ujel. Kot zadnji jo je potegnil iz vode in v trenutku prebledel. V rokah je namreč namesto ribe zagledal dolgo kačo belouško. Kljub temu, da kača ni bila strupena, se je zelo prestrašil, zato jo je močno zalučal v daljavo, da mu ni mogel noben prijatelj verjeti, da ima takšno moč. Ko je moj dedek hotel pokazati, kje je pristala, jo tam ni bilo več, saj je gotovo že ušla nazaj v reko. Manca Prosen, pripovedoval nono Jože Prosen, Obrov, 72 let

- ❖ Moj pranono je zelo rad kadil pipo. Nekega dne je odšel kositi travo. Ko je končal kositi, je ugotovil, da mu nekaj manjka, zaželel si je svoje pipe. Prišel je domov in jo začel iskati. Vse je preiskal, ko je ni našel pa je vprašal snaho, če mogoče ona ve, kje je. Ta pa mu je odvrnila: »Nono, v ustih jo imate!« Takrat se je zelo razjezil, saj ni vedel, da jo ima res v ustih in je začel kričati nanjo. Manca Prosen, pripovedovala nona Anica Prosen, Obrov, 68 let

Fotografija vzeta iz interneta, last Etnografskega muzeja v Ljubljani)

Odmevnost v domačih časopisih, glasilih, vabila, članki itd.

Vabilo k vpisu *Snežnik okt 12*
v študijski krožek »Zgodbarnica«

Kozina - Če rad pišeš, bereš, zbiraš zgodbe starih nonic in nonotov, stričkotov in tet, se nam pridruži pri novem študijskem krožku »Zgodbarnica«, vsak drugi torek v mesecu ob 18.00 v Knjižnici Kozina (začenjamo v oktobru!!!). O tekočem programu se bomo sproti menili, ga bogatili, mu dodajali, ali odvzemali, kar se nam bo zazdelo. Pri krožku lahko sodelujejo vsi zainteresirani od 10 do 100 let, če si le želijo ohranjati lepo besedo, spomine, zapisati dolgo zelene misli, zgodbe in podobno. Mentor krožka bo Patricija Dodič, sicer zaposlena v Kosovelovi knjižnici Sežana, v enoti Kozina. Okvirno pa ... Pri krožku si bomo pripovedovali zgodbe, jih zapisovali, jih zbirali, jih prebirali, se o prebranem pogovarjali, si jih izmišljali, jih reševali in nenazadnje jih bomo lahko objavili v različnih glasilih, ali morda kdaj v bodoče, s pomočjo morebitnih sponzorjev, celo izdali lično knjižico kot rezultat ali spodbudo za naprej. Pravil v krožku, razen dobre volje in sodelovanja vseh krožkarjev, ni, o vsem se bomo dogovarjali sproti in se trudili ustvariti predvsem domačnost in dobro vzdušje. Število članov je omejeno na dvanajst, zato ne oklevajte in pridite na prvo srečanje, tokrat izjemoma tretji torek v mesecu, 16. oktobra 2012 ob 18.00. Na prvo srečanje bomo povabili znano gostjo, ki se z zbiranjem zgodb ukvarja že veliko let. Prijazno vabljeni!

Patricija Dodič, Knjižnica Kozina

Predpriprava na študijski krožek

Zgodbarnica *April, Snežnik 2012*

Kozina - V juniju Knjižnica Kozina zaključuje s študijskim krožkom »Spoznaj se«. V oktobru začenja (če bo dovolj prijavljenih) z novim ŠK »Zgodbarnica«. Krožek ni zaprt, četudi ima tako »inteligentno« ime - odprt je vsem zainteresiranim od 10 do 100 let, vsem tistim, ki si želijo ohranjati lepo besedo, morda spomine, ali sami zapisati dolgo zeleno misel, zgodbo. Pri krožku sodelujejo vsi člani s svojimi osebnimi izkušnjami, zadovoljstvom in dobro voljo. Mentor krožka bom sama (licenca za mentorja pri ACS-ju). Pri krožku bi si pripovedovali zgodbe, vezane predvsem na naše kraje in ljudi, na domačine in tiste, ki so šli s trebuhom za kruhom (ni pa strogo pravilo, lahko ga tudi kršimo); zgodbe bi pisali, jih zbirali, jih prebirali, si jih izmišljali, jih reševali in jih nenazadnje predstavljali v hrpeljskem Občinskem glasilu, v regijskem časopisu Snežnik in morda še kje. Vem in verjamem, da ima vsakdo izmed vas veliko lepih spominov, slišanih zgodb, zato se opogumite in pridite - vesela bom vseh in vsakogar. Nekega lepega sončnega dne bi vse zgodbe, ki bi pri krožku nastale, s pomočjo morebitnih sponzorjev, morda ovekovečili v lični knjižici. Morda. Nikoli se ne ve. Pomembno pravilo za krožek je, da deluje domačno, sproščeno in seveda, zabavno. Vabim torej vse, ki bi vas tovrstno delovanje v krožku s kakšnim občasnim gostom ali gostjo zanimal, da se mi prijavite v Knjižnici Kozina. Število članov je omejeno na dvanajst. Prsrčno vabljeni, da se mi pridružite.

tekst Patricija Dodič

Članki, objavljeni v Občinskem glasilu, Snežniku, Primorskih novicah, Slo.media

Članek, objavljen v Primorskih novicah, 1. del

Četrto srečanje študijskega krožka Zgodbarnica

Tu je blu vse res!

Kako se nasmejati v teh hudih časih? Na račun starih časov, čeprav so bili še mnogo hujši kot današnji, so prepričani udeleženci kozinske Zgodbarnice.

KOZINA ▶ V okviru vseživljenjskega izobraževanja so se študijski krožki dodobra udomili tudi v krajevni knjižnici na Kozini, kjer uspešno deluje zgodbarnica. Na januarskem srečanju, četrtem po vrsti, se je zbralo devet zgodbarjev iz Klanca, Ilirske Bistrice, Obrova, Divače, Hrpelj in Černotič. Na srečanju so prebrali zgodbe, ki so jih napisali iz sebe, kar se pretaka iz njihovih korenin.

Čeprav je skupina heterogena, tako po starosti kot po izobrazbi, je homogena v odkrivanju plemenitih misli, skritih biserov, sejanju semen upanja v zgodbah ter globokih življenjskih resnicah iz preteklosti prek sedanjosti za prihodnost.

Zbrane je presunila Andrejina zgodba, ki jo je prebrala mentorica krožka, knjižničar-

ka **Patricija Dodič**, veselje sta rodili zgodbi **Fanči Kapun** in **Ivana Novaka**, na grenka spoznanja iz otroštva sta v svojih povedkah opozorili **Zlatka Cergolj** in **Magda Tomšič**. Po "hrpeusko" je svojo ljubezensko izpoved podal **Ladko Kusov**, avtor monografije *Kronika Hrpelj*. Na samosvoj način sta sebe izrazili **Viljana Šiškovič**, ki je poučila o čuku na njihovem vrtu, ki "se je izpel do smrti". Z zamejsko zgodbico v verzih pa je navdušila **Slavka Cetin**, avtorica knjige *Brkinske stezice*, ki je na koncu vsake poslušane povedke odločno pribila: "Tu je blu vse res!" in v potrditev le-tega kar iz rokava stresala podobne življenjske izkušnje.

Moč pripovedovalske besede in osebna iskrena komunikacija ter spominek, ki ga je udeležencem v dar pripravil Ladko Kusov,

Članek, objavljen v Primorskih novicah, 2. del

PN, 22.01.2013, str. 18

iskreno vesel trenutak po branju šaljive zgodbe Fanči Kapun: z leve so zgodbarji Zlatka, Slavka, Ladko, Fanči, Patricija, Tomaž, Magda, Viljana

so obogatili prijetno druženje in oplemenitili željo zgodbarjev voditi srečanja h končnemu izdelku in narediti kaj koristnega tudi za okolje, v katerem živijo, in za druge ljudi. Načrtujejo, da bodo s svojimi dobnimi zgodbami, ki jih že pridno objavljajo v lokalnih glasilih, obogatili lokalno domoznansko knjižnico z izidom knjige zgodb, ki koreninijo v tem prostoru, ter priredili bralni večer za javnost. **JOŽICA PLANINC**

Snežnik, letnik XX, 1. št. 2020, april 13

ZGODBARNI-ČARNOST

Kozina - Kozinska knjižnica je v oktobru, kot že marsikdo ve, začela z novim Študijskim krožkom »Zgodbarnica«, ki se je razvil v izredno prijetno druženje med tistimi, ki ljubijo pisano in ustno besedo, kulturno dediščino in podobne domoznanske in drugačne teme. Da ne gre le za dolgočasno sestajanje, priča doslej zbranih že več kot štirideset zgodb, ki niso samo zgodbe, seveda, saj se med njimi najde tudi pesmi, stare recepte, anekdote, šale, pregovore in še marsikaj.

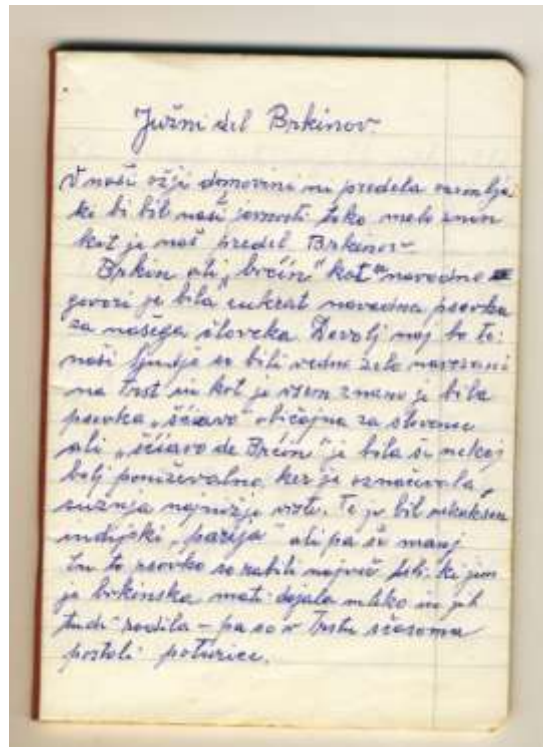
Dobrovoljnost krožkarjev pri pripravi starih jedi, zbiranju starih fotografij, raznovrstnih dokumentov in pripovedovanju zgodb iz osebnih ali tujih izkušenj je neizmerna, radoživa in čudovita. Ob vsakem srečanju se pridruži kak nov krožkar, ki po dveh ali treh uricah mesečno, odide in se vrača poln radosti, obogaten s tiste vrste človeškostjo, ki so jo v starih časih poznali ob večerih, ko se je pripovedovalo zgodbe ob ognjiščih, ružlo fermento, fižol, ali pač opravljalo katero od takratnih kmečkih ali manj kmečkih del. Drugi teden v juniju, ko s krožkom do oktobra najbrž malce oddahnemo (ali pa tudi ne) in nabereemo novih zgodb čez poletje, bomo priredili zaključno skupno branje v eni izmed brkinskih vasi, ki naj zaenkrat ostane še skrivnost, kamor vas bomo povabili na prireditev, kjer boste lahko kaj več izvedeli o krožku samem in se nam morda v bodoče celo pridružili.

Trenutni krožkarji prihajajo iz različnih koncev in krajev (Brezje pri Postojni, Vransko, Trbovlje, Divača, Ilirska Bistrica, Klanec, Ritomeče, Dolina pri Trstu, Črnotiče, Gradišče, Obrov...), manj je domačinov, in naj vas – domačini – ob tej priložnosti ponovno povabimo medse, da sami ugotovite in se prepričate, kako zelo lepo se imamo vsakič, ko se srečamo. Ne motim se, če skoraj zagotovo rečem, da je veliko takih med vami, ki bi nam imeli povedati na tone zgodb iz otroštva, zato se enkrat mesečno odmaknite od vsakdanjosti in

nam podarite zgodbo, veseli vas bomo. Nekega dne bodo zgodbe rodile zbirko in v njej bo objavljena tudi vaša zgodba, če te pride v izbor, a o tom potom, bi rekli naši sosodje. Pridružite se nam drugi torek v mesecu ob 18.00 (ali še raje: sledite napovedniku na spletni strani Kosovelove knjižnice Sežana: <http://www.sez.sik.si/new>). Prisrčno vabljeni k študijskemu krožku »Zgodbarnica« v kozinski knjižnici. **tekst in foto Patricija Dodič**

C
S
F
F

Original zapis Toneta Kusovga, njegov zvezček, predan sorodstvu ...

Zgodbarničarji so se udeležili pohoda po naravoslovno-zgodovinski učni poti Hrpelje-Kozina, vodič Vladimir Grželj, čez poletje bodo obhodili Odulno in Artviže, v jeseni pa se z Borisom Čokom odpravljajo na pohod okrog Divače, Lokve, Prelož

Gmail - Re: Fwd: POSNETKIČ ;)

<https://mail.google.com/mail/?ui=2&ik=b521f9ecc4&view=pt&q=vl...>

Pat Dod <magickarizma@gmail.com>

Re: Fwd: POSNETKIČ ;)

1 sporočilo

Vlado Grželj <vlado.grzelj@siol.net>
Za: pd <magickarizma@gmail.com>

05. november 2012 11:57

He,hei

Spoštovani g. Gerželj!

V življenju so najlepša presenečenja - seveda pozitivna! Prav je, da človek doživi tudi neke pozitivne odmeve za tisto, kar počne! Poslušala sem vas danes na Radiu Slovenija 1. Ne morete si misliti, kako prijetno sem se počutila, ko sem slišala, kako plemenito se ukvarjate z zadevami, ki bi sicer šle v pozabo in o katerih se današnji mladini niti ne "sanja" več.

Zakaj vam to pišem? Sem potomka svoje babice Marje Nedož iz Povžan in dedka Ivana Godine iz Bača. Moja pokojna mama se je sicer rodila v Trstu, a se je družina leta 1919 preselila v Maribor, kjer je bil moj dedek tudi Maistrov borec.

V času 2. svetovne vojne je bil mamin brat Albin Godina - Vojo partizan v Brkinih. Poročil se je s tržaško mladinsko aktivistko Zoro Perello - Godina, ki je žal, tik pred koncem vojne umrla v taborišču Ravensbruck. Po njej je poimenovana ulica v Kopru.

Maminemu bratrancu Segulinu, so v Materiji odkrili spomenik.

S krajem Gradišče pri Materiji, sem zelo povezana, saj sem v letih 1955 - 58 tja hodila na počitnice k družini Kocjančič (k Zorini mami Pavli, teti Ivanki, Marici Kocjančič). Da bi pomagala moji mami, ki se je v Mariboru težko preživljala z dvema otrokoma, me je "teta" Pavla vsako poletje povabila v Gradišče. To so bili zame nepozabni dnevi - spiranje na senu, nošnja vode iz štirne, vezanje snopov, kopanje krompirja, nošnja malice žanjicam in koscem na travnike in polja, iskanje gob, kuhanje, pomivanje posode... Sratka, spoznavanje vsakdanjosti primorskega človeka...

Ko sem vas danes poslušala, so se mi vrnilo spomini na tiste nepozabne dni, "zapela" mi je draga primorska govornica in v duši mi je bilo lepo, kot že dolgo ne!

Hvala vam za te današnje občutke in za to, da ste toliko prizadevni, da ne pustite "umreti" tistih vrednot, ki so jih nosili primorski ljudje. Veliko je pozabljenega, danes veljajo drugačne vrednote, a s pomočjo takih ljudi, kot ste Vi, se bo marsikaj ohranilo - saj se mora!

Se veliko uspeha pri delu in prisorben pozdrav na "mojo" Primorsko!

Virineja Kajzer

From: pd

Sent: Monday, November 05, 2012 8:04 AM

To: vlado.grzelj@siol.net

Subject: Fwd: POSNETKIČ ;)

ODLUČNI SMO, VLADIMIR, NEMA NAM PARA. ;) DOBER POSENTEK JE BIL, LUŠNA ODDAJA IN DOBRA REKLAMA IN SEVEDA VAS PRIČAKUJEM JUTRI OB ŠESTIH, NE GLEDE NA. ZDEJ SMO TRI MOTORJI, JIM MORMO POKAZAT BOGA.;) LEP DAN, PATRICIJA

Posredovano sporočilo

Od: **jana samsa** <jana.samsa@gmail.com>

Datum: 04. november 2012 16:58

Zadeva: POSNETKIČ ;)

Za: pat dod <magickarizma@gmail.com>

KOZINSKA ZGODBARNICA ;)

<http://tvsllo.si/#ava2.149593902;>

1 od 2

26.1.2013 11:25

Odzivi na radijsko oddajo

<http://tvslo.si/#ava2.149593902> - zgodbarničarji na RTV SLO, radijski pogovor je vodil **Jure Popov**, sogovorniki **Patricija Dodič**, **Slavka Cvetin Čufar**, **Vladimir Grželj** (posnetek hranimo v Knjižnici Kozina) – vabljeni k poslušanju!

Članek, poslan različnim glasilom pred pričetkom Študijskega krožka

Zgodbarnica.

Vse mogoče zgodbe. Štorce. Prolke. Prfjetce. Posebnih krajev. Posebnih ljudi. Posebnih zapisovalcev, zbiralcev, pripovedovalcev. Pravljice in pripovedovanja naših nonotov in nonic, resničnosti, minule in sedanje, zrnca modrosti skozi čas. Semena znanja, iskanja odgovorov na večna vprašanja. Mitologija ni mrtva, živi v nas (škrati, vile, štrigoni, duše, ali pa morda sodobna mitološka bitja kot so vampirji, dinozavri, volkodlaki, kdo ve), je povedala gostja, domača zbiralka zgodb in pravljic, **Jasna Majda Peršolja**, ki je krožkarjem prebrala humorni pravljici iz ene svojih knjig. Preteklost in razmišljanja nas delajo tisto, kar smo v sedanosti. Jezik, načini pripovedovanja, pisanja, zbiranja, ali poslušanja zgodb so lahko tisto, kar nas oživlja. Živopisni narečni izrazi, ki se izgublajo skozi poangležene tujke, so že prava redkost, poenjujoča z generacijami, ki dandanes izgubljajo tla pod nogami, tako in drugače. Bogata duhovna kultura ljudi, ki so se zbrali na oktobrskem prvem srečanju Študijskega krožka, obstaja. Je tu in zdaj - z željo biti ustvarjalni, bodisi skozi folklorno gradivo, bodisi skozi trenutni navdih, skozi tisto, kar nastane iz nas, nosilcev hudo razseljenega časa in odnosov. Narečne podrobnosti, stavčne razgibanosti govorjenega in pisanega jezika so lahko imenitna podlaga za novonastale študijske krožke, ali za novonastalo razmišljanje, če pa bodo krožkarji vztrajni, je lahko trud poplačan in smiseln skozi raznotere objave v občinskih in drugih literarnih glasilih, ali z lično urejeno zbirčico zgodb. Nekega dne. Ko pač. Pisanje spominov iz mladosti, nagovarjanje starejših sogovornikov pri posredovanju dragocenih biserov slovstvene dediščine, ali prebiranje, zbiranje bajčnih, legendarnih, zgodovinskih, socialnih ali izmišljenih zgodb, navezanih na osebna doživetja in življenja takšna, kot so (ker je najboljša literatura tista, v kateri se zazna iskrenost) je cilj novega študijskega krožka »Zgodbarnica« v Knjižnici Kozina. Ne glede, ali bodo zapisane običajne vsakdanjosti, povedke, šale, anekdote, izmišljarije, bodo med bralci nedvomno dobile lastno kulturno identiteto. Prehodni značaj pokrajine, v kateri živimo, daje prepisno prehodnost tudi ljudem. Ostajajo, gredo, prihajajo, gredo. Mejno področje, ki se prevečkrat preseljuje v glave, kjer bi naj ne obstajala nobena meja, je naredilo svoje. Slovanski in italijansko-latinski živelj se je vseskozi prepletal, tako zgodbarsko kot sicer. Čitalnice, tabori, narodni domovi so do srede 19. stoletja dalje pustili svoje. Italijanska okupacija je pustila svoje. Voja, čas po vojni, socializem in vse, kar spada zraven, je naredilo svoje. Ampak kulturna društva, pevske, folklorne in literarne sekcije društev ne manjkajo in nikoli najbrž ne bodo. Za slovenstvo se pri krožku postavljamo najbrž na čisto svojstven način. Sprotno. Demokratično. Enakopravno. Zgodbe bodo vzniknile, poniknile, vzniknile. Dihale z nami. Sodobni način rad briše stare navade, briše se jezikovna raznolikost, brezbržnost do vsega narašča iz dneva v dan, življenjske modrosti so za nekoga biser, za druge svinjak. Zgodbe bodo govorile o ljudeh. O času. Za katerega pravijo, da pa ni takšen, kakršen je bil poprej. Seveda ne. Je pač sedanjí. Boljši, slabši, kdo ve. Vsak čas je le čas. Če v njem pustimo sled ali dve, toliko bolje. Ali bomo pri študijskem krožku le pripovedovalci, zapisovalci, poslušalci in zbiratelji, ali karkoli, vse bo prav. Ohraniti folkloro, narečje, spomine, napisati nove pravljice, šale, anekdote, ali morda le zgodbo za lahko noč, humoresko, grotesko nenezadnje, zakaj ne. Lahko nas bodo poimenovali arhaiki, lahko novodobniki. Lahko iz nas izbruhne čisti vulkan, lahko podzavest, lahko podzemeljsko, lahko spremenimo sebe, lahko druge, lahko pa samo in le izciljimo v sebi tisto, kar smo si že dolgo želeli. Kakorkoli že - karkoli bo na študijskem krožku nastalo, ne bo izgubljeno in tudi ne pozabljeno. Radostno se bomo trudili odslikati čas in sebe. In lepo nam bo. Dobrodošel in dobrodošla pri študijskem krožku »Zgodbarnica« - prostora za nove člane je še. Naslednje srečanje je **6. novembra ob 18.00**. S toplimi pozdravi vsem, ki ste si našli čas za »enkratnomesečna« srečanja, in pozdrav tudi tistim, ki se še boste opogumili in prišli v našo simpatično družčino. (tekst Patricija Dodič, foto Bojan Kavčič)

poslano na Glasilo
Kr. Obzorje
Suevnik
PN 17.10.12

DEC 12 (1)

ZGODBARNICA

Zala Podlipska

Jutro je spet kristalno čisto, sonce se počasi dviga izza vrhov bližnjih gora. Z Zajo počasi grizeva kolena navkreber v senci strmine, ki jo morava premagati, da prideva do Šajčeve domačije. Premišljam o tem, kaj bom spet našla, kaj me bo spet spravilo v tisti notranji jok, ki ga zadržim zase in me stiska vso pot potem, ko se vračam proti brigadi. Zala me vsake toliko pogleda, češ 'te spet skrbi', in mi sledi s svojim mirnim preudarnim pogledom. Zmoti me petje ptic, ki se začenjajo oglašati tudi na senčni strani gore. Kako jim zavidam tisti trenutek, ker jim ni treba pogledati tistega, kar grem jaz. Tako skopa navodila so, samo dobro bi bilo, če bi kdo šel do Šajčeve domačije, da se vidi, kako je kaj tam. In sem šla, ker ne vem, zakaj me tisti skopi 'kako je kaj tam' potegne. Pogledam na uro, dobri dve uri že grizeva v breg, pa še nisva prišli do vrha, morda sem zašla? Pa se spet zagrizeva, bova vsaj z vrha videli, kam se lahko obrneva, saj bova streho samotne domačije morda videli le od tam. V tem se pred nama nenadoma strmina zravnava in prideva na položno polico, kjer zagledava skromno njivico s krompirjem. Torej sva blizu. Za ovinkom se pot spet strmo nadaljuje navkreber po tisti drobni stezici, ki naju vodi že ves čas. Ustavim se. Moj pogled splava proti vrhu, saj bi rada ugotovila, koliko časa še. In me presune, zadene, strese ... Vrh velike,

stare, tako koroške domačije, je prekrit s skodlami, v strmini, pred njo jablana, ki se z vejami poskuša oprijeti brega, da se ne bi zvrnila v dolino, za jablano na dolgi, stari, debeli vrvi privezano umazano, jokajoče dete, staro kako leto in pol... in nikjer nikogar. Poženeva se v breg in zasopli dospeva do otročiča. Zali ukažem prostor in jokajoče bitjese odvežem in vzamem v naročje, obrišem solzice in poiščem v nahrbtniku malico, ki sem jo vzela s seboj. Deklica se pomiri in začne glodati belo žemljico. Z njo v naročju stopam proti hiši, Zala mi zvesto sledi.

Naglas pozdravim, vendar je vse tako tiho. Iz dimnika se ne kadi. Potrkam. Še vedno je vse tiho, zato odprem vrata. Vame butne en sam velik temačen prostor. Oči se počasi privadijo. Nad menoj nekje visoko vidim skodle, zdaj z notranje strani, skromna dolga miza in klop, na steni sklednik in razpeio, odprto ognjišče, postelja, ki v tem zaškrplje. V umazani in skrpani odeji zavita leži starka, brezizrazno, strmi mimo mene. Zavem se vse bede, ki je nisem pričakovala, vsega gorja, ki ga nisem slutila, vse trdote gorskega samotnega življenja ... In tega, kako majhen drobec bom lahko dala, da kaj olajšam.

«Zala Podlipska».

Zgodbarnica, november 2012,
prva zgodba

ZGODBARNIČARJI NA NARAVOSLOVNO-ZGODOVINSKI UČNI POTI PO HRPELJAH

Pomlad, pravim, si je nadela sonce in saj ne boste verjeli – ravno zaradi nas, zgodbarničarjev. Ja, noooo. In nadela si je nekaj zelenja in seveda smeh in dobro voljo in željo po dihanju lepega in svežega in črnega. V soboto smo si vzeli čas. Čas za Vladimirjeve zgodbe, za ščavn'ce, jazbine, rudo, za kratke postanke ob kapljici življenjskega srža in neštetiht ptičjih glasovih.

Naravoslovno-zgodovinska učna pot je plod uspešnega delovanja in sodelovanja v okviru programa skupnosti Interreg IIIA Italija - Slovenija. Fulvio Tomasin, župan občine Terzo di Aquilea, piše v brošurici, da so bili vodilo tega rezultata učenci OŠ DBB iz Hrpelj, ki so v jeseni 2006 obiskali osnovno šolo Terzo di Aquilea in obiskali arheološki center Ogleja, Laguno di Marano in Laguno di Grado. In res je, svoje okolje lahko promoviramo le tako, da ga dodobra spoznamo. Župan Zvonko Benčič Midre piše, da je naravoslovno-zgodovinska učna pot kot most, ki povezuje preteklost in sedanost ter ponuja možnost odkrivanja in ohranjanja kulturne dediščine v našem kraju.

Odkrivanje, spoznavanje, izmenjava izkušenj in nenazadnje veselje do zgodb, takih in drugačnih, je povezala tudi zgodbarničarje, da smo se odločili prepustiti se simpatičnemu Vladimirju, njegovim zgodbam in navdušenju, da vodi s sabo tako zgovorne »brščice« in nekaj manj zgovornih, a kljub vsemu dobrovoljnih »brščaku«. Jame, obzidani vrtovi,

suhi zidovi, bodoče pastirske hiške, ščavn'ce, vaški vodnjaki, kalounje, kaš, štirnce in nepozabni zelen'c so nas vseskozi spremljali na triurnem pohodu po tovorniški in tihotapski poti. Malce so nas, priznamo, zasrbeli prsti, ko nam je Grželj pripovedoval o skritem zakladu, a potem smo se vsi zadovoljili s posebnim zakladom velikih src gospe in gospoda Benčič oz. družine Matelkovič iz Hrpelj, ki sta nam dobrosrčno in prijazno ponudila »protiprehladnik« in odlični jabolčni sok. »Marička, da še kdo kaj ponudi zastonji!« je bil vzklík marsikaterega zgodbarničarja in Benčičevim se vsi iskreno zahvaljujemo za prijaznost, po kateri najbrž vsi hlepimo kot Sahara po kapljici vode in kričimo: ostanita takšna še sto let!

Stopenjca Materje božje nas je srečno pripeljala nazaj na zbirno mesto in nas še bolj povezala, kot smo bili, zato smo se zgodbarničarji odločili, da se še vrnemo, morda na piknik ob kalu z branjem, morda samo še na kakšen pohod, zagotovo pa se dobimo

spet 7. maja ob 18.00. Nato pa nadaljujemo s pohodom, spet polnim zgodb, 25. maja z Borisom Čokom. Kogar pohod zanima, naj se prijavi v Knjižnici Kozina, kjer bo izvedel še ostale podrobnosti. Pohod je namenjen zgodbarničarjem in ostalim.

Ostanite zgodbarničarni ☺!

Patricija Dodič
Foto: Nives Mahne Čehovin

Zvezdica, ki si jo je izmislila in jo izdelala Sonja Rak, potrjuje, da se pri Študijskem krožku imamo resnično prelepo

Srčno in dušno pri stvari (Spremna beseda mentorice študijskega krožka Zgodbarnica)

V besedi ali z besedo išče človek resnico o svoji vlogi v vidni in nevidni stvarnosti. Zanimanje za drugačne stvarnosti, ki niso vedno samo materialne. Da bi se ne počutili krizno in da bi v tem nenehnem drvenju pozabili, kako je, če se odprejo drugačni svetovi, drugačna vesolja. Živim na področju, ki je bilo zaradi medvojnega in poveljnega izseljevanja v tujino prepuščeno samo sebi, neobdelano, zanemarjeno, obelodanjeno kot nerazvito, morda neznajdljivo. Zgodovinska dogajanja tranzitnega območja so v ljudeh pustila stoletja dolgih travm, zapiranje vase, zadržanosti, nezaupljivosti in tihega tlenja. Nezačudenost in divjina današnjega sveta, hitenje v neznane prostore, naravno in umetno ustvarjene bolezni. Službovanje v institucijah, ki imajo veliko opravka z ljudmi napaberkuje skozi leta veliko psiholoških in ostalih znanj, ki pripomorejo k razumevanju človeške preproste, a hkrati zapletene duše. Zaposlena sem v splošni knjižnici in kot dober opazovalec zaznavam pri izposoji in povpraševanju po knjižničnem gradivu veliko raznovrstnosti, zadnje čase pa potrebo po etnoloških, antropoloških, socioloških in psiholoških gradivih. Potreba po druženju, ki ga je stvarnost potisnila v ilegalo, če se smem tako izraziti, pogrešanje smehe, objemov, lepih misli, dobrih odnosov, nekaj tistega starega prasketanja ob živem ognju in pripovedovanja pravljic, zgodbic, vračanje v medčloveškost, me je naveljalo, da naredimo nov krožek, škatlico raznovrstnih zgodb iz vsakršnih osebnih izkušenj, od vsepovsod, od vseh, za vse. Gnezdišče misli, ki nastajajo spontano, ali preko pripovedovanj, poslušanj, izmenjav, rojevanje ali prirejanje ali obelodanjanje zgodb, ki so bile, ki nastajajo in bodo nastajale. Skupni imenovalci so človeškost, človečnost, druženje in spoznavanje in uživanje v lepem. Študijski krožki niso bavbav, kot morda zvenijo, in verjamem, da vsak človek nekaj ve in je sposoben znanje in vedenje prenesti drugim. Menjavanje znanj pa ni nikakršno soljenje pameti, morda le želja ponuditi informacijo tistim, ki sporočila iščejo, ali so pripravljene delovati recipročno. Sodelovanje v družbi, ponovno vključevanje v družbo, medgeneracijske, medkulturne, medetične dejavnosti, obnavljanje samozaupanja pa le stare znanke novih oblik sožitja in zakaj ne. Študijski krožek je nenazadnje oblika izobraževanja, ki jo je tujina že zdavnaj sprejela, npr. na Švedskem so krožki sinonim za izobraževanje odraslih, vendar gre tu za sproščeno obliko izobraževanja, za domačno vzdušje, za razvijanje socialnih odnosov in stik z ljudmi. Študijski krožki so vmesna oblika med čisto individualnimi oblikami samostojnega učenja in skupinskim formalnim izobraževanjem in poučevanjem. Gre za demokratične odnose in za kulturo dialoga med ljudmi. Za začetno delo skrbi mentor, ko pa začne skupina delovati ubrano, se je dobro zavedati splošnega pravila, da nihče ne more nikogar nič naučiti, da se človek uči le sam. Krožki nastajajo spontano, mentor je formalno postavljen in skrbi za načrtovanje učnih vsebin in metod dela, za sistematično doseganje dogovorjenega učnega smotra, torej pisanja, zbiranja, branja, pripovedovanja zgodb. Načrt dela si pripravimo sami, pretresemo najprej želje, probleme, možnosti, znanje, čas. Člani so učitelji - tako kot učenci hkrati. Mentor je predvsem usklajevalec, ki skrbi za osnovno dokumentacijo o delovanju. Prispevek je prostovoljni. Seznanjanje prebivalstva z delovanjem poteka preko člankov, ki jih piše bodisi mentor, bodisi krožkar. Vsebina krožka je zbiranje,

pisanje, prebiranje, učenje o pisanju, premlevanje, pogovori o zgodbi in marsičem drugem. Sproti se dogovorajamo, kaj bomo počeli naslednjič. Študijski krožek je lahko tematski, diskusijski, raziskovalni (kakršna je Zgodbarnica). Poteka po dogovorjenih pravilih, potrjenih v Andragoškem društvu Slovenije in upravnem odboru Univerze za tretje življenjsko obdobje. Delovanje krožka je usmerjeno izrazito v življenje, najsi bo preteklo, sedanje ali bodoče. Gre za ustvarjalno pisanje, objavlanje, razumevanje navad, običajev, mitov, legend, pravljic, pripovedk, razumevanje ljudi in sveta okrog sebe, zadovoljevanje potrebe po varnosti, socialni pripadnosti, čustvenem navezovanju, raziskovanju, spremembi stališč in še čem. Načela delovanja so enakopravnost, demokratičnost, sodelovanje in prijateljstvo, svobodne izbire ciljev, kontinuiranost in načrtovanje dela, sproščenost, aktivna udeležba, tiskano gradivo, spremembe in vplivanje na okolje in nase. Izbiranje virov je samostojno, poteka preko intervjujev, pregledovanja arhivov, študija revij, časopisov, preko osebnih obiskov, dodatne literature in veliko pogovora. Skratka, v študijskem krožku se socialni prostor zapolni enakomerno s potrebami vseh, vsak se lahko izraža, upoštevajo se želje vseh, strpni smo do razlik, porazdelimo si odgovornost in smo hkratni soustvarjalci dogajanja. Zgodbarnica je tako združila krasne ljudi, vsakič se nam pridruži kak nov član, morda žalosti le to, da smo iz vseh vetrov, najmaj pa je domačinov – razen redkih izjemnih ljudi, ki so že prej aktivno sodelovali na različnih področjih v občini. Razveseljuje me dejstvo, da smo homogena skupina izredno prisrčnih in veselih ljudi in da nas želja po druženju nikakor ni zapustila skozi vse mesece delovanja. Zbrali smo, kot je vidno, veliko novih in »starih« zgodb, bili smo gostje na radiu Slovenija, dobili smo tudi svojega »otročka«, Lucijsko zgodbarnico, in v bodoče načrtujemo še več druženja, skupnih pohodov, gostovanj, iger in kruha, kot se je reklo nekoč, kot se reče še danes. S krožkom čez poletje oddahnemo in začnemo spet oktobra. Seveda bomo medtem zbirali še naprej obilo zgodbic, veliko je tudi takih, ki še čakajo, da se iz diktafončka prenesejo na papir, a vse lepo počasi. Dobrodošli vsi, ki vas je naša skriptica prepričala, da se da veliko narediti, če si v pravi družbi, s pravimi ljudmi, z dobro voljo in željo po tem, da tudi kraju in občanom, znancem, prijateljem, sorodstvu nekaj podarimo, kar ni npr. košara jabolk, je pa škatljica zgodb. Vsem zgodbarničarjem (in tistim, ki ste prispevali) se zahvaljujem iz srca za aktivno sodelovanje, za vse pogostitve, ki so nastale spontano, za vse smejanje in dobro voljo, ki ste ga prinašali na vsako srečanje posebej, in lahko si kot mentorica želim samo to, da vztrajamo še nadaljnih sto let v takem veselem in lepem, domačnem vzdušju. Hvala uredništvu Občinskega glasila, da imajo posluš tudi za nas in so pripravljene naše zgodbe in članke objavljati, hvala Občini, da je pripravljena gostiti naše razstave, hvala Kosovelovi knjižnici Sežana za izreden posluš pri delovanju krožka in možnosti tiskanja skripte in morda v bodoče knjižice z izbranimi zgodbami. Hvala Tomažu za pomoč pri urejanju in oblikovanju skripte in skratka: **HVALA VSEM ZA VSE SKOZI VSE V VSEM.**

Patricija Dodič, univ. dipl. slovenistka in francistka, pesnica, slikarka, mentorica krožkov, literarnih delavnic kreativnega pisanja, vodja tečajev italijanščine in francoščine (da se malo hvalim ☺), sicer pa bibliotekarka v Knjižnici Kozina, kamor vas vabim **spet v oktobru**, ko bomo začeli »drugo rundo« zgodb, morda okrepljeni z novimi, seveda dobrodošlimi člani.

(opomba mentorice: članki so zlektorirani, vendar niso ravno povsod in »knjižno« - zaradi ohranjanja izvirne verzije zgodbe, pa tudi zato, ker skripta (še) ni bila namenjena širši javnosti – predvsem je namenjena zgodbarničarjem in vsem, ki bi za simboličen prispevek skripto radi podarili znancem, prijateljem, svojcem idr.)

**Tek za
srečo je
življenjski
stil.
Nikoli ni
prepozno,
da bi bil(a)
tisto, kar si
želiš biti.**

Kazalo

Avtorji:.....	3
Darja Vesna Babič.....	5
Naši običaji	6
Ob Veliki noči.....	6
Dogodivščine ob kolinah	6
Taljanska žlahta	7
Otroštvo.....	8
Zlata Cergol.....	9
Čitanka.....	10
Krožek	10
Maska	10
Mir ljudem na zemlji.....	12
Hvala mati.....	14
Slavka Cetin Čufar.....	16
Sledi življenja	17
Samo tetka ne.....	17
Misel o Zgodbarnici	18
Strah	19
Sledi življenja	20
Prepiri v družini (ljudska igra).....	20
Ljubezen	22
Opasilo (ljudska igra)	23
Mladostna ljubezen (ljudska igra)	24
Mati in hči Katka, prava za uohcet (ljudska igra)	25
Patricija Dodič.....	26
Zgodbarničarnost	27
Stare slovenske jedi (vzeto iz istonaslovne knjige, 1915, Katoliška Bukvarna)	27
Nuonko (jezerinsku narejčje).....	28
Škoromati	30
Zelen fičko	33
Šelestenje	34
Marija Ferjančič.....	35
Lipa pomlat.....	36

Adn moš (tolminsko narečje)	36
Čeča žerh n pa hlabc (tolminsko narečje).....	37
Hudič n čeča (tolminsko narečje)	38
Hudič na Modrjanevem Rešlnu (tolminsko narečje)	39
Zgodba laži (za vseslovenskega Kljukca).....	41
Vladimir Grželj	42
Latko sz Uograde	43
Novo leto	43
Kako smo kuhali »lem«.....	47
Japlence – pridobivanje apna	51
Hlapec	54
Puška na <i>laštrik</i> (elastika) in sinica	56
Fanči Klobučar	58
Življenjski utrinki.....	59
Zgodba iz Orienta	59
Preprosto – to je ljubezen	61
Vsakdanja maska	62
Andreja Lenassi.....	63
Zala Podlipska	64
Zala Podlipska	64
Krompirjeva torta	65
Nikdar ne bo več tako.....	65
Pikič.....	66
Silvestrovo	67
Tašča taščica tašča.....	69
Znova	70
Tomaž Mahkovic.....	72
Popotnik skozi čas	73
Medpopotna razmišljanja.....	73
V dolini tihi.....	75
Prijatelj.....	75
Slikovna križanka	76
Dragica Markovič.....	77
Mama Roža.....	78

Čelade	78
Petelin.....	79
Mikado.....	80
Jožica Planinc.....	81
Sanje, ujete v spomine	82
Slovenska zgodba avstralskega Slovenca	82
Črna vrtnica	85
Četrtošolka Kristina	87
Njene svete pol ure zase	90
Viljana Šiškovič	93
Opazovalka ptic	94
Sivim muharjem smo bili krušni starši.....	94
Veliki skoviki na našem vrtu	95
Spomladansko čiščenje.....	96
Učenje iz zemlje – od none na vnukinjo (60.eta leta 20.ega stoletja, gradiško-slivarsko narečje).....	97
Zdenko Tomažič.....	98
Obrovski Dunajčan	99
Kako sem se odločil, da grem čez mejo (domače narečje).....	99
Linkuža (obrovsko narečje, skupaj z Anico Prosen, tudi Obrovko).....	100
Novoletna zgodba.....	101
Vračanje.....	101
Magda Tomšič	102
Zimska zgodba	103
Zimska zgodba	103
Recepti iz izročila	104
Pust v Črnotičah.....	106
Drugi prispevki.....	109
Lea Benčič.....	110
Čirimbara	111
Lana Dodič Ceglar	113
Končno brez mame.....	114
Barvno	114
Jaz čriček.....	114
Protideževna juha.....	115

Protigrdopisnin	115
Kovačeva hvaležnost (iz drugačnega zornega kota)	116
My way is my decision - moja pot je moja odločitev (in noben me ne bo ustavu), js sm js in nobedn drugi	116
V deželi velikanov	117
Moj prvi recept	118
Čisto posebna zgodba o grdem račku	118
Tone Ivančič– Kusov iz Javorja.....	119
Uspeh in padec Brkinov	120
Beti Njari.....	124
*	125
Wawa.....	126
Ivan Novak.....	129
Pepca Šaltin	130
Lan Panjan Rak	132
Kako je robida dobila ime	133
Majda Jasna Peršolja	134
Za vsako bolezen rošca rase	135
Nekaj sporočilc Zgodbarničarjem:	136
Zgodbarničica ali prispevki osnovnošolcev DBB Hrpelje Kozina (zbrala Fanči Klobučar)	137
Odmevnost v domačih časopisih, glasilih, vabila, članki itd.....	139
Članki, objavljeni v Občinskem glasilu, Snežniku, Primorskih novicah, Slo.media	140
Srčno in dušno pri stvari (Spremna beseda mentorice študijskega krožka Zgodbarnica).....	147
